
Chennasadashivyogindra
Shivayog pradipika.

ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಗ್ರಂಥಾವಳಿಯ ನಂ॥ ೯

ಓಂ.

ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸದಾಶಿವಯೋಗೀಂದ್ರವಿರಚಿತ

ಶಿವಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕೆಯು

ಶ್ರೀ ಬಸವಾರಾಧ್ಯವಿರಚಿತ

ಕರ್ನಾಟಕ ಟೀಕೆಯಿಂ ಕೂಡಿ

ವೇ॥ ಎಸ್. ಆರ್. ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ

ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗಿ

ಗ್ರಂಥಪ್ರಸಾರಕಮಂಡಲಿಯಿಂದ

ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

Printed at the
S. K. P. Press
MYSORE
1913

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ.

ಯೋಗರಹಸ್ಯವು ಶ್ರೀಮದನಾದಿಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಕಾಮಿಕಾದಿ ದಿವ್ಯಾಗಮಗ
ಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ವೇದವೇದಾಂತಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ವರ್ಣಿ
ತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತೂ ಶ್ವೇತಘುಕುಂಡವಾಮದೇವಾದಿ ಮುನೀಶ್ವರರಿಗೆ ಪರಶಿವ
ನಿಂದುಪದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

" ಚಿತ್ತೇಚಲತಿಸಂಸಾರೋನಿಶ್ಚಲೇಮೋಕ್ಷಏವಚ " ಎಂಬ ಆಗಮಪ್ರಮಾಣ
ಪ್ರಕಾರ ಗಾಳಿಬೀಸಿದರೆ ಎಲೆಯಲ್ಲಾಡುವಂತೆ ಪ್ರಾಣಾಪಾನವಾಯುಚಲನೆಯಿಂ
ದ ಮನಸ್ಸು ಚಪಲವಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ಬಾಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಆ ವಾ
ಯುಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸ್ಥಿರತೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ನಿ
ರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿದೊರಕೊಳ್ಳುವುದು. ಎಂಬುದೇ ಯೋಗಶಾ
ಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯತತ್ವವು. ನೈಷ್ಠಿಕನಾಗಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನತೆಯಿಂದ ಕ್ರಮಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು
ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಲೋಕಾಶ್ಚರ್ಯಗಳಾದ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವುವಲ್ಲದೆ, ಭೋಗ
ಮೋಕ್ಷಗಳೂ ಅವನಧೀನವಾಗುವುವು. ಅಂಥ ಯೋಗಸಿದ್ಧನು ಜರಾಮರಣರಹಿತನಾ
ಗಿ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿರುವವರೆಗೂ ಬದುಕಿದ್ದು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯ
ನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಶ್ರೀಮದ್ರೇಣುಕಾಚಾರ್ಯರು ೧೪೦೦ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಭೂಮಿ
ಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಇಂತಹ ಮಹಾಯೋಗಸಿ
ದ್ಧರಾಗಿದ್ದುದೇ ಕಾರಣವು.

ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಾರವನ್ನು ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥ
ವಾಗಿ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಸದ್ಧೇತುವಿನಿಂದ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸದಾಶಿವಸ್ವಾಮಿಗಳವರು
ಕಾಮಿಕಾದ್ಯಾಗಮಪ್ರೋಕ್ತ ಪ್ರಮಾಣವಚನಾಧಾರಗಳಿಂದ ಈಪ್ರಕರಣ ಗ್ರಂಥವ
ನ್ನು ವಿರಚಿಸಿದರು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯುಳ್ಳ ಮಂತ್ರ-ಲಯ-ಹಠ-ರಾಜ ವೆಂಬ
ಚತುರ್ವಿಧಯೋಗಗಳ ಲಕ್ಷಣವು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ರಾಜಯೋಗಕ್ಕಿಂತಲೂ
ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿದ ಶಿವಯೋಗದ ಲಕ್ಷಣವೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ಕ್ರಿಯಾಜ್ಞಾನಸಂಮೇಳನದಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವವರಿಗೇ ಯೋಗವು ಮುಕ್ತಿಸಿ
ದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. " ಯೋಗೋಪಿಜ್ಞಾನಹೀನಸ್ತು ನಕ್ಷಮೋಮೋಕ್ಷಕರ್ಮ
ಣಿ। ತಸ್ಮಾದ್ಜ್ಞಾನಂಚಯೋಗಂಚ ಮುಮುಕ್ಷುರ್ದೃಢಮಭ್ಯಸೇತ್ " ಎಂಬ ಉಪ

ನಿಷನ್ವಚನವು ಅದೇಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದು. ಅದು ಕಾರಣವೇ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾಲ
ನಿರಾಲಂಬಪೂಜಾಧ್ಯಾನಗಳೆರಡೂ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವುವು. ಶಿವತತ್ವದ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯ
ರೂಪಾನುಸಂಧಾನಧ್ಯಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಾದಕಾರಣ ಶಿವಪೂಜಾ
ಶ್ಯಕತೆಯು ಶಿವಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಆ ಶಿವಪೂಜೆಯು ಶಿವಜ್ಞಾನ-ಶಿವ
ಕ್ತಿ-ಶಿವಧ್ಯಾನ-ಶಿವವ್ರತವೆಂಬೀನಾಲ್ಕನ್ನೂ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಈ
ಯೋಗಕ್ಕೇ ಹಠಯೋಗಾದಿಗಳು ಸಾಧನವು.

ವೀರಶೈವಮತವು ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯೋಭಯಾಂಗವಾಗಿರುವುದು. ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾಸಂವ
ಳಿತಸಾಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಾಚ
ರಣೆಯು ಸಮರಸಗೊಂಡಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗಾಚರಣೆಯು
ಭಕ್ತಾದಿಐಕ್ಯಾಂತವಾದ ಷಟ್ಸ್ಥಲಾಚರಣೆಯೆಂದೂ, ಈ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗವೇ ಶಿವ
ಪೂಜಾಂಗವೆಂದೂ, ಶಿವಯೋಗವೇ ಷಟ್ಸ್ಥಲವೆಂದೂ, ಸಮಂಜಸಗೊಳಿಸಿ, ಈ ಗ್ರಂ
ಥದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ತತ್ವವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬಾಹ್ಯಾಂತರಂಗ ಶಿವಪೂ
ಜಾನಿಷ್ಠನಾದವನು ಶಿವಯೋಗಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಮೋಕ್ಷಲಾಭವನ್ನೈದುವನೆಂಬು
ದು ಈ ಗ್ರಂಥಪಠನದಿಂದ ವಾಚಕರಿಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿ ಸ್ಫುರಿಸುವುದು.

ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ಜನಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇ
ಕೆಂಬ ಸಮುದ್ದೇಶದಿಂದ ವೇದವೇದಾಂತಪುರಾಣಾಗಮ ಗರ್ಭಿತವಾದರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂ
ಗ್ರಹಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಚಿಂತಾಮಣ್ಯಾದಿ ಷಟ್ಛಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ವಿಖ್ಯಾತರಾ
ದ ಶ್ರೀಮನ್ನಿಜಗುಣಶಿವಯೋಗಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ " ಪರಮಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಿಕೆ ,, ಎಂಬ
ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಈ ಶಿವಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕೆಯೇ ಆಧಾರವು. ನಿಜಗುಣಶಿವಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಈ
ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಾದ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸದಾಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರರು ಗುರುಗಳು. ಉಪಯುಕ್ತವಾ
ದ ಈ ಶಿವಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕೆಯು ಗೀರ್ವಾಣಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ತಮ್ಮ ಗುರು
ಕೃತಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ನಿಜಗುಣರು ಲೋಕಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಿದ
ರು. ಈಚೆಗೆ ಶ್ರೀಬಸವಾರಾಧ್ಯರೆಂಬಾಚಾರ್ಯರು ಇದೇಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಟೀಕೆ
ಯನ್ನು ಬರೆದು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಟೀಕೆಯುಲ್ಲವೂ ಪರಮಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಿಕೆ
ಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಆದ್ಯಂತವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿದೆ. ಪರಮಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಿ
ಕೆಯು ಅನೇಕರಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಈಗ್ರಂಥವುಮಾತ್ರ
ಅಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕಟೀಕಾಸಮೇತವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅಚ್ಚುಮಾಡುವುದರಿಂ
ದ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಹಿತವಾಗುವುದೆಂದು ತೋರಿದುದರಿಂದಲೂ, ಶ್ರೀನಿರಂಜ
ನಚರವರ್ಯ ಹಾನಗಲ್ಲ ಶ್ರೀಕುಮಾರಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರ ಸತ್ಪ್ರಯತ್ನವಿಶೇಷದಿಂದ
ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರದಂತಹ ಉತ್ತಮಾಶ್ರಮವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಮುಸ
ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಯೋಗಸಾಧನಾದಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನವು ದೊರೆತಿರುವ ಈಸಮ

ಯದಲ್ಲಿ ಈತೆರದ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಕಟನವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಾಹಾಯ್ಯಕವಾಗುವುದೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಗ್ರಂಥಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಲೇಖಕರ ದೋಷಗಳಿಂದ ಈಗ್ರಂಥದ ತಾಳಪ್ರತಿಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿರುವುವು. ನಮಗೆದೊರೆತ ಮೂರುಪ್ರತಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೂಲವನ್ನೂ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಅತ್ಯಂತಶ್ರಮದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದಮಟ್ಟಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿರುವೆವು. ಮೈಸೂರು ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯಿಂದ ದೊರೆದಿದ್ದ ಒಂದುಪ್ರತಿಯೂ ಎಳಂದೂರಿನ ಮ॥ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರಿಂದ ದೊರೆದಿದ್ದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯೂ ಇದರ ಪರಿಶೋಧನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಸಹಾಯೀಕರಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರುಗಳಿಗೆ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರುವೆವು.

೨೪-೩-೧೯೧೩ }
ಮೈಸೂರು. }

ಎಸ್. ಆರ್. ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರಿ.

ವಿಷಯಸೂಚಿಕೆ.

ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧಪತ್ರಿಕಾ.

ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ	ಪುಟ	ಪಙ್ತಿ
"ಹಾಂ" ಎಂಬ	"ಹ್ರಾಂ" ಎಂಬ	೫	೯
ಪತ್ಯೇಕವಾಗಿ	ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ	೬	೨೧
ವಕಾರಾಂತವಾದ	ಮಕಾರಾಂತವಾದ	"	೨೯
ವೆನಿಸುಪುದು	ವೆನಿಸುವುದು	೭	೧೦
ಸ್ತ್ರಾಟಕಂ	ಸ್ತ್ರಾಟಕಂ	೧೧	೫
ದುತ್ತರಯಾದ	ದುತ್ತರವಾದ	೧೪	೧೬
ಮ:ತಾಂತರ	ಮತಾಂತರ	೧೫	೧೪
ದ್ರುತಿ	ಪ್ರುತಿ	"	೧೬
ಶ್ಯಾಂತ್ಯತೀತಾ	ಶಾಂತ್ಯತೀತಾ	೧೭	೧೫
ವೇದವಮಂತ್ರ	ವೇಧಾಮಂತ್ರ	೨೩	೩೦
ಸುಖ ಸೀನಂ	ಸುಖಾಸೀನಂ	೨೬	೧೮
ಗಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯೈವ	ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯೈವ	೩೦	೨೬
ಿರದೃಷ್ಟಿ	ಸ್ಥಿರದೃಷ್ಟಿ	೩೪	೨೫
ದಾಷ್ಟೆ	ದ್ರಾಷ್ಟೆ	೩೭	೧೭
ಸಮುಪ್ರೃದ್ಧಿ	ಸಮೃದ್ಧಿ	"	೧೮
ಸಮುಸ್ತ್ರಿಷಧಿ	ಸಮುಸ್ತ್ರಿಷಧ	"	೧೯
ವಿಥಾದೇನ	ವಿಥಾನೇನ	೩೯	೨೧
ಸೂಸುಪುದೇ	ಸೂಸುವುದೇ	"	೨೫
ವಿಷ್ಣುಪದೇತಿ	ವಿಷ್ಣುಪದೀತಿ	೪೪	೨೭
ಯಥಾ-ಹೇಂ	ಯಥಾ-ಹೇಂಗೆ	೪೮	೪
ಪೇಳ್ದಗಂ	ಪೇಳ್ದಪಂ	"	೨೫
ಘೂರಾಣ	ಪುರಾಣ	೫೪	೪
ವರ್ಣೋತ್ಪಿತ್ತಿಗೆ	ವರ್ಣೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ	೬೨	೨೯
ಥರಣಿಯೆಂದು	ಧಾರಣಿಯೆಂದು	೬೭	೩೦
ಜೀವನ್ಮುಕ	ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ	೭೫	೨೦
ದ್ವಾಗಶಕೇ	ದ್ವಾದಶಕೇ	೭೭	೧೪

ಚೆನ್ನಾಗಿಸಿದವು	ಚೆನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದವು	೭೮
ಕ್ಯೋಃದ್ವೈತ	ಕ್ಯೋಽದ್ವೈತ	೭೯
ಲಯಯೋಗಂಗಳ	ಲಯಯೋಗಹಠಯೋಗಂಗಳ	೮೧
ಬಹ್ಮ	ಬ್ರಹ್ಮ	೮೭
ಪೊರಮಾಡುತ್ತಾ	ಪೊರಮಡುತ್ತ	೯೦
ನ್ಮುಖ್ಯತ್ವವೇ	ನ್ಮುಖತ್ವವೇ	೯೧
ಅಹನ	ಅಹಂನ	೯೪
ಶತಿಯಿಂದವೂ	ಶೃತಿಯಿಂದವೂ	೯೯
ದ್ಭ್ರವ್	ದ್ಭ್ರವೌ	೧೦೦
ತತ	ತತ್ರ	೧೦೪
ದೂಮ್ರಾದಿ	ಧೂಮ್ರಾದಿ	೧೦೫
ಂಗಳಂ	ಕಂಗಳಂ	೧೦೬
ವಿಶುದಿ	ವಿಶುದ್ಧಿ	೧೧೧
ತಸಿನ್ನಯಂ	ತಸ್ಮಿನ್ನಯಂ	,,
ವ್ಯಾವಾರ	ವ್ಯಾಪಾರ	೧೧೩
ರಸ ನ್ನಿಭಂ	ರಸಸನ್ನಿಭಂ	೧೨೧
ಬಂದಿಳಿವುದಾಗಿ	ಬಂಧವಳಿವುದಾಗಿ	೧೩೬
ಭಿನ್ನ ಕಾಂವಸ್ತು	ಭಿನ್ನ ಕಾಂಸ್ಯಂ	೧೩೯
ಸಮಾರ್ಥನಾದಂಥ	ಸಮರ್ಥನಾದಂಥ	೧[illegible]೪

ದಸಿದ್ಧಿಯಪ್ಪುದು. ನಿವಾತಸ್ಥಲದೊಳ್ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯವಿಲ್ಲದೊಂದು ಲಕ್ಷವಂ ಜಪಿಸಲು ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯಬಿಂದುಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಪ್ಪುದು. ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಜಪವಂ ಮಾಡಲಾಗಿ ಷಡಧ್ವಾತೀತವಾದ ಪರಶಿವಸಾಯುಜ್ಯವಂ ಪಡೆವನು. ತದನಂತರದೊಳ್ ದ್ವ್ಯಕ್ಷರರೂಪವಾದ "ಹಂಸ" ಮಂತ್ರವನಾದರೂ, "ಸೋಹಂ" ಜಪವನಾದರೂ, ಆ ಕಲ್ಪೋಕ್ತವಿಧಾನದಿಂದೊಂದು ಕೋಟಿಯುಂ ಜಪಿಸುವುದು. ತದನಂತರದೊಳೇಕಾಕ್ಷರ ರೂಪವಾದ ಪ್ರಣವಮಂತ್ರದ ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಜಪಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವಿಧಿಯುಕ್ತನಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಾರಣ್ಯನದೀತೀರಾದಿ ಸುಸ್ಥಲದಲ್ಲಿಪ್ಪ ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷವನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ಪ್ರಾಙ್ಮುಖೋದಙ್ಮುಖನಾಗಿ ಸ್ವಸ್ಥಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ದು, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮತ್ರಯವಂ ಮಾಡಿ, ಬಳಿಕಾ ಪ್ರಣವಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಋಷಿ-ದೇವಗಾಯತ್ರೀಛಂದಸ್ಸು-ಪರಮಶಿವನಧಿದೇವತೆ-ಅಂ ಬೀಜ-ಉಂ ಶಕ್ತಿ-ಮಂ ಕೀಲಕ-ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥವಾದ ಜಪವೇ ವಿನಿಯೋಗವೆಂದು ಮೊದಲು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಮೇಲಾ ಮಂತ್ರದಿಂ ಕರನ್ಯಾಸಂಗೈವಲ್ಲಿ-ಕರದ್ವಯದಂಗುಷ್ಠಾದಿ ಕನಿಷ್ಠಾಂತಮಾದಂಗುಲಿಗಳ ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತ ಪರ್ವಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಬಿಂದುಯುಕ್ತವಾದ ಅಕಾರ ಉಕಾರ ಮಕಾರಂಗಳಂ ನ್ಯಾಸಂಮಾಡಿ, ಬಳಿಕ ಬಿಂದುಯುಕ್ತಪ್ರಣವವನಾ ಸರ್ವಾಂಗುಲಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ದು, ಮೇಲಾ ಪ್ರಣವದಿಂದವೇ ಕರತಳಕರಪೃಷ್ಠಂಗಳ ಸಂಮಾರ್ಜನಂ ಮಾಡಿ, ಇಂತು ಕರನ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ದು, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಾಭಿ ಹೃದಯ ಮೂರ್ಧಂಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮದಿಂ ಸೊನ್ನೆವೆರಸಿದ ಅಕಾರ ಉಕಾರ ಮಕಾರಂಗಳಂ ನ್ಯಾಸಂಮಾಡಿ, ಮೇಲೆ ಮೂರ್ಧಾದಿಪಾದಾಂತವಾಗಿ ಬಿಂದುಸಹಿತ ಪ್ರಣವನ್ನು ನ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ದು, ಇಂತು ದೇಹನ್ಯಾಸಂಮಾಡಿ "ಓಂ ಭೂಃ ಅಗ್ನ್ಯಾತ್ಮನೇ ಹೃದಯಾಯನಮಃ-ಓಂ ಭುವಃ ವಾಯ್ವಾತ್ಮನೇ ಶಿರಸೇಸ್ವಾಹಾ-ಓಂ ಸುವಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮನೇ ಶಿಖಾಯೈವಷಟ್-ಓಂ ಮಹಃ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನೇ ಕವಚಾಯಹುಂ-ಓಂ ಜನಃ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮನೇ ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯವೌಷಟ್-ಓಂ ತಪಃಸತ್ಯಾತ್ಮನೆ ಅಸ್ತ್ರಾಯಫಟ್-" ಎಂದು ಷಡಂಗನ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ದು, ಬಳಿಕ ಈ ಕ್ರಮದಿಂ ಕರನ್ಯಾಸದೇಹನ್ಯಾಸ ಅಂಗನ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ದು, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಗವೆಲ್ಲವಂ ತಪ್ತಾಯಃ ಪಿಂಡದಂತೆ ಪ್ರಣವಜ್ಯೋತಿರ್ವ್ಯಾಪ್ತವೆಂಬನುಸಂಧಾನದಿಂದಾದರೂ, ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಮೂಲಾಧಾರಾದ್ಯಖಿಳ ಚಕ್ರಭೇದಿನಿಯಾದ ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡೀಮಧ್ಯಗತ ವಿದ್ಯುಲ್ಲೇಖಾತ್ಮಕ ಬಿಂದು ಚಿಂತನೆಯಿಂದಾದರೂ, ಅಲ್ಲದೆ ಹೃತ್ಕಮಲಕರ್ಣಿಕಾಗ್ರದ ಸೋಮಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಮಂಡಲತ್ರಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರಧ್ಯಾನಯುಕ್ತವಾಗಾದರೂ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಜಪದಿಂ ಪುರಶ್ಚರಣಂ ಮಾಡಿದ ಮೇಲಾ ಪ್ರಣವಮಂತ್ರಂ ಸಿದ್ಧಿಸೆ, ಬಳಿಕ ಸಕಲಪಾಪಕ್ಷಯಮಂ ಷಟ್ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಿಯುಂ ಅಷ್ಟಮಹೈಶ್ವರ್ಯಂಗಳಂ ಸರ್ವವಿದ್ಯೆಗಳಂ ಯಥೇಷ್ಟಫಲಂಗಳುಮಸೀವುದೇ ಸತ್ಯವೆಂದರಿವುದಾಗಿ, ಇದೆಲ್ಲಾ ಮಂತ್ರಯೋಗವಿಧಾನವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.

ಸೂ॥ ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತಮಾದ ಲಯಯೋಗದ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಯಸ್ಯಚಿತ್ತಂ ನಿಜಧ್ಯೇಯೇ ಮನಸಾಮರುತಾಸಹ ।
ಲೀನಂಭವತಿ ನಾದೇವಾ ಲಯಯೋಗೀಸಏವಹಿ ॥೬

ಟೀ॥ ಯಸ್ಯ-ಶಿವನಾನೊರ್ವಯೋಗೀಶ್ವರನ, ಚಿತ್ತಂ-ಪರಮಾಂತಃಕರಣ ಸುವ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯದಿಂ ಕೂಡಿದ ವಿದ್ಯಾಕರಣವು, ನಿಜಧ್ಯೇಯೇ-ನಿಜ-ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವಾದ, ಧ್ಯೇಯೇ-ಮಂತ್ರಯೋಗದೊಳ್ಪೇಳ್ದಧ್ಯಾನಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ವಾ-ಮೇಣ್, ನಾದೇ-ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದಭಿವ್ಯಕ್ತಮಾದ ನಾದದಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಮನಸಾಮರುತಾಸಹ-ಮನೋಮಾರುತಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ, ಲೀನಂಭವತಿ-ಲಯವಾಗುತ್ತಿರ್ಪುದು. ಸಏವ-ಆತನೇ, ಲಯಯೋಗೀ-ಲಯಯೋಗಿಯೆಂದು, ಹಿ-ಪ್ರಸಿದ್ಧನಲ್ಲಾ. ೬

ಸೂ॥ ಲಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಠಯೋಗಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಭವೇದಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗೇಣಮುದ್ರಾಕರಣಬಂಧನೈಃ ।
ತಥಾಕೇವಲಕುಂಭೇವಾ ಹಠಯೋಗೀವಶಾನಿಲಃ ॥೭

ಟೀ॥ ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗೇಣ-ಯಮ ನಿಯಮ ಆಸನ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ ಧ್ಯಾನ ಧಾರಣ ಸಮಾಧಿಯೆಂಬ ನಿಜಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಂಗಂಗಳಾದೆಂಟರ ವರ್ತನದಿಂದವೂ, ಮುದ್ರಾಕರಣಬಂಧನೈಃ-ಮುದ್ರಾಬಂಧಕರಣಬಂಧಂಗಳಿಂದವೂ(ಇಲ್ಲಿ-" ಮಹಾಮುದ್ರಾಮಹಾಬಂಧೋ ಮಹಾವೇಧಶ್ಚ ಖೇಚರೀ । ಉಡ್ಡಿಯಾಣಂ ಮೂಲಬಂಧಸ್ತತೋಜಾಲಂಧರಾಭಿಧಃ ॥ ಕರಣೀವಿಪರೀತಾಸಾವಜ್ರೋಳೀಶಕ್ತಿಚಾಲನಂ । ಇದಂಹಿಮುದ್ರಾದಶಕಂಜರಾಮರಣನಾಶಕಂ " ಎಂದುದಾಗಿ, ಹತ್ತುಪ್ರಕಾರವಾದ ಮುದ್ರಾಬಂಧಂಗಳ ಲಕ್ಷಣಮೆಂತೆಂದೊಡೆ:—ವಾಮಪಾದದಮಡದಿಂ ಯೋನಿಸ್ಥಾನವನೊತ್ತಿ, ಬಲದಪಾದವನೀಡಿ, ಎರಡು ಹಸ್ತಂಗಳಿಂದಂಗುಷ್ಠಮಂ ಪಿಡಿದು ವಾಯುಧಾರಣಮಂ ಮಾಡಿ ಜಾಲಂಧರಮಂಬಂಧಿಪ್ಪುದು " ಮಹಾಮುದ್ರೆ " ಯೆನಿಸುವುದು. ವಾಮಪಾದದ ಮಡದಿಂ ಯೋನಿಸ್ಥಾನವನೊತ್ತಿ, ಎಡದ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಬಲದಪಾದವ ನಿರಿಸಿ, ವಾಯುಪೂರಣಮಂಮಾಡಿ, ಜಾಲಂಧರಮಂ ಬಂಧಿಸೆ "ಮಹಾಬಂಧ" ವೆನಿಸುವುದು. ಈ ಮಹಾಬಂಧದಲ್ಲಿರ್ದ ಯೋಗೀಶ್ವರನು ಸುಷುಮ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮವಾದ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿರ್ದು ತಾಡನಮಂ ಮಾಪುದು " ಮಹಾವೇಧ " ವೆನಿಸುವುದು. ಛೇದನ ಚಾಲನ ದೋಹನಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂ ಪೆರ್ಚಿದ ಜಿಹ್ವೆಯಂ ಭ್ರೂಮಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೇರಿಸಿ ಸ್ಥಿರದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿಹುದು " ಖಾಹ್ಯಖೇಚರಿ " ಯೆನಿಸುವುದು. ಮಡದಿಂದ ಯೋನಿಸ್ಥಾನವನೊತ್ತಿ ಗುದವನಾಕುಂಚಿಸುವುದು " ಆಧಾರಬಂಧ " ವೆನಿಸುವುದು. ಉದರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಣಮಂ ಮಾಳ್ಪುದು " ಉಡ್ಡಿಯಾಣಬಂಧ " ವೆನಿಸುವುದು. ಚಿಬುಕವನು ಹೃದಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕಂಠಸಂಕೋಚನಮಂ ಮಾಡುವುದು " ಜಾಲಂಧರಬಂಧ " ವೆ

ನಿಸುವುದು. ಅಧೋಗತವಾದ ಶಿರಸ್ಸಾಗಿ, ಪಾದಂಗಳೂರ್ಧ್ವವಾಗಿರಲಾಗಿ " ವಿಪರೀತ
ಕರಣಿ ,, ಯೆನಿಸುವುದು. ಯೋನಿಮುಖದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ಬಿಂದುವನೂರ್ಧ್ವಕ್ಕೇರಿ
ಸುವುದು " ವಜ್ರೋಳಿ " ಯೆನಿಸುವುದು. ಇಡಾ ಪಿಂಗಳಾ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವ
ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಯನೆಬ್ಬಿಸುವುದು " ಶಕ್ತಿಚಾಲನ ,, ವೆನಿಸುವುದು. ಈ ಹತ್ತು
ಪ್ರಕಾರವಾದ ಮುದ್ರಾಬಂಧಂಗಳಿಂದ ಶ್ರೀ, ಬಳಿಕ " ಧೌತಿರ್ವಸ್ತಿಸ್ತಥಾನೇತಿ ಸ್ತ್ರಾ
ಟಕಂನಾಳಿಕಂತಥಾ । ಕಪಾಲಭಾತಿಶ್ಚೈತಾನಿ ಷಟ್ಕರ್ಮಾಣಿಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥ " ಎಂದು
ದಾಗಿ, ಕರಣವೆನಿಸುವ ಷಟ್ಕರ್ಮ ಪ್ರಕಾರವೆಂತೆಂದೊಡೆ—ನಾಲ್ಕಂಗುಲದ ತೆರಪಿನ ಬಿ
ಳಿಯ ಪಾವುಡೆಯ ನೊಂದುತುದಿಯಂ ಪಿಡಿದು, ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯಂ ಮೆಲ್ಲನೆ
ಹೃದಯಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ನುಂಗಿ ತೆಗೆವುದು " ಧೌತಿ ,, ಯೆನಿಸುವುದು. ಕುಳಿತೊಡೆ
ನಾಭಿಪ್ರಮಾಣವಾಗುವ ಜಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು: ಆಧಾರ ಕುಂಚನದಿಂದುದಕವಂ ಪೂರಿ
ಸಿಬಿಡುವುದು " ವಸ್ತಿ ,, ಯೆನಿಸುವುದು. ಹನ್ನೆರಡಂಗುಲದ ಪ್ರಮಾಣದ ನೂಲನ್ನು
ನಾಸಿಕಾದ್ವಾರದಲ್ಲೇರಿಸಿ ಬಾಯುಲ್ಲಿತೆಗೆವುದು " ನೇತಿ " ಯೆನಿಸುವುದು. ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ
ವಾದ ವಸ್ತುಗಳಂ ಸ್ಥಿರದೃಷ್ಟಿಯಿಂ ಕಂಬನಿ ಬರುವ ಪರ್ಯಂತಂ ನೋಡುವುದು
" ತ್ರಾಟಕ ,, ವೆನಿಸುವುದು. ಕುಂಬವನಿಳಿಸಿ, ಎಡಬಲ ಬಲಬಾಳಿಯಾಗಿ ಕು
ಕ್ಷಿಯ ತಿರುಗಿಸುವುದು " ನೌಳಿ " ಯೆನಿಸುವುದು. ಇಡಾ ಪಿಂಗಳಾ ದ್ವಾರಂಗಳಲ್ಲಿ
ಅತಿ ತೀವ್ರನಾಗಿ ರೇಚಕ ಪೂರಕಂಗಳಂ ಮಾಡುವುದು " ಕಪಾಲಭಾತಿ ,, ಯೆನಿಸು
ವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಷಟ್ಕರ್ಮಬಂಧಂಗಳಿಂದವೂ, ಮೇಣ್ ಶೀತಳೀಕರಣಾದಿ
ಕರಣಂಗಳಿಂದಾದರೂ,) ತಥಾ-ಹಾಗೆ, ವಾ-ಮೇಣು, ಕೇವಲಕುಂಭೇ-ರೇಚಕಪೂ
ರಕಂಗಳಿಲ್ಲದೆ ಕುಂಭಿಸುವ ಕೇವಲ ಕುಂಭಕದಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ವಶಾನಿಲಃ-ವಶಗತವಾದ
ವಾಯುವುಳ್ಳಾತನು, ಹಠಯೋಗೀ-ಹಠಯೋಗೀಶ್ವರನು, ಭವೇತ್-ಆಗುವನು. ॥೭॥
ಸೂ॥ ಅನಂತರದೊಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರಾಜಯೋಗಲಕ್ಷಣವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ತ್ರಿಷುಲಕ್ಷ್ಯೇಷು ಯೋಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಂಗಮಿಷ್ಯತಿ ।
ಜ್ಞಾನೇವಾಽಥಮನೋವೃತ್ತಿರಹಿತೋ ರಾಜಯೋಗವಿತ್॥

ಟೀ॥ ಯಃ-ಆವನಾನೊರ್ವಪುರುಷನು, ತ್ರಿಷು-ಮೂರುಪ್ರಕಾರವಾದ,
ಲಕ್ಷ್ಯೇಷು-ಬಾಹ್ಯಮಧ್ಯಾಂತರ್ಲಕ್ಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ-ಹಾಂಗಲ್ಲದಿರ್ದೊಡೆ, ಜ್ಞಾನೇ-
ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗದಲ್ಲಿಯ ತತ್ವ ವಿಲಕ್ಷ್ಯಸ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾದ ಅಮ
ನಸ್ಕಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಂ-ಬ್ರಹ್ಮ-ಷಡನ್ವಯಕ್ಕೆ ಪಾದಾಸಕಾರ
ಣವಾದ ಪರಶಿವಾಧಿಷ್ಠಿತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಂ-ಅಪರೋಕ್ಷಿಸಿ ಕಾ
ಣ್ಬುದನು, ಗಮಿಷ್ಯತಿ-ಎಯ್ದುವನೋ, ಮನೋವೃತ್ತಿರಹಿತಃ- ಮನೋವ್ಯಾಪಾರ
ವಿಲ್ಲದೆಯಿರ್ದಂಥ, ಸಃ-ಆತನು, ರಾಜಯೋಗವಿತ್-ರಾಜಯೋಗವಂ ಬಲ್ಲಾತನು, ಆ ॥೮॥
ಗುವನೆಂದರ್ಥ್ಯಹರಿಸಿಕೊಂಬುದು.

ಸೂ॥ " ಮದುಕ್ತೇನೈವಮಾರ್ಗೇಣ ಮಯ್ಯಾವಸ್ಥಾಪ್ಯಚೇತಸಃ । ವೃತ್ತಿ ತರನಿರೋಧೋಯಃ ಸ್ಸಯೋಗಇತಿಗೀಯತೇ ॥ "ಎಂಬ ಯೋಗದ ವಿಭಾಗೋದ್ದೇ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣಮಂ ಪೇಳುತ್ತೆ, ರಾಜಯೋಗದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಉತ್ತರೋತ್ತರವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಾ ದ್ಯೋಗಾಶ್ಚತ್ವಾರಏವಹಿ । ತೇ
ಷ್ವೇಕಏವಮುಖ್ಯೋಽಸೌ ರಾಜಯೋಗೋತ್ತಮೋತ್ತಮಃ

ಟೀ॥ ಯೋಗಾಃ-ಹಿಂದೆಹೇಳಿದ ಯೋಗಂಗಳು, ಉತ್ತರೋತ್ತರವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಾತ್- ಶಬ್ದಾತ್ಮಕವಾದ ಮಂತ್ರಯೋಗದಿಂ ನಿಶ್ಶಬ್ದಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮನೋಲಯವೆನಿಸು ಲಯಯೋಗನೇ ವಿಶೇಷವೆನಿಸುವುದು; ಆ ಮನೋಲಯವನೇ ವಾಯುಜಯದಿ ಮನಮಂ ಸುಸ್ಥಿರಂಮಾಳ್ಪುದಾಗಿ, ಲಯದಿಂ ಹಠಯೋಗವು ವಿಶೇಷವೆನಿಸುವುದು ಆ ಮನೋಮಾರುತಂಗಳ ನುಪಶಮನಮಾತ್ರದಿ ನಿರಾಯಾಸದಿಂ ನಿಲಿಸಿ ನಿಜವಸ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಂಮಾಳ್ಪುದಾಗಿ, ರಾಜಯೋಗವೂ ಹಠಯೋಗದಿ ವಿಶೇಷವುಳ್ಳ ರಿಂದುತ್ತರೋತ್ತರ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಾರಣದಿಂ, ಚತ್ವಾರಏವಹಿ-ನಾಲ್ಕುಪ್ರಕಾರವೆಂದೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಲ್ಲಾ, ತೇಷು—ಆನಾಲ್ಕರವ ಯೋಗಂಗಳಲ್ಲಿ, ಅಸೌ—ಈ, ರಾಜಯೋಗೋತ್ತ ಮೋತ್ತಮಃ-ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವಾದ ರಾಜಯೋಗವು, ಏಕಏವ-ಒಂದೇ, ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಪ್ಪಂತಹುದಾಗುವುದು.

ಸೂ॥ ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ ರಾಜಯೋಗದ ಅವಾಂತರಭೇದಂಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ ಮಂ ಗ್ರಂಥತ್ರಯದಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಸೋಽಪಿತ್ರಿಧಾಭವೇತ್ಸಾಂಖ್ಯ ಸ್ತಾರಕಶ್ಚಾಮನಾಇತಿ ।
ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ವಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಾತ್ತತ್ಸಾಂಖ್ಯಉಚ್ಯತೇ ॥೧

ಟೀ॥ ಸೋಽಪಿ-ಆ ರಾಜಯೋಗವುಯಿತ್ತಾದೊಡೆ, ಸಾಂಖ್ಯಃ-ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗ ವೆಂದೂ,ತಾರಕಶ್ಚ-ತಾರಕಯೋಗವೆಂದೂ, ಅಮನಾಇತಿ-ಅಮನಸ್ಕಯೋಗವೆಂದು ತ್ರಿಧಾ-ಮೂರುಪ್ರಕಾರವಾಗಿರ್ದಂತಹುದು, ಭವೇತ್-ಅಹುದು, ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ವಾ ನಾಂ- ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಪ್ರಕೃತ್ಯಂತಮಾದಿಪ್ಪತ್ತೈದು-ತತ್ವಂಗಳ, ಯತ್—ಆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಜ್ಞಾನಂ-ವಿವೇಕದಿಂ ವಿಲಕ್ಷಿಸುವ ಜ್ಞಾನವುಂಟೋ, ತತ್-ಅದು,ಸಾಂಖ್ಯಾ-ಸಾಂಖ್ಯಯೋ ಗಜ್ಞಾನವೆಂದು, ಉಚ್ಯತೇ-ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿರ್ದಿತು.

ಶ್ಲೋ॥ ಬಹಿರ್ಮಾರ್ಗಪ್ರಸಜ್ಞಾನಾ ದ್ಯೋಗಸ್ತಾರಕಉಚ್ಯತೇ ।
ಅಂತರ್ಮಾರ್ಗಪ್ರಸಜ್ಞಾನಾ ದಮನಸ್ಕಇತೀರಿತಃ ॥೧॥

ಟೀ॥ ಬಹಿರ್ಮಾರ್ಗಪ್ರಸಜ್ಞಾನಾತ್—ಮನೋದೃಷ್ಟಿ ಮಾರುತಂಗಳಂ ಬ ಹಿರ್ಮಾರ್ಗವಾಗವಂತೆ ಮುದ್ರಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಯವನರಿವ ಜ್ಞಾನದಿಂದೆ, ತಾರಕಃ—ತಾರಕಯೋಗ

ಯೋಗಃ-ಯೋಗವು, ಉಚ್ಯತೇ-ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದೀತು. ಅಂತರ್ಮುದ್ರಾಪರಿಜ್ಞಾನಾತ್-ಅಂತರಂಗದಮನವಮಂ ನೆನೆಸುದಂತೆ ಮುದ್ರಿಸುವ ಅಂತರ್ಮುದ್ರೆಯ ಜ್ಞಾನದದೆಸೆಯಿಂದ, ಅಮನಸ್ಕಇತಿ-ಅಮನಸ್ಕಯೋಗವೆಂದು, ಈರಿತಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ॥೧೧॥

ಸೂ॥ ರಾಜಯೋಗದ ಭೇದವಾದ ಸಾಂಖ್ಯಾದಿಯೋಗಂಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯುಂ ಪೇಳುತ್ತ ರಾಜಯೋಗಶಬ್ದ ದರ್ಥವಮಂ ಪೇಳುತ್ತಿರ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಶ್ಲಾಘ್ಯಸ್ಸಾಂಖ್ಯಾತ್ತಾರಕೋಽಪಿಯ ಮಮನಸ್ಕೋಽಪಿತಾರಕಾ
ತ್‌।ರಾಜತ್ವಾತ್ಸರ್ವಯೋಗಾನಾಂರಾಜಯೋಗಇತಿಸ್ಮೃತಃ ॥

ಟೀ॥ ಸಾಂಖ್ಯಾತ್-ಪಂಚವಿಂಶತಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನಮಾತ್ರವಾದ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗದದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಅಯಂತಾರಕಃ-ನಾದಬಿಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರರೂಪವಾದೀ ತಾರಕಯೋಗವು, ಶ್ಲಾಘ್ಯಃ-ಶ್ರೇಷ್ಠವು, ತಾರಕಾತ್-ತಾರಕಯೋಗದ ದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಅಮನಸ್ಕೋಽಪಿ-ನಿಜವಸ್ತುಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರದಅಮನಸ್ಕಯೋಗವು, ಶ್ಲಾಘ್ಯಃ-ಶ್ರೇಷ್ಠವು, ಈ ರಾಜಯೋಗವು ಸರ್ವಯೋಗಾನಾಂ-ಸಮಸ್ತಯೋಗಗಳಿಗೆ, ರಾಜತ್ವಾತ್-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕಾರಣ, ರಾಜಯೋಗಇತಿ-ರಾಜಯೋಗವೆಂದು, ಸ್ಮೃತಃ-ಸ್ಮರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಮಂತ್ರಾದಿಯೋಗಂಗಳಂತೆ ಬಹುಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ನಿರಾಯಾಸದಿಂ ದಾತ್ಮಲಾಭವಪ್ಪುದಾಗಿ ಇದೇ ರಾಜಯೋಗವೆನಿಸುವುದು ಎಂಬುದರ್ಥಂ.) ॥೧೨॥

ಸೂ॥ ಈ ರಾಜಯೋಗದಿಂದುತ್ತರವಾದ ಶಿವಯೋಗವುಂಟೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನುಪಾಯದಿಂ ಪರಿಹರಿಸುತಿರ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ನಭೇದಶ್ಶಿವಯೋಗಸ್ಯರಾಜಯೋಗಸ್ಯತತ್ವತಃ ।
ಶಿವಾರ್ಥಿನಾಂತಥಾಪ್ಯೇವಮುಕ್ತೋಽಬುದ್ಧೇಃಪ್ರವೃದ್ಧಯೇ ॥

ಟೀ॥ ಶಿವಯೋಗಸ್ಯ-ಶಿವಯೋಗಕ್ಕೂ, ರಾಜಯೋಗಸ್ಯ-ರಾಜಯೋಗಕ್ಕೂ, ತತ್ವತಃ-ಪರಮಾರ್ಥದದೆಸೆಯಿಂದ, ಭೇದಃ-ಭೇದವು, ನ-ಇಲ್ಲ. ತಥಾಪಿ-ಹಾಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ, ಶಿವಾರ್ಥಿನಾಂ-ನಿಜಮೋಕ್ಷಮಂ ಬಯಸುವರ್ಗಳ, ಬುದ್ಧೇಃ-ಬುದ್ಧಿಯೊಳುದ್ಭೋಧಿತವಾದ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯ, ಪ್ರವೃದ್ಧಯೇ-ವೃದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ, ಭೇದಃ-ಭೇದವು, ಉಕ್ತಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ॥೧೩॥

ಸೂ॥ ರಾಜಯೋಗ ಶಿವಯೋಗಂಗಳಿಗೆ ಭೇದವಮಂ ಸೂಚಿಸುತ್ತೆ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಂ ಶಿವಯೋಗವೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಸ್ತುಯೋಭೇದ ಸ್ತಥಾಶಿವರತಾತ್ಮನಾಂ ।
ತಸ್ಮಾನ್ಮನೀಷಿಭಿಗ್ರಾ೯ಹ್ಯಶ್ಶಿವಯೋಗಸ್ತುಕೇವಲಃ ॥೧೪॥

ಟೀ॥ ಶಿವರತಾತ್ಮನಾಂ-ಶಿವ-ಶಿವತತ್ವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ರತ-ಪ್ರೀತವಾದ, ಆತ್ಮ ನಾಂ-ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರ್ಗ್ಗೆ, ತಯೋಃ-ಆರಾಜಯೋಗ ಶಿವಯೋಗಂಗಳಿಗೆ, ಭೇದಃ-ಭೇ ವು, ತಥಾ-ಹಾಗೆ, ಶಿವಯೋಗವರ್ಮಾಗ್ಗದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಃ-ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವ (ಆ ಭೇದವಾವಪ್ರಕಾರನೆಂದೊಡೆ-ಪಾತಂಜಲಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಲ್ಲಿ ಗುಣತ್ರಯಸಾಕ್ಷಾ ತ್ಕಾರವೇ ತಾರಕತ್ರಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮನೋಲಯವೇ ಅಮನಸ್ಕ ವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಪ್ರಕೃತ್ಯರ್ಥದ ಪುರುಷಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೇ ರಾಜಯೋಗವೆಂದು ಪೇಳ್ದು ರಾಗಿ, ಆ ರಾಜಯೋಗಂ ಶಿವಯೋಗವೆನಿಸಲರಿಯದು. ಆ ಶಿವಯೋಗವಾವುದೆಂದೊ ಡೆ-"ತದಾತ್ಮವತ್ವಂಯೋಗಿತ್ವಂ ಜಿತಾಕ್ಷಸ್ಯೋಪಪದ್ಯತೆ" ಎಂದುದಾಗಿ, ಶಿವಭಕ್ತಿ ಸಂಪುಟಾಧಾರವಾದ ಮಹಾಕುಂಡಲಿನೀಜನಿತಂಗಳಾದ ತಾರಕತ್ರಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾ ದ್ವಾರದಿಂದೆ ಆ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನವಳಿದು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ನಿಂದ ಶಿವತತ್ವಾ ಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಶಿವಯೋಗವೆನಿಪುದಾಗಿ, ಆ ರಾಜಯೋಗಕ್ಕೂ ಶಿವಯೋಗಕ್ಕೂ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಭೇದವೆಂಬುದರ್ಥಂ.) ತಸ್ಮಾತ್-ಅದುಕಾರಣವಾಗಿ, ಮನೀಷಿಭಿಃ-ವಿ ವೇಕಿಗಳಿಂದ, ಕೇವಲಃ-ಸಕಲ ತತ್ವತಾತ್ವಿಕವಿಲಕ್ಷಣತೆಯಿಂ ಕೈವಲ್ಯರೂಪವಾಗಿದ್ದಂಥ, ಶಿವಯೋಗಸ್ತು-ಶಿವಯೋಗವೇ, ಗ್ರಾಹ್ಯಃ-ಗ್ರಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು. ॥೧೪॥

ಸೂ॥ ಆ ಶಿವಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಪ್ಪುದರಿಂ ಮುಂದೆ ಪೇಳ್ವ ಶಿವಜ್ಞಾನಾದಿಗ ಳೈದು ಶಿವಯೋಗವೆನಿಸಿಕೊಂಬುವೆಂದು ಪೇಳುತ್ತಿರ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಜ್ಞಾನಂಶಿವಮಯಂಭಕ್ತಿಶೈವೀಧ್ಯಾನಂಶಿವಾತ್ಮಕಂ ।
ಶೈವವ್ರತಂಶಿವಾರ್ಚ್ಚೇತಿ ಶಿವಯೋಗೋಹಿಪಂಚಧಾ ॥೧೫॥

ಟೀ॥ ಶಿವಮಯಂ-ಪಶುಶಾಸ್ತ್ರಜನಿತಜ್ಞಾನವಲ್ಲದಿಪುದರಿಂ ಶಿವಾತ್ಮಕವಾಗಿಪ್ಪಂ ಥ, ಜ್ಞಾನಂ-ಜ್ಞಾನವು, ("ಜ್ಞಾನಂಶಿವಾರ್ಥಬೋಧನಂ" ಎಂದುದಾಗಿ) ಶೈವೀ-ಅನ್ಯ ದೇವತಾಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂ ಶಿವಸಂಬಂಧವಾದಂಥ, ಭಕ್ತಿಃ-ಭಕ್ತಿಯು, ("ಶೃತ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮಾ ನುಷ್ಠಾನಾಚ್ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿರ್ಭವೇದ್ಧ್ರುವಂ । ಚಿತ್ತಶುದ್ಧ್ಯಾಶಿವೇಭಕ್ತಿರ್ಭವತ್ಯವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಣೀ" ಎಂದುದಾಗಿ) ಶಿವಾತ್ಮಕಂ-ಬಿಂದುನಾದವ್ಯೋಮಮಂತ್ರಭುವನವಿಗ್ರಹಾದಿರೂ ಪದಿಂ ಶಿವಾತ್ಮಕವಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ಧ್ಯಾನಂ-ಧ್ಯಾನವು, ("ಬಿಂದುರ್ನಾದಸ್ತಥಾವ್ಯೋಮ ಮಂತ್ರೋಭುವನವಿಗ್ರಹಃ । ಷಡ್ವಸ್ತ್ವಾತ್ಮಾಶಿವೋಧ್ಯೇಯಃಫಲಭೇದೇನಸಾಧಕೈಃ" ಎಂದುದಾಗಿ,) ಶೈವಂ-ಶಿವಸಂಬಂಧವಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ವ್ರತಂ-ಭಸ್ಮವ್ರತವು, ("ಅಥ ವಾಶಿಥರ್ವಣೀಮಂತ್ರೈಃ ಗೃಹೀತ್ವಾಭಸ್ಮಪಾಂಡುರಂ । ಸರ್ವಾಂಗೋದ್ಧೂಳನಂಯತ್ತ ದ್ವ್ರತಂಪ್ರೋಕ್ತಂಮನೀಷಿಭಿಃ" ಎಂದುದಾಗಿ,) ಶಿವಾರ್ಚ್ಚೇತಿ-ಶಿವ-ಶಿವನ, ಅರ್ಚಾ- ಮುಂದೆ ಪೇಳ್ವ ಬಾಹ್ಯಾಂತರಂಗಪೂಜಾವಿಧಾನವು, ಇತಿ-ಈಪ್ರಕಾರದಿಂದೆ, ಶಿವಯೋ ಗಃ-ಶಿವಯೋಗವು, ಪಂಚಧಾ-ಐದುಪ್ರಕಾರವೆಂದು, ಹಿ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಲಾ. ॥೧೫॥

ಸೂ॥ ಈ ಶಿವಜ್ಞಾನ ಶಿವಭಕ್ತಿ ಶಿವಧ್ಯಾನ ಶಿವವ್ರತವೆಂಬ ನಾಲ್ಕುಪ್ರಕಾರವಂ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರ್ಪುದಾಗಿ, ಶಿವಪೂಜೆಯೇ ಮುಖ್ಯ ಶಿವಯೋಗವೆನಿಸುವುದಾಗಿ, ಶಿವಪೂಜೆಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಶಿವಾರ್ಚನವಿಹೀನೋಯಃಪಶುರೇವನಸಂಶಯಃ ।
ಸತುಸಂಸಾರಚಕ್ರೇಽಸ್ಮಿನ್ನಜಸ್ರಂಪರಿವರ್ತತೇ ॥೧೬॥

ಟೀ॥ ಯಃ-ಆವಾತನು, ಶಿವಾರ್ಚನವಿಹೀನಃ-ಮುಂದೆಪೇಳ್ವಶಿವಪೂಜಾವಿಧಾನದಿಂದೆ ತೊಲಗಿದಾತನಪ್ಪನೋ, ಸಃ-ಆತನು, ಪಶುರೇವ-ಪಶುವೇ- ("ಯೇಷಾಂಶರೀರಿಣಾಂಶಕ್ತಿಃ ಪತತ್ಯಪಿನಿವೃತ್ತಯೇ । ತೇಷಾಂತಲ್ಲಿಂಗಮೌತ್ಸುಕ್ಯಂ ಮುಕ್ತೌದ್ವೇಷೋಭವಸ್ಥಿತೌ ॥ ಭಕ್ತಿಶ್ಚಶಿವಭಕ್ತೇಷುಶ್ರದ್ಧಾತಚ್ಛಾಸಕೇವಿಧೌ" ಎಂಬ ಶಕ್ತಿಪಾತಚಿಹ್ನವಿಲ್ಲದೆಯಿಹುದರಿಂದಾಣವಾಂಧನೆಂಬುದರ್ಥವು.) ಸಂಶಯಃ- ಸಂದೇಹವು, ನ-ಇಲ್ಲ. ಸತು-ಆ ಪಶುವಾದಾತನೇ, ಅಸ್ಮಿನ್-ಈದೃಶ್ಯಮಾನವಾದ, ಸಂಸಾರಚಕ್ರೇ-ತನುಕರಣಭುವನಭೋಗರೂಪದಿಂ ಪರಿಭ್ರಮಿಸುವ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ, ಅಜಸ್ರಂ-ಅನವರತವೂ, ಪರಿವರ್ತತೇ-ತಿರುಗಿತ್ತಿರ್ಪನು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಶಿವಾರ್ಚನವಿಹೀನನಾದ ಪುರುಷಂಗೆ ಉಳಿದ ಮಂತ್ರಾಂತರಂಗಳಲ್ಲಿಯು ಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಾದರೂ ಜನನಮರಣಾದಿಕಂಗಳು ಬಿಡವೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯದಿಂ ತ್ರಿಪದಾರ್ಥಂ ಸೂಚಿತವಾಯಿತೆಂಬುದರ್ಥಂ.) ॥೧೬॥

ಸೂ:—ಅರಿವಿಲ್ಲದಾತಂಗೆ ಅರ್ಚನೆಯಾಗದಾಗಿ ಆ ಶಿವತತ್ವಸ್ವರೂಪವಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕದಿಂ ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಂಥಗಳಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಸತ್ಯಂವದಾಮಿತತ್ತ್ವಂ ನಿರ್ಣೀತಂಪೂರ್ವಸೂರಿಭಿಃ ।
ಸರ್ವದೇವಮಯಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸರ್ವಭೂತಮಯಸ್ತಥಾ ॥೧೭॥

ಟೀ॥ ಪೂರ್ವಸೂರಿಭಿಃ-ಪೂರ್ವದ ಶಿವಯೋಗಸಿದ್ಧರಿಂ, ನಿರ್ಣೀತಂ-"ಶಿವಶಕ್ತ್ಯಾಶಿದಭಿಸ್ಸಾರ್ನ್ಯಂ ಪಶ್ಯತ್ಯಾತ್ಮಗತಾವೃತಿಃ" ಎಂಬ ಜ್ಞಾನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರರೂಪವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದೆ "ವಿವಾದಾಧ್ಯಾಸಿತಂವಿಶ್ವಂ ವಿಶ್ವವಿತ್ಕರ್ತೃಪೂರ್ವಕಂ । ಕಾರ್ಯತ್ವಾದಾವಯೋಸ್ಸಿದ್ಧಂ ಕಾರ್ಯಂಕುಂಭಾದಿಕಂಯಥಾ" ಎಂಬುದು ಮುಂತಾದನುಮಾನಂಗಳಿಂದೆ "ವಿಶ್ವತಶ್ಚಕ್ಷುರುತವಿಶ್ವತೋಮುಖೋ ವಿಶ್ವತೋಬಾಹುರುತವಿಶ್ವತಃಪಾತ್-ಸಂಬಾಹುಭ್ಯಾಂನಮತಿಸಂಪತತ್ರೈಃ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಜನಯನ್ದೇವಏಕಃ- ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುರುದ್ರೇಂದ್ರಾಸ್ತೇಪ್ರಸೂಯಂತೇನಕಾರಣಂ- ಕಾರಣಂತುಧ್ಯೇಯಸ್ಸರ್ವೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನಶ್ಶಂಭುರಾಕಾಶಮಧ್ಯಗಃ" ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂದೆ, "ಅಥಾನಾದಿಮಲೋಪೇತಸ್ಸರ್ವಕೃತ್ಸರ್ವವಿಚ್ಛಿವಃ। ಪೂರ್ವವ್ಯತ್ಯಾಸಿತಸ್ಯಾಣೋಃಪಾಶಜಾಲಮಪೋಹತಿ" ಎಂಬ ಆಗಮಪ್ರಮಾಣ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮಾಣಶತಂಗಳಿಂದೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ತತ್ತ್ವಂ-ಆ

ಶಿವತತ್ವವನು, ಸತ್ಯಂ-ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ, ವದಾಮಿ-ಪೇಳ್ದಪೆನು. ಸಾಕ್ಷಾತ್-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ, ಸರ್ವದೇವಮಯಃ-ಬಿಂದುನಾದವ್ಯೋಮಮಂತ್ರಭುವನ ವಿಗ್ರಹಾದಿಸಕಲದೇವತಾವಿಸ್ವರೂಪನಾಗಿರ್ದಂಥ, (ಪಶುಭೂಮಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣ್ವಾದಿದೇವತಾಸ್ವರೂಪವಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥಂ) "ಸರ್ವವೇದಮಯಃ" ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರಕ್ಕೆ ಆಪ್ತಸಕಲವೇದಕರ್ತನಹತನದಿಂ-ಸಕಲವೇದಸಿದ್ಧನಹತನದಿಂ ಸಮಸ್ತ ವೇದಸ್ವರೂಪನಾಗಿರ್ಪಂಥ ಎಂಬುದರ್ಥಂ) ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ,ಸರ್ವಭೂತಮಯಃ-ನಾದಾದಿದ್ವಾರದಿಂ ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಸ್ವರೂಪನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಮೇಣು, ನಿವೃತ್ತ್ಯಾದಿ ಕಲಾದ್ವಾರದಿಂದ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಭೂತಾತ್ಮಕನಾಗಿರ್ಪಂಥ. ॥೧೪॥

ಶ್ಲೋ॥ ಸರ್ವಜ್ಞಾನಮಯಸ್ಸರ್ವ್ಯಸ್ಸರ್ವತತ್ವೋತ್ತರೋತ್ತರಃ ।
ಸರ್ವತೇಜೋಮಯಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸರ್ವಾನಂದಸ್ವರೂಪವಾನ್ ॥

ಟೀ॥ ಸಮ್ಯಕ್-ಶಿವಾದಿದೋಷವಿಲ್ಲದಿಹುದು ಸಮ್ಯಕ್ಕಾದ, ಸರ್ವಜ್ಞಾನಮಯಃ-ಸರ್ವಜ್ಞತಾಸ್ವರೂಪನಾಗಿರ್ಪ್ಪಂಥ, ಸರ್ವತತ್ವೋತ್ತರೋತ್ತರಃ-ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಸಕಲತತ್ವಂಗಳಿಗೆಉತ್ತರವಾದ ಶಕ್ತಿತತ್ವಕ್ಕುತ್ತರನಾಗಿರ್ಪ್ಪಂಥ, ಸಾಕ್ಷಾತ್-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ, ಸರ್ವತೇಜೋಮಯಃ- ನಿರುಪಾಧಿಕ ಜ್ಯೋತಿಸ್ವರೂಪನಾಗಿರ್ಪ್ಪಂಥ, ಸರ್ವಾನಂದಸ್ವರೂಪವಾನ್-ಸಮಸ್ತವಾದಾನಂದವೇ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರ್ಪ್ಪಂಥ. ॥೧೭॥

ಶ್ಲೋ॥ ಮಾಯಾಸಮೇತಸ್ಸಕಲೋ ನಿಷ್ಕಲಃಕೇವಲಃಪರಃ ।
ಅಸ್ತಿನಾಸ್ತಿದ್ವಯಾತೀತೋ ವಾಙ್ಮನೋಽಗೋಚರಾತ್ಮಕಃ॥

ಟೀ॥ ಮಾಯಾಸಮೇತಃ-ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಶುದ್ಧಮಾಯೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದಾತನಾಗುತ್ತಲೂ, ಸಕಲಃ-ಸಕಲನೆನಿಸಿಕೊಂಡುಂಥ, ಕೇವಲಃ-ಕಾರಣರೂಪದಿಂ ನಿಷ್ಕಲವಾದ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸಮೇತನಾಗುತ್ತಲೂ, ನಿಷ್ಕಲಃ-ನಿಷ್ಕಲನೆನಿಸಿಕೊಂಬಂಥ, ಪರಃ-ಸಕಲನಿಷ್ಕಲನೆಂಬುಭಯ ಸ್ವರೂಪಮಂ ಮೀರಿದಂಥ, ಅಸ್ತಿನಾಸ್ತಿದ್ವಯಾತೀತಃ-ದೃಶ್ಯರೂಪದಿಂದುಂಟೆಂಬ ಅದೃಶ್ಯರೂಪದಿಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುಭಯಮಂ ಮೀರಿದಂಥ, ವಾಙ್ಮನೋಽಗೋಚರಾತ್ಮಕಃ-ಪ್ರಪಂಚವಾದವಾಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಜನ್ಯವಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗೋಚರನಲ್ಲದಿರ್ಪ್ಪಂಥ. ॥೧೮॥

ಶ್ಲೋ॥ ಅವರ್ಣೋವರ್ಣಸಂಯುಕ್ತೋ ವಿರೂಪೀವಿಶ್ವರೂಪಭೃತ್ ।
ಪರಮಾತ್ಮಾಪರಬ್ರಹ್ಮ ಕಶ್ಚಿದ್ದೇವೋಽಸ್ತಿ ಚಿಚ್ಛಿವಃ ॥೨೦॥

ಟೀ॥ ಅವರ್ಣಃ-ಅಕಾರಾದಿಕ್ಷಕಾರಾಂತವಾದ ವರ್ಣಾತ್ಮಕನಲ್ಲದಿರ್ಪ್ಪಂಥ, ಮೇಣು, ಶ್ವೇತಪೀತಾದಿವರ್ಣವಿಲ್ಲದಿರ್ಪ್ಪಂಥ, ವರ್ಣಸಂಯುಕ್ತಃ-ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಂತ್ರಬೀಜವರ್ಣಂಗಳಿಂ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥ,ಮೇಣು ಧ್ಯಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಶ್ವೇ

ತ ಪೀತಾದಿವರ್ಣಂಗಳಿಂ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ವಿರೂಪೀ-ನಿರಾಕಾರನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ವಿಶ್ವರೂಪಭೃತ್-ಸಕಲ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಭರಣಸಮರ್ಥನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಪರಮಾತ್ಮಾ-ನಿತ್ಯನಿರ್ಮಲನಹುದರಿಂ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ-ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ಮಹಾ ಮಾಯಾಧಿಷ್ಠಾತೃವಾಗಿಯುಂ ತದ್ಧರ್ಮಮಾದಾನಂದಾದಿಗಳ ಧ್ಯಾನವಿಲ್ಲದಿಹುದರಿಂ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೆನಿಸಿಕೊಂಬಂಥ, ಚಿಚ್ಛಿವಃ-ಪರಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯಾದ ಮಹಾಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಕೂಡಿ ನಿರ್ಮಲಸ್ವರೂಪನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಕಶ್ಚಿತ್-ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ, ದೇವಃ-ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತ್ಯಾದಿ ಪಂಚಕೃತ್ಯಕಾರಿಯಾಗಿರ್ಪಂಥ ದೇವನು, ಅಸ್ತಿ-ಉಂಟು. ॥೨೦॥

ಸೂ:—ಈಪ್ರಕಾರದಿಂ ಪರಮಶಿವಸ್ವರೂಪನಾದ ಶಿವಂಗೆ ನಿತ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾನರೂಪಯಾದ ಲಯಾಭಿಧಾನವುಳ್ಳ ಶಿವತತ್ವಸ್ವರೂಪಮಂ ನಿರೂಪಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಶಿವತತ್ವವೇ ಜಗತ್ತಿಗುಪಾದಾನಕಾರಣಮಪ್ಪುದರಿಂ ಸಕಲ ಜಗತ್ತೂ ಶಿವತತ್ವಾತ್ಮಕವೆಂದರುಹಿಸಲಾ ಶಿವತತ್ವದಿಂದಪ್ಪ ಸೃಷ್ಟಿಯಂ ಸೂಚನಮಾತ್ರದಿಂದೊಂಭತ್ತು ಗ್ರಂಥದಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:-

ಶ್ಲೋ॥ ಶಿವಾದುತ್ಪದ್ಯತೇಶಕ್ತಿಶ್ಶಾಂತ್ಯತೀತಾಪರಾತ್ಮಿಕಾ ।
ಅಪ್ರಮೇಯಗುಣೋಪೇತಾಜೃಂಭತೇಸಾಶಿವಾಜ್ಞಯಾ॥೨೧

ಟೀ॥ ಶಿವಾತ್- ಘೃತಕಾಠಿನ್ಯನ್ಯಾಯದಿಂದಾಕ್ಷುಬ್ಧಭಾಗವಾದ ಶಿವತತ್ವದ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಪರಾತ್ಮಿಕಾ-ಪರಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಶ್ಯಾಂತ್ಯತೀತಾ-ಶಾಂತ್ಯತೀತೆಯೆನಿಸುವ, ಶಕ್ತಿಃ-ಶಕ್ತಿಯು, ಉತ್ಪದ್ಯತೇ-ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು. ಅಪ್ರಮೇಯಗುಣೋಪೇತಾ-ಹವಣಿಸಬಾರದ ಗುಣಂಗಳಿಂ ಕೂಡಿಪ್ಪಂಥ, ಸಾ-ಆಶಾಂತ್ಯತೀತೆಯು, ಶಿವಾಜ್ಞಯಾ-ಸೃಷ್ಟಿಕೃತ್ಯಕಾರಿಣಿಯಾದ ಶಿವಶಕ್ತಿಯಿಂದೆ, ಜೃಂಭತೇ-ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗುತ್ತಿಹುದು. ॥೨೧॥

ಶ್ಲೋ॥ ಸಾಶಕ್ತಿಃಪಂಚಧಾಭಿನ್ನಾಭವತಿಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಣೀ ।
ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಿಕಾನಿತ್ಯಂತಸ್ಯಾಆಸೀದಿದಂಜಗತ್ ॥೨೨॥

ಟೀ॥ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಣೀ-ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ಮಹಾ ಮಾಯಾಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾಗಿರ್ಪಂಥ, (ಅಂಕುರೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಬೀಜವುಬ್ಬಪಂತೆ ಷಡಧ್ವಾತ್ಮಕವಾದ ಜಗದುತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಬೃಹ್ಮಣರೂಪವಹುದರಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ಕುಂಡಲಿನೀಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳುದೆಂಬುದರ್ಥಂ) ಸಾಶಕ್ತಿಃ-ಆಶಾಂತ್ಯತೀತೆಯೆಂಬಶಕ್ತಿಯು, ಪಂಚಧಾ-ಶಾನೂಕೂಡಿ ಶಾಂತಿ ವಿದ್ಯೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ನಿವೃತ್ತಿಯೆಂದೈದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಭಿನ್ನಾ- ಭೇದವಾಗಲ್ಪಟ್ಟಂತಹುದಾಗುತವೂ, ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಿಕಾ- ಕ್ರಮದಿಂದಾಕಾಶಾದಿಪಂಚಭೂತಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾಗಿರ್ಪಂತಹುದು, ನಿತ್ಯಂ-ಎಲ್ಲಾಗಳೂ, ಭವತಿ-ಆಗುತ್ತಿದ್ದೀತು, ತಸ್ಯಾಃ-ಆ ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಿಕೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಇದಂ-ಈ ತೋರುವಂಥ, ಜಗತ್- ಉರ್ವಿ ಪರ್ವತ ಸಂತಸಮುದ್ರಾದಿ ಜಗತ್ತು(ಸ್ಥೂಲಶರೀರಾತ್ಮಕವು) ಆಸೀತ್-ಆಯಿತು.॥೨೨॥

ಶ್ಲೋ॥ ಆದೌವ್ಯೋಮ್ನಿಸ್ಥಿತೋಭಾತಿಸಾಕ್ಷಾದ್ದೇವಸ್ಸದಾಶಿವಃ ।
ಸದಾಶಿವಾದೀಶ್ವರೋಪಿಸಂಭೂತಃಪವನೇಸ್ಥಿತಃ ॥೨೨॥

ಟೀ ॥ ಆದೌ- ಶಾಂತ್ಯತೀತಕಲಾವ್ಯಾಪ್ತವಹುದರಿಂದಾದಿಯಾಗಿರ್ಪ್ಪಂಥ, ವ್ಯೋಮ್ನಿ-ಆಕಾಶತತ್ವದಲ್ಲಿ, ದೇವಃ- ದಿವ್ಯತೇಜೋರೂಪನಾಗಿರ್ಪ್ಪಂಥ, ಸದಾಶಿವಃ-ಮನೋನ್ಮನೀ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿದ ಸದಾಶಿವನು, ಸಾಕ್ಷಾತ್-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ, ಭಾತಿ-ಅನುಗ್ರಹಕನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರ್ದ್ದಪನು, ಸದಾಶಿವಾತ್-ಸದಾಶಿವನ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಸಂಭೂತಃ-ಸ್ವರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಈಶ್ವರೋಪಿ- ಮಾಯೆಯೆಂಬ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿದ ಮಹೇಶ್ವರನು,ಪವನೇ-ವಾಯುತತ್ವದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಿತಃ-ತಿರೋಧಾಯಕನಾಗಿರಲ್ಪಟ್ಟಾತನು.॥೨೩॥

ಶ್ಲೋ॥ ಈಶ್ವರಾದಭವದ್ರುದ್ರೋವಹ್ನೌಸ್ಥಿತ್ವಾಪ್ರತಾಪವಾನ್ ।
ರುದ್ರಾದ್ವಿಷ್ಣುರ್ಮಹಾತೇಜಾವಾರಿತತ್ವೇವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ ॥೨೪॥

ಟೀ ॥ ಈಶ್ವರಾತ್-ಅನಂತೇಶ್ವರನದೆಸೆಯಿಂದ, ರುದ್ರಃ-ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ್ವರನು, ವಹ್ನೌ-ಅಗ್ನಿತತ್ವದಲ್ಲಿ,ಸ್ಥಿತ್ವಾ-ರುದ್ರಾಣಿಯೆಂಬ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿರ್ದ್ದು, ಪ್ರತಾಪವಾನ್-ಸಂಹರಿಸುವ ಪ್ರತಾಪವುಳ್ಳಾತನು, ಅಭವತ್-ಆದನು. ರುದ್ರಾತ್-ಆ ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ್ವರನ ದೆಸೆಯಿಂದಲಾದ, ವಿಷ್ಣುಃ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿದ ನಾರಾಯಣನು, ಮಹಾತೇಜಾಃ- ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡರಕ್ಷಣ ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳಾತನಾಗಿ, ವಾರಿತತ್ವೇ-ಅಪ್ತತ್ವದಲ್ಲಿ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ-ಇರಲ್ಪಟ್ಟನು.

ಶ್ಲೋ॥ ವಿಷ್ಣುತತ್ತ್ವೋದಿತೋಬ್ರಹ್ಮಾಪೃಥ್ವೀತತ್ವೇವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ । ॥೨೫॥
ಏವಂಪರಾಯಾಶ್ಶಕ್ತೇರ್ವಿಶ್ವರೂಪಾಃಪಂಚಮೂರ್ತಯಃ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಷ್ಣುತತ್ತ್ವೋದಿತಃ-ನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪದಿಂದಾಗಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತೃವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಪೃಥ್ವೀತತ್ವೇ-ಪೃಥ್ವೀತತ್ವದಲ್ಲಿ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ-ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿಯೆಂಬ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿರಲ್ಪಟ್ಟನು. ಏವಂ-ಈಪ್ರಕಾರದಿಂದ, ಪರಾಯಾಃ-ಪರೆಯೆನಿಸಿಕೊಂಬಂಥ, ಶಕ್ತೇಃ-ಶಾಂತ್ಯತೀತೆಯದೆಸೆಯಿಂದ, ವಿಶ್ವರೂಪಾಃ- ಆಕಾಶಾದಿ ವಿಶ್ವರೂಪಂಗಳೂ, ಪಂಚಮೂರ್ತಯಃ-ಸದಾಶಿವಾದಿಪಂಚಮೂರ್ತಿಗಳೂ, ಆದರೆಂಬುದರ್ಥಂ.

ಸೂ॥ ಸಕಲ ತತ್ವದ್ವಾರಂಗಳಾದ ನಿವೃತ್ತ್ಯಾದಿಕಲೆಗಳು ನಿವೃತ್ತಿಕ್ರಮದಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಧಿಕಾರ ಮೂರ್ತಿಗಳ ನಧಿಷ್ಠಿಸಿರ್ಪುದರಿಂದಾಕಲಾ ಪ್ರೇರಿಕೆಯಾದ ಶಿವಶಕ್ತಿಯಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮೀಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೋರುತಿಹುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ನಿವೃತ್ತಿಶ್ಚಪ್ರತಿಷ್ಠಾಚವಿದ್ಯಾಶಾಂತಿಸ್ತಥೈವಚ ।
ಶಾಂತ್ಯತೀತಕಲೇತ್ಯೇತಾಸ್ಸ್ಥಿತಾಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮೂರ್ತಿಷು॥೨೬॥

ಟೀ॥ ನಿವೃತ್ತಿಶ್ಚ-ನಿವೃತ್ತಿಕಲೆಯೂ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಚ-ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೆಂಬಕಲೆಯೂ, ವಿದ್ಯಾ-ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬ ಕಲೆಯೂ, ತಥೈವಚ-ಹಾಂಗೆಯೇ, ಶಾಂತಿಃ-ಶಾಂತಿಯೆಂಬ ಕಲೆಯೂ, ಶಾಂತ್ಯತೀತಕಲೇತಿ-ಶಾಂತ್ಯತೀತಕಲೆಯೆಂಬ, ಏತಾಃ-ಈಪಂಚಕಕಲೆಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮೂರ್ತಿಷು-ಬ್ರಹ್ಮಮುಂತಾದೈದು ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಿತಾಃ-ಇರಲ್ಪಟ್ಟುವು. ॥

ಶ್ಲೋ॥ ತಯಾಶಿವಾಜ್ಞಯಾಹ್ಯೇತೇ ವರ್ತಂತೇಸುಮಹೋಜ್ವಲಾಃ ।
ಬ್ರಹ್ಮಣೋದೇವತಾದೈತ್ಯಾಮುನಯೋಮನವಸ್ತಥಾ॥ ೨೭॥

ಟೀ॥ ತಯಾ-ಆಕಲೆಗಳ ಸಧಿಷ್ಠಿಸಿದಂಥ, ಶಿವಾಜ್ಞಯಾ-ಶಿವಶಕ್ತಿಯಿಂದೆ, ಏತೇ-ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮೂರ್ತಿಗಳು, ಸುಮಹೋಜ್ವಲಾಃ-ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕೃತ್ಯಂಗಳಂಮಾಳ್ಪ ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಮುಳ್ಳವರ್ಗಳಾಗಿ, ವರ್ತಂತೇ-ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹರು. ಬ್ರಹ್ಮಣಃ-ಆಮಂತ್ರಸಿದ್ಧನಪ್ಪ ಬ್ರಹ್ಮನದೆಸಯಿಂದೆ, ದೇವತಾಃ-ಇಂದ್ರಾದಿ ಸಕಲದೇವತೆಗಳು, ದೈತ್ಯಾಃ-ದಿತಿಯಮಕ್ಕಳಾದ ಬಲೀಂದ್ರಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರುಗಳು, ಮುನಯಃ-ಸನಕಾದಿಮುನಿಗಳು, ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ, ಮನವಃ-ಸ್ವಾಯಂಭುವಾದಿ ಮನುಗಳು,ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು ಎಂದರ್ಥ॥

ಶ್ಲೋ॥ ಸ್ವೇದಜಾಶ್ಚಾಂಡಜಾಸ್ಸರ್ವೇಪ್ರಾಣಿನಶ್ಚ ಜರಾಯುಜಾಃ ।
ತೃಣಗುಲ್ಮಲತಾವೃಕ್ಷಾದ್ಯನೇಕೋದ್ಭಿಜ್ಜಕೋಟಯಃ॥ ೨೮॥

ಟೀ॥ ಸ್ವೇದಜಾಶ್ಚ-ಬೆಮರಿನಿಂದ ಪುಟ್ಟುವ, ಪ್ರಾಣಿನಶ್ಚ-ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಅಂಡಜಾಃ-ತತ್ತಿಯೊಡೆದು ಪುಟ್ಟುವಂಥ, ಸರ್ವೇ-ಸಮಸ್ತವಾಗಿಪ್ಪಂಥ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಜರಾಯುಜಾಃ-ಮಾಸಿನಬಳ್ಳಿಗೂಡಿ ಜನಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ತೃಣಗುಲ್ಮಲತಾವೃಕ್ಷಾದ್ಯನೇಕೋದ್ಭಿಜ್ಜಕೋಟಯಃ-ಪರಮಾಣುಪುಂಜವೇ ಬೀಜವಾಗುಳ್ಳ ತೃಣಗುಲ್ಮಲತೆವೃಕ್ಷಮುಂತಾದನೇಕ ಉದ್ಭಿಜ್ಜಗಳೂ. ॥೨೮॥

ಶ್ಲೋ॥ ಗಿರಯಸ್ಸರಿತಶ್ಚಾನ್ಯೇ ಸಮುದ್ರಾಶ್ಚ ಸರಾಂಸಿಚ ।
ಸಂಭವಂತಿಕ್ರಮೇಣೈವತಸ್ಮಾಚ್ಛಿವಮಯಂಜಗತ್ ॥೨೯॥

ಟೀ॥ ಅನ್ಯೇ-ಈಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಕ್ಕನ್ಯಂಗಳಾಗಿಪ್ಪ, ಗಿರಯಃ-ಲೋಕಾಲೋಕಾದಿಪರ್ವತಂಗಳು, ಸರಿತಃ-ಗಂಗಾದಿನದಿಗಳು, ಸಮುದ್ರಾಶ್ಚ-ಲವಣಾದಿ ಗರ್ಭೋದಾಂತಮಾದ ಸಮುದ್ರಂಗಳು, ಸರಾಂಸಿಚ-ಅರುಣೋದಯ ಮುಂತಾದ ಸರಸ್ಸುಗಳು, ಕ್ರಮೇಣೈವ-ಕ್ರಮದಿಂದವೇ, ಸಂಭವಂತಿ-ಪುಟ್ಟುತಿಹವು. ತಸ್ಮಾತ್-ಅದುಕಾರಣವಾಗಿ, ಜಗತ್- ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಚೇತನಾಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚವು, ಶಿವಮಯಂ-ಷಡ್ಧ್ವೋಪಾದಾನಕಾರಣವಾದ ಶಿವತತ್ವಸ್ವರೂಪವಾಗಿಪ್ಪಂತಹುದು. ॥೨೯॥

ಸೂ:—ಈಪ್ರಕಾರದಿಂದೆ ಶಿವತತ್ವದಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದತಿಸಮೀಪತ್ವಮಂ ಸೃಷ್ಟಿದ್ವಾರದಿಂ ಪೇಳ್ದು, ಈಗಳೀಶಿವತತ್ವದ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತರೂಪಾನುಸಂಧಾನಧ್ಯಾನದಿಂ ಪರಮಶಿವಾತ್ಮಕವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಪ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಯಸ್ತಂಶಿವಂಕೇವಲಚಿತ್ಸ್ವರೂಪಂ ಸೂರ್ಯೇಂದುವೈಶ್ವಾನರ
ಮಂಡಲಸ್ಥಂ । ಗುರುಪ್ರಸಾದಾತ್ತ್ರಿಮಲಕ್ಷಯತ್ವಾದ್ಧ್ಯಾತ್ವಾ
ಯಜೇನ್ಮೋಕ್ಷಸುಖಂಸಯಾತಿ ॥೪೦॥

ಟೀ॥ ಯಃ-ಆವನಾನೊರ್ವಪುರುಷನು, ತಂ-ಆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳಂಥ, ಮೇಣು, ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾಗಮಾದಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ಕೇವಲಚಿತ್ಸ್ವರೂಪಂ. ಕೇವಲ-ನಿತ್ಯನಿರ್ಮಲವಾದ, ಚಿತ್-ಪರಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯಾದ ಮಹಾಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯೇ, ಸ್ವರೂಪಂ- ಸ್ವರೂಪವಾಗುಳ್ಳಂಥ, ಸೂರ್ಯೇಂದುವೈಶ್ವಾನರಮಂಡಲಸ್ಥಂ-ಚಕ್ರೋದ್ಧರಣರೂಪವಾದ ಮಹಾಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಾಗ್ನಿ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಪ್ಪಂಥ, ಮೇಣು, ಷಡಾಧಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಲಿಂಗಮಧ್ಯದ ಬೀಜಾಕ್ಷರಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಲತ್ರಯರೂಪದಿಂ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಪ್ಪಂಥ, ಮೇಣು, ಇಡೆ ಪಿಂಗಳೆ ಸುಷುಮ್ನೆಗಳೆಂಬ ಮಂಡಲತ್ರಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಪ್ಪಂಥ, ಮೇಣು, ಶುದ್ಧ ತಾಮಸ ಶುದ್ಧ ರಾಜಸ ಶುದ್ಧಸಾತ್ವಿಕರೂಪವಾದ ಕೃಷ್ಣ ರಕ್ತ ಶ್ವೇತರೂಪವಾದ ಮಂಡಲತ್ರಯಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಣವಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಪ್ಪಂಥ, ಶಿವಂ- ಪರಶಿವನನು, ಗುರುಪ್ರಸಾದಾತ್-ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದ ದೆಸೆಯಿಂದೆ, ತ್ರಿಮಲಕ್ಷಯತ್ವಾತ್-ಆಣವಕಾರ್ಮಿಕ ಮಾಯೆಯೆಂಬ ಮಲತ್ರಯದ ನಾಶದದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಧ್ಯಾತ್ವಾ-ಧ್ಯಾನವಂಮಾಡಿ, ಯಜೇತ್-ಪೂಜಿಸುವನೋ, ಸಃ-ಆಧ್ಯಾನಪೂಜಕನು, ಮೋಕ್ಷಸುಖಂ-ಪರಾಪರಮೋಕ್ಷ ಸುಖವನು, ಯಾತಿ-ಎಯ್ದುವನು

ಸೂ॥ ಈ ನಿಜಮೋಕ್ಷೈಕಸಾಧನವಾದ ಶಿವಧ್ಯಾನಮಂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪೇಳಲೋಸುಗ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಧ್ಯೇಯವಸ್ತುವಿನ ದ್ವೈವಿಧ್ಯದಿಂ ಧ್ಯಾನವೆರಡು ಪ್ರಕಾರಮೆಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಆ ಧ್ಯಾನಂಗಳ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಭಾಗಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:— ॥೩೦॥

ಶ್ಲೋ॥ ಶಿವಧ್ಯಾನಂದ್ವಿಧಾಜ್ಞೇಯಂಸಗುಣಂನಿರ್ಗುಣಂತಥಾ ।
ಆದೌಸಗುಣಮಾಶ್ರಿತ್ಯಪಶ್ಚಾನ್ನಿರ್ಗುಣಮಾಶ್ರಯೇತ್ ॥೪೧॥

ಟೀ॥ಶಿವಧ್ಯಾನಂ-ಮುಂದೆ ಪೇಳ್ವ ಶಿವಧ್ಯಾನವು, ಸಗುಣಂ-ಸಗುಣಧ್ಯಾನವೆಂದು, ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ, ನಿರ್ಗುಣಂ-ನಿರ್ಗುಣಧ್ಯಾನವೆಂದು, ದ್ವಿಧಾ-ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಜ್ಞೇಯಂ-ಅರಿಯಲುಯೋಗ್ಯವು, ಆದೌ- ಮೊದಲಲ್ಲಿ, ಸಗುಣಂ-ಸಾಲಂಬಧ್ಯಾನವನೇ, ಆಶ್ರಿತ್ಯ-ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಪಶ್ಚಾತ್-ತದನಂತರದಲ್ಲಿ, ನಿರ್ಗುಣಂ-ನಿರಾಲಂಬಧ್ಯಾನವನು, ಆಶ್ರಯೇತ್-ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:—ಅನಾದಿಜನ್ಮಾಂತರಂಗಳಲ್ಲಿ ಖಂಡಿತವಾದ ಮಾಯಿಕ ವಿಷಯರಾಶಿ ಪರಂಪರಾಗ್ರಹಣದಿಂ ಮುಯ್ಯುಂಡಮನಸ್ಸು ಅನಾಸ್ವಾದಿತವಾದ ನಿರಾಲಂಬವಸ್ತುಗ್ರಹಣವ ನರಿಯದಾಗಿ, ಸಾಲಂಬಕ್ರಮದಿಂದಭ್ಯಾಸಮಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂಬುದರ್ಥಂ.॥ ॥೪೧॥

ಸೂ॥ ಸಾಲಂಬ ನಿರಾಲಂಬ ಧ್ಯಾನಾನುಸಾರದಿಂದುಭಯ ವಿಧವಾದ ಧ್ಯೇಯಸ್ವರೂಪವಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ;—

ಶ್ಲೋ॥ ಸಗುಣಂ ಬಹುಧಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಗೋಚರಂ ।
ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಭಿರಗ್ರಾಹ್ಯಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ತ್ವಂತರಿಕ್ಷವತ್ ॥೩೨॥

ಟೀ॥ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಗೋಚರಂ-ಬಾಹ್ಯ-ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯವಾದ ಪೂಜಾಜಪಸಾಧನಂಗಳಾದ ಪಾಣೀಂದ್ರಿಯವಾಗಿಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಗೂ, ಮೇಣು, ಬಾಹ್ಯ-ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯವಾದ ನೇತ್ರಶ್ರೋತ್ರಂಗಳಿಗೂ, ಅಭ್ಯಂತರ-ಮನೋಬುದ್ಧಿರೂಪವಾದಂತಃಕರಣಂಗಳಿಗೂ, ಗೋಚರಂ-ಇಷ್ಟಲಿಂಗಾದಿರೂಪದಿಂದವೂ ಸ್ತೋತ್ರಮಂತ್ರಾದಿ ರೂಪದಿಂದವೂ ವಿಚಿತ್ರಪ್ರಕಾಶಾದಿ ರೂಪದಿಂದವೂ ವಿಚಿತ್ರನಾದಾದಿ ರೂಪದಿಂದವೂ ಬಾಹ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗಿರ್ಪುದಂಥ, ಸಗುಣಂ-ಸಗುಣತತ್ವವು, ಬಹುಧಾ-ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವೆಂದು, ಪ್ರೋಕ್ತಂ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ನಿರ್ಗುಣಂತು-ನಿಷ್ಕಲವಾದ ಪರನಾದಾದಿಗಳಾದೊಡೆ, ಅಂತರಿಕ್ಷವತ್-ಪಂಚಮಹಾಭೂತವಾದ ಗಗನದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಭಿಃ-ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಾಂತಃಕರಣಗಳಿಂದವೂ, ಅಗ್ರಾಹ್ಯಂ-ಗ್ರಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದೆ ಯಿರ್ಪುದಂತಹುದು. (ಆನಂದದಂತೆ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರ ಗೋಚರವೆಂಬುದರ್ಥಂ. ಇದರಿಂದೆ ಸಕಲ-ಸಕಲನಿಷ್ಕಲ-ನಿಷ್ಕಲವೆಂಬ ಮೂರುತತ್ವಂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.) ॥೩೨॥

ಸೂ॥ ಈ ಸಗುಣ ನಿರ್ಗುಣ ವಸ್ತುಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಂ ಗುರೂಪದೇಶದಿಂದಪ್ಪುದಾಗಿ ಆ ಶ್ರೀಗುರೂಪಾಸ್ತಿಯಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಏತದ್ದ್ವಯಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಗುರುವಕ್ತ್ರೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಂ ।
ಅತಏವ ಮುಮುಕ್ಷೂಣಾಂ ಪೂಜನೀಯಸ್ಸ ಸದ್ಗುರುಃ ॥೩೩॥

ಟೀ॥ ಏತದ್ದ್ವಯಪರಿಜ್ಞಾನಂ-ಈ ಸಾಲಂಬನಿರಾಲಂಬವೆಂಬ ಧ್ಯೇಯವಸ್ತುದ್ವಯದ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವು, ಗುರುವಕ್ತ್ರೇ- ಆಚಾರ್ಯನಮುಖದಲ್ಲಿ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತಂ-ಶಾಸ್ತ್ರದ್ವಾರದಿಂದಲೂ ಕೃಪೆಯೊಳ್ ಕೆಯಿಂದಲೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅತಏವ-ಇದು ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ, ಮುಮುಕ್ಷೂಣಾಂ-ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳರ್ಗೆ, ಸಃ-ಆ ಶಿವಯೋಗಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನತೆಯಿಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರ್ಪನಂಥ, ಗುರುಃ-ಆಚಾರ್ಯನು, ಪೂಜನೀಯಃ-ಪೂಜಿಸಲ್ತಕ್ಕಾತನು. ॥೩೩॥

ಸೂ॥ ಶಿವಯೋಗಾನುಭವಸಿದ್ಧನಾದ ಶ್ರೀಗುರುವಂ ಪಡೆಯದಾತಂಗೆ ಇಹ ಪರ ಪ್ರಯೋಜನಂಗಳಾಗವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಸದಾಯುರಾರೋಗ್ಯ ಮುಪಾರಭೂತಿಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಯಶಸ್ಸ್ವರ್ಗಸುಖಂ ಚ ಮೋಕ್ಷಂ । ಫಲಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ನರಸ್ಸಮಾಪ್ತುಂ ಕಥಂ ॥೩೪॥
ಸಮರ್ಥೋ ಗುರುಣಾ ವಿಹೀನಃ

ಟೀ॥ ಸದಾಯುಃ-ಯೋಗಬಲದಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಿತವಾದ ಶತಾಯುವಂ ಮೀ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವನು, ಆರೋಗ್ಯಂ-ಧೌತಿಮೊದಲಾದಷಟ್ಕರ್ಮದಿಂ ತ್ರಿದೋಷಕ ದಿಂನೀರೋಗತೆಯುನು, ಅಪಾರಭೂತಿಂ-ಅಣಿಮಾದಿಮಹಾಸಂಪತ್ತುಗಳನು, ವಿದ್ಯ ಲೌಕಿಕ ವೈದಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅತಿಮಾರ್ಗಿಕ ಮಾಂತ್ರಿಕಗಳೆಂಬ ಮಹಾವಿದ್ಯೆಯ ಯಶಃ-ಕೀರ್ತಿಯುನು, ಸ್ವರ್ಗಸುಖಂಚ-ಸ್ವರ್ಗಾದಿದೇವಲೋಕಂಗಳಲ್ಲಿಯು ಮಹಾಸ ವನು, ಮೋಕ್ಷಂ- ಪರಮಶಿವತ್ವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವನು, ಸರ್ವಾ ಸಮಸ್ತವಾದಂಥ, ಫಲಾನಿಚ-ಅವಾಂತರ ಫಲಗಳನೂ, ಸಮಾಪ್ತುಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯಲು, ಗುರುಣಾವಿಹೀನಃ-ಗುರುವಿಲ್ಲದಿರ್ಪಂಥ, ನರಃ-ಪುರುಷನು, ಕಥಂ-ಹೇ ಸಮರ್ಥಃ-ಸಮರ್ಥನು ? (ಗುರೂಪದೇಶವಿಲ್ಲದಾತಂಗಾವ ಪ್ರಯೋಜನಂಗಳೂ ವೆಂಬುದರ್ಥಂ.)

ಸೂ ॥ " ಶಿವಏವಗುರುಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ " ಎಂಬುದಾಗಿ ಪರಾಪರಜ್ಞಾನಸಂಪ ಯಿಂದೆ ಆಚಾರ್ಯಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಶ್ರೀಗುರುವನ್ನು ಶಿವನಂ ಪೂಜಿಸುವಂತೆ ಪು ವುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಸಂಯುಕ್ತ ಮಾರ್ಯಂ ಸರ್ವಾರ್ಥವೇದಿನಂ।
ಕರ್ಮಣಾ ಮನಸಾ ವಾಚಾ ಶಿವವತ್ಪೂಜಯೇದ್ಗುರುಂ॥೩೫॥

ಟೀ॥ ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಸಂಯುಕ್ತಂ-ಶಿವಾಗಮೋಕ್ತವಾದ ಗುರುಲಕ್ಷಣದಿಂ ಸಂ ನ್ನನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಆರ್ಯಂ- ಲೋಕಪೂಜ್ಯನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸರ್ವಾರ್ಥವೇದಿನಂ- ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರ್ಪಂಥ, (" ಸಿದ್ಧಾಂತ ಏವಸಿದ್ಧಾಂತಃ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಸ್ತಥಾಪ ರೇ " ಎಂದುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಜ್ಞಾನಬಲದಿಂದನ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಮಾಗಿ ತಿ ದಾತನೆಂಬುದರ್ಥಂ) ಗುರುಂ-ಆಶ್ರೀಗುರುವನು, ಶಿವವತ್-ಶಿವನಂತೆ, ಕರ್ಮಣಾ-ಕ್ರಿಯೆ ಯಿಂದೆ, ಮನಸಾ-ಮನಸ್ಸಿನಿಂದೆ, ವಾಚಾ-ವಾಕ್ಕಿನಿಂದೆ, ಪೂಜಯೇತ್-ಪೂಜಾಧ್ಯಾನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದೆ ಪುಜಿಸುವುದು. ।೩೫॥

ಸೂ ॥ ಆ ಶ್ರೀಗುರುವಿನತ್ತಣಿಂ ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯಂ ಪಡೆದಾತಂಗೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ಫಲಸಿದ್ಧಿಯುಪ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ತಸ್ಮಾದ್ಗುರುಮುಖೇನೈವ ದೀಕ್ಷಿತೋಯಶ್ಶಿವಾಶ್ರಿತಃ ।
ಚತುರ್ವರ್ಗಫಲಾವಾಪ್ತಿಸ್ಸುಖಂ ತಸ್ಯಕರೇಸ್ಥಿತಂ ॥೩೬॥

ಟೀ॥ ಯಃ-ಶಿವನಾನೋರ್ವಪುರುಷನು, ತಸ್ಮಾತ್--ಆಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾಗಿರ್ಪಂ ಥ, ಗುರುಮುಖಾದೇವ-ಗುರುಶ್ರೇಷ್ಠನತ್ತಣಿಂದವೇ, ದೀಕ್ಷಿತಃ-ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯುಂಪಡೆ ದಾತನಾಗಿಯೂ, (ಆ ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯು ಸದ್ಯೋನಿರ್ವಾಣದೀಕ್ಷೆ--ಅಸದ್ಯೋನಿರ್ವಾಣದೀ ಕ್ಷೆ-ಶಿವಧರ್ಮಿಣಿ-ಲೋಕಧರ್ಮಿಣಿ-ಭೌತಿಕಿ-ನೈಷ್ಠಿಕಿ-ಮುಂತಾಗಿ ವೇದಮಂತ್ರಕ್ರಿಯಾರೂ

ಪದಿಂ ಪಲವುತೆರನಾದರೂ, ಸಮಯದೀಕ್ಷೆ-ಸಾಧಕದೀಕ್ಷೆ--ಆಚಾರ್ಯಾಭಿಷೇಕವೆಂದು
ಮೂರು ಕಟ್ಟಾಗಿರ್ಪುದು. ಅಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥರ್ಗೆ ಮಾಳ್ಪುದೇ ಸಮಯದೀಕ್ಷೆ: ಸಮ
ರ್ಥರ್ಗೆಮಾಳ್ಪುದೇ ಸಾಧಕದೀಕ್ಷೆ. ಸಾಧಕರೊಳವಿಶಿಷ್ಟನಾದುಪದೇಶಕರ್ತೃವಿಂಗೆಮಾ
ಳ್ಪುದೇ ಆಚಾರ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾದ ಕಾರಣವಾ ಆಚಾರ್ಯನಿಂದವೇ ಉಪದೇಶಮಂ ಪಡೆ
ವುದನ್ಯರಿಂ ಪಡೆಯಲಾಗದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ಶಿವಾಶ್ರಿತಃ-ನಿರ್ಮಲತ್ವವನಾಶ್ರೈಸಿದಾ
ತನುಂಟೋ, ತಸ್ಯ-ಆಶಿವದೀಕ್ಷಿತನ, ಕರೇ-ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ,ಚತುರ್ವರ್ಗಫಲಾವಾಪ್ತಿಸುಖಂ-
ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ನಾಲ್ಕುಪ್ರಕಾರವಾದ ಫಲದಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದಾಗುವಸು
ಖವು, ಸ್ಥಿತಂ-ಇರಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ||೨೬||

ಸೂ|| ಶಿವಾನುಗ್ರಹಮಂ ಪಡೆದಾತನು ದೀಕ್ಷಾಪೂರ್ಣತೆಗೋಸುಗ ಶರೀರಾಂತ
ವಾಗಿ ದೀಕ್ಷೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಾದ ಪೂಜಾಧ್ಯಾನಂಗಳಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ

ಶ್ಲೋ|| ತ್ರಿಕಾಲಂವಾದ್ವಿಕಾಲಂವಾ ಪ್ಯೇಕಕಾಲಮಥಾಪಿವಾ ।
ಭಕ್ತ್ಯಾಗುರೂಕ್ತಮಾರ್ಗೇಣ ಪೂಜಯೇಚ್ಚಿನ್ಮಯಂಶಿವಂ ||

ಟೀ|| ತ್ರಿಕಾಲಂವಾ-ಉದಯಮಧ್ಯಾಹ್ನಸಾಯಾಹ್ನಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಾದ
ರೂ, ದ್ವಿಕಾಲಂವಾಪಿ-ಉದಯಾಸ್ತಗಳೆಂಬೆರಡು ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೆಯೂ, ಏಕಕಾಲ
ಮಥಾಪಿವಾ-ಪೂರ್ವೋಕ್ತಕಾಲದೊಳೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಭಕ್ತ್ಯಾ-ವಿಷ
ಯವೈರಾಗ್ಯದಿಂ ಪೂಜ್ಯಪ್ರೀತಿರೂಪವಾದ ನಿಜಭಕ್ತಿಯಿಂದೆ, ಗುರೂಕ್ತಮಾರ್ಗೇಣ-
ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಭವಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಶ್ರೀಗುರು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಮಾರ್ಗದಿಂದೆ, ಚಿನ್ಮಯಂ-ಜ್ಞಾ
ನ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿರೂಪನಾದ, ಶಿವಂ-ಶಿವನನು, ಪೂಜಯೇತ್-ಪೂಜಿಸುವುದು. ||೨೭||

ಸೂ|| ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ ಪೂಜೆ ಯೆರಡುಪ್ರಕಾರ ವದರೊಳಗೊಂದಕ್ಕೆ
ಮುಖ್ಯತ್ವವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಂತರ್ಯಾಗೋ ಬಹಿರ್ಯಾಗೋ ದ್ವಿವಿಧಂ ತಚ್ಛಿವಾರ್ಚನಂ ।
ಮುಖ್ಯಾಚಾಭ್ಯಂತರೀಪೂಜಾ ಸಾಚಬಾಹ್ಯಾರ್ಚನೋದಿತಾ ||

ಟೀ|| ತಚ್ಛಿವಾರ್ಚನಂ-ಆಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ ಶಿವಪೂಜೆಯು, ಅಂತರ್ಯಾಗಃ-
ಅಂತಃಪೂಜೆಯೆಂದು, ಬಹಿರ್ಯಾಗಃ-ಬಾಹ್ಯಪೂಜೆಯೆಂದು, ದ್ವಿವಿಧಂ-ಎರಡುಪ್ರಕಾರವು,
ತತ್ರ--ಆಎರಡುಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ, ಆಭ್ಯಂತರೀಪೂಜಾ- ಅಂತರಂಗವಾದಜ್ಞಾನಪೂಜೆಯು,
ಮುಖ್ಯಾ-ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿರ್ಪಂತಹುದು, ಸಾಚ-ಆಆಭ್ಯಂತರಪೂಜೆಯು, ಬಾಹ್ಯಾರ್ಚ.
ನೋದಿತಾ--ಬಾಹ್ಯಪೂಜೆಯಿಂಜನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಹುದು. (ಬಾಹ್ಯಪೂಜಾವಿಹೀನಂಗೆ ಅಂ.
ತಃಪೂಜೆಯಾಗದೆಂಬುದರ್ಥಂ)

ಸೂ|| ಅಂತಃಪೂಜಾವಿಧಾನವನರಿಯದೆ ಬಾಹ್ಯಪ್ರತಿಮಾದಿಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಪೀಠಾರ್ಚ
ನೆಯನ್ನೇ ಮಾಳ್ಪವರ್ಗಳಜ್ಞರೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಆತ್ಮಸ್ಥಮತ್ಯಂತರುಚಿಂ ಪ್ರಶಾಂತ ಮಶ್ರಾಂತಮೀಶಂಹಿ ಯ
ಜಂತಿಸಂತಃ। ತಂ ಬಾಹ್ಯನಾನಾಪ್ರತಿಮಾಸು ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯಾ
ಭಿರೇವಾಲ್ಪಧಿಯೋ ಯಜಂತಿ ॥೬೯॥

ಟೀ॥ ಸಂತಃ-ಸತ್ಪುರುಷರುಗಳು, ಅತ್ಯಂತರುಚಿಂ- "ಜ್ವಲತ್ಕಾಲಾನಲಾಭಾಸಾ ವಿದ್ಯುತ್ಕೋಟಿಸಮಪ್ರಭಾ॥" ಎಂದುದಾಗಿ, ವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯನಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ಪ್ರಶಾಂತಂ-ಪರಮಶಾಂತನಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ಈಶಂ-ಅನುಗ್ರಹಕರ್ತೃವಾದ ಪರಶಿವನನು, ಅಶ್ರಾಂತಂ-ಅನವರತವೂ, (ಜಾತಪ್ರೇತ ಸೂತಕಾದಿ ಸಂಕಲ್ಪವಿಲ್ಲವಾಗಿ ಉದಯಾದಿಕಾಲನಿಯಮವಿಲ್ಲದೆ ಜಾಗ್ರದಾದ್ಯವಸ್ಥಾನಿಯಮವಿಲ್ಲದೆ ಆವಾಗವೂ ಎಂಬುದರ್ಥಂ.) ಆತ್ಮಸ್ಥಂ-ಆತ್ಮೀಯವಾದ ತನುತ್ರಯದಲ್ಲಿ ತೊಲಗದೆ ಇಪ್ಪಂಥಾತನನ್ನಾಗಿ, ಯಜಂತಿ-ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರ್ಪರು, ತಂ-ಆಪರಶಿವನನು, ಬಾಹ್ಯನಾನಾಪ್ರತಿಮಾಸು-ಅಂಗತ್ರಯದಿಂ ಬಾಹ್ಯವಾದ ನಾನಾ ಪೀಠಸ್ಥವಾದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ, ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯಾಭಿರೇವ-ಆಹ್ವಾನವಿಸರ್ಜನಾದಿಯಾದ ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದವೇ, ಮೇಣು ಜ್ಞಾನಬಾಹ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯಾಮಾತ್ರಗಳಿಂದವೇ, ಅಲ್ಪಧಿಯಃ-ಮಂದಬುದ್ಧಿಗಳು, ಯಜಂತಿಹಿ-ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರ್ಪರಲಾ! ॥೬೯॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದೊಳ್ ಅಭ್ಯಂತರ ಪೂಜಾಭಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೃದಯಕಮಲವೇ ಆಶ್ರಯಮಪ್ಪುದರಿಂ ಪೂರ್ವಮಧ್ಯೋರ್ಧ್ವವೆಂಬ ಹೃದಯಂಗಳೊಳು ಊರ್ಧ್ವಹೃದಯಮಂ ಕಮಲರೂಪದಿಂ ಪೇಳುತ್ತದರೊಳ್ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯಂ ಚಿಂತಿಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪ

ಶ್ಲೋ॥ ಹೃತ್ಪದ್ಮಂಶಿವಧರ್ಮಕಂದಸಹಿತಂ ಸುಜ್ಞಾನನಾಳಂತಥಾ ನಿತ್ಯೈ
ಶ್ವರ್ಯದಳಾಷ್ಟಕಂಶಶಿನಿಭಂವೈರಾಗ್ಯಸತ್ಕರ್ಣಿಕಂ।ಶ್ರೀರುದ್ರೇ
ಶ್ವರಕೇಸರಾಂಚಿತಮಿದಂ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ತನ್ಮಧ್ಯಮೇಸೂರ್ಯೇಂ
ದೂಜ್ಜ್ವಲವಹ್ನಿಮಂಡಲಗತಂ ಧ್ಯಾಯೇಚ್ಛಿವಂಚಿನ್ಮಯಂ॥

ಟೀ॥ ಶಿವಧರ್ಮಕಂದಸಹಿತಂ-ಆಗಮೋದಿತಂಗಳಾದ ಶಿವಾರ್ಚನಾದಿ ಸತ್ಕೃತ್ಯಂಗಳಿಂ ಜನಿತವಾದ ಪುಣ್ಯಪುಂಜವೆಂಬ ಕಂದದೊಡನೆಕೂಡಿದಂಥ, ಸುಜ್ಞಾನನಾಳಂ-ಆಪುಣ್ಯಕಂದದಿಂ ಜನಿಸಿದ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಿವೇಕವೆಂಬನಾಳವುಳ್ಳಂಥ, ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ, ನಿತ್ಯೈಶ್ವರ್ಯದಳಾಷ್ಟಕಂ-ಜ್ಞಾನಪ್ರಭಾವದಿಂ ಜನಿತವಾದಣಿಮಾದ್ಯಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯಂಗಳೇ ಎಂಟೆಸಳ್ಗಳಾಗುಳ್ಳಂಥ, ಶಶಿನಿಭಂ-ಶುದ್ಧಸಾತ್ವಿಕವಪ್ಪುದರಿಂ ಚಂದ್ರಂಗೆಸಮಾನವಾದಂಥ, ವೈರಾಗ್ಯಸತ್ಕರ್ಣಿಕಂ-ಇಹಪರವೈರಾಗ್ಯವೆಂಬ ಪರಮಕರ್ಣಿಕೆಯುಳ್ಳಂಥ, ಶ್ರೀರುದ್ರೇಶ್ವರಕೇಸರಾಂಚಿತಂ-ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪತಿಗಳಾದ ರುದ್ರರೆಂಬಷ್ಟವಿದ್ಯೇಶ್ವರರೆಂಬ ಕೇಸರಂಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವಂಥ, ಇದಂಹೃತ್ಪದ್ಮಂ-ಈಹೃದಯಕಮಲವನು, ಸಂಚಿಂತ್ಯ-ಚೆನ್ನಾಗಿ

ನೆದು, ತನ್ನ ಧ್ಯವೋ-ಅವೈರಾಗ್ಯಕರ್ಣಿಕಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯೇಂದೂಜ್ಜ್ವಲವಹ್ನಿಮಂಡಲಗತಂ-ಅಕಾರ ಉಕಾರ ಮಕಾರವೆಂಬ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಾಗ್ನಿಮಂಡಲತ್ರಯಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದಂಥ, ಚಿನ್ಮಯಂ-ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದಂಥ, ಶಿವಂ-ಪರಶಿವನನ್ನು, ಧ್ಯಾಯೇತ್-ಧ್ಯಾನಿಪುದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ— "ಅಧೋನಿಷ್ಟ್ಯಾ ವಿತಸ್ತ್ಯಾಂತು ನಾಭೇರುಪರಿತಿಷ್ಠತಿ । ಹೃದಯಂತದ್ವಿಜಾನೀಯಾ ದ್ವಿಶ್ವಸ್ಯಾಯತನಂಮಹತ್ ॥ ಹೃದಯಸ್ಯಾಸ್ಯಮಧ್ಯೇತು ಪುಂಡರೀಕಮವಸ್ಥಿತಂ । ಧರ್ಮಕಂದಸಮುದ್ಭೂತಂ ಜ್ಞಾನನಾಳಸುಶೋಭಿತಂ ॥ ಐಶ್ವರ್ಯಾಷ್ಟದಳೋಪೇತಂ ಪರವೈರಾಗ್ಯಕರ್ಣಿಕಂ ॥" ಎಂದುದಾಗಿ, ನಾಭಿಯಿಂ ಮೇಲೆ ದ್ವಾದಶಾಂಗುಲದಲ್ಲಿಪ್ಪ ಮಹದ್ರೂಪವಾದ ಹೃದಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮೋಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಅಧರ್ಮ ಅಜ್ಞಾನ ಅನೈಶ್ವರ್ಯಂಗಳೂ, ರಜೋಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಅವೈರಾಗ್ಯವೂ ದೀಕ್ಷಾಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂ ನಾಶವಾಗಲು, ಉಳಿದ ಸತ್ವಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಧರ್ಮಕಂದದಿಂ ಸುಜ್ಞಾನನಾಳದಿಂ ಐಶ್ವರ್ಯಾಷ್ಟದಳದಿಂ ಪರವೈರಾಗ್ಯಕರ್ಣಿಕೆಯಿಂ ರುದ್ರೇಶ್ವರಾದಿ ಕೇಸರಂಗಳಿಂ ಕೂಡಿದ ದಿವ್ಯಕಮಲದ ಕರ್ಣಿಕಾಮಧ್ಯದ ಮಂಡಲತ್ರಯದ ಪ್ರಣವಪೀಠದೊಳ್ಪರಮಾತ್ಮನಂ ಧ್ಯಾನಿಪುದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ. "ಜ್ಞಾನಂ ಧರ್ಮೋದ್ಭವಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಜ್ಞಾನಾದ್ವೈರಾಗ್ಯಸಂಭವಃ । ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ಪರವೈರಾಗ್ಯಂ ಪರಮಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಕಂ" ಎಂದುದಾಗಿ ॥೪೦॥

ಸೂ ॥ ಈ ಪ್ರಕಾರಮಾದ ಹೃದಯಕಮಲಕರ್ಣಿಕಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶಿವನ ಸಗುಣ ನಿರ್ಗುಣ ಮೂರ್ತಿಗಳಂ ಕ್ರಮದಿಂ ಸಪ್ತಶ್ಲೋಕಂಗಳಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಪ್ರಸನ್ನವದನಂಶಾಂತಂ ದ್ವ್ಯಷ್ಟವರ್ಷೀಯಮುಜ್ಜ್ವಲಂ ।
ಅನೇಕಕೋಟಿಕಂದರ್ಪಲಾವಣ್ಯಸಮವಿಗ್ರಹಂ ॥೪೧॥

ಟೀ॥ ಪ್ರಸನ್ನವದನಂ-ಪ್ರಸನ್ನವಾದಮುಖವುಳ್ಳಂಥ, ಶಾಂತಂ-ರಾಗದ್ವೇಷರಹಿತನಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ದ್ವ್ಯಷ್ಟವರ್ಷೀಯಂ-ಹದಿನಾರುವರ್ಷದವನಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ಉಜ್ಜ್ವಲಂ-ಶೃಂಗಾರಮೂರ್ತಿಯಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ಅನೇಕಕೋಟಿಕಂದರ್ಪ ಲಾವಣ್ಯಸಮವಿಗ್ರಹಂ-ಅನೇಕಕೋಟಿಮನ್ಮಥರುಗಳ ಲಾವಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳಂಥ. ॥೪೧॥

ಶ್ಲೋ॥ ಚತುರ್ಭುಜಂ ಮೃಗೀಟಂಕವರದಾಭಯಧಾರಿಣಂ ।
ಚಂದ್ರಲೇಖಾಶಿರೋತ್ತಂಸಂ ಶರಚ್ಚಂದ್ರಾಯುತಪ್ರಭಂ ॥

ಟೀ॥ ಚತುರ್ಭುಜಂ--ನಾಲ್ಕುಭುಜವುಳ್ಳಂಥ, ಮೃಗೀಟಂಕವರದಭಯಧಾರಿಣಂ-ಮೃಗೀ-ಹುಲ್ಲೆ, ಟಂಕ-ಉನ್ನೆಯುಕೈದು, ವರದ-ವರದಹಸ್ತ, ಅಭಯ ಅಭ

4

ಯುಹಸ್ತ ಇವುಗಳನ್ನು, ಧಾರಿಣಂ-ಧರಿಸಿರ್ಪಂಥ, ಚಂದ್ರಲೇಖಾಶಿರೋತ್ತಂಸಂ-ಚಂದ್ರಕಲೆಯೇ ಶಿರಸ್ಸಿಗಾಭರಣವಾಗುಳ್ಳಂಥ. ಶರಚ್ಚಂದ್ರಾಯುತದ್ಯುತಿಂ-ಶರತ್ಕಾಲದ ಹತ್ತುಸಾವಿರಚಂದ್ರರ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳಂಥ. ॥೪೨॥

ಶ್ಲೋ॥ ದಿವ್ಯಾಂಬರಧರಂದೇವಂ ದಿವ್ಯಗಂಧಾನುಲೇಪನಂ ।
ದಿವ್ಯಾಭರಣಶೋಭಾಢ್ಯಂ ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪೈರಲಂಕೃತಂ ॥೪೩॥

ಟೀ॥ ದಿವ್ಯಾಂಬರಧರಂ-ಮನೋಹರವಾದಂಬರವನ್ನು ಧರಿಸಿರ್ಪಂಥ, ದೇವಂ-ಪ್ರಕಾಶರೂಪನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ದಿವ್ಯಗಂಧಾನುಲೇಪನಂ-ದಿವ್ಯಗಂಧಾನುಲೇಪನವುಳ್ಳಂಥ, ದಿವ್ಯಾಭರಣಶೋಭಾಢ್ಯಂ-ದಿವ್ಯಾಭರಣಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪೈಃ-ದಿವ್ಯಕುಸುಮಗಳಿಂದೆ, ಅಲಂಕೃತಂ-ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥ ॥೪೩॥

ಶ್ಲೋ॥ ತ್ರಿನೇತ್ರಂತ್ರಿಗುಣಾಧಾರಂ ತ್ರಿಮಲಕ್ಷಯಕಾರಣಂ ।
ಸರ್ವಮಂಗಲಯಾದೇವ್ಯಾ ನಿಜವಾಮಾಂಗಶೋಭಿತಂ ॥೪೪॥

ಟೀ॥ ತ್ರಿನೇತ್ರಂ-ತ್ರಿಲೋಚನನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ತ್ರಿಗುಣಾಧಾರಂ-ಶುದ್ಧಸತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋಗುಣಂಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗುಳ್ಳಂಥ, ತ್ರಿಮಲಕ್ಷಯಕಾರಣಂ-ಆಣವ ಕಾರ್ಮಿಕ ಮಾಯೀಯುವೆಂಬ ಮಲತ್ರಯದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕರ್ತುವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸರ್ವಮಂಗಲಯಾ-ಅನುಗ್ರಹಕಾರಿಣಿಯುಪ್ಪುದರಿಂ ಸಕಲಮಂಗಲಾತ್ಮಕಿಯಾಗಿರ್ಪಂಥ, ದೇವ್ಯಾ-ಉಮಾದೇವಿಯಿಂದೆ, ನಿಜವಾಮಾಂಗಶೋಭಿತಂ-ತನ್ನವಾಮಭಾಗದ ಚೆಲುವಿಕೆಯುಳ್ಳಂಥ ॥

ಶ್ಲೋ॥ ಭಾಸ್ವತ್ಕಲ್ಪತರೋರ್ಮೂಲೇ ಫಲಪುಷ್ಪಸಮನ್ವಿತೇ ।
ವೇದಿಕಾಯಾಂಸುಖಾಸೀನಂ ನವರತ್ನಮಯಾಸನೇ ॥೪೫॥

ಟೀ॥ ಫಲಪುಷ್ಪಸಮನ್ವಿತಂ-ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಫಲಂಗಳಿಂ ಪುಷ್ಪಂಗಳಿಂ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ಭಾಸ್ವತ್ಕಲ್ಪತರೋರ್ಮೂಲೇ-ಬಹುಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಡಿಯಲ್ಲಿರುವ, ವೇದಿಕಾಯಾಂ-ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿಯ, ನವರತ್ನಮಯಾಸನೇ-ವಜ್ರವೈಡೂರ್ಯಾದಿ ನವರತ್ನಮಯಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ, ಸುಖಾಸೀನಂ ಆನಂದಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ಪಂಥ, (ಸಗುಣರೂಪನಾದ ಪಂಚಬ್ರಹ್ಮ ಮಂತ್ರಾತ್ಮಕ ಶಿವನಂ ಹೃತ್ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಪುದೆಂದು ಮುಂದಣ ಕ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಂ.) ॥೪೫॥

ಶ್ಲೋ॥ ಅದ್ವೈತಮಚ್ಯುತಂವಿಷ್ಣುಂ ನಿತ್ಯಂನಿರ್ವಾಣಗೋಚರಂ ।
ಅಚಿಂತ್ಯಮಜಮವ್ಯಕ್ತಮಾದಿಮಧ್ಯಾಂತವರ್ಜಿತಂ ॥೪೬॥

ಟೀ॥ ಅದ್ವೈತಂ-ದ್ವೈತವಿಲ್ಲದೆಯಿರ್ಪ್ಪಂಥ, (ಅನಾದಿಮುಕ್ತನಹತನದಿಂದೆ ಆತ್ಮವಾದಿಗಳ್ಪೇಳ್ವಂತೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವಪರರೆಂಬಾದಿ ದ್ವೈತಭ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದಿರ್ಪಂಥ

ತನೆಂಬುದರ್ಥಂ.) ಅಚ್ಯುತಂ-ನಿತ್ಯನಿರ್ಮಲನಪ್ಪುದರಿಂ ಜನನಮರಣಾದಿಯಾದ ಕೇಡಿಲ್ಲದೆಯಿರ್ಪನಂಥ, ವಿಷ್ಣುಂ-ವ್ಯಾಪಕನಾಗಿರ್ಪನಂಥ, (ಮಾಯಾರೂಪನಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥಂ.) ನಿತ್ಯಂ-ಸತತೋದಿತನಾಗಿರ್ಪನಂಥ, (ಬೌದ್ಧರ್ಪೇಳ್ವಂತೆ ಕ್ಷಣಿಕನಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥಂ.) ನಿರ್ವಾಣಗೋಚರಂ-ಸಕಲತತ್ವವಿಲಕ್ಷಣಾರೂಪವಾದ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವಂಥ, ಅಚಿಂತ್ಯಂ-ಸಗುಣಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಗೋಚರನಲ್ಲದೆಯಿರ್ಪನಂಥ, ಅಜಾ- ಜನ್ಮರಹಿತನಾಗಿರ್ಪನಂಥ, ಅವ್ಯಕ್ತಂ-ನಿಷ್ಕಲಸ್ವರೂಪನಾಗಿರ್ಪನಂಥ, ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತವರ್ಜಿತಂ-ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಗಳಿಲ್ಲದೆಯಿರ್ಪನಂಥ. ॥ ೪೬ ॥

ಶ್ಲೋ॥ ಪರಂ ಶಿವಂ ಹೃದಿ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ನಿಶ್ಚಲೀಭೂತಮಾನಸಃ ।
ಯಜೇದಾಭ್ಯಂತರದ್ರವ್ಯೈ ರವಧಾನೇನ ತದ್ಯಥಾ ॥ ೪೭ ॥

ಟೀ॥ ಪರಂ-ನಿರಾಲಂಬನಹತನದಿಂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರ್ಪನಂಥ, ಶಿವಂ-ಶಿವನನು, ಹೃದಿ-ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ, ನಿಶ್ಚಲೀಭೂತಮಾನಸಃ- ಮುದ್ರೆಗಳಿಂ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳಾತನಾಗಿ, ಧ್ಯಾತ್ವಾ-ಧ್ಯಾನಿಸಿ, ಆಭ್ಯಂತರದ್ರವ್ಯೈಃ-ಮುಂದೆಪೇಳ್ವ ಕಮಮುಂತಾದಂತರಂಗದ್ರವ್ಯಂಗಳಿಂ, ಅವಧಾನೇನ-ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದೆ, ಯಜೇತ್-ಪೂಜಿಪುದು. ತತ್-ಆಧ್ಯಾನಪೂಜಾವಿಧಾನವು, ಯಥಾ-ಹೇಂಗೆ? (ಇದು ಮುಂದಣಪೂಜಾವಿಧಾನದ ಪ್ರಶ್ನೆ.) ॥ ೪೭ ॥

ಸೂ॥ "ಘೃತಕಾಠಿನ್ಯವನ್ಮೂರ್ತೇಸ್ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಲಕ್ಷಣಂ" ಎಂದುದಾಗಿ, ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ಬುದ್ಧಿದ್ವಾರದ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯ ಬಿಂದುದ್ವಾರದ ಶಿವಶಕ್ತಿಯ ಸಂಪುಟದಿಂ ಹೃದಯಮಧ್ಯದೊಳ್ಮಂತ್ರಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶಿವಂಗೆ ಸ್ನಾನಾದಿ ಪೂಜಾವಿಧಾನಮಂ ಶ್ಲೋಕತ್ರಯದಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ.—

ಶ್ಲೋ॥ ಶಮಾಂಬುಪರಿಷೇಚನಂ ಸಕಲಪೂರ್ಣಭಾವಾಂಬರಂ ತ್ರಿಶಕ್ತಿಗುಣಸಂಯುತಂ ವಿಹಿತಯಜ್ಞಸೂತ್ರಂತಥಾ । ಸ್ವಸಂವಿದನುಲೇಪನಂ ಸಮಧಿಕಾನುಕಂಪಾಕ್ಷತಾ ಶಿವಾಯವಿನಿವೇದಯೇತ್ಪ್ರಕಟಭಕ್ತಿಪುಷ್ಪಾಣಿಚ ॥ ೪೮ ॥

ಟೀ॥ ಶಮಾಂಬುಪರಿಷೇಚನಂ- ಶಾಂತಿಜಲದಿಂ ಸ್ನಾನವನು, ಸಕಲಪೂರ್ಣಭಾವಾಂಬರಂ-ಆವರಣವಿಲ್ಲದಿಹುದರಿಂ ನಿರ್ಮಲವಾದ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕತೆಯೆಂಬ ದುಕೂಲವನು, ತ್ರಿಶಕ್ತಿಗುಣಸಂಯುತಂ ವಿಹಿತಯಜ್ಞಸೂತ್ರಂ-ಇಚ್ಛಾಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗಳೆಂಬ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದೆ ಎಲ್ಲಾ ಆಗಮಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಜ್ಞಸೂತ್ರವನು, ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ, ಸ್ವಸಂವಿದನುಲೇಪನಂ- ತನ್ನ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಗಂಧಾನುಲೇಪನವನು, ಸಮಧಿಕಾನುಕಂಪಾಕ್ಷತಾ- ಅತಿವಿಶೇಷವಾದ ಭೂತದಯೆಯೆಂಬ ಅಕ್ಷತೆಗಳನು, ಪ್ರಕಟಭಕ್ತಿಪು

ಷ್ಪಾಣಿಚ-ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಭಕ್ತಿಕುಸುಮಂಗಳನ್ನು, ಶಿವಾಯ-ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ, ವಿನಿವೇ
ದಯೇತ್-ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು. ||೪೮||

ಶ್ಲೋ|| ಧೂಪಮಾಂತರಚತುಷ್ಟಯೇನ ತದ್ದೀಪಮಿಂದ್ರಿಯಗುಣೋ
ತ್ಕರೇಣತು । ಕಲ್ಪಯೇಚ್ಛ ಸುಖದುಃಖವರ್ಜಿತಂ ಜೀವರೂ
ಪಮುಪಹಾರಮಾಂತರೇ ||೪೯||

ಟೀ|| ಅಂತರಚತುಷ್ಟಯೇನ-ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿ ಅಹಂಕಾರ ಪರಮಾಂತಃಕರ
ಣವಾದವಿದ್ಯೆಯೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅಂತಃಕರಣಗಳಿಂದ, ಧೂಪಂ-ಧೂಪವನು, ಇಂದ್ರಿಯ
ಗುಣೋತ್ಕರೇಣತು-ಇಂದ್ರಿಯ-ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯದ
ಗುಣ-ಮುದ್ರಾಭೇದದಿಂತೋರುವ ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಾತ್ಮಕಂಗಳಾದ ವಿಚಿತ್ರಪ್ರ
ಕೃಯಂಗಳ, ಉತ್ಕರೇಣತು-ಅತಿಶಯದಿಂದವೇ, ತದ್ದೀಪಂ-ಆದೀಪವನು, ಸುಖದುಃ
ಖವರ್ಜಿತಂ-ಸುಖದುಃಖರಹಿತವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಜೀವರೂಪಂ-ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನು, ಉ
ಪಹಾರಂ-ನೈವೇದ್ಯವನಾಗಿ, ಅಂತರೇ-ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ, ಕಲ್ಪಯೇಚ್ಛ-ಕಲ್ಪಿಸ ವುದು.||

ಶ್ಲೋ| ರಜಸ್ತಮಸ್ಸತ್ವಗುಣತ್ರಯಾಖ್ಯ ತಾಂಬೂಲಕಂ ಪ್ರಾಣಮಮು
ಸ್ಕೃತಿಂಚ । ಇತ್ಯೇವಮಾಭ್ಯಂತರಮುಖ್ಯಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಾಣಿ
ಸಂಪಾದಯ ಶಂಕರಾಯ ||೫೦||

ಟೀ|| ರಜಸ್ತಮಸ್ಸತ್ವಗುಣತ್ರಯಾಖ್ಯತಾಂಬೂಲಕಂ- ಗುಣತ್ರಯವೆಂಬತಾಂ
ಬೂಲವನು, ಪ್ರಾಣಮಮುಸ್ಕೃತಿಂಚ-ಹಂಸರೂಪದಲ್ಲಿ ಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣವಂ ಸೋಹಂ
ಭಾವದಿಂ ಲಯಿಸುವ ನಮಸ್ಕಾರವನು, ಇತಿ-ಈಪ್ರಕಾರವಾದ, ಆಭ್ಯಂತರಮುಖ್ಯ
ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಾಣಿ-ಅಂತರಂಗಂಗಳಾದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಾಗಳನು, ಏವಂ-ಈ
ಪ್ರಕಾರದಿಂದ; ಶಂಕರಾಯ- ಸುಖಂಕರನಾದ ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ, ಸಂಪಾದಯ- ಸಂ
ಪಾದಿಸು

ಸೂ|| ಈಪ್ರಕಾರಮಾದಂತಃಪೂಜಾವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥನಾದ ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ಪ್ರ
ತ್ಯಕ್ಷವಾದ ರಾಜನ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂ ಪೂಜಿಸೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ — ||೫೦||

ಶ್ಲೋ|| ಅಥವಾವಾಹನಾದ್ಯೈಸ್ತು ಮುಪಚಾರೈಶ್ಚ ರಾಜವತ್ ।
ಪೂಜಯಸ್ವ ಶಿವಂಭಕ್ತ್ಯಾ ಪರಮಾತ್ಮಾನಮಂತರೇ ||೫೧||

ಟೀ|| ಅಥವಾ-ಹಾಗಲ್ಲದಿರ್ದೊಡೆ, ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ-ಅನಾದಿಮುಕ್ತನಹತನುಂ
ಪರಮಾತ್ಮರೂಪನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ತಂ-ಆ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳಂಥ, ಶಿವಂ-ಶಿವನನು,
ರಾಜವತ್-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದ ರಾಜನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ವಾಹನಾದ್ಯೈಃ-ವಾಹನಛತ್ರಚಾಮ

ರಂಗಳು ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳಂಥ, (ಮೇಣು, ಆವಾಹನಾದ್ಯೈಃ-ಆವಾಹನ ಸ್ಥಾಪನ ಮೊದ
ಲಾಗಿರ್ಪಂಥ,) ಉಪಚಾರೈಃ-ಉಪಚಾರಂಗಳಿಂದೆ, ಅಂತರೇ-ಹೃದಯಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಭ ||೫೧||
ಕ್ತ್ಯಾ-ಭಕ್ತಿಯಿಂದೆ, ಪೂಜಯಸ್ವ-ಪೂಜಿಸು.

ಸೂ|| ಈಪ್ರಕಾರವಾದಂತಃಪೂಜಾವಿಧಾನದಿಂ ಮಹಾಫಲಂಗಳಪ್ಪುವಾಗಿ, ಈ
ಪೂಜೆಯನೇ ಮಾಳ್ಪುದೆಂಬುದು ಶ್ಲೋಕದ್ವಯದಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ|| ಅತಏವ ಸದಾಪೂಜಾ ಮಿಮಾಮಾಭ್ಯಂತರಾಂಕುರು।
ಸಮಸ್ತಪಾಪದಳನೀಂ ಸರ್ವದುಃಖವಿನಾಶಿನೀಂ ||೫೩||
ಶಿವಭಕ್ತಿಪ್ರದಾಂಸಾಕ್ಷಾನ್ಮನೋನೈರ್ಮಲ್ಯಕಾರಿಣೀಂ।
ಸರ್ವೈಶ್ವರ್ಯಕರೀಂ ಸಮ್ಯಗ್ಯೋಗಜ್ಞಾನಪ್ರದಾಯಿನೀಂ||೫೪||

ಟೀ|| ಅತಏವ- ಇದುಕಾರಣವಾಗಿಯೇ, ಸಮಸ್ತಪಾಪದಳನೀಂ-ಸಕಲಪಾಪ
ಮಂ ಕ್ಷಯಿಸುವಂಥ, ಸರ್ವದುಃಖವಿನಾಶಿನೀಂ-ಸಮಸ್ತದುಃಖಮಂ ಕೆಡಿಸುವಂಥ, ಶಿವ
ಭಕ್ತಿಪ್ರದಾಂ-ಶಿವಭಕ್ತಿಯಂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೊಡುವಂಥ, ಸಾಕ್ಷಾತ್-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ,
ಮನೋನೈರ್ಮಲ್ಯಕಾರಿಣೀಂ-ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರ್ಮಲತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸರ್ವೈಶ್ವ
ರ್ಯಕರೀಂ-ಸಮಸ್ತೈಶ್ವರ್ಯಮಂ ಮಾಳ್ಪಂಥ, ಸಮ್ಯಕ್-ಲೇಸಾಗಿ, ಯೋಗಜ್ಞಾನಪ್ರದಾ
ಯಿನೀಂ-ಶಿವಯೋಗಜ್ಞಾನಮಂ ಕೊಡುವಂಥ, ಇಮಾಂ-ಈಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾಗಿರ್ಪಂಥ,
ಆಭ್ಯಂತರಾಂ-ಅಭ್ಯಂತರವಾದ ಹೃದಯಸಂಬಂಧಿನಿಯಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಪೂಜಾಂ-ಪೂಜೆ ||೫೪||
ಯನು, ಸದಾ-ಅನವರತವೂ, ಕುರು-ಮಾಡು.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವೇದವೇದಾಂತಾಗಮಪುರಾಣಸ್ಮೃತೀತಿಹಾಸಪ್ರತಿಪಾದಿತ
ಶ್ರೀವೀರಶೈವಮಾರ್ಗಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀಬಸವಾರಾಧ್ಯವಿರಚಿತ
ಕರ್ನಾಟಕಟೀಕಾವಿರಾಜಿತಾಯಾಂ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸದಾಶಿವ
ಯೋಗೀಶ್ವರವಿರಚಿತಾಯಾಂ ಶಿವಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕಾ
ಯಾಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ ಪ್ರಥಮಃ ಪಟಲಃ.

ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋನಮಃ.

(ಅಥ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಟಲಃ)

ಸೂ|| ಈಪ್ರಕಾರದಿಂ ಹಠಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಿಂದೆ ಮುನ್ನವೇ ಮಾಳ್ಪ ಅಂತಃಪೂಜಾ
ವಿಧಾನದೊಳ್ ಮನಕೆ ಚಾಂಚಲತೆಯುಂಟಾಗದಹಾಗೆ ಮನದ ಚಂಚಲತ್ವಮಂ ನಿಲ್ಲಿ
ಸುವ ಯೋಗಸಾಧನವಾದ ಬೇರೊಂದು ಪೂಜಾವಿಧಾನಮಂ ಪೇಳ್ವೆನೆಂದೀದ್ವಿತೀಯಪ
ಟಲಾದಿಯೊಳಾಚಾರ್ಯಂ ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಥತೇಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಶಿವಪೂಜಾವಿಧಿಂ ಬುಧೈಃ ।
ಪುನಃಪ್ರಕಾರಮಾಖ್ಯಾತಂಯೋಗಮಾರ್ಗೈಕಗೋಚರಂ ॥೧

ಟೀ॥ ಅಥ-ಪೂರ್ವಪಟಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ, ಬುಧೈಃ-ಹಠಯೋಗಸಿದ್ಧರಾದವಿವೇಕಿ ಗಳಿಂದ, ಪುನಃಪ್ರಕಾರಂ-ಮರಳಿ ಭಿನ್ನಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಆಖ್ಯಾತಂ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥ,ಯೋ ಗಮಾರ್ಗೈಕಗೋಚರಂ- ಹಠಯೋಗಮಾರ್ಗವೊಂದಕ್ಕೆ ಗೋಚರಿಸುವಂಥ, ಶಿವಪೂ ಜಾವಿಧಿಂ-ಶಿವಪೂಜಾವಿಧಾನವನು, ತೇ-ನಿನಗೆ, ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳ್ವೆನು, ಶೃಣು-ಕೇಳು ಎಂದಧ್ಯಾಹರಣವು. ॥೧

ಸೂ॥ "ಶರೀರಮಾದ್ಯಂಖಲುಧರ್ಮಸಾಧನಂ" ಎಂದುದಾಗಿ, ಮುಂದೆ ಹೇಳ್ವ ಜ್ಞಾನಯೋಗಂಗಳ ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಮಾಗಿ ಯಮಾದ್ಯಷ್ಟಾಂಗದಿಂ ಶರೀರರಕ್ಷಣವಂ ಮಾಳ್ಪು ದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಯೋಗಾತ್ಸಂಜಾಯತೇಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಾದ್ಯೋಗಃಪ್ರವರ್ತತೇ।
ದ್ವಯೋಸ್ಸಂಸಿದ್ಧಯೇಭೂಮೌಶರೀರಂರಕ್ಷಯೇದ್ಬುಧಃ॥೨

ಟೀ॥ ಯೋಗಾತ್-ಹಠಯೋಗದದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಜ್ಞಾನಂ ಅರಿವು, ಸಂಜಾಯತೇ- ತಮೋಗುಣಾದಿರೂಪವಾದ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾದಿದೋಷಂಗಳ ನಾಶದಿಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಯನೆಯ್ದುತ್ತಿಹುದು. ಜ್ಞಾನಾತ್- ಆ ಅರಿವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಯೋಗಃ ಶಿವತ್ವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಯೋಗವು, ಪ್ರವರ್ತತೇ-ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರ್ಪುದು, ದ್ವಯೋಃ- ಆಜ್ಞಾನಯೋ ಗಂಗಳ, ಸಂಸಿದ್ಧಯೇ-ಸಮ್ಯಕ್ಸಾಕ್ಷಾದಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ, ಭೂಮೌ-ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಶರೀ ರಂ-ದೇಹವನು, ಬುಧಃ-ವಿವೇಕಿಯಾದ ಪುರುಷನು, ರಕ್ಷಯೇತ್-ರಕ್ಷಿಪ್ಪುದು.

ಸೂ॥ಆಶರೀರರಕ್ಷಣಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾದಿದೋಷನಾಶದಿಂದಪ್ಪು ದಾದೋಷನಾಶವು ಹಠ ಯೋಗದಿಂದಪ್ಪುದಾಗಿ, ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಹಠಯೋಗಮಂ ಸಾಧಿಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಶರೀರಂಕಫನಾಶೇನ ಸುಸ್ಥಿರಂ ಯಾತಿ ನಿಶ್ಚಿತಂ ।
ತತ್ಕಫಂ ಹಠಯೋಗೇನ ವಿನಶ್ಯತಿ ಶರೀರಿಣಾಂ ॥೩

ಟೀ॥ ಶರೀರಂ-ದೇಹವು, ಕಫನಾಶೇನ-ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶದಿಂದೆ, ಸುಸ್ಥಿರಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಿರತೆಯನು, ಯಾತಿ-ಎಯ್ದುತ್ತಿಹುದೆಂಬು, ನಿಶ್ಚಿತಂ- ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಶರೀರಿ ಣಾಂ-ದೇಹಿಗಳ, ತತ್ಕಫಂ-ಆಶ್ಲೇಷ್ಮದೋಷವು, ಹಠಯೋಗೇನ-ಧೌತಿ ವಸ್ತಿ ನೇತಿ ತ್ರೋಟಕ ನಾಳಿ ಕಪಾಲಭಾತಿಯೆಂಬ ಷಟ್ಕರ್ಮ ಮುಂತಾದ ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ದಿಂದೆ, ವಿನಶ್ಯತಿ-ಕೆಡುತ್ತಿರ್ಪುದು. ॥೩

ಸೂ॥ ಮುಮುಕ್ಷುಜನಕ್ಕೆ ದೇಹಾಪೇಕ್ಷೆಯುಂ ದೇಹರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮಾಗಿ ಹಠ ಯೋಗಾಪೇಕ್ಷೆಯುಮಿಲ್ಲದೊಡಂ ಪರಂಪರೆಯಿಂ ಶಿವತ್ವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಪ್ಪುದರಿಂ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಹಠಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಮಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಶಿವಯೋಗಸ್ಸಾಧಕಾನಾಂಸಾಧ್ಯಸ್ತತ್ಸಾಧನಂಹಠಃ ।
ತಸ್ಮಾದಾದೌಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಂಹಠಯೋಗಮಿದಂಶೃಣು ||೪||

ಟೀ|| ಸಾಧಕಾನಾಂ-ಮುಕ್ತಿಸಾಧಕರ್ಗೆ, ಶಿವಯೋಗಃ-ಶಿವಯೋಗವೇ, ಸಾಧ್ಯಃ-ಸಾಧಿಸಲ್ತಕ್ಕುದು. ತತ್ಸಾಧನಂ-ಆ ಶಿವಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿರ್ಪಂತಹುದು, ಹಠಃ-ಹಠಯೋಗವು, ತಸ್ಮಾತ್-ಅದುಕಾರಣದಿಂದೆ, ಆದೌ-ಮೊದಲಲ್ಲಿ, ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಂ-ಸಾಧಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ, ಇದಂ-ಈಮುಂದೆಪೇಳ್ವ, ಹಠಯೋಗಂ-ಹಠಯೋಗವನು ಶೃಣು-ಕೇಳು. ||೪||

ಸೂ || ಈಮುಂದೆಪೇಳ್ವ ಹಠಯೋಗದಿಂ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರದೊಳೀಶ್ವರಪೂಜೆಯಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಅಂಗಾನ್ಯಷ್ಟೌಹಠಸ್ಯಾಪಿಬಾಹ್ಯಾನ್ಯಭ್ಯಂತರಾಣಿಚ ।
ಯಮಾದಿಭಿರತೋಽಷ್ಟಾಂಗೈರ್ದೇವಪೂಜಾಂಸಮಾಚರೇತ್||

ಟೀ|| ಹಠಸ್ಯಾಪಿ-ಹಠಯೋಗಕ್ಕಾದೊಡೆ, ಬಾಹ್ಯಾನ್ಯಪಿ-ಯಮನಿಯಮ ಆಸನಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂಬ ಬಾಹ್ಯಂಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಅಭ್ಯಂತರಾಣಿಚ-ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಧ್ಯಾನಧಾರಣಸಮಾಧಿಗಳೆಂಬ ಅಂತರಂಗಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಅಂಗಾನಿ-ಅಂಗಂಗಳು, ಅಷ್ಟೌ-ಎಂಟು. ಅತಃ-ಇದುಕಾರಣವಾಗಿ, ಯಮಾದಿಭಿಃ-ಯಮ ಮೊದಲಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಅಷ್ಟಾಂಗೈಃ-ಎಂಟುಯೋಗಂಗಳಿಂದೆ, ದೇವಪೂಜಾಂ-ಶಿವಪೂಜೆಯನು, ಸಮಾಚರೇತ್-ಆಚರಿಸುವುದು. ||೫||

ಸೂ|| ಶುದ್ಧನಲ್ಲದಾತಂಗೆ ಶಿವಪೂಜೆ ಘಟಿಸದಾಗಿ, ಅಂತಶ್ಶುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದ ಪೂಜಾವಿಧಾನಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಯಮನಿಯಮಗುಣೈಶ್ಚಸ್ವಾತ್ಮಶುದ್ಧಿಂ ವಿಧಾಯ ಸ್ವವಶವಿವಿಧಪೀಠೈರೇವಭೂತ್ವಾಸ್ಥಿರಾತ್ಮಾ । ಅಸುನಿಯಮಜಲೇನ ಸ್ನಾಪಯೇದ್ದಿವ್ಯಲಿಂಗಂ ಪ್ರಕಟಿತಚತುರಂಗಂ ಬಾಹ್ಯಮೇತದ್ವಿಧಾನಂ ||೬||

ಟೀ|| ಯಮನಿಯಮಗುಣೈಶ್ಚ-ಮುಂದೆಪೇಳ್ವ ಯಮನಿಯಮಂಗಳೆಂಬ ವಿಂಶತಿಗುಣಂಗಳಿಂದೆ, ಸ್ವಾತ್ಮಶುದ್ಧಿಂ-ನಿಜಸ್ವರೂಪಶುದ್ಧಿಯನು, ವಿಧಾಯ-ಮಾಡಿ, ಸ್ವವಶವಿವಿಧಪೀಠೈರೇವ-ತನಗೆ ವಶವಾದ ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಾದ ಪದ್ಮಾಸನಾದಿ ಪೀಠಗಳಿಂದವೇ, ಸ್ಥಿರಾತ್ಮಾ-ಸ್ಥಿರವಾದ ದೇಹಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳಾತನು, ಭೂತ್ವಾ-ಆಗಿ, ಅಸುನಿಯಮಜಲೇನ-ಮುಂದೆಪೇಳ್ವ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂಬುದಕದಿಂದವೆ, ದಿವ್ಯಲಿಂಗಂ-ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗವನು, ಸ್ನಾಪಯೇತ್-ಸ್ನಾನವಂಮಾಡಿಪುದು. ಏತತ್ಪ್ರಕಟಿತಚತುರಂಗಂ.

ಈವ್ಯಕ್ತನಾದ ನಾಲ್ಕು ಯೋಗಾಂಗವು, ಬಾಹ್ಯಂ-ಬಾಹ್ಯವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ವಿಧಾನ... ಜಾವಿಧಾನವೆನಿಪುದೆಂಬುದರ್ಥಂ. ||

ಸೂ|| ಸ್ನಾನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಿವಂಗೆ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಾದಿಗಳಿಂ ಗಂಧಾದಿಗಳಂ ಸ... ಲ್ಪಿಸುವುದೇ ಅಂತಃಪೂಜಾವಿಧಾನವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ —

ಶ್ಲೋ|| ಶಂಭೋ ರಥೇಂದ್ರಿಯನಿವರ್ತ್ತನಮೇವ ಗಂಧೋ ಧ್ಯಾನಂ
ಪ್ರಸೂನನಿಚಯೋ ದೃಢಧಾರಣಾಸಾ । ಧೂಪಸ್ಸಮಾಧಿ
ರಥಶುದ್ಧಮಹೋಪಹಾರ ಮಭ್ಯಂತರಾಖ್ಯಚತುರಂಗವಿ
ಧಾನಮೇತತ್ ||೩

ಟೀ|| ಅಥ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಶಂಭೋಃ-ಶಿವಂಗೆ, ಇಂದ್ರಿಯನಿವರ್ತ್ತನಮೇವ-ನೇ... ಶ್ರೋತ್ರಾದೀಂದ್ರಿಯಂಗಳ ವಿಷಯವೈಮುಖ್ಯಮಂ ಮಾಳ್ಪ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರವೇ, ಗಂ... ಗಂಧಾನುಲೇಪನವು ಧ್ಯಾನಂ-ಆ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿವರ್ತನದಿಂದಂತರ್ಮುಖವಾದ ಮನದಿ... ಶಿವಧ್ಯಾನವೇ, ಪ್ರಸೂನನಿಚಯಃ-ಪುಷ್ಪಸಮೂಹವು, ಸಾ ದೃಢಧಾರಣಾ-ಆಮುಂ... ಳ್ವ ದೃಢವಾದ ಧಾರಣೆಯೇ, ಧೂಪಃ-ಧೂಪವು, ಅಥ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಸಮಾಧಿಃ ತಾಜ್ಞಾತರೂಪವಾದಸಮಾಧಿಯೇ, ಶುದ್ಧಮಹೋಪಹಾರಃ- ಶುದ್ಧವಾದಮಹಾನೈ... ದ್ಯವು, ಏತತ್-ಇದು, ಅಭ್ಯಂತರಾಖ್ಯಚತುರಂಗವಿಧಾನಂ- ಅಭ್ಯಂತರವೆಂಬ ಚತು... ರಂಗಪೂಜಾವಿಧಾನವು. ||೩

ಸೂ|| ಈಪ್ರಕಾರವಾದ ಪೂಜೆಯೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಏವಮಷ್ಟಾಂಗಯೋಗೇನ ಸದಾಂತಃಪದ್ಮಸದ್ಮನಿ।
ಪೂಜಯೇತ್ಪರಮಂ ದೇವಂ ಕಿಂ ಬಾಹ್ಯೈರ್ದೇವಪೂಜನೈಃ ||

ಟೀ|| ಏವಂ-ಈಪ್ರಕಾರವಾದ, ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗೇನ-ಯಮ ಮುಂತಾದ ಅ... ಷ್ಟಾಂಗಯೋಗದಿಂದೆ, ಸದಾ-ಅನವರತವೂ, ಅಂತಃಪದ್ಮಸದ್ಮನಿ-ಹೃದಯಕಮಲವೆಂ... ಬ ಮನೆಯುಲ್ಲಿ, ಪರಂ-ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ದೇವಂ-ಮಹಾದೇವನನು, ಪೂಜ... ಯೇತ್-ಪೂಜಿಸುವುದು, ಬಾಹ್ಯೈಃ-ಯೋಗಬಾಹ್ಯಂಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ದೇವಪೂಜನೈಃ ದೇವಪೂಜೆಗಳಿಂದ, ಕಿಂ-ಏನು ? ||೪

ಈ ಯೋಗಮಾರ್ಗದಿಂದೀಶ್ವರಪೂಜಕನೇ ವಿಶಿಷ್ಟನೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯೇವಸದಾಽಷ್ಟಾಂಗೈಃ ಪೂಜಯೇಚ್ಛಿವಮವ್ಯಯಂ।
ಶೈವಸ್ಸಏವ ವಿದ್ವಾಂಸಸ್ಸಚ ಯೋಗವಿದಾಂ ವರಃ ||೫||

ಟೀ॥ ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯೇವ-ಯೋಗೀಶ್ವರನು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ, ಸದಾ-ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅಷ್ಟಾಂಗೈಃ- ಯಮಾದ್ಯಷ್ಟಾಂಗಂಗಳಿಂದೆ, ಅವ್ಯಯಂ- ಕೇಡಿಲ್ಲದಿರ್ಪಂಥ, ಶಿವಂ-ಶಿವನನು, ಪೂಜಯೇತ್-ಪೂಜಿಸುವುದು. ಸಏವ-ಆತನೇ, ಶೈವಃ-ಶಿವಸಂಬಂಧಿಯಾದಾತನು, ಸಃ-ಆತನೇ, ವಿದ್ವಾನ್-ವಿವೇಕವುಳ್ಳಾತನು, ಸಚ-ಆತನೇ, ಯೋಗವಿದಾಂ-ಶಿವಯೋಗವಬಲ್ಲವರ್ಗೆ, ವರಃ-ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ॥೯॥

ಸೂ॥ " ಚಿತ್ತಸ್ಯನಿಯಮಸ್ತತ್ರಸಯಮಃಪರಿಪಠ್ಯತೇ " ಎಂದುದಾಗಿ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯಚತುರಂಗಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾದ ಯಮದ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಸುಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂನಿಯತಾಶನಂಚಧೃತಿರ್ದಯಾಸೂನೃತ
ಮಾರ್ಜವಂಚ। ಶುಚಿತ್ವಮಸ್ತೇಯಮದೈನ್ಯಹಿಂಸೇಯ
ಮಾವಶ್ಯೈತೇಮುನಿಭಿಃಪ್ರಣೀತಾಃ ॥೧೦॥

ಟೀ॥ ಸುಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ-ಸ್ತ್ರೀಸಂಗರಾಹಿತ್ಯ ಸ್ವದಾರಪರಿತುಷ್ಟತೆ ಯೆಂಬೆರಡುಪ್ರಕಾರವಾದ ಲೇಸಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವು, ನಿಯತಾಶನಂಚ-ಅಲ್ಪಾಹಾರವು, ಧೃತಿಃ-ಶೋಕಭೀತ್ಯಾದಿಗಳಿಂ ಮನಕ್ಕೆ ಕಂಪನವಿಲ್ಲದಿಹುದು, ದಯಾ-ದುಃಖಿತರ್ಗೆ ಹಿತವಚಿಂತಿಪುದು, ಸೂನೃತಂ-ಸತ್ಯವಚನವು, ಆರ್ಜವಂಚ-ಕುಟಿಲತೆಯಿಲ್ಲದಿಹುದು, ಶುಚಿತ್ವಂ-ಜಲಸ್ನಾನಭಸ್ಮಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿಯ ದೋಷಕೃತ್ಯಾಚೇತನೆಯಿಲ್ಲದಿಹುದರಿಂದಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯ ಶುಚಿತ್ವವು, ಅಸ್ತೇಯಂ-ಪರದ್ರವ್ಯವನಪಹರಿಸದಿಹುದು, ಅದೈನ್ಯಂ-ಅಕಾರ್ಪಣ್ಯವು ಹಿಂಸೆಯು, ಏತೇದಶ-ಈ ಹತ್ತು, ಯಮಾಃ- ಯಮಂಗಳೆಂದು, ಮುನಿಭಿಃ-ಮುನೀಶ್ವರರಿಂದ, ಪ್ರಣೀತಾಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟುವು. ॥೧೦॥

ಸೂ॥ " ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯಕ್ರಿಯಾತ್ಯಾಗಾಚ್ಛಾಸ್ತ್ರೀಯಃ ಪ್ರವರ್ತಕರ್ಮಸು। ನಿಯಮಃಪ್ರಶ್ಯತೇಶಾಸ್ತ್ರೇ" ಎಂದುದಾಗಿ, ದ್ವಿತೀಯಯೋಗವೆನಿಸುವ ನಿಯಮಂಗಳಂ ಪೇಳ್ದಪಂ-

ಶ್ಲೋ॥ ಸಂತೋಷಮಾಸ್ತಿಕ್ಯಗುಣೋಮತಿಶ್ಚ ತಪೋವ್ರತಂಶಂಕ
ರಪೂಜನಂಜಪಃ । ಹ್ರೀರ್ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಶ್ರವಣಂಚಪಾತ್ರೇ
ಪ್ರದಾನಮೇತೇನಿಯಮಾದಶಸ್ಮೃತಾಃ ॥೧೧॥

ಟೀ॥ ಸಂತೋಷಂ-" ಸಂತೋಷಮುದಿತಂತತ್ರೈಲಾಭಾಲಾಭೇಸಮಾಮತಿಃ" ಎಂದುದಾಗಿ, ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳಲಬ್ಧಿನಾಶಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನಬುದ್ಧಿಯೆನಿಸುವ ಸಂತೋಷವು, ಆಸ್ತಿಕ್ಯಗುಣಃ-ಶಿವಾಗಮೋಕ್ತಂಗಳಾದ ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಿಂ ಪುಣ್ಯಪಾಪಂಗಳಿಹವೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವು, ಮತಿಶ್ಚ-ತನಗಾಚಾರ್ಯೋಪದೇಶದಿಂದಾದ ಸತ್ಕೃತ್ಯದರಿಕೆಯುಂ, ತಪಃ-ಯೋಗಾರ್ಥವಾಗಿ ದೇಹಶೋಷಣವು, ಮೇಣು ನಾಹಂ ಕೋಹಮಿತ್ಯಾದಿಯಾದಾತ್ಮಾಲೋಚನೆಯುಂ, ವ್ರತಂ-ಭಸ್ಮನಿಷ್ಠತ್ವಾದಿವ್ರತವು, ಶಂಕರಪೂಜನಂ-ಧ್ಯಾನಸ್ತೋತ್ರ

ಭಿಷೇಕಾದಿಗಳಿಂ ಶಿವಾರ್ಚನೆಯುಂ, ಜಪಃ-ಮಾನಸೋಪಾಂಶುವಾಚಕಂಗಳಿಂ ಪ್ರ ಪಂಚಾಕ್ಷರ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಜಪವು, ಹ್ರೀಃ-ಲೋಕವಿರುದ್ಧ ವೇದವಿರುದ್ಧವಾದ ರ್ಗ್ಗಂಗಳಲ್ಲಿ ಮನವೆರಗದಿಹುದು, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಶ್ರವಣಂ ಚ-ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳ ಕ್ಷ ವುದು, ಪಾತ್ರೇಪ್ರದಾನಂ-ಸತ್ಪಾತ್ರದಾನವು, ಏತೇದಶ-ಈಹತ್ತು, ನಿಯಮಾಃ- ಮಂಗಳೆಂದು, ಸ್ಮೃತಾಃ-ನೆನೆಯಲ್ಪಟ್ಟವು. ||೧

ಸೂ|| ಈ ನಿಯಮಂಗಳ್ಗಾತ್ಮಶುದ್ಧಿಯೇ ಫಲವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಯಮಾಶ್ಚ ನಿಯಮಾಸ್ಸಮ್ಯಗೇವಂ ವಿಂಶತಿಸಂಖ್ಯಯಾ |
ಸ್ಥಿರಧೀರ್ನಿಯತೋ ಭೂತ್ವಾ ಸ್ವಾತ್ಮಶುದ್ಧಿಂ ಸಮಾಚರೇತ್

ಟೀ|| ಯಮಾಶ್ಚ- ಯಮಯೋಗಂಗಳು, ನಿಯಮಾಃ-ನಿಯಮಯೋಗಂಗಳ ಸಮ್ಯಕ್-ಲೇಸಾಗಿರ್ಪಂತಹುವು, ಏವಂ-ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರವಾದ, ವಿಂಶತಿ ಖ್ಯಯಾ-ಇಪ್ಪತ್ತುಗುಣಂಗಳಿಂದೆ, ಸ್ಥಿರಧೀಃ-ಸ್ಥಿರವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳಾತನಾಗಿ, ನಿ ತಃ-ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನು, ಭೂತ್ವಾ-ಆಗಿ, ಸ್ವಾತ್ಮಶುದ್ಧಿಂ-ಬುದ್ಧಿಶುದ್ಧಿದ್ವಾರದಿಂ ತನ್ನಾ ತ್ಮಶುದ್ಧಿಯನು, ಸಮಾಚರೇತ್-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸುವುದು. (ಯಮನಿಯಮಂಗಳಿ ಶುದ್ಧನಾದಾತಂಗಲ್ಲದೆ ಮುಂದಣ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಾಗದೆಂಬುದರ್ಥಂ.) ||೧

ಸೂ|| ಯಮನಿಯಮಂಗಳಿಂದಾತ್ಮಶುದ್ಧಿವಡೆದಾತಂಗೆ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಾಧ ಲ್ತಕ್ಯ ಮುಖ್ಯಂಗಳಾದಾಸನಂಗಳಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಸಿದ್ಧಾಂಬುಜಸ್ವಸ್ತಿಕಮುಕ್ತವೀರಭದ್ರಾಹಿಭುಕ್ಸಿಸ್ಹಗ
ವಾಂಮುಖಾನಿ|ಸುಖಾಸನಂಚೈವ ಸಮಂಕಿತಾನಿ ತತೋ
ದಶೈಮಾನಿ ವರಾಸನಾನಿ ||೧೩

ಟೀ|| ಸಿದ್ಧಾಂಬುಜ... ..ಗವಾಂಮುಖಾನಿ-ಸಿದ್ಧಾಸನ ಪದ್ಮಾಸನ ಸ್ವಸ್ತಿಕಾ ಸನ ಮುಕ್ತಾಸನ ವೀರಾಸನ ಭದ್ರಾಸನ ಮಯೂರಾಸನ ಗೋಮುಖಾಸನಂಗಳು, ತತಃ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಸುಖಾಸನಂಚೈವ-ಸುಖಾಸನವೆಂಬ, ಇಮಾನಿದಶ-ಈಹತ್ತು, ವ ರಾಸನಾನಿ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದಾಸನಂಗಳೆಂದು,ಸಮಂಕಿತಾನಿ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುರುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ (ತಾತ್ಪರ್ಯಂ-ಒಂದುಮಡದಿಂ ಯೋನಿಸ್ಥಾನವನೊತ್ತಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಡಮಂ ಮೇ ಢ್ರದಮೇಲಿರಿಸ್ಯಿ ಏಕಚಿತ್ತವುಳ್ಳಾತನಾಗಿ, ಋಜುಕಾಯನಾಗಿ, ಭ್ರೂಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರದೃ ಷ್ಟಿಯುಳ್ಳಾತನಾಗಿಹತನವೇ ಸಿದ್ಧಾಸನವೆನಿಸುವುದು. ಎರಡು ತೊಡೆಗಳಮೇಲೆರಡು ಪದತಳಂಗಳಂ ಮೇಲುಮುಖವಾಗಿರಿಸಿ, ಎರಡು ಕರತಳಂಗಳಂ ಮೇಲುಮುಖವಾಗಿ ರಿಸಿ, ರಾಜದಂತಕವೆನಿಸುವ ದಂತಮೂಲಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜಿಹ್ವಾಗ್ರವನಿರಿಸಿ, ನಾಸಿಕಾಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಿಹುದೇ ಪದ್ಮಾಸನವೆನಿಸುವುದು. ಎರಡು ತೊಡೆಗಳ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರ

ಡು ಪದತಳಂಗಳನಿರಿಸಿ, ಋಜುಕಾಯನಾಗಿಹುದೇ ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಸನವೆನಿಸುವುದು. ಮೇಢ್ರದಮೇಲೆಡದ ಮಡವನಿರಿಸಿ ಆ ಮಡದಮೇಲೆ ಬಲದಮಡವನಿರಿಸಿ ಋಜುಕಾಯನಾಗಿಹುದೇ ಮುಕ್ತಾಸನವೆನಿಸುವುದು. ಒಂದು ಪಾದಮಂ ಮತ್ತೊಂದು ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಿ ಋಜುಕಾಯನಾಗಿಹುದೇ ವೀರಾಸನವೆನಿಸುವುದು. ವೃಷಣದಿಂ ಕೆಳಗೆರಡು ಮಡಂಗಳಂ ಶಿವನಿಸ್ಥಾನದ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಎರಡುತೊಡೆಗಳಂ ಎರಡುತೋಳ್ಗಳಿಂ ದೃಢವಾಗಿ ಬಳಸಿಹುದೇ ಭದ್ರಾಸನವೆನಿಸುವುದು. ಎರಡು ಕರತಳಂಗಳಂ ಭೂಮಿಯಮೇಲಿಟ್ಟು ಎರಡುಮೊಳಕೈಯುಂ ಕುಕ್ಷಿಯೊಳಿಟ್ಟು ನಖಶಿಖಾಂತವಾದ ಶರೀರವಂ ಭೂಮಿಯಂ ಸೋಂಕದೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ದಂಡಾಕೃತಿಯಾಗಿ ನೀಡುವುದೇ ಮಯೂರಾಸನವೆನಿಸುವುದು. ವೃಷಣದಿಂ ಕೆಳಗೆರಡುಮಡಂಗಳಂ ಶಿವನಿಸ್ಥಾನದ ಕೆಲಬಲನಾಗಿರಿಸಿ, ಎರಡು ಜಾನುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹಸ್ತಂಗಳಂ ಬೆರಳ್ಗಳಂ ಪಸರಿಸಿ ಇರಿಸಿ, ಮುಖಮಂ ತೆರೆದು ನಾಸಾಗ್ರದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರ್ಪುದೇ ಸಿಂಹಾಸನವೆನಿಸುವುದು. ಬಲದ ಮಡಮಂ ಎಡದ ಪೊರವಾರಿನೊಳಿಟ್ಟು ಎಡದಮಡವಂ ಬಲದ ಪೊರವಾರಿನೊಳಿಟ್ಟು ಪಾದಂಗಳಂ ಗೋಮುಖಾಕಾರವಂಮಾಳ್ಪುದೇ ಗೋಮುಖಾಸನವೆನಿಸುವುದು. ತನಗಾವಪ್ರಕಾರದಿಂ ಸುಖವೂ ಧೈರ್ಯವೂ ಅಪ್ಪುದೋ ಅಂತೆಕುಳ್ಳಿರ್ಪುದೇ ಸುಖಾಸನವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ಪ್ರಮಾಣಂ:—“ ಅಥಸಿದ್ಧಾಸನಂವಕ್ಷ್ಯೇಶೃಣುಧ್ವಂಸುಸಮಾಹಿತಾಃ । ಸಂಪೀಡ್ಯಶಿವನಿಂಸೂಕ್ಷ್ಮಂಗುಲ್ಫೇನೈವತುಸವ್ಯತಃ । ಸವ್ಯಂದಕ್ಷಿಣಗುಲ್ಫೇನಸಿದ್ಧಾಸನಮಿತೀರಿತಂ ॥ ಅಂಗುಷ್ಠೌಚನಿಬಧ್ನೀಯಾದ್ಧಸ್ತಾಭ್ಯಾಂವ್ಯುತ್ಕ್ರಮೇಣತು । ಊರ್ವೋರುಪರಿವಿಪ್ರೇಂದ್ರಾಃಕೃತ್ವಾಪದತಲೇಶುಭೇ ॥ ಪದ್ಮಾಸನಂಭವೇದೇತತ್ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿಪೂಜಿತಂ । ಜಾನೂರ್ವೋರಂತರೇಸಮ್ಯಕ್ಕೃತ್ವಾಪಾದತಲೇಶುಭೇ ॥ ಋಜುಕಾಯಸ್ಸುಖಾಸೀನಸ್ಸ್ವಸ್ತಿಕಂತತ್ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ । ಮೇಢ್ರಾದುಪರಿನಿಕ್ಷಿಪ್ಯಸವ್ಯಂಗುಲ್ಫಂತಥೋಪರಿ । ಗುಲ್ಫಾಂತರಂಚನಿಕ್ಷಿಪ್ಯಮುಕ್ತಾಸನಮಿತೀರಿತಂ । ಅಥವೀರಾಸನಂವಕ್ಷ್ಯೇಶೃಣುಧ್ವಂಸುಸಮಾಹಿತಾಃ ॥ ಏಕಪಾದಮಥೈಕಸ್ಮಿನ್ವಿನ್ಯಸ್ಯೋರುಣಿಸಂಸ್ಥಿತಂ । ಇತರಸ್ಮಿನ್ನಧಶ್ಚೋರುಂವೀರಾಸನಮುದಾಹೃತಂ ॥ ಅಥಭದ್ರಾಸನಂವಕ್ಷ್ಯೇಶೃಣುಧ್ವಂಮುನಯೋಽಧುನಾ । ಗುಲ್ಫೌಚವೃಷಣಸ್ಯಾಧಸ್ಸೀವನ್ಯಾಃಪಾರ್ಶ್ವಯೋಃಕ್ಷಿಪೇತ್ ॥ ಪಾರ್ಶ್ವಪಾದೌಚಪಾಣಿಭ್ಯಾಂದೃಢಂಬಧ್ವಾಸುನಿಶ್ಚಲಃ । ಭದ್ರಾಸನಂಭವೇದೇತತ್ಸರ್ವವ್ಯಾಧಿವಿನಾಶಕಂ॥ ಅವಷ್ಟಭ್ಯಧರಾಂಸಮ್ಯಕ್ಕರಾಭ್ಯಾಂಸುಸಮಾಹಿತಃ । ಹಸ್ತಯೋಃಕೂರ್ಪರೌಚಾಪಿಸ್ಥಾಪಯೇನ್ನಾಭಿಪಾರ್ಶ್ವಯೋಃ ॥ ಸಮುನ್ನತಶಿರಃಪಾದೋದಂಡವದ್ವ್ಯೋಮ್ನಿಸುಸ್ಥಿತಃ । ಮಯೂರಾಸನಮೇವೈತತ್ಸರ್ವಪಾಪಪ್ರಣಾಶನಂ ॥ ಗುಲ್ಫೌಚವೃಷಣಸ್ಯಾಧಸ್ಸೀವನ್ಯಾಃಪಾರ್ಶ್ವಯೋಃಕ್ಷಿಪೇತ್ । ದಕ್ಷಿಣಂಸವ್ಯಗುಲ್ಫೇನದಕ್ಷಿಣೇನತಥೋತ್ತರಂ ॥ ಹಸ್ತೌಜಾನ್ವೋಸ್ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯಚಾಂಗುಲೀಶ್ಚಪ್ರಸಾರ್ಯಚ । ವ್ಯಾತ್ತವಕ್ತ್ರೋನಿರೀಕ್ಷೇತನಾಸಾಗ್ರಂಸುಸಮಾಹಿತಃ । ಸಿಂಹಾಸನಂಭವೇದೇತತ್ಪೂಜಿತಂಯೋಗಿಭಿಸ್ಸದಾ ॥

ಸವ್ಯೇದಕ್ಷಿಣಗುಲ್ಫಂತು ಪೃಷ್ಠಪಾರ್ಶ್ವೇನಿವೇಶಯೇತ್ । ದಕ್ಷಿಣೇಪಿತಥಾಸವ್ಯಗೋಮುಖಂಗೋಮುಖಾಕೃತಿಃ " ॥೧೩॥

ಸೂ॥ ಆಶ್ರಮವಿಭಾಗದಿಂದಾಸನ ವಿಭಾಗವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಗೃಹಿಣಾಮಂಬುಜಾಸಿದ್ಧಂಗೃಹಸ್ಥೇತರವರ್ತ್ಮನಾಂ ।
ಸುಖಾಸನಂಚಸರ್ವೇಷಾಮಿತ್ಯೇತತ್ತ್ರಿವಿಧಂಪರಂ ॥೧೪॥

ಟೀ॥ ಗೃಹಿಣಾಂ-ಗೃಹಸ್ಥರ್ಗೆ, ಅಂಬುಜಾ-ಪದ್ಮಾಸನವೇ, ಪರಂ-ಶ್ರೇಷ್ಠವು, (ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸೃಷ್ಟಿಕೃತ್ಯಾನುಕೂಲರಹತನದಿಂ ಗೃಹಸ್ಥರ್ಗೆ ಕಾಮನಾಶಕವಲ್ಲದ ಪದ್ಮಾಸನವೇ ಮುಖ್ಯವೆಂಬುದರ್ಥಂ.) ಗೃಹಸ್ಥೇತರವರ್ತ್ಮನಾಂ-ಗೃಹಸ್ಥರಿಂದನ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಭಿಕ್ಷು ವಾನಪ್ರಸ್ಥರ್ಗೆ, ಸಿದ್ಧಂ-ಕಾಮನಾಶಕವಪ್ಪುದಂ ಸಿದ್ಧಾಸನವೇ, ಪರಂ-ಶ್ರೇಷ್ಠವು, ಸರ್ವೇಷಾಂ-ಸರ್ವರ್ತರ್ಗೆ, ಸುಖಾಸನಂಚ-ಸುಖಾಸನವೇ, ಪರಂ-ಶ್ರೇಷ್ಠವು, ಏತತ್ತ್ರಿವಿಧಂ-ಈಮೂರುಪ್ರಕಾರವು, ಇತಿ-ಈ ಮರ್ಯಾದೆಯುಳ್ಳ, ವಸ್ತುವೆಂಬುದರ್ಥಂ. ॥೧೪॥

ಸೂ ॥ ಈಪ್ರಕಾರದಿಂ ದಾಸನಾಭ್ಯಾಸಸಂಪನ್ನನಾದ ಯೋಗೀಶ್ವರಂ ಮುಂದೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾಭ್ಯಾಸನಮಂ ಮಾಡಲೇಕಾಂತಸ್ಥಲವನಾಶ್ರಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:-

ಶ್ಲೋ॥ ಯಾನಿಕಾನಿಪ್ರಶಸ್ತಾನಿಹ್ಯಾಸನಾನಿಸಮಾನಿಚ ।
ತೇಷ್ವಭೀಷ್ಟಾಸನಾಸೀನೋವಿವಿಕ್ತಸ್ಥಾನಮಾಶ್ರಯೇತ್ ॥೧೫॥

ಟೀ॥ ಹಿ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ, ಯಾನಿಕಾನಿ-ಆವುವುಕೆಲವು, ಪ್ರಶಸ್ತಾನಿ-ಪ್ರಶಸ್ತ್ಯಾಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸಮಾನಿಚ-ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಿಗೆ ಸದೃಶಂಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಆಸನಾನಿ-ಆಸನಂಗಳುಂಟೋ, ತೇಷು-ಅವುಗಳೊಳಗೆ, ಅಭೀಷ್ಟಾಸನಾಸೀನಃ-ಇಷ್ಟವಾದಾಸನದಲ್ಲಿರ್ಪಾತನಾಗುತ್ತಮ್ಮೊ, ವಿವಿಕ್ತಸ್ಥಾನಂ-ಏಕಾಂತಸ್ಥಲವನು, ಆಶ್ರಯೇತ್-ಆಶ್ರಯಿಪುದು. ॥

ಸೂ॥ ಏಕಾಂತಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಮಾಳ್ಪ ಯೋಗಸಾಧನದ ವ್ಯವಸಾಯತವಾದ ಯೋಗಮಂಟಪಮಂ ನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕಂಗಳಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ತತ್ರರಮ್ಯಂಮಠಂಕುರ್ಯಾತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮದ್ವಾರಂಚನಿರ್ವ್ರಣಂ ।
ಪ್ರಾಕಾರವೇಷ್ಟಿತಂಶುದ್ಧಂಬಹಿಶ್ಶಾಲಾಸಮನ್ವಿತಂ ॥೧೬॥

ಟೀ ॥ ತತ್ರ-ಆ ಏಕಾಂತಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ, ರಮ್ಯಂ-ಮನೋಹರವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸೂಕ್ಷ್ಮದ್ವಾರಂ- ಚಿಕ್ಕಬಾಗಿಲುಳ್ಳಂಥ, ನಿರ್ವ್ರಣಂ- ರಂಧ್ರಾದಿದೋಷವಿಲ್ಲದೆಯಿರ್ಪಂಥ, ಪ್ರಾಕಾರವೇಷ್ಟಿತಂ-ಕೋಂಟೆಯಿಂಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ಶುದ್ಧಂ-ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಬಹಿಶ್ಶಾಲಾಸಮನ್ವಿತಂ-ಬಳಸಿಕೈಸಾಲೆಯಿಂ ಕೂಡಿದಂಥ, ಮಠಂ-ಯೋಗಗೃಹವನು, ಕುರ್ಯಾತ್-ಮಾಡುವುದು ॥೧೬॥

ಶ್ಲೋ॥ ಸುಗಂಧಕುಸುಮಾಕೀರ್ಣಂವಿತಾನಪರಿಶೋಭಿತಂ ।
ಮೃದೂಪಧಾನಶಯ್ಯಾದ್ಯೈರಾಸನಾದ್ಯೈಸ್ಸಮಾಕುಲಂ ॥೧೩

ಟೀ॥ ಸುಗಂಧಕುಸುಮಾಕೀರ್ಣಂ- ಸುಪರಿಮಳಕುಸುಮಂಗಳಿಂ ತುಂಬಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ವಿತಾನಪರಿಶೋಭಿತಂ-ಮೇಲುಕಟ್ಟಿಂದೊಪ್ಪಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ಮೃದೂಪಧಾನಶಯ್ಯಾದ್ಯೈಃ-ಮೃದುವಾದ ತಲೆಮೆತ್ತೆ ಹಾಸು ಮೊದಲಾದವರಿಂದವೂ, ಆಸನಾದ್ಯೈಃ-ಗದ್ದುಗೆಮೊದಲಾದವರಿಂದವೂ, ಸಮಾಕುಲಂ-ತುಂಬಿದಂಥ. ॥೧೩॥

ಶ್ಲೋ॥ ಸುಧೂಪವಾಸಿತಂನಿತ್ಯಂಗೋಮಯೇನಾನುಲೇಪಿತಂ ।
ಸಮಿತ್ಪುಷ್ಪದಳೋಪೇತಂಕಂದಮೂಲಫಲಾನ್ವಿತಂ ॥೧೪॥

ಟೀ॥ ನಿತ್ಯಂ-ಅನವರತವೂ, ಸುಧೂಪವಾಸಿತಂ-ಒಳ್ಳಿತ್ತಾದಧೂಪದಿಂ ಪೊರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ಗೋಮಯೇನ-ಶುದ್ಧಗೋಮಯದಿಂದ, ಅನುಲೇಪಿತಂ-ಸಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ಸಮಿತ್ಪುಷ್ಪದಳೋಪೇತಂ-ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದವೂ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದವೂ ಪತ್ರಂಗಳಿಂದವೂ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ಕಂದಮೂಲಫಲಾನ್ವಿತಂ-ಗೆಣಸು ಬೇರು ಹಣ್ಣುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥ. ॥೧೪॥

ಶ್ಲೋ॥ ಸಮಗ್ರಭಸ್ಮರುದ್ರಾಕ್ಷಕುಶಾಜಿನವಿಭೂಷಿತಂ ।
ಶುದ್ಧಾನ್ನಪಾನಸಂಪನ್ನಂಸರ್ವೌಷಧಸಮಾಶ್ರಯಂ ॥೧೫॥

ಟೀ॥ ಸಮಗ್ರಭಸ್ಮರುದ್ರಾಕ್ಷಕುಶಾಜಿನವಿಭೂಷಿತಂ-ಅಧಿಕವಾದ ವಿಭೂತಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ದರ್ಭೆ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ವ್ಯಾಘ್ರಾಜಿನವೆಂಬಿವರಿಂದಲಂಕೃತವಾದಂಥ, ಶುದ್ಧಾನ್ನಪಾನಸಂಪನ್ನಂ- ಪವಿತ್ರವಾದನ್ನಪಾನಂಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳಂಥ, ಸರ್ವೌಷಧಸಮಾಶ್ರಯಂ- ಸಮಸ್ತೌಷಧಿಗಳಿಗಾಶ್ರಯವಾಗಿರ್ಪಂಥ, (ರಮ್ಯಂ- ಮನೋಹರವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಮಠಂ-ಯೋಗಗೃಹವನು, ಕುರ್ಯಾತ್-ಮಾಡುವುದೆಂದು ಪೂರ್ವಕ್ರಿಯಾಸಂಬಂಧವು. ॥೧೫॥

ಸೂ॥ ಈಪ್ರಕಾರವಾದ ಯೋಗಮಂಟಪವು ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾದಿಗಳ್ಗೆ ಘಟಿಸದಾಗಿ, ಅವರ್ಗೆ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಸ್ಥಾನಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:--

ಶ್ಲೋ॥ ಸದಾಮನೋಹರಾಸ್ಪದಂವನೇನಿವಾಸನೋತ್ಥವಾ ।
ಸದಾಶಿವಂಪ್ರಪೂಜಯೇದ್ಧೃದಿಸ್ಥಿತಂಸಮಾಹಿತಂ ॥೧೬॥

ಟೀ॥ ಸದಾ-ಶಿವಾಗವೂ, ಮನೋಹರಾಸ್ಪದಂ-ಚಿತ್ತವಿಶ್ರಮಣಭೂಮಿಯಾಗಿರ್ಪಂಥ, ವನೇ-ವನದಲ್ಲಿಯು, ನಿವಾಸಂವಾ-ಗುಹೆಮುಂತಾದ ನಿವಾತಸ್ಥಲವನಾದರೂ, ನಿತ್ಯ-ಎಯ್ದು, ಹೃದಿ-ಹೃತ್ಕಮಲದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಿತಂ-ಇರಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ಸದಾಶಿವಂ-ಸಕಲನಿಷ್ಕ

ಲಾತ್ಮಕನಾದ ಶಿವನನು, ಸಮಾಹಿತಃ-ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ, ಪ್ರಪೂಜಯೇತ್-ಪ್ರಕರ್ಷ:ದಿಂ ಪೂಜಿಪುದು. ॥೨೦॥

ಸೂ॥ ಪೂಜೆಗೆ ಅಭಿಷೇಕವೇ ಮುಂದಾದಕಾರಣ, ಆಧ್ಯಾನಪೂಜೆಗೆ ಸ್ನಾನವಿಧಿಯಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ತದ್ಯಥಾಶೃಣುಹೇವಿದ್ವನ್ನಾದೌಕೇವಲಕುಂಭಕೇ ।
ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಜಲೇನೈವಸ್ನಾಪಯೇಚ್ಚಿನ್ಮಯಂಶಿವಂ ॥೨೧

ಟೀ॥ ಹೇವಿದ್ವನ್-ಎಲೆವಿವೇಕಿಯಾದ ಶಿಷ್ಯನೆ, ತತ್-ಆಪೂಜಾವಿಧಾನವು, ಯಥಾ-ಆವಪ್ರಕಾರವೆನಲು, ಶೃಣು-ಕೇಳು, ಆದೌ-ಮೊದಲಲ್ಲಿ, ಕೇವಲಕುಂಭಕೇ-ಕೇವಲಕುಂಭಕವೆಂಬ ಪೂರ್ಣಕುಂಭದಲ್ಲಿಯು, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಜಲೇನೈವ-ಮುಂದೆಪೇಳ್ವ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂಬ ಮಂತ್ರೋದಕದಿಂದವೇ, ಚಿನ್ಮಯಂ-ಜ್ಞಾನರೂಪನಾದ, ಶಿವಂ-ಶಿವನನು, ಸ್ನಾಪಯೇತ್-ಸ್ನಾನವಂಮಾಡಿಪುದು. ॥೨೧॥

ಸೂ॥ ಆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿಂ ಮೂರುಪ್ರಕಾರವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಸ್ತ್ರಿಧಾಪ್ರೋಕ್ತಃಪ್ರಾಕೃತೋವೈಕೃತಸ್ತಥಾ
ತಾಭ್ಯಾಂವಿನಾಜೃಂಭತೇಽಸೌಕೇವಲಃಕುಂಭಕಸ್ಸ್ವಯಂ ॥

ಟೀ॥ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಃ- ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ ನಿರೋಧವು, ತ್ರಿಧಾ-ಮೂರುಪ್ರಕಾರವೆಂದು, ಪ್ರೋಕ್ತಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟತು. ಪ್ರಾಕೃತಃ-ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂದು, ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ,ವೈಕೃತಃ-ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂದು,ತಾಭ್ಯಾಂವಿನಾ-ಆ ಎರಡುಪ್ರಕಾರದಿಂ ಹೊರತಾಗಿ, ಅಸೌ-ಈಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ, ಕೇವಲಕುಂಭಕಃ-ಕೇವಲಕುಂಭಕವು, ಸ್ವಯಂ-ತಾನೇ, ಜೃಂಭತೇ-ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರ್ದ್ದೀತು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ ವ್ಯಾಪಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಕ್ಕೆ ವಾಮದಕ್ಷಿಣಭಾಗಂಗಳಲ್ಲಿಯ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯನಾಡಿಗಳೇ ಆಧಾರವಪ್ಪುದರಿಂದಾ ನಾಡಿಗಳ ಸ್ವರೂಪಂಗಳೆಂತೆಂದೊಡೆ- ತೊಂಭತ್ತಾರಂಗುಲಪ್ರಮಾಣದ ದೇಹವೊಳ್ಪಾಯುಸ್ಥಾನದಿಂದಂಗುಲಿದ್ವಯದಿಂ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗಸ್ಥಾನದಿಂದಂಗುಲಿದ್ವಯದಿಂ ಕೆಳಗೆ ಮಧ್ಯವಾದ ಏಕಾಂಗುಲಿಪ್ರಮಾಣಸ್ಥಾನವೇ ದೇಹಮಧ್ಯವೆನಿಸಿಪ್ಪುದು. ಆ ದೇಹಮಧ್ಯದಿಂ ಮೇಲೆ ನವಾಂಗುಲಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಗಲದಿಂದುನ್ನತದಿಂ ಚತುರಂಗುಲಪ್ರಮಾಣವಾದ ಅಸ್ಥಿಚರ್ಮಂಗಳಿಂ ಕೂಡಿದ ತತ್ತಿಯಾಕಾರಮಪ್ಪಕಂದಮಿರ್ಪುದು. ಆಕಂದಮಧ್ಯವೇ ನಾಭಿಯೆನಿಪುದು. ಆ ಕಂದದಿಂಪನ್ನೆರಡೆಸಳಿಂ ಕೂಡಿದ ಚಕ್ರಾಕಾರವಾದ ಕಮಲಂ ಪುಟ್ಟಲಾಕಮಲದ ಬಳಸಿನೆಂಟೆಸಳಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಂ ತನ್ನಯ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಪರಿಪಾಕಾನುಸಾರದಿಂ ಲೂತಿಕಂ

ತಂತುಮಯುವಾದ ತನ್ನಚಕ್ರದೊಳ್ತಿರುಗುವಂತೆ ಚರಿಸುತ್ತಿರ್ಪನಾಗಿ, ಆಕಂದವಮಂ ಬಳಸಿ, ಸುಪ್ತಸರ್ಪಾಕಾರವಾದ ಕುಂಡಲಿನೀಶಕ್ತಿಯೂನಾಭಿಕಂದ ದಧೋರಂಧ್ರದೊಳ್ತನ್ನ ಪೆಡೆಯುನಿಟ್ಟು ದೃಢವಾಗಿ ಬಂಧಿಸಿ, ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರದ ವಾಯುವಮಾರ್ಗಮಂ ನಿಲಿಸಿ, ತನ್ನ ಪುಚ್ಛದಿಂ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರಪರ್ಯಂತಂಪೊಕ್ಕು, ಪ್ರಕಾಶರೂಪದಿಂದಿರ್ಪುದಾಗಿ, ಆಕಂದದ ಪಲವು ತಾಣಂಗಳಲ್ಲಿವತ್ತುಸುವ ಮೂವತ್ತೆರಡು ನಾಡಿಗಳೊಳಗೆ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದ ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡಿಯೇ ಬೆನ್ನೆಲುವಿನ ಮಧ್ಯದೊಳು ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರಾಂತಮಾಗಿರ್ಪುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣನಾಸಾಪುಟಪರ್ಯಂತಮಾಗಿರ್ಪುದು ಪಿಂಗಳೆ. ಅದರೆಡದಲ್ಲಿ ವಾಮನಾಸಾಪುಟಾಂತಮಾಗಿರ್ಪುದು ಇಡೆ ಯೆನಿಪುದಾಗಿ, ಇವರೊಳ್ಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ ಭೇದದಿಂ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಮಂ ಮೂರುಪ್ರಕಾರವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ॥೨೦॥

ಸೂ ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ್ಪೇಳ್ದ ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ನಿಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸರೂಪೇಣರೇಚಪೂರಸ್ವಭಾವತಃ ।
ಪ್ರಾಣಾನಿಲೇವರ್ತಮಾನೇಪ್ರಾಕೃತಸ್ಸಉದೀರಿತಃ ॥೨೩॥

ನಿಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸರೂಪೇಣ-ನಿಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸರೂಪದಿಂದೆ, ರೇಚಪೂರಸ್ವಭಾವತಃ-ರೇಚಕಪೂರಕದ ಸ್ವಭಾವದದೆಸೆಯಿಂದ, ಪ್ರಾಣಾನಿಲೇ - ಹೃದಯಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವು, ವರ್ತಮಾನೇಸತಿ- ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ಸಃ-ಅದು, ಪ್ರಾಕೃತಃ-ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂದು, ಉದೀರಿತಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ॥೨೩॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಆಗಮೋಕ್ತವಿಧಾನೇನರೇಚಪೂರಕಕುಂಭಕೈಃ ।
ಯದಿಪ್ರಾಣನಿರೋಧಶ್ಚೇದ್ವೈಕೃತಸ್ಸಉದೀರಿತಃ ॥೨೪॥

ಟೀ॥ ಆಗಮೋಕ್ತವಿಧಾನೇನ-ಶಿವಾಗಮಂಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಧಿಯಿಂದೆ, ರೇಚಪೂರಕಕುಂಭಕೈಃ-ರೇಚಕಪೂರಕಕುಂಭಕಗಳಿಂದೆ, ಯದಿ-ಎತ್ತಲಾನು, ಪ್ರಾಣನಿರೋಧಶ್ಚೇತ್- ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ ನಿರೋಧವಹುದೇ, ಸಃ-ಅದು, ವೈಕೃತಃ-ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂದು, ಉದೀರಿತಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ದೇಹಾಂತರ್ಗತವಾಯುವಂನಾಸಿಕದ್ವಾರದಿಂ, ಬಾಹ್ಯಕ್ಕೆಸೂಸುಪುದೇ ರೇಚಕ. ದೇಹದ ಬಾಹ್ಯಗತವಾದ ವಾಯುವನುದರಕ್ಕೆ ಪೂರಿಪುದು ಪೂರಕ. ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸಂಗಳಿಲ್ಲದೆ ವಾಯುವು ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಕುಂಭದಂತಿರ್ಪುದೇ ಕುಂಭಕ. ಈ ಮೂರುಪ್ರಕಾರಮಂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಯೋಗೀಶ್ವರನು ಶುಚಿರ್ಭೂತನಾಗಿ ಮೂಡಮುಖವಾಗಾಗಲಿ ಬಡಗಮುಖವಾಗಾಗಲಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೇರಿತ್ತಾಗಿಕುಳಿತು, ದಂತಂಗಳಂ ದಂತಂಗಳಂಮುಟ್ಟದೆ, ಜಿಹ್ವೆಯಂ

ಚಲಿಸದೆ, ನಾಸಿಕಾಗ್ರದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ, ಮಂತ್ರವಮಂ ಚರಿಸುತ್ತೆ, ಗುರುನಮಸ್ಕಾರವ ಮಾಡಿ, ಶಿವಧ್ಯಾನವಮಂಮಾಡುತ್ತೆ, ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅಂಗುಲಿಯಿಂದೆ ಇಡಾನಾಡಿಯಂ ಬ ದು, ಪಿಂಗಳಾನಾಡಿಯಿಂದೆ ದೇಹಗತವಾಯುವಂ ಹನ್ನೆರಡುಮಾತ್ರೆ ರೇಚಿಸಿ, ಬಳಿ ಪಿಂಗಳಾನಾಡಿಯಂ ಬಲಿದು, ಇಡಾನಾಡಿಯಿಂ ಪನ್ನೆರಡು ಮಾತ್ರೆ ಪೂರಿಸಿ, ಪನ್ನೆರಡು ಮಾತ್ರೆ ಕುಂಭಿಸುವುದು. ಇದು ಕನಿಷ್ಠಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆನಿಸುವುದು. ಪನ್ನೆರಡುಮಾ ತ್ರೆಯಿಂ ಕೂಡಿ ಬಂದು ಉದ್ಘಾತವೆನಿಸುವುದು. ಈಪ್ರಕಾರದೆರಡು ಉದ್ಘಾತಂ ಮ ಧ್ಯಮಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆನಿಸುವುದು. ಇದು ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕುಮಾತ್ರೆಯುಕ್ತಂ. ಮೂ ರು ಉದ್ಘಾತವೇ ಉತ್ತಮಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು, ಇದು ಮೂವತ್ತಾರು ಮಾತ್ರೆಯೆನಿಸು ವುದು. ಶೀಘ್ರವಲ್ಲದೆ ವಿಳಂಬವಲ್ಲದೆ ಜಾನುಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮಂ ಮಾಡಿ ಅಂಗುಲಿಸ್ಫೋಟ ಮಂ ಮಾಳ್ಪುದೇ ಮಾತ್ರೆಯೆನಿಪುದು. ಉದ್ಘಾತಕ್ರಮದಿಂ ಸೂರ್ಯನಾಡಿಯಿಂ ಪೂ ಸಿ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕುಂಭಿಸಿ, ಚಂದ್ರನಾಡಿಯಿಂ ಮೆಲ್ಲನೆ ರೇಚಿಪುದು. ಧ್ಯಾನರಹಿ ವಾಗಿ ಮಾಳ್ಪ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು ಮಧ್ಯಮವೆನಿಸುವುದು. ಧ್ಯಾನಸಹಿತವಾಗಿ ಮಾಳ್ಪ ದೇ ಉತ್ತಮವೆನಿಸುವುದು. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾಭ್ಯಾಸದಿಂ ಸ್ವೇದಂ ಪುಟ್ಟಲಧಮವೆನಿ ಪುದು. ಕಂಪನಂಪುಟ್ಟಲ್ಮಧ್ಯಮವೆನಿಪುದು. ದೇಹಮುನ್ನತಕ್ಕೇಳಲುತ್ತಮಪ್ರಾ ಣಾಯಾಮವೆನಿಸುವುದು. ಈಪ್ರಕಾರದಿಂಚತುರ್ಮಾಸಪರ್ಯಂತಂ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾ ಣಾಯಾಮಾಭ್ಯಾಸಮಂ ಮಾಳ್ಪುದು. ಅಜೀರ್ಣ ಉದ್ಗಾರ ಮೂತ್ರದೋಷ ಛರ್ದಿ ಅ ತಿಸಾರ ಅತಿಭೋಜನ ಅತಿಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸೆ ಗುರುಸೇವಾಸಮಯ ಮುಂತಾದ ಕಾಲಗಳ ಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಮಂ ಮಾಡಲಾಗದು. ಈಪ್ರಕಾರದಿಂ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾಭ್ಯಾಸಮಂ ಮಾಳ್ಪುದು ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ||೬೪||

ಸೂ|| ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೇವಲಕುಂಭಕದ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಪ್ರಾಕೃತಂವೈಕೃತಂಚೇತಿದ್ವಯಮೇತನ್ಮಹಾತ್ಮನಾ |
ಕ್ಷಣಾತ್ಸಂಸ್ತಂಭಯೇದ್ಯಸ್ತು ಸಹಿಕೇವಲಕುಂಭಕಃ ||೬೫||

ಟೀ|| ಯಃ-ಆವುದಾನೊಂದುಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು, ಪ್ರಾಕೃತಂವೈಕೃತಂಚೇತಿ- ಪ್ರಾಕೃತವೈಕೃತವೆಂಬ, ಏತದ್ದ್ವಯಂ-ಈಎರಡು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನು, ಮಹಾತ್ಮ ನಾ-ಉಪದೇಶಸಿದ್ಧನಾದ ಮಹಾಪುರುಷಂಗೆ, ಕ್ಷಣಾತ್-ಬಂದುಕ್ಷಣಮಾತ್ರದದೆಸೆಯಿಂ ದೆ, ಸಂಸ್ತಂಭಯೇತ್-ತಡೆವುದೋ, ಸಃ-ಆಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು, ಕೇವಲಕುಂಭಕಃ-ಕೇ ವಲಕುಂಭಕವೆಂದು, ಹಿ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಲಾ. ||೬೫||

ಸೂ|| ಈ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಭೇದದಿಂ ಯೋಗವು ನಾಲ್ಕುಪ್ರಕಾರವಾಯಿತ್ತೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಪ್ರಾಕೃತೋಮಂತ್ರಯೋಗಸ್ಸ್ಯಾದ್ವೈಕೃತೋಲಯಏವಹಿ।
ಹಠಃಕೇವಲಕುಂಭಾಖ್ಯೋರಾಜಯೋಗೋಽಮನಾಸ್ಮೃತಃ॥

ಟೀ॥ ಪ್ರಾಕೃತಃ- ಹಂಸರೂಪದಿಂಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೇ, ಮಂತ್ರಃ ಮಂತ್ರಯೋಗವು, ಸ್ಯಾತ್-ಆಹುದು. ವೈಕೃತಏವ-ಸೋಹಂಎಂದು ಚರಿಸುವ ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೇ, ಲಯಃ-ಲಯಯೋಗವಪ್ಪುದೆಂದು, ಹಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಲ್ಲಾ, ಕೇವಲಕುಂಭಾಖ್ಯಃ-ಕೇವಲಕುಂಭಕವೆಂಬ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು, ಹಠಃ-ಹಠಯೋಗವಪ್ಪುದು. ಅಮನಾಃ--ಅಮನಸ್ಕವು, ರಾಜಯೋಗಃ-ರಾಜಯೋಗವೆಂದು, ಸ್ಮೃತಃ-ನೆನೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ॥೩೬॥

ಸೂ॥ ಪ್ರಾಕೃತಾದಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಂಗಳು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿಂ ಮಂತ್ರಾದಿ ಯೋಗಂಗಳಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಂಗಳಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಪ್ರಥಮಸ್ತ್ವಜಪಾಯೋಗೋನಾದೇವಾಯೋರ್ಲಯಸ್ತತಃ।
ಮನಸ್ಸ್ಥಿರಸ್ತತಃಪಶ್ಚಾದ್ವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯಶ್ಚತುರ್ಥಕಃ ॥೩೭॥

ಟೀ॥ ಪ್ರಥಮಸ್ತು-ಮೊದಲಪ್ರಾಣಾಯಾಮವಾದೊಡೆ, ಅಜಪಾಯೋಗಃ ಗುರೂಪದೇಶದಿಂ ಹಂಸವರ್ಣದ್ವಯಾತ್ಮಕವಾದ ಅಜಪಾಮಂತ್ರಯೋಗವಪ್ಪುದು, ತತಃ-ಆಅಜಪಾಮಂತ್ರಯೋಗದ ವೆಸಯಿಂದ, ನಾದೇ-ಆವರ್ಣದ್ವಯಾತ್ಮಕವಳಿದುಳಿದ ನಾದದಲ್ಲಿ, ವಾಯೋಃ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ, ಲಯಃ-ಲಯವಪ್ಪುದು. ತತಃ-ಆಲಯಯೋಗದಪೆಸೆಯಿಂದ, ಮನಸ್ಥಿರಃ--ಕೇವಲಕುಂಭಕದಿಂ ಮನಸ್ಥಿರವಪ್ಪುದು; ಪಶ್ಚಾತ್-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ; ವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯಃ-ಮನೋವ್ಯಾಪಾರದಿಂ ತೊಲಗಿದಂಥ, ಚತುರ್ಥಕಃ-ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಅಮನಸ್ಕವಪ್ಪುದು. ॥೩೭॥

ಸೂ॥ ಅದು ನಿಮಿತ್ತದಿಂ ಯೋಗೀಶ್ವರಂಗೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾಭ್ಯಾಸವೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಪ್ರಾಣವಾಯೋರ್ನಿರೋಧೇನಲಭತೇತಚ್ಚತುಷ್ಟಯಂ।
ತಸ್ಮಾದಭ್ಯಾಸಶೂರಸ್ತ್ವಂಪ್ರಾಣಾಯಾಮಪರೋಭವ॥೩೮

ಟೀ॥ ಪ್ರಾಣವಾಯೋಃ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ, ನಿರೋಧೇನ-ತಡೆವುದರಿಂದ, ತಚ್ಚತುಷ್ಟಯಂ-ಆನಾಲ್ಕುತೆರದ ಯೋಗವನು, ಲಭತೇ-ಪಡೆವುತ್ತಿರ್ಪನು. ತಸ್ಮಾತ್-ಅದುನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ, ಅಭ್ಯಾಸಶೂರಃ-ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ತ್ವಂ-ನೀನು, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಪರಃ-ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳಾತನು, ಭವ-ಆಗು. ॥೩೮॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿಯು ಅಜಪಾಮಂತ್ರಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪವಮಂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಸಕಾರಾಂತಮಿದಂಬೀಜಂಬಹಿರ್ಯಾತಿಸಬಿಂದುಕಂ ।
ಸವಿಸರ್ಗಂಷಕಾರಾಂತಂತದ್ಬೀಜಂಪ್ರವಿಶತ್ಯಧಃ ॥೨೯॥

ಟೀ॥ ಸಕಾರಾಂತಂ-ಸಕಾರಕ್ಕೆಕಡೆಯಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಇದಂಬೀಜಂ-ಈಹಕಾರವೆಂಬ ಮಂತ್ರಬೀಜವು, ಸಬಿಂದುಕಂ--ಬಿಂದುಸಮೇತವಾಗಿ, ಬಹಿಃ-ಹೊರಗನು, ಯಾತಿ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ ರೇಚಕದೊಡನೆ ಎಯ್ದುತ್ತಿರ್ದ್ದೀತು. ಸವಿಸರ್ಗಂ-ವಿಸರ್ಗದೊಡನೆ ಕೂಡಿರ್ಪಂಥ, ಷಕಾರಾಂತಂ-ಷಕಾರಕ್ಕೆಕಡೆಯಾಗಿರ್ಪಂಥ, ತದ್ಬೀಜಂ-ಆಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸಕಾರವೆಂಬ ಮಂತ್ರಬೀಜವು, ಅಧಃ-ಪೂರಕದೊಡನೆಕೂಡಿ ಒಳಗನು, ಪ್ರವಿಶತಿ-ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರ್ದ್ದೀತು ॥೨೯॥

ಸೂ॥ ಈಮಂತ್ರವರ್ಣದ್ವಯವು ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾಣದಕೂಡ ಸದಾ ಸಂಬಂಧವಾಗಿರ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಪ್ರಾಣಾನಿಲಶ್ಚಸರ್ವೇಷಾಂಪ್ರವರ್ತಕನಿವರ್ತಕಃ ।
ಏವಂಜೀವಜಪೋನಾಮಗಾಯತ್ರೀಜಪತೇಽನ್ವಹಂ ॥೩೦॥

ಟೀ॥ ಸರ್ವೇಷಾಂ-ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳ್ಗೆ, ಪ್ರವರ್ತಕನಿವರ್ತಕಃ- ಇಷ್ಟದಲ್ಲಿಯು ಪ್ರವೃತ್ತಿಅನಿಷ್ಟದಲ್ಲಿಯು ನಿವೃತ್ತಿಯಂಮಾಡುವಂಥ, ಪ್ರಾಣಾನಿಲಶ್ಚ– ಜೀವನಹಂಕಾರದಿಂದೆ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯದೊಡಗೂಡಿದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವೂ, ಜೀವಜಪೋನಾಮ-ಜೀವಜಪವೆನಿಸುವ, ಗಾಯತ್ರೀ-ಗಾಯತ್ರಿಯೂಕೂಡಿ, ಏವಂ-ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರದಿಂದೆ, ಅನ್ವಹಂ-ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಾದ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನವರತವೂ, ಜಪತೇ-ಹಂಸಹಂಸ ಎಂದು ಜಪಿಸುತ್ತಿರ್ಪುದು ॥೩೦॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಅಜಪಾಗಾಯತ್ರಿಯ ಜಪದ ಸಂಖ್ಯಾಪ್ರಮಾಣಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಏಕವಿಂಶತಿಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಯಾ ಷಟ್ಛತಾಧಿಕಮಹರ್ನಿಶಂ
ನರಃ । ಶ್ರೀಗುರೂಕ್ತವಿಧಿನಾಽರುಣೋದಯೇಸಂಸ್ಮರನ್ನ್ವ
ಹತಿತಜ್ಜಪೇಫಲಂ ॥೩೧॥

ಟೀ॥ ನರಃ-ಮಂತ್ರಯೋಗೋಪದೇಶವಂ ಪಡೆದ ಪುರುಷನು, ಅಹರ್ನಿಶಂ-ದಿವಾರಾತ್ರಿಯೂ, ಷಟ್ಛತಾಧಿಕಂ-ಆರುನೂರಧಿಕವಾಗಿ,ಏಕವಿಂಶತಿಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಯಾ-ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದುಸಾವಿರದಿಂದ, ಶ್ರೀಗುರೂಕ್ತವಿಧಿನಾ- ಶ್ರೀಗುರೂಪದೇಶವಿಧಿಯಿಂದೆ, ಅರುಣೋದಯೇ-ಸೂರ್ಯೋದಯದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಮರನ್- ಅನುಸಂಧಾನದಿಂ ಸ್ಮರಿಸುವಾತ

ನಾಗುತವೂ, ತಜ್ಜಪೇ-ಆ ಅಜಪಾಮಂತ್ರದಲ್ಲಿಯು, ಫಲಂ-ಆನಂದಸಿದ್ಧಿ ಮುಂತಾದ ಫಲವನು, ವಹತಿ-ಎಯ್ದುತ್ತಿರ್ಪನು ॥೩೧॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಈಮಂತ್ರಯೋಗದಿಂದಪ್ಪ ಫಲವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಜಪಾನಾಮಸಾಂಕಲ್ಪ್ಯನರಃಪಾಪೈಃಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ ।
ಶಿವಯೋಗಮವಾಪ್ನೋತಿಶೀಘ್ರಮೇವನಸಂಶಯಃ ॥೩೨॥

ಟೀ॥ ನರಃ-ಯೋಗಿಯಾದಪುರುಷನು,ಅಜಪಾನಾಮ-ಹಂಸ ಎಂಬ ಅಜಪಾನಾಮವನು, ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ-ಸ್ಮರಿಸಿ, ಪಾಪೈಃ-ಸಕಲಪಾಪಂಗಳಿಂದೆ, ಪ್ರಮುಚ್ಯತೆ-ವಿಶೇಷವಾಗಿಬಿಡಲ್ಪಡುತ್ತಿರ್ಪನ್, ಶಿವಯೋಗಂ-ಶಿವಯೋಗವನು, ಶೀಘ್ರಮೇವ-ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ, ಅವಾಪ್ನೋತಿ-ಪಡೆವುತ್ತಿರ್ಪನು, ಸಂಶಯಃ-ಸಂದೇಹವು, ನ-ಇಲ್ಲ. ॥೩೦॥

ಸೂ॥ ಮಂತ್ರಯೋಗಾನಂತರದಲ್ಲಿಯು ಲಯಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ —

ಶ್ಲೋ॥ ಅಜಪಾನಾಮಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವರ್ಣದ್ವಯಂಯದಾ ।
ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮೇಲೀನಂಸಶಬ್ದಃಪ್ರಣವೋಭವೇತ್ ॥೩೩॥

ಟೀ॥ ಅಜಪಾನಾಮಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವರ್ಣದ್ವಯಂ- ಅಜಪೆಯೆಂದುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರದ, "ಹಂಸ" ಎಂಬಕ್ಷರಂಗಳೆರಡು, ಯದಾ-ಆವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮೇ-ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮವೆನಿಸುವಭ್ರೂಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಲೀನಂ-ವರ್ಣಾಕಾರವಡಿಳಿರ್ಪುದೋ,ತದಾ-ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಸಶಬ್ದಃ-ಆಮಂತ್ರಶಬ್ದವೇ,ಪ್ರಣವಃ,ನಾದಾತ್ಮಕವಾದ ಓಂಕಾರವು, ಭವೇತ್-ಅಹುದು, (ನಿವೃತ್ತಿಮುಖದಿಂ ಕಾರ್ಯರೂಪವಳಿದು, ಕಾರಣರೂಪವಪ್ಪುದಾಗಿ "ಸೋಹಂ" ಎಂಬ ವರ್ಣದ್ವಯದಲ್ಲಿ "ಸ್ ಹ್" ಎಂಬೆರಡೂ ಅಳಿಯಲಾಗಿ, ಓಂಕಾರವೇ ಉಳಿವುದೆಂಬುದರ್ಥಂ.) ॥೩೩॥

ಶ್ಲೋ॥ ಸೋಹಂಕೃತ್ವಾಽಽತ್ಮಮಂತ್ರಂಸ್ವಪದಪರಪದಂವ್ಯಕ್ತವರ್ಣ
ದ್ವಯಂತದ್ವ್ಯಾಲುಂಪೇದ್ವ್ಯಂಜನೇದ್ವೇ ಪುನರಪಿರಚ
ಯೇದ್ದಿವ್ಯಮೋಂಕಾರಮಂತ್ರಂ । ಕೃತ್ವಾಽನುಸ್ವಾರ
ಯುಕ್ತಂಸಕಲಮನುವರಂಬ್ರಹ್ಮನಾದೀಂನಯೇದ್ಯಃ ಪೂ
ರ್ಣಾನಂದಸ್ಸಕುಂಡಲ್ಯನುಭವವಿಕಲಃಕರ್ಮಣೋಮುಕ್ತಿ
ಮೇತಿ ॥೩೪॥

ಟೀ॥ ಯಃ-ಮುಮುಕ್ಷುವಾದ ಯೋಗೀಶ್ವರನಾದ ಆವನಾನೊರ್ವನು, ಸ್ವಪದಪರಪದಂ-ಸ್ವಪದ-ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮರೂಪದಿಂದಾತ್ಮವಾಚಕವಾಗಿ ರೇಚಕದ

ಲ್ಲಿ ಚರಿಸುವ ಸಕಾರವುಳ್ಳಂಥ, ಪರಪದಂ-ಪರಮಾತ್ಮವಾಚಕವಾಗಿ ಪೂರಕದಲ್ಲಿ ರಿಸುವ ಹಕಾರವುಳ್ಳಂಥ, ವ್ಯಕ್ತವರ್ಣದ್ವಯಂ-ಸಕಲಜೀವರುಗಳ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿ ಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಅಕ್ಷರದ್ವಯವುಳ್ಳಂಥ, ತತ್-ಆಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಆತ್ಮಮಂತ್ರ ಹಂಸಮಂತ್ರವನು, ಸೋಽಹಂಕೃತ್ವಾ-ಗುರೂಪದೇಶದಿಂ ಸೋಽಹವೆಂದು ವ್ಯಕ್ತ ಣಾಯಾಮರೂಪವಂಮಾಡಿ, ದ್ವೇ-ಎರಡಾಗಿರ್ಪಂಥ, ವ್ಯಂಜನೇ-ಸಕಾರ ಹಕಾರ ಬವ್ಯಂಜನಗಳನು, ವ್ಯಾಲುಂಪೇತ್-ಲೋಪವಂಮಾಡುವುದು. ಪುನರಪಿ-ಮರಳಿ, ನುಸ್ವಾರಯುಕ್ತಂ-ಬಿಂದುವಿನೊಡನೆ ಕೂಡಿರ್ಪಂತಹುದನ್ನಾಗಿ, ಕೃತ್ವಾ ಮಾ ದಿವ್ಯಂ-ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಓಂಕಾರಮಂತ್ರಂ-ಓಂಕಾರವೆಂಬ ಮಂತ್ರ ನು, ರಚಯೇತ್-ಮಾಡುವುದು. ಸಕಲಮನುವರಂ-ಸಕಲಮಂತ್ರಂಗಳಿಗೆ ಶಿರೋ ತ್ನವಾದ ಆಪ್ರಣವವನು, ಬ್ರಹ್ಮನಾಡೀಂ-ಭ್ರೂಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದ ಸುಷುಮ್ನೆಯೆಂಬ ಡಿಯನು, ನಯೇತ್-ಎಯ್ದಿಸುವನೋ, ಸಃ-ಆತನು, ಪೂರ್ಣಾನಂದಃ-ಅಖಂಡಿತಾ ನಂದಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ಕುಂಡಲ್ಯನುಭವಪಿಕಲಃ-ಬ್ಯೆಂದವಾನಂದಕ್ಕೆ ವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿ, ಕ ರ್ಮಪಾಶ-ಕರ್ಮಾದಿಪಾಶದನೆಸೆಯಿಂದ, ಮುಕ್ತಿಂ-ಬಿಡುಗಡೆಯೆನಿಸುವ ಮೋಕ್ಷವನು, ಯಾತಿ-ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ॥೩೫॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಂಸವರ್ಣದ್ವಯವಳಿದು ಪ್ರಣವರೂಪವಾಗುವ ಸುಷ್ಮ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ತ್ರಿವೇಣೀನಾಮವಾದ ಪ್ರಕಾರವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಇಡಾಸ್ಮೃತೇಂದುರಿತಿ ಸೂರ್ಯಸುತೇತಿ ಯೋಗಾತ್ಸಾ ಪಿಂಗ
ಲೇನ ಇತಿ ವಿಷ್ಣುಪದೀತಿ ತಾಸಾಂ । ಸಾ ಮಧ್ಯಮಾಗ್ನಿರಿತಿ
ಯೋನಿರಿತಿ ತ್ರಿವೇಣೀಯೋಗಸ್ಥಲಂ ತದಿದಮೇವ ಭವೇ
ತ್ತ್ರಿಕೂಟಂ ॥೩೬॥

ಟೀ॥ ಇಡಾ-ವಾಮಭಾಗದ ಇಡಾನಾಡಿಯು, ಇಂದುರಿತಿ-ಚಂದ್ರನಾಡಿಯೆಂದು, ಸೂರ್ಯಸುತೇತಿ-ಯಮುನಾನದಿಯೆಂದು, ಸ್ಮೃತಾ-ನೆನೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸಾಪಿಂಗಲಾ-ಆದಕ್ಷಿಣಭಾಗದ ಪಿಂಗಳಾನಾಡಿಯು, ಇನಇತಿ-ಸೂರ್ಯನಾಡಿಯೆಂದು, ವಿಷ್ಣುಪದೀತಿ-ಗಂಗಾನದಿಯೆಂದು, ಸ್ಮೃತಾ-ನೆನೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸಾಮಧ್ಯಮಾ-ಆಸುಷುಮ್ನೆಯು ಬ ಮಧ್ಯದನಾಡಿಯು, ಅಗ್ನಿರಿತಿ-ಅಗ್ನಿಯೆಂದು, ಯೋನಿರಿತಿ-ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರಣವಾದ ಸರಸ್ವತೀನದಿಯೆಂದು, ಸ್ಮೃತಾ-ನೆನೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ತಾಸಾಂ-ಆನಾಡಿಗಳ, ಯೋಗಾತ್-ಸಂಬಂಧದದೆಸೆಯಿಂದ, ತ್ರಿವೇಣೀಯೋಗಸ್ಥಲಂ-ತ್ರಿವೇಣೀಯೋಗವೆಂಬ ಸ್ಥಲವೆ ಭವೇತ್-ಅಹುದು. ತದಿದಮೇವ-ಆ ಈ ಸ್ಥಲವೇ, ತ್ರಿಕೂಟಂ-ತ್ರಿಕೂಟವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳಂತಹುದು, ಭವೇತ್-ಅಹುದು, ॥೩೬॥

ಸೂ॥ ಶಿವಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ರಹಸ್ಯವಾದೀ ತ್ರಿಕೂಟಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅನ್ವರ್ಥದಿಂ ಸಲ್ವ ನಾಮಾಂತರಂಗಳಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಶಬ್ದದ್ವಾರೇಗತೇಯತ್ರ ಗಂಧದ್ವಾರೇತಥೈವಚ ।
ಸಮಾಯೋಗೇಚತುಃಪೀಠಂ ಶೃಂಗಾಟಕಸುಸಂಜ್ಞಿತಂ॥೩೬॥

ಟೀ॥ ಯತ್ರ- ಅವುದಾನೊಂದು ತ್ರಿಕೂಟಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಶಬ್ದದ್ವಾರೇ-ಶಬ್ದಗ್ರಾಹಕಂಗಳಾದ ಶ್ರೋತ್ರದ್ವಾರಂಗಳೆರಡು, ಗತೇ-ಎಯ್ದಲ್ಪಟ್ಟುವೋ, ತಥೈವಚ-ಹಾಂಗೆಯೇ, ಗಂಧದ್ವಾರೇ-ಗಂಧಗ್ರಾಹಕಂಗಳಾದ ನಾಸಿಕಾದ್ವಾರಂಗಳೆರಡು,ಗತೇ-ಎಯ್ದಲ್ಪಟ್ಟುವೋ, ಸಮಾಯೋಗೇ-ಈನಾಲ್ಕುದ್ವಾರಂಗಳ ಕೂಟದ ಭ್ರೂಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯು, ಚತುಃಪೀಠಂ-ಚತುಃಪೀಠವು, ಶೃಂಗಾಟಕಸುಸಂಜ್ಞಿತಂ-ಶೃಂಗಾಟಕವೆಂದುಲೇಸಾಗಿ ಹೆಸರಿಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಹುದು. ॥೩೬॥

ಸೂ॥ ಯೋಗೀಶ್ವರರಿಂ ಪೇಳ್ದ ನಾಮಂಗಳ್ಭಿನ್ನವಾದರೂ ಸ್ಥಾನವೊಂದೇಯೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ —

ಶ್ಲೋ॥ ತಸ್ಮಾತ್ತ್ರಿಕೂಟನಾಮಾಪಿ ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮಸ್ಥಲಂ ।
ಶೃಂಗಾಟಕಚತುಃಪೀಠನಾಮನ್ಯೇಕಸ್ಥಲಸ್ಯಹಿ ॥೩೭॥

ಟೀ॥ ತಸ್ಮಾತ್-ಹಿಂದೆಹೇಳಿದಕಾರಣಗಳಿಂದೆ, ತ್ರಿಕೂಟನಾಮಾಪಿ-ತ್ರಿಕೂಟವೆಂಬಹೆಸರೂ, ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮಸ್ಥಲಂ-ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮಸ್ಥಲವೆಂಬ ಹೆಸರೂ, ಶೃಂಗಾಟಕಚತುಃಪೀಠನಾಮನೀ-ಶೃಂಗಾಟಕ ಚತುಃಪೀಠವೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ, ಏಕಸ್ಥಲಸ್ಯ-ಭ್ರೂಮಧ್ಯವೆಂಬೊಂದು ಸ್ಥಲಕ್ಕೇ ವರ್ತಿಸುವುವೆಂದು, ಹಿ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಲಾ ॥೩೭॥

ಸೂ॥ ವಾಯುವಿಂಗಾಕಾಶವೇ ಲಯಸ್ಥಾನವಪ್ಪುದರಿಂ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸುಷುಮ್ನೆಯೇ ಲಯಭೂಮಿಯಪ್ಪುದರಿಂದೀ ತ್ರಿಕೂಟಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮನೋಮಾರುತಂಗಳನ್ನು ಎಯ್ದಿಸಿ, ಯೋಗಮಂ ಸಾಧಿಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ಉಚ್ಛ್ವಾಸನಿಶ್ವಾಸಕೃತಾಽಸುವಾಯುನಾತ್ರಿಕೂಟದೇಶೇ
ಮನಸಾಸಹಾಂಗ । ಸ್ಥಿತ್ವಾಸುಷುಮ್ನಾಖ್ಯತದೂರ್ಧ್ವನಾ
ಸಿಕಾ‌ತ್ರಿಕೋಣಮಾರ್ಗೇಗಮನಂಕುರುಷ್ವ ॥೩೮॥

ಟೀ॥ ಅಂಗ-ಎಲೆಶಿಷ್ಯನೆ, ಉಚ್ಛ್ವಾಸನಿಶ್ವಾಸಕೃತಾ-ರೇಚಕಪೂರಕಂಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತಿರ್ಪಂಥ, ಅಸುವಾಯುನಾ-ಮಂತ್ರಸಂಸ್ಕಾರವಾದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನಿಂದ ಮನಸಾಸಹ-ವಿಷಯವಿಮುಖವಾದ ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಕೂಡಿ. ತ್ರಿಕೂಟದೇಶೇ-ತ್ರಿಕೂಟಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಿತ್ವಾ-ಇರ್ದು, ಸುಷುಮ್ನಾಖ್ಯತದೂರ್ಧ್ವನಾಸಿಕಾತ್ರಿಕೋಣ

ಮಾರ್ಗೇ-ಸುಷುಮ್ನೆಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಸಿಕೋರ್ಧ್ವದ ತ್ರಿಕೋ
ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಗಮನಂ-ಎಯ್ದುವುದನು, ಕುರುಷ್ವ-ಮಾಡು ॥೩

ಸೂ॥ ಆ ಮನೋಮಾರುತಂಗಳು ತ್ರಿಕೋಣಮಾರ್ಗವನೆಯ್ದುವುದಕ್ಕೆ ಕಾ
ಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಪ್ರಾಣಾನಿಲಸ್ಯೋದ್ಗಮನೇ ನಿರೋಧನೇನಿಪಾತಿತಾಚೋ
ರ್ಧ್ವಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಶಕ್ತಿಃ। ಪ್ರತ್ಯಾಹತೇಮಧ್ಯಗತಾಪ್ರಬೋ
ಧಿನೀಹ್ಯಧೋಗತೇಮೂಲನಿಕುಂಚನೀಸ್ಯಾತ್ ॥೩

ಟೀ॥ ಪ್ರಾಣಾನಿಲಸ್ಯ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ, ಉದ್ಗಮನೇ-ರೇಚಕದಿಂ ಹೊ
ಸೂಸುವತನವು, ನಿರೋಧನೇ-ಮುಂದೆಪೇಳ್ವ ಜಾಲಂಧರಬಂಧದಿಂದ ತಡೆಯಲಾಗಿ
ಊರ್ಧ್ವಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಶಕ್ತಿಃ- ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಕುಂಡಲಿನಿಯು, ನಿಪಾತಿತಾಚ-
ಧೋಮುಖವಹುದರಿಂ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಲ್ಪಟ್ಟಂತಹುದು. ಪ್ರತ್ಯಾಹತೇ-ಪ್ರಾ
ಣವಾಯುವು ತಿರಿಗಿ ತನ್ನಸ್ಥಾನವನೆಯ್ದಲಾಗಿ, ಮಧ್ಯಗತಾ-ಮಧ್ಯಕುಂಡಲಿನಿಯು
ಪ್ರಬೋಧಿತಾ-ಕುಟಿಲತೆಯುಂಬಿಟ್ಟು ನೇರಿತ್ತಹುದು. ಅಧೋಗತೇ- ಪ್ರಾಣವಾಯು
ವು ಮೂಲಾಧಾರಾಭಿಮುಖವಾಗಲಾಗಿ, ಮೂಲನಿಕುಂಚನೀ--ಮೂಲಾಧಾರದಶಕ್ತಿ
ಯ ನಾಕುಂಚನವಂ ಮಾಡುವಂತಹುದು, ಸ್ಯಾತ್-ಅಹುದು. ॥೩

ಸೂ॥ ಈಪ್ರಕಾರದಿಂ ತ್ರಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯು ತ್ರಿವಿಧಶಕ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂ ಪರಪ
ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಪ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ತಸ್ಮಾತ್ರಿವಿಧಶಕ್ತೀನಾಂ ಪಾತೇನಪ್ರವಿಬೋಧನಾತ್ ।
ಆಕುಂಚನೇನಯೋಗೀಂದ್ರಾಃ ಯಾಂತ್ಯಮೀಪರಮಂಪದಂ॥

ಟೀ॥ ತಸ್ಮಾತ್-ಅದುಕಾರಣವಾಗಿ, ಅಮೀಯೋಗೀಂದ್ರಾಃ-ಈಯೋಗೀಶ್ವರ
ರುಗಳು, ತ್ರಿವಿಧಶಕ್ತೀನಾಂ- ಊರ್ಧ್ವಕುಂಡಲಿನಿ ಮಧ್ಯಕುಂಡಲಿನಿ ಅಧಃಕುಂಡಲಿ
ನಿಯೆಂಬ ಮೂರುಪ್ರಕಾರವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳ, ಪಾತೇನ-ಅಭಿಮುಖವಹುದರಿಂದೆ, ಪ್ರವಿ
ಬೋಧನಾತ್--ಋಜುವಹುದರಿಂದೆ, ಆಕುಂಚನೇನ--ಸಂಕೋಚನದಿಂದೆ, ಪರ
ಮಂ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದಂಥ, ಪದಂ-ತ್ರಿಕೂಟಸ್ಥಾನವನು, ಯಾಂತಿ-ಎಯ್ದುತ್ತಿರ್ಪರು.

ಸೂ॥ ಈ ಪರಮಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಾಧನವಾದ ತ್ರಿವಿಧಶಕ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರಾರ್ಥವಾಗಿ
ಬಂಧತ್ರಯಂಗಳಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ವಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಅತಏವಮಹಾಶ್ಚರ್ಯಂ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಸದ್ಮನಿ ।
ಬಂಧನಂಕುರು ತದ್ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರಣವಧ್ವನಿನಾಸಹ ॥೪೦॥

ಟೀ॥ ಅತಏವ-ಪರಪದಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ತ್ರಿವಿಧಶಕ್ತಿವ್ಯಾಪಾರವೇ ಕಾರಣವಹುದಾಗಿ, ಮಹಾಶ್ಚರ್ಯಂ-ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿಪ್ಪಂಥ,ತತ್-ಆತ್ರಿವಿಧಶಕ್ತಿವ್ಯಾಪಾರವನು, ಜ್ಞಾತ್ವಾ-ಅರಿದು, ಪ್ರಣವಧ್ವನಿನಾಸಹ-ನಾದದೊಡನೆಕೂಡಿ, ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಸದ್ಮನಿ-ಕ್ರಮದಿಂವಿಶುದ್ಧಿಮಣಿಪೂರಕ ಆಧಾರವೆಂಬ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಗಳಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ, ಬಂಧನಂ-ಜಾಳಂಧರಬಂಧ ಉಡ್ಯಾಣಬಂಧ ಆಧಾರಬಂಧವೆಂಬ ಬಂಧತ್ರಯವನು, ಕುರು-- ॥೪೧॥ ಮಾಡು.

ಸೂ॥ ಆ ಬಂಧನತ್ರಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕೋಣಸ್ಥಾನದೊಳಗ್ತೋರುವ ಪ್ರಣವದ ಸ್ವರೂಪವಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ತ್ರಯೋವೇದಾಸ್ತ್ರಯೋದೇವಾ ಸ್ತ್ರಯೋಲೋಕಾಸ್ತ್ರ
ಯೋಗುಣಾಃ । ಓಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರೇಮಂತ್ರೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ
ಣಿ ಸಂತಿವೈ ॥೪೨॥

ಟೀ॥ ತ್ರಯಃ-ಮೂರಾಗಿರ್ಪಂಥ, ವೇದಾಃ-ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮಂಗಳೆಂಬ ವೇದಗಳು, ತ್ರಯಃ-ಮೂರಾಗಿರ್ಪಂಥ, ದೇವಾಃ-ಭವ ಹರ ಮೃಡರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳು,ತ್ರಯಃ-ಮೂರಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಲೋಕಾಃ-ಲೋಕಂಗಳು, ತ್ರಯಃ-ಮೂರಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಗುಣಾಃ-ಶುದ್ಧಂಗಳಾದ ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಂಗಳು, ಪರೇ- ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಬ್ರಹ್ಮಣಿ-ಬ್ರಹ್ಮಣರೂಪದಿಂ ಷಡಧ್ವೋಪಧಾನವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಓಮಿತಿ-ಓಂ ಎಂಬ, ಏಕಾಕ್ಷರೇ-ಏಕಾಕ್ಷರರೂಪವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಮಂತ್ರೇ-ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಸಂತಿವೈ-ಉಂಟಲಾ.

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಠಯೋಗವೆನಿಸುವ ಕೇವಲಕುಂಭಕದ ಸ್ವರೂಪವಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ: --

ಶ್ಲೋ॥ ಇತಿಸರ್ವೇಚತಂಸಿದ್ಧಾ ವಿದುಃಕೇವಲಕುಂಭಕಂ ।
ಹಠೇಷ್ವೇಕಮಿದಂಶ್ರೇಷ್ಠಂಗೋಪಿತಂಪರಮಾದ್ಭುತಂ ॥೪೩॥

ಟೀ॥ ಇತಿ-ಈಪ್ರಕಾರದಿಂದೆ, ಸರ್ವೇ-ಸಮಸ್ತರಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸಿದ್ಧಾಃ-ಯೋಗಸಿದ್ಧರುಗಳು, ತಂ-ಆಲಯಯೋಗದಿಂದಾದಪ್ರಣವದಲ್ಲಿಯ ವಾಯುಲಯವನೇ, ಕೇವಲಕುಂಭಕಂ-ಕೇವಲ ಕುಂಭಕವನಾಗಿ, ವಿದುಃ-ಅರಿವುತ್ತಿಹರು, ಹಠೇಷು-ಹಠಯೋಗಂಗಳಲ್ಲಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠಂ-ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿಪ್ಪಂಥ, ಪರಮಾದ್ಭುತಂ-ಅತ್ಯಂತಾಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಇದಮೇಕಂ-ಈ ಕೇವಲಕುಂಭಕವೊಂದೇ, ಗೋಪಿತಂ-ಮರಸಲ್ಪಟ್ಟುದು. ॥೪೩॥

ಸೂ॥ ಈ ಕೇವಲ ಕುಂಭಕಾಭ್ಯಾಸದಿಂ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಾತಂಗೆ ಜನನ ಮರಣಾದಿಗಳ್ಗೆಡುವುವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಗಮಾಗಮೌಪ್ರಾಣವಾಯೋರ್ವಿಧಾನೇನನಗಚ್ಛತಃ ।
ಯಥಾತಸ್ಯಶರೀರಸ್ಯ ಗಮಾಗಮವಿಧಿಸ್ತಥಾ ॥೪೬

ಟೀ॥ ಪ್ರಾಣವಾಯೋಃ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ, ಗಮಾಗಮೌ-ರೇಚಕಪೂರಕಗಳು, ವಿಧಾನೇನ-ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ ಲಯಯೋಗವಿಧಾನದಿಂದ, ಯಥಾ-ಹೇಗೆ, ನಗಚ್ಛತಃ-ಎಯ್ದುತ್ತಿರವೋ, ತಸ್ಯ-ಆತನ, ಶರೀರಸ್ಯ-ದೇಹಕ್ಕೆ, ಗಮಾಗಮವಿಧಿಃ-ಮರಣೋತ್ಪತ್ತಿಗಳು, ತಥಾ ಹಾಂಗೆ, ತೊಲಗುತ್ತಿರ್ಪುವೆಂಬುದರ್ಥಂ ॥೪೬॥

ಸೂ॥ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇವಲಕುಂಭಕ ವತಿರಹಸ್ಯವಪ್ಪುದರಿಂ ಮಂದಬುದ್ಧಿಗಳ್ಗೆ ಗೋಚರಿಸದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಸಿದ್ಧಸಂಮತಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಸ್ಥಿತಃಕೇವಲಕುಂಭಕಃ ।
ತಥಾಪ್ಯತಿರಹಸ್ಯತ್ವಾನ್ನವಿಜಾನಾತಿಮೂಢಧೀಃ ॥೪೭॥

ಟೀ॥ ಸಿದ್ಧಸಂಮತಶಾಸ್ತ್ರೇಷು-ಯೋಗಸಿದ್ಧರ್ಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಲ್ಲಿ, ಕೇವಲಕುಂಭಕಃ-ಕೇವಲಕುಂಭಕವು, ಸ್ಥಿತಃ-ಇರಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ತಥಾಪಿ-ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ, ಅತಿರಹಸ್ಯತ್ವಾತ್-ಅತಿಗೋಪ್ಯವಾದ ಕಾರಣದಿಂದೆ, ಮೂಢಧೀಃ-ಮಂದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳಂಥಾತನು, ನವಿಜಾನಾತಿ-ಅರಿವುತ್ತಿರನು. ॥೪೭॥

ಸೂ॥ ಗುರುಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಕೇವಲಕುಂಭಕ ಸಿದ್ಧನಾದಾತಂಗೆ ಪೂರ್ವಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಮಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಗುರೋರ್ಯಸ್ಯಪ್ರಸಾದಾಚ್ಚ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ಕೇವಲಕುಂಭಕಃ ।
ಯದಿಕಿಂಕರಣೈರ್ಮುದ್ರಾ ಬಂಧನ್ಯೈರೇವಮಾದಿಭಿಃ ॥೪೮॥

ಟೀ॥ ಯಸ್ಯ-ಆವನಾನೊರ್ವ ಯೋಗೀಶ್ವರಂಗೆ, ಗುರೋಃ- ಆಚಾರ್ಯನ, ಪ್ರಸಾದಾತ್-ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದೆ, ಕೇವಲಕುಂಭಕಃ-ಕೇವಲಕುಂಭಕವು, ಯದಿ-ಎತ್ತಲಾನು ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್—ಸಿದ್ಧಿಸುವುದೋ, (ತಸ್ಯ-ಆತಂಗೆ,) ಕರಣೈಃ—ಭುಜಂಗಿ ಚಿತಳಿವೊದಲಾದ ಕರಣಗಳಿಂದವೂ, ಮುದ್ರಾಬಂಧನ್ಯೈಃ-ಮಹಾಮುದ್ರೆ ಜಾಲಂಧರಬಂಧ ಮೊದಲಾದ ಮುದ್ರಾಬಂಧಂಗಳಿಂದವೂ, ಏವಮಾದಿಭಿಃ—ಇವುವೊದಲಾದ ಪೂರ್ವಯೋಗಂಗಳಿಂದ, ಕಿಂ-ಏನು ? ॥೪೮॥

ಸೂ॥ ಈಕೇವಲ ಕುಂಭಕವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವೆಂದು ಪೇಳ್ದಗಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ನಿಶ್ಚಲ್ದೇಕೇವಲೇಕುಂಭೇ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿವಿಷ್ಣುಪದಂಮರುತ್ ।
ತಥಾಖಲುತಯೋರೈಕ್ಯಂ ಜೀವಾತ್ಮಪರಮಾತ್ಮನೋಃ ॥೪೯॥

ರವಾಗಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದಾದೊಡೆ, ತತ್ರ-ಅಲ್ಲಿ, ಮನಸಾ-ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ, ವಾಯುಃ-
ಪವನವು, ನಿತ್ಯಂ-ಆವಾಗವೂ, ಸ್ಥಿರಃ-ರೇಚಕಪೂರಕವ್ಯಾಪಾರವನುಳಿದು ಚಲನೆಯಿ
ಲ್ಲದಪ್ಪಂತಹುದು, ಭವೇತ್-ಅಹುದು. ॥೨೯॥

ಶ್ಲೋ॥ ಚತುರ್ದಶಂ ಲಲಾಟಾಖ್ಯಮಾಧಾರಂ ತತ್ರಯೋಗವಿತ್।
ಮನಸಾವಾಯುಮಾರೋಪ್ಯಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಮವಾಪ್ನುಯಾತ್॥೩೦

ಟೀ॥ ಲಲಾಟಾಖ್ಯಂ-ಲಲಾಟವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳಂಥ, ಆಧಾರಃ-ಆಧಾರವು, ಚ
ತುರ್ದಶ-ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯದು. ತತ್ರ-ಅಲ್ಲಿ, ಯೋಗವಿತ್-ಧ್ಯಾನಯೋಗವಂಬಲ್ಲಾತ
ನು, ಮನಸಾ-ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ, ವಾಯುಂ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವನು, ಆರೋಪ್ಯ-ಎಯ್ದಿ
ಸಿ, ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಂ-ಸಕಲಸಿದ್ಧಿಯನು, ಅವಾಪ್ನುಯಾತ್-ಎಯ್ದುವನು. ॥೩೦॥

ಶ್ಲೋ॥ ಭ್ರೂಕಾಧಾರಂ ಪಂಚದಶಂ ತದೂರ್ಧ್ವಂಚಕ್ಷುಷಾಬುಧಃ।
ಪಶ್ಯೇತ್ಸಕಿರಣಾಕಾರಂ ಶೀಘ್ರಮೇವಹಿಪಶ್ಯತಿ ॥೩೧॥

ಟೀ॥ ಭ್ರೂಕಾಧಾರಂ-ಭ್ರೂಕವೆಂಬಾಧಾರವು, ಪಂಚದಶಂ-ಹದಿನೈದನೆಯದು.
ಊರ್ಧ್ವಂ-ಮೇಲಾಗಿರ್ಪಂಥ, ತತ್-ಅದನು, ಬುಧಃ-ಬಲ್ಲಾತನು, ಚಕ್ಷುಷಾ-ನೇತ್ರ
ದಿಂದೆ, ಪಶ್ಯೇತ್-ನೋಡುವನು. ಸಃ-ಆನೋಡುವಾತನು, ಕಿರಣಾಕಾರಂ-ಮಂಡಲಂ
ಗಳ ಕಿರಣಾಕೃತಿಯಾದ ಪ್ರಕಾಶವನು, ಶೀಘ್ರಮೇವ-ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ, ಪಶ್ಯತಿಹಿ-ಕಾ
ಣುತ್ತಿಹನಲಾ.

ಶ್ಲೋ॥ನೇತ್ರಾಧಾರಂ ಷೋಡಶಂತು ತದೂರ್ಧ್ವಂ ಚಾಲಯೇದ್ಬು
ಧಃ। ಜ್ಯೋತಿಃಪುಂಜಮುಪಾಂಗೇತ್ರಪಶ್ಯತಿಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವಹಿ ॥

ಟೀ॥ ನೇತ್ರಾಧಾರಂತು-ನೇತ್ರವೆಂಬಾಧಾರವಾಯಿತ್ತಾದೊಡೆ, ಷೋಡಶಂ-ಹದಿ
ನಾರನೆಯದು. ತತ್-ಆ ನೇತ್ರಾಧಾರವನು, ಬುಧಃ-ಬಲ್ಲಾತನು, ಊರ್ಧ್ವಂ-ಮೇಲಾ
ದ ತ್ರಿಕೂಟಸ್ಥಾನವಂ ಕುರಿತು, ಚಾಲಯೇತ್-ಚಲನೆಯನೆಯ್ದಿಸುವನು. ತತ್-ಆ
ಆಧಾರವೆನಿಸುವನೇತ್ರವೇ, ಅಪಾಂಗೇ-ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ, ಜ್ಯೋತಿಃಪುಂಜಂ-ಬಿಂದುಕಾಂ
ತಿಸಮೂಹವನು, ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ-ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ, ಪಶ್ಯತಿಹಿ-ಕಾಣುತ್ತಿಹುದಲಾ. (ತಾ
ತ್ಪರ್ಯ—ಈ ಊರ್ಧ್ವಮುಖವಾದ ನೇತ್ರಾಧಾರ ಮಧ್ಯದ ಮಹಾಸುಷಿರವೇ ಬ್ರಹ್ಮ
ರಂಧ್ರವೆನಿಪುದಾಗಿ, ಇದೇ ಮುಂದೆ ಪೇಳ್ವ ರಾಜಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಸಾಧನ ॥೩೨॥
ವೆನಿಸುವುದು.)

ಸೂ॥ ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ಧ್ಯಾನಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತನಾದಾತನ ಅಷ್ಟಾವ
ಧಾನಸಂಪತ್ತಿಯೇ ಕ್ರಮದಿಂ ಪೂರ್ವೋದಿತವಾದ ಮಾತ್ರಾದಿಯಾದ ನಾಲ್ಕು ಯೋಗ

ಗಳ ಕ್ರಮಾಭ್ಯಾಸವುಳ್ಳುದಾಗಿ ಅನವರತವೂ ಮೋಸವಿಲ್ಲದೆ ಧ್ಯಾನಾಷ್ಟಾವಧಾನಸಂ ಪನ್ನನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಧ್ಯಾನಯೋಗಸಂಸಮಾಪ್ತಿಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿರ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ॥ ಬಂಧತ್ರಯೇಣಾಸನಬಂಧನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ನಾದಶ್ರವಣೇನ

ಯೋಗೀ। ಭವೇತ್ತಥಾ ಕೇವಲಕುಂಭಕೇನ ಧ್ಯಾನೇನ ಚಿತ್ತಾಷ್ಟ

ವಿಧಾವಧಾನೀ ॥೩೩॥

ಟೀ॥ ಬಂಧತ್ರಯೇಣ-ಅಧಶ್ಶಕ್ತಿ ಮಧ್ಯಶಕ್ತಿ ಊರ್ಧ್ವಶಕ್ತಿಗಳ ಕ್ರಮದಿಂದುಂ ಟಾಗುವ ಆಧಾರ ಉಡ್ಯಾಣ ಜಾಲಂಧರಗಳೆಂಬ ಬಂಧತ್ರಯದಿಂದ, ಆಸನಬಂಧನೇನ- ಪದ್ಮಾಸನ ಮೊದಲಾದಾಸನಂಗಳ ಕಟ್ಟುವುದರಿಂದ, ಮಂತ್ರೇಣ-ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾ ಮದ ಹಂಸಮಂತ್ರಾನುಸಂಧಾನದಿಂದ, ನಾದಶ್ರವಣೇನ-ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮಸ ಗೋಚರಫಲವಾದ ನಾದಶ್ರವಣವೆಂಬ ಲಯಯೋಗಾನುಸಂಧಾನದಿಂದ, ತಥಾ- ಹಾಂಗೆ, ಕೇವಲಕುಂಭಕೇನ-ರೇಚಕಪೂರಕವ್ಯಾಪಾರಂಗಳನುಳಿದ ಕೇವಲಕುಂಭಕ ವೆಂಬ ಹಠಯೋಗಾನುಸಂಧಾನದಿಂದ, ಧ್ಯಾನೇನ-ಸಾಲಂಬ ನಿರಾಲಂಬವೆಂಬ ವಸ್ತು ಧ್ಯಾನದಿಂದ, ಚಿತ್ತಾಷ್ಟವಿಧಾವಧಾನೀ-ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಎಂಟುಪ್ರಕಾರವಾದ ಅವಧಾನವು ಳ್ಳಂಥಾತನು, ಭವೇತ್-ಆಗುವುದು. (ಮೋಕ್ಷಮಂ ಸಾಧಿಸುವ ಯೋಗೀಶ್ವರಂಗೆ ಈ ಅಷ್ಟಾವಧಾನವೇ ಮಹಾಸಾಧನವೆಂಬುದರ್ಥಂ) ॥೩೩॥

ಇತಿಧ್ಯಾನಯೋಗಃ.

ಸೂ॥ ಈ ಮಧ್ಯಾದೆಯಿಂ ಪೇಳ್ದ ಧ್ಯಾನಯೋಗಾನಂತರದಲ್ಲಿಯು ಧಾರಣಯೋ ಗವೇ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಧೂಪಾರ್ಪಣವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ॥ ದೇಹಪಾತ್ರೇ ಜ್ವಲದ್ಜ್ಞಾನವಹ್ನೌ ಭೂತಗುಣಾದಿಕಂ।

ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ದಶಾಂಗವಲ್ಲಿಂಗಂ ಧೂಪಯೇದ್ಧಾರಣಾದ್ಬುಧಃ॥೩೪॥

ಟೀ॥ ದೇಹಪಾತ್ರೇ-ಯಮನಿಯಮಗಳಿಂ ಶುದ್ಧವಾದ ದೇಹವೆಂಬ ಪಾತ್ರೆಯ ಲ್ಲಿ, ಜ್ವಲದ್ಜ್ಞಾನವಹ್ನೌ-ಜ್ವಲತ್- ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಂಗಳೆಂಬ ಶುಷ್ಕವಾದ ಮನೋಮಾರುತಗಳೆಂಬ ಕಾಷ್ಠಾಧಾರದಿಂ ಉರಿವುತ್ತಿರ್ಪ, ಜ್ಞಾನವಹ್ನೌ-ಧ್ಯಾನರೂಪ ವಾದ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ, ಭೂತಗುಣಾದಿಕಂ-ಭೂತ-ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಿಂ ದಶವಿ ಧವಾದ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಭೂತಂಗಳ, ಗುಣಾದಿಕಂ-ಧಾರಣ ಸಂಗ್ರಹಣ ಪಾಕ ವ್ಯೂಹನ ಅವಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಾದಿಗಳನು, ದಶಾಂಗವತ್-ದಶಾಂಗಧೂಪದೋಪಾದಿಯ ಲ್ಲಿ, ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ-ಹಾಕಿ, ಬುಧಃ-ವಿವೇಕಿಯಾದಾತನು, ಲಿಂಗಂ-ಶಿವಲಿಂಗವನು, ಧಾರಣಾ ತ್-ಧರಿಸುವುದರದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಧೂಪಯೇತ್-ಸದ್ವಾಸನೆಯಿಂ ಪೂರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಂತಹು ದಂ ಮಾಳ್ಪುದು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ— ಈ ಧಾರಣಯೋಗದಿಂ ಭೂತಶುದ್ಧಿಯುಳ್ಳುದಾಗಿ, ಜಾತಿಕುಲಾದ್ಯಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವಾದ ಈ ಸ್ಥೂಲ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲವಾಗಿ, ಚರಮದೇಹಿಯಪ್ಪನೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ॥೩೪॥

ಸೂ॥ ಈ ಧಾರಣೆಗೆ ಲಕ್ಷಣವಮಂ ಪೇಳುತ್ತದರ ಭೇದವಮಂ ಪೇಳಲ್ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿರ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ॥ ಧ್ಯಾನೈಕಗೋಚರಮನಸಿಸ್ಥಿರತಾಭವೇದ್ಯಾಸಾಧಾರಣೇ
ತಿಶಿವಯೋಗವಿದೋವದಂತಿ। ಸೈವಕ್ರಮೇಣಗದಿತೇಹಪು
ನಃಪ್ರಕಾರಾದ್ಭೂಮ್ಯಾದಿಭೂತಧರಣೇನಪೃಥಕ್ಪೃಥಕ್ಚ॥

ಟೀ॥ಯಾ-ಶಿವುದಾನೊಂದು, ಧ್ಯಾನೈಕಗೋಚರಮನಸ್ಸ್ಥಿರತಾ-ಧ್ಯಾನೈಕ-ಸ್ಥೂರ್ಲ್ಯೋಕ್ತವಾದ ಧ್ಯಾನವೊಂದೇ, ಗೋಚರ-ವಿಷಯವಾಗುಳ್ಳ, ಮನಃ-ಮನಸ್ಸಿನ, ಸ್ಥಿರತಾ-ಸ್ಥಿರತ್ವವು, ಭವೇತ್-ಆಗುತ್ತಿಹುದೋ, ಸಾ-ಆ ಸ್ಥಿರತೆಯೇ, ಧಾರಣೇತಿ-ಧಾರಣೆಯೆಂದು, ಶಿವಯೋಗವಿದಃ-ಶಿವಯೋಗವಂ ಬಲ್ಲವರ್ಗಳು, ವದಂತಿ-ಹೇಳುತ್ತಿಹರು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ—ಸಂಕಲ್ಪರೂಪವಾದ ಮನಸ್ಸು ಕಾಕಾಕ್ಷಿಯೋಗಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರವ್ಯಾಸಾರಗಳಿಗೆ ತಾನೇ ಕಾರಣವಪ್ಪುದರಿಂ ದಾಮನವಮಂ ಮುದ್ರಾಕರಣ ಬಂಧಂಗಳಿಂ ದಂತರ್ಮುಖವಂಮಾಡಿ, ಅನವಚ್ಛಿನ್ನ ತೈಲಧಾರೆಯಂತೆ ಶಿವಧ್ಯಾನವಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಧ್ಯಾನಾನಂದದಿಂ ಕರಿಗೊಂಡ ಮೂರ್ತಿಯೊಳಾಮನಂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಲದೇ ಧಾರಣಯೋಗವೆಂಬುದು ನ್ಯಾಯಂ. "ಧಾರಣಾನಾಮಚಿತ್ತಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಬಂಧಸ್ಸಮಾಸತಃ। ಸ್ಥಾನಂಚ ಶಿವಯೋರ್ಶ್ಲೋಕ್ಯೋಃಹ್ಯನ್ಯದ್ದೋಷಾಶ್ರಯಂ ಯತಃ" ಎಂದುದಾಗಿ) ಸೈವ-ಆಧಾರಣಯೋಗವೇ, ಇಹ-ಈ ಯೋಗಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ಪುನಃ-ಮರಳಿ, ಪ್ರಕಾರಾತ್-ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ, ಕ್ರಮೇಣ-ಕ್ರಮದಿಂದ, ಭೂಮ್ಯಾದಿಭೂತಧರಣೇನ-ಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದ ಭೂತಂಗಳ ಧರಿಸುವುದರಿಂದ, ಪೃಥಕ್‌ಪೃಥಕ್-ಬೇರೆಬೇರೆಯು, ಗದಿತಾ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. (ಶಿವಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯ ಮನಸ್ಸ್ಥಿರತೆಯೇ ಧಾರಣೆಯಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಸ್ಥೂಲಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನವಮಂ ಪೇಳ್ವ ಯೋಗಮಾರ್ಗಾನುಸಾರದಿಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿತತ್ವಾಶ್ರಯವಾದ ದೇವತಾಂತರಧ್ಯಾನವಮಂ ಪೇಳ್ವನೆಂಬುದು "ಪುನಃಪ್ರಕಾರಾತ್" ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕರ್ಥಂ.) "ಕ್ಷಿತ್ಯಾದಿ ತತ್ವವಿಷಯಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾಯದ್ದೃಷ್ಟವಾಂಛಿತಂ।ತತ್ತತ್ತತ್ವಾಧಿಪಾನೇನ ಮೂರ್ತಿಂಸ್ಥೂಲಾಂ ವಿಚಿಂತಯೇತ್." ಎಂದುದಾಗಿ)॥

ಸೂ॥ "ಸ್ಥಿತ್ಯರ್ಥಂ ಮನಸಃಕೇಚಿತ್ ಸ್ಥೂಲಧ್ಯಾನಂ ಪ್ರಕುರ್ವತೆ। ಸ್ಥೂಲೇಪಿನಿಶ್ಚಲಂ ಚೇತೋಭವೇತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮೇಪಿನಿಶ್ಚಲಂ ॥ ಎಂದ ದಾಗಿ, ಮಂದಾಧಿಕಾರಿಗಳ್ಗೆ ಸ್ಥೂಲಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನದಿಂದಲ್ಲದೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮೂರ್ತಿ-ಧ್ಯಾನಮಾಗದಾಗಿ, ಸ್ಥೂಲಧಾರಣಾವಿಶೇಷವಮಂ ತತ್ವಕ್ರಮದಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಧಾರಣೀವಾರಿಣೀಚೈವಮಾಗ್ನೇಯೀವಾರುತೀತಥಾ।
ನಭೋಮಯೀತಿಗದ್ಯಂತೇಸೂರಿಭಿಃ ಪಂಚಧಾರಣಾಃ॥೬॥

ಟೀ ॥ ಧಾರಣೀ-ಧರಣೀಸಂಬಂಧವಾದ ಧರಣಿಯೆಂದು, ವಾರಿಣೀಚ-ವಾರಿಸಂಬಂಧವಾದ ವಾರಿಣಿಯೆಂದು, ಏವಂ- ಈಪ್ರಕಾರದಿಂದ, ಆಗ್ನೇಯೀ-ಅಗ್ನಿಸಂಬಂಧ

ವಾದ ಆಗ್ನೇಯಿ-ಯೆಂದು, ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ, ಮಾರುತೀ-ಮರುತ್ಸಂಬಂಧವಾದ ಮಾರು ತಿಯೆಂದು, ನಭೋಮಯಿತಿ-ಆಕಾಶಸಂಬಂಧವಾದ ನಭೋಮಯಿಯೆಂದು, ಪಂಚ-ಐದುಪ್ರಕಾರವಾದ, ಧಾರಣಾಃ-ಧಾರಣೆಗಳು, ಸೂರಿಭಿಃ-ಯೋಗವಂ ಬಲ್ಲವರಿಂದ, ಗದ್ಯಂತೇ-ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹವು. ॥೯॥

ಸೂ ॥ ಈ ಧಾರಣೆಯೋಗದಿಂ ಮಹಾಪ್ರಯೋಜನಂಗಳಪ್ಪುವಾಗಿ, ಅದರ ಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಅತಏವತಥಾಪ್ರೋಕ್ತಾಧಾರಣಾಯೋಗವಿತ್ತಮೈಃ।
ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಪ್ರದಾಸ್ತಾಶ್ಚಸದಾಭ್ಯಾಸರತಾತ್ಮನಾಂ॥ ॥೬೦॥

ಟೀ ॥ ಅತಏವ- ಈಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವಾದ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಯೋಗವಿತ್ತಮೈಃ-ನೆರೆಬಲ್ಲಯೋಗೀಶ್ವರರಿಂದ, ತಥಾ-ಆಪ್ರಕಾರದಿಂ, ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ತಾಃ ಧಾರಣಾಃ-ಆ ಪಂಚಧಾರಣೆಗಳು, ಸದಾ-ಅನವರತವೂ, ಅಭ್ಯಾಸರತಾತ್ಮನಾಂ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತರಾದವರ್ಗೆ, ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಪ್ರದಾಶ್ಚ-ಸಕಲಸಿದ್ಧಿಗಳಂ ಕೊಡುವಂಥ ವಾಗುತ್ತಿಹವು, (ಆ ಸಿದ್ಧಿಗಳೊಂದೊಂದಕ್ಕಂಟೆಂಟಾದ ಪಂಚಭೂತದ ನಾಲ್ವತ್ತು ಸಿದಿ ಗಳಂ ದೇವೀಕಾಲೋತ್ತರದ ಟೀಕಿನೊಳ್ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಬುದು.) ॥೬೦॥

ಸೂ ॥ ಕ್ರಮದಿಂಧಾರಣೆಗಳಸ್ಥಾನವಂ ಬೀಜಾಕ್ಷರಧ್ಯಾನಮೂರ್ತಿಯ ಪೇಳ್ದಪಂ

ಶ್ಲೋ॥ ಪಾದಾದಿಜಾನ್ವಂತಮಹೀತಲೇಸ್ಮಿನ್ವಾಯುಂಲಕಾರೇ
ಣಸಮಾಧಿರೋಪ್ಯ । ಸ್ಮರೇಚ್ಚತುರ್ಬಾಹುಧರಂಚತು
ರ್ಮುಖಂತಂಧಾರಯೇದ್ಭೂವಿಜಯಂಸಮಾಪ್ನುಯಾತ್ ॥೬೮॥

ಟೀ॥ ಅಸ್ಮಿನ್-ಈ,ಪಾದಾದಿಜಾನ್ವಂತಮಹೀತಲೇ-ಪಾದಾದಿಜಾನ್ವಂತವಾದ ದೇಹಭಾಗವೇ ನಿಯತಸ್ಥಾನವಾಗುಳ್ಳ ಚತುರಶ್ರವಾದ ಗಂಧಾದಿಪಂಚಗುಣಾನ್ವಿತವಾದ ನಿವೃತ್ತಿಕಲಾವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಸುವರ್ಣವರ್ಣವಾದ ಹದಿನಾರು ಸ್ವರಂಗಳಿಂಕೂಡಿದ ಕಕಾರವೆಂಬ ಷೋಡಶದಳಕಮಲಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದ ಏಕಮುಖ ದ್ವಿನೇತ್ರ ವರಾಭಯ ಕಲಶೋತ್ಪಲಹಸ್ತೆಯಾದ ಭೂದೇವತಾಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಮಹೀತಳದಲ್ಲಿ("ಷೋಡಶಸ್ವರಸಂಯುಕ್ತಾ ಕಕಾರಾಂಬುಜಮಧ್ಯಗಾ । ಏಕವಕ್ತ್ರಾದ್ವಿನೇತ್ರಾಚವರಾಭಯಕರಾನ್ವಿತಾ ॥ ಕಲಶೋತ್ಪಲಹಸ್ತಾಚ ಜಗದಾಧಾರರೂಪಿಣೀ ,, ಎಂಬುದಾಗಿ) ವಾಯುಂ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು, ಲಕಾರೇಣ-ಲಕಾರವೆಂಬ ಬೀಜಾಕ್ಷರದಿಂದ, ಸಮಾಧಿರೋಪ್ಯ ಪೂರಕದಿಂಕುಂಭಿಸಿ, ಚತುರ್ಬಾಹುಧರಂ-ವರಾಭಯಕಲಶಾಕ್ಷಮಾಲೆಗಳಿಂ ಕೂಡಿದ ಚತುರ್ಭುಜಂಗಳಂ ಧರಿಸಿರ್ಪಂಥ, ತಂಚತುರ್ಮುಖಂ-ಆ ಬ್ರಹ್ಮನನು, ಸ್ಮರೇತ್-ಧ್ಯಾನಿಪುದು, ಧಾರಯೇತ್-ಧರಿಪುದು. ಈ ಧಾರಣೆಯಿಂ, ಭೂವಿಜಯಂ-ಪೃಥ್ವೀತತ್ವ ಜಯವನನು, ಸಮಾಪ್ನುಯಾತ್-ಎಯ್ದುವುದು. ॥೬೮॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಲತತ್ವಧಾರಣೆಯಂ ಪೇಳ್ದಪ.

ಶ್ಲೋ॥ ವಕಾರೇಣೋಪೇತಂ ಸಲಿಲನಿಲಯೇ ಜಾನುನಾಭ್ಯಂತ ದೇಶೇಸ್ಥಿರಂ ಕೃತ್ವಾವಾಯುಂ ಹರಿಮಥಸದಾ ಸಂಸ್ಮರನ್ಪೀತಚೇಲಂ॥ ಪ್ರಸನ್ನಾಸ್ಯಂ ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕಮಣಿನಿಭಂ ಶಂಖಚಕ್ರಾಂಕಬಾಹುಂ ಜಲಾದುತ್ಪನ್ನೋದ್ಯದ್ಭಯಜಯಮಹಸ್ಸಂಭವೇದ್ಧಾರಯೇದ್ಯಃ॥ ॥೩೯॥

ಟೀ॥ ಜಾನುನಾಭ್ಯಂತದೇಶೇ-ಜಾನುವಾದಿಯಾಗಿ ನಾಭಿಯೇಕಡೆಯಾದ ನಿಯತಸ್ಥಾನವುಳ್ಳಂಥ, ಸಲಿಲನಿಲಯೇ-ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಲಾವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಸ್ಫಟಿಕವರ್ಣವಾದ ಷೋಡಶಸ್ವರಂಗೂಡಿದ ಖಕಾರವೆಂಬ ಕಮಲಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದ ("ಷೋಡಶಸ್ವರಸಂಯುಕ್ತಖಕಾರಾಂಬುಜಮಧ್ಯಗಂ" ಎಂದುದಾಗಿ) ಧನುಃಕೋಣವಾದ ರಸಾದಿ ಚತುರ್ಗುಣಾನ್ವಿತವಾದ ಜಲತತ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ವಕಾರೇಣ-ವಕಾರವೆಂಬ ಬೀಜಾಕ್ಷರದೊಡನೆ, ಉಪೇತಂ-ಕೂಡಿ ಪೂರಿಸಿದಂಥ, ವಾಯುಂ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವನು, ಸ್ಥಿರಂ-ಕುಂಭಕದಿಂ ಸ್ಥಿರವನಾಗಿ, ಕೃತ್ವಾ-ಮಾಡಿ, ಅಥ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಪೀತಚೇಲಂ-ಪೀತಾಂಬರನಾದಂಥ, ಪ್ರಸನ್ನಾಸ್ಯಂ-ಪ್ರಸನ್ನಮುಖನಾದಂಥ, ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕಮಣಿನಿಭಂ-ನಿರ್ಮಲವಾದ ಸ್ಫಟಿಕರತ್ನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳಂಥ, (ಅಂತರಂಗದ ತಮದಿಂ ಬಾಹ್ಯದ ಸತ್ವಗುಣದಿಂ ಕೂಡಿದವನೆಂಬುದರ್ಥಂ.) ಶಂಖಚಕ್ರಾಂಕಬಾಹುಂ-ಶಂಖಚಕ್ರಂಗಳಿಂ ಕುರುಹಾದ ತೋಳ್ಗಳುಳ್ಳಂಥ, ಹರಿಂ-ಪುರುಷೋತ್ತಮನನು, ಸದಾ-ಆವಾಗಲೂ, ಸಂಸ್ಮರನ್-ನೆನೆವುತಿರ್ಪಂಥ, ಯಃ-ಆವಾತನು, ಧಾರಯೇತ್-ಧರಿಸುವನೋ, ತಸ್ಯ-ಆತಂಗೆ, ಜಲಾತ್-ಉದಕವೆತ್ತಣಿಂದೆ, ಉತ್ಪನ್ನೋದ್ಯದ್ಭಯಜಯಮಹಃ-ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಶೇಷವಾದ ಭೀತಿಯಂ ಗೆಲ್ವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು, ಸಂಭವೇತ್-ಉಂಟಾಗುವುದು. ॥೩೯॥

ಸೂ॥ ಅಗ್ನಿತತ್ವಧಾರಣವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ॥ ನಾಭೇಃಕಂಠಾಂತದೇಶೇವರಶಿಖಿನಿಲಯೇವಾಯುಮಾರೋಪ್ಯರೇಫಾರ್ತ್ರ್ಯಕ್ಷಂರುದ್ರಸ್ವರೂಪಂತರುಣರವಿನಿಭಂಭಸ್ಮನೋದ್ಧೂಳಿತಾಂಗಂ। ಶಾಂತಂಶೀಘ್ರಪ್ರಸನ್ನಂವರದಮಭಯದಂಸಂಸ್ಮರನ್ ಧಾರಯೇತ್ತಂಯಸ್ತಸ್ಯಾಭ್ಯಾಸಿನೋಗ್ನೇರ್ಭಯಹರಣಮಹಸ್ಸಂಭವೇದ್ಧಾರಣಾತ್ಸಃ॥ ॥೪೦॥

ಟೀ॥ ನಾಭೇಃ-ನಾಭಿಯತ್ತಣಿಂಮೇಲಾದ, ಕಂಠಾಂತದೇಶೇ-ಕಂಠವೇಕಡೆಯಾದ ನಿಯತಸ್ಥಾನವುಳ್ಳಂಥ, ವರಶಿಖಿನಿಲಯೇ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಿದ್ಯಾಕಲಾವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಷೋಡಶಸ್ವರಂಗೂಡಿದ ಗಕಾರಾಂಬುಜಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದ ("ಷೋಡಶಸ್ವರಸಂಯುಕ್ತ

ಗಕಾರಾಂಬುಜಮಧ್ಯಗಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ) ತ್ರಿಕೋಣಾಕಾರವಾದ ರೂಪಾದಿ ತ್ರಿಗು ಣಾನ್ವಿತವಾದ ಅಗ್ನಿತತ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ರೇಫಾತ್-ರೇಫೆಯೆಂಬ ಬೀಜಸ್ವರದಿಂದ, ವಾ ಯುಂ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವನು, ಆರೋಪ್ಯ-ಪೂರಕದಿಂ ಕುಂಭಿಸಿ, ತತ್ರ-ಅಲ್ಲಿ, ತ್ರ್ಯಕ್ಷಂ- ಮೂರು ನೇತ್ರವುಳ್ಳಂಥ, ತರುಣರವಿನಿಭಂ-ಬಾಲಾರ್ಕಸಮಾನನಾದಂಥ, ಭಸ್ಮನಾ- ವಿಭೂತಿಯಿಂದ, ಉದ್ಧೂಳಿತಾಂಗಂ-ಲೇಪಿಸಿದ ಶರೀರವುಳ್ಳಂಥ, ಶಾಂತಂ-ರಾಗದ್ವೇಷರ ಹಿತನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಶೀಘ್ರಪ್ರಸನ್ನಂ-ಧ್ಯಾನಿಸುವಂಗೆ ಶೀಘ್ರದಿಂ ಪ್ರಸನ್ನನಪ್ಪಂಥ, ವರ ದಂ-ವರವ ಕೊಡುವಂಥ, ಅಭಯದಂ-ಅಭಯವ ಕೊಡುವಂಥ, ತಂ-ಆ, ರುದ್ರಸ್ವ ರೂಪಂ-ರುದ್ರಮೂರ್ತಿಯನು, ಯಃ-ಆವಾತನು, ಸ್ಮರೇತ್-ಧ್ಯಾನಿಸುತವೂ, ಧಾರಯೇ ತ್-ಧರಿಸುತ್ತಿಹನೋ, ತಸ್ಯ-ಆ, ಅಭ್ಯಾಸಿನಃ-ಧಾರಣಾಭ್ಯಾಸವುಳ್ಳಾತಂಗೆ, ಧಾರಣಾತ್- ಧಾರಣೆಯತ್ತಣಿಂದೆ, ಅಗ್ನೇಃ-ಅಗ್ನಿಯತ್ತಣಿಂದಾದುದ, ಸಃ ಭಯಹರಣಮಹಃ-ಭೀತಿ ಯಂ ಕೆಡಿಸುವ ಆಸಾಮರ್ಥ್ಯವು, ಸಂಭವೇತ್-ಉಂಟಾಗುವುದು. ॥೪೦॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಯುತತ್ವಧಾರಣೆಯಂ ಪೇಳ್ದಪರು.—

ಶ್ಲೋ॥ ಗಳಾದೇರ್ಭ್ರೂರ್ವೋರ್ಮಧ್ಯದೇಶೇಸಮೀರಸ್ಥಲೇಮಾಂತ
ವರ್ಣೇನದೇದೀಪ್ಯಮಾನಂ।ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪಂಸ್ಮರನ್ನೀ
ಶ್ವರಂಯಸ್ಸಖೇವಾಯುವತ್ಕ್ರೀಡತೀಶಪ್ರಭಾವಾತ್ ॥೪೧॥

ಟೀ॥ ಗಳಾದೇಃ-ಕಂಠಾದಿಯತ್ತಣಿಂಮೇಲಾದ, ಭ್ರುವೋಃ-ಹುಬ್ಬುಗಳ, ಮ ಧ್ಯದೇಶೇ-ಮಧ್ಯವೇ ನಿಯತಸ್ಥಾನವಾಗುಳ್ಳಂಥ, ಸಮೀರಸ್ಥಲೇ-ಶಾಂತಿಕಲಾವ್ಯಾಪ್ತ ವಾದ ಷೋಡಶಸ್ವರಂಗೂಡಿದ ಘಕಾರಾಂಬುಜಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದ ("ಷೋಡಶಸ್ವರಸಂ ಯುಕ್ತ ಘಕಾರಾಂಬುಜಮಧ್ಯಗಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ) ಷಟ್ಕೋಣಾಕಾರವಪ್ಪ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿ ದ್ವಿಗುಣಾನ್ವಿತವಾದ ವಾಯುತತ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಮಾಂತವರ್ಣೇನ-ಮಕಾರಕ್ಕೆ ಕಡೆ ಯೆನಿಸುವ ಯಕಾರವೆಂಬಕ್ಷರದಿಂದೆ, ಪ್ರಾಣವಾಯುವ ಪೂರಕದಿಂ ಕುಂಭಿಸಿ, ಶಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನಂ-ದೀಪಿಸುತಿರ್ಪಂಥ, ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪ -ಪ್ರಕಾಶ ಪ್ರಕಾ ಶಸ್ವರೂಪನಾದಂಥ, ಈಶ್ವರಂ-ವರಾಭಯಮೃಗಟಂಕಂಗಳಿಂ ಕೂಡಿದ ಚತುರ್ಭುಜ ಮುಳ್ಳ ಈಶ್ವರನನು, ಯಃ-ಆವಾತನು, ಸ್ಮರನ್-ಧ್ಯಾನಿಸುವವನಾಗಿ, ಧರಿಸುವನೋ, ಸಖೇ-ಎಲೈ ಸ್ನೇಹಿತನೇ, ಸಃ-ಆತನು ಈಶಪ್ರಭಾವಾತ್-ಈಶ್ವರನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದತ್ತ ಣಿಂ, ವಾಯುವತ್-ವಾಯುವಿನ ತೆರ ಸಿಲ್ಲೇಪಕನಾಗಿ, ಕ್ರೀಡತಿ-ವಿನೋದಿಸುತ್ತಿಹನು.

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಯುತತ್ವಧಾರಣೆಯುಂ ಪೇಳ್ದಪರು.

ಶ್ಲೋ॥ ಆಭ್ರೂಮಧ್ಯಾಳಿಕಾಂತೇಪವನಮತಿದೃಢಂವ್ಯೋಮದೇ
ಶೇಪ್ರಕುರ್ವನ್ಸೋಮಂಸೇಂದ್ವಾರ್ಧಮಾಲಿಂದಶಕರಕ

ಮಲಂಪಂಚವಕ್ತ್ರಂತ್ರಿಣೇತ್ರಂ । ಶ್ರೀಕಂಠಂಸಾಯುಧಂ
ತಂಸಮಧಿಕವರದಂಸರ್ವತತ್ತ್ವಾದಿತತ್ತ್ವಂ ಬಿಂದುವ್ಯೋಮ
ಸ್ವರೂಪಂ ಶಿವಮಥ ಹಯುತಂಚಿಂತಯೇದ್ಯಸ್ಸಮುಕ್ತಃ ||

ಟೀ|| ಅಥ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಯಃ-ಆವಾತನು, ಆಭ್ರೂಮಧ್ಯಾಳಿಕಾಂತೇ-ಭ್ರೂಮಧ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಲಲಾಟವೇ ಕಡೆಯಾಗ ನಿಯತಸ್ಥಾನವಾಗುಳ್ಳಂಥ, ವ್ಯೋಮದೇಶೇ-ಶಾಂತ್ಯತೀತಕಲಾವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಷೋಡಶಸ್ವರಂಗೂಡಿದ ಐಕಾರಾಂಬುಜಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದ ("ಷೋಡಶಸ್ವರಸಂಯುಕ್ತ ಐಕಾರಾಂಬುಜಮಧ್ಯಗಂ" ಎಂದುದಾಗಿ) ವರ್ತುಳಾಕಾರವಾದ ಶಬ್ದೈಕಗುಣಾನ್ವಿತವಾದ ಆಕಾಶಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಹಯುತಂ-ಹಕಾರವೆಂಬ ಬೀಜಾಕ್ಷರದಿಂ ಕೂಡಿರ್ಪಂಥ, ಪವನಂ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವನು, ಅತಿದೃಢಗಾಢಕುಂಭಕವನ್ನಾಗಿ, ಪ್ರಕುರ್ವನ್-ಮಾಡುತ್ತಿರ್ಪಂಥವನಾಗುತ್ತವೂ, ಸೋಮಂ-ಉಮಾಸಮೇತನಾದಂಥ, ಸೋಮಾರ್ಧಮೌಲಿಂ-ಅರ್ಧಚಂದ್ರನೇ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲುಳ್ಳಂಥ ದಶಕರಕಮಲಂ-ಕೆಂದಾವರೆಯಂತಿರ್ಪ ಹತ್ತು ಹಸ್ತಂಗಳುಳ್ಳಂಥ, ಪಂಚವಕ್ತ್ರಂ-ಐದುಮುಖಗಳುಳ್ಳಂಥ, ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ-ಮೂರುನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳಂಥ, ಶ್ರೀಕಂಠಂ-ವಿಷದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಕೊರಲುಳ್ಳಂಥ, ಸಾಯುಧಂ-ಶೂಲವಜ್ರಾದ್ಯಾಯುಧಗಳಿಂ ಕೂಡಿರ್ಪಂಥ, ಸಮಧಿಕವರದಂ-ಅತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವರಂಗಳಂ ಕೊಡುವಂಥ, ಸರ್ವತತ್ತ್ವಾದಿತತ್ತ್ವಂ-ಸಕಲ ತತ್ತ್ವಂಗಳಿಗೆ ಮೊದಲತತ್ತ್ವವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಬಿಂದುವ್ಯೋಮಸ್ವರೂಪಂ-ಬಿಂದ್ವಾಕಾಶರೂಪನಾದಂಥ, ತಂ-ಆಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದಂಥ, ಶಿವಂ-ಸದಾಶಿವನನು, ಯಃ-ಆವಾತನು, ಚಿಂತಯೇತ್-ಧ್ಯಾನಿಸುವನೋ, ಸಃ-ಆತನು, ಮುಕ್ತಃ-ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಪ್ಪನು. ||೪೨||

ಸೂ|| ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಧಾರಣಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಾಲಭೇದವಂ ಪೇಳುತ್ತೆ ಆ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ|| ಇತ್ಯೇವಂಧಾರಣಾಃಪಂಚಘಟಿಕಾಪಂಚಕಾನ್ವಿತಾಃ।
ಏಕೈಕಾಂಧಾರಯೇದಾಭಿರ್ದೇಹಸಿದ್ಧೋಭವೇನ್ನರಃ||೪೩||

ಟೀ|| ಇತಿ-ಈಪ್ರಕಾರದಿಂದೆ, ಪಂಚ-ಐದಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಧಾರಣಾಃ-ಧಾರಣೆಗಳು, ಏವಂ-ಈ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ, ಕ್ರಮದಿಂದೆ, ಘಟಿಕಾಪಂಚಕಾನ್ವಿತಾಃ-ಗಳಿಗೆಗಳೈದರೊಡನೆ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, (ರೇಚಕಪೂರಕದಿಂ ಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಐದೈದುಗಳಿಗೆ ಚರಿಸುವುದಾಗಿ ಕ್ರಮದಿಂದೈದೈದು ಭೂತಂಗಳ ನವರವರಧಿದೇವತೆಗಳಂ ಆಯಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಧರಿಸುವುದೆಂಬುದರ್ಥಂ) ಆಭಿಃ-ಈಧಾರಣೆಗಳಿಂದೆ, ಆವಾತನು, ಏಕೈಕಾಂ-ಒಂದೊಂದು ಭೂತಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಗಳಿಗೆಯನ್ನು, ಧಾರಯೇತ್-ಧರಿಸುವನೋ, ಸಃ ನರಃ-ಆ ಮನುಷ್ಯನು, ದೇಹಸಿದ್ಧಃ-ದೇಹಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳಾತನು, ಭವೇತ್-ಆಗುವನು. ||೪೩||

ಸೂ॥ ಪೂರ್ವಾಭ್ಯಾಸಯೋಗಿಗೆ ಈ ಧಾರಣಯೋಗದಿಂದೆ ಶೀಘ್ರದೊಳಪ್ಪ ಫಲ ಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ॥ ಏತಾಸುಭೂಮ್ಯಾದಿಕಧಾರಣಾಸುನೃಣಾಂಸದಾಪ್ರಾಣನಿ
ರೋಧನೇನ। ತ್ರಿದೋಷಜಾಸ್ಸರ್ವಪುರಾಣರೋಗಾಃನಶ್ಯಂ
ತಿಶೀಘ್ರಂನಚಸಂಶಯೋಽತ್ರ ॥೪೪॥

ಟೀ॥ ನೃಣಾಂ-ಪುರುಷರ್ಗೆ, ಏತಾಸು-ಈ ಪೂರ್ವೋದಿತಂಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಭೂಮ್ಯಾದಿಕಧಾರಣಾಸು-ಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದ ಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ, ಸದಾ-ಅನವರತವೂ, ಪ್ರಾಣನಿರೋಧನೇನ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವಂ ಕಡೆವುದರಿಂದೆ, ತ್ರಿದೋಷಜಾಃ-ವಾತಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮವೆಂಬ ತ್ರಿದೋಷದಿಂ ಪುಟ್ಟದಂಥ, ಸರ್ವಪುರಾಣರೋಗಾಃ-ಸಮಸ್ತವಾದ ಚಿರಕಾಲದ ವ್ಯಾಧಿಗಳು, ಶೀಘ್ರಂ-ಬೇಗದಲ್ಲಿ, ನಶ್ಯಂತಿ-ಕೆಡುತ್ತಿಹವು. ಅತ್ರಚ-ಈ ವ್ಯಾಧಿನಾಶದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಂಶಯಃ-ಸಂದೇಹವು, ನ-ಇಲ್ಲ. ॥೪೪॥

ಸೂ॥ „ಅಜ್ಞಾತಸ್ಯ ಕರಣಾಸಂಭವಾತ್„ ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂ ದರಿಯದಾತಂಗೆ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಂ ಫಲಿಸದಾಗಿ, ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾಸಂಮೇಳನದಿಂ ನಭ್ಯಾಸಂ ಮಾಳ್ಪಾತಂಗೆ ಮೋಕ್ಷಸಿದ್ಧಿಯಪ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಜ್ಞಾನೇನಕರ್ಮಣಾಪಂಚಧಾರಣಾಯೋಗಿಭಿರ್ಧೃತಾಃ।
ಸದಾಭ್ಯಾಸರತಾಯೈಸ್ತೇತರಂತಿಭವಸಾಗರಂ॥ ॥೪೫॥

ಟೀ॥ ಯೈಃಯೋಗಿಭಿಃ-ಆರು ಕೆಲಯೋಗೀಶ್ವರರಿಂದೆ, ಜ್ಞಾನೇನ-ಅರಿವಿನಿಂದವೂ, ಕರ್ಮಣಾ-ಅಭ್ಯಾಸಕ್ರಿಯೆಯಿಂದವೂ, ಪಂಚ-ಐದುಪ್ರಕಾರವಾದ, ಧಾರಣಾಃ-ಧಾರಣೆಗಳು, ಧೃತಾಃ-ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವೋ, ಸದಾಭ್ಯಾಸರತಾಃ-ಲೇಸಾದಧಾರಣಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತರಾಗಿರ್ಪಂಥ, ತೇ-ಆ ಯೋಗಿಗಳು, ಭವಸಾಗರಂ-ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರವನು,ತರಂತಿ-ದಾಂಟುತ್ತಿಹರು. ॥೪೫॥

ಇತಿಧಾರಣಯೋಗಃ.

ಸೂ॥ ಈ ಧಾರಣಯೋಗಾನಂತರದಲ್ಲಿ ನಿರಾಲಂಬವಾದ ಪರವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಅಹಂಭಾವವಳಿದಾತ್ಮಾರ್ಪಣವಾದ ಸಮಾಧಿಯನೇ ನೈವೇದ್ಯವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ॥ ಸುಜ್ಞಾನದೀಪೈಸ್ಸುಧಿಯಾವಲಂಬ್ಯಹೃದಾಲಯೇತ್ವಾಂ
ಮನಸಾವಲೋಕ್ಯ। ಸ್ವಾತ್ಮೋಪಹಾರಂಪರಮಾತ್ಮ
ಲಿಂಗಂಸಮಾಧಿನಾಽಸ್ಮೈವಿನಿವೇದಯಸ್ವ ॥೪೬॥

ಟೀ॥ ಎಲೈ ಮುಮುಕ್ಷುವಾದಾತನೆ, ತ್ವಂ-ನೀನು, ಹೃದಾಲಯೇ-ಬಿಂದುವೆಂಬ ಹೃದಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಪರಮಾತ್ಮಲಿಂಗಂ-ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯೇ ಪೀಠವಾಗುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿರೂಪವಾದ ಲಿಂಗವನು, ಸುಧಿಯಾ-ಅಸತ್ಯ ಅಜ್ಞಾನಾದಿ ವಾಸನೆಯಂ ತೊಲಗಿದ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿಯಿಂದೆ, ಅವಲಂಬ್ಯ-ನಿಶ್ಚೈಸಿ, ಸುಜ್ಞಾನದೀಪೈಃ-ಸವಿಕಲ್ಪರೂಪದಿಂ ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಅರಿವ ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಗಳೆಂಬ ದೀಪಂಗಳೊಡನೆ, ಮನಸಾ-ಮನನರೂಪವಾದ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯದಿಂದ, ಅವಲೋಕ್ಯ-ಕಂಡು, ಅಸ್ಮೈ-ಈ ಪರಮಾತ್ಮಲಿಂಗಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಸಮಾಧಿನಾ-ಕ್ಷೀರಕ್ಷೀರದಂತೆ ಸಮರಸಭಾವದಿಂ ಬೆರಸುವ ಸಮಾಧಿಯೋಗದಿಂದೆ, ಸ್ವಾತ್ಮೋಪಹಾರಂ-ಆತ್ಮನೈವೇದ್ಯವನು, ನಿವೇದಯಸ್ವ-ಮರಳಿ ಜೀವಭಾವವಾಗದ ವಿಶೇಷದಿಂ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ—ಪರಮವಿವೇಕಿಯಾದಾತನು ಪಾಕಾದಿಕದಿಂ ಶುದ್ಧವಾದ ಪವಿತ್ರಾನ್ನವಂ ಮರಳಿ ಭಸ್ಮಮಂತ್ರಾದಿಕದಿಂ ಶುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಪರಶಿವಂ ದೀಕ್ಷೆಯಿಂ ಶುದ್ಧನಾದಾತನಂ ಮರಳಿ ದೀಕ್ಷೋತ್ತರವಾದ ಚರ್ಯಾಯೋಗಂಗಳಿಂ ಶುದ್ಧನಂಮಾಡಿ ಸ್ವೀಕರಿಸನಾಗಿ, "ಹೃದಯಂ ಬಿಂದುಪೀಠಂಸ್ಯಾತ್ಸೃಷ್ಯಾತ್ಯಾಖ್ಯಂ ವರಾನನೇ। ಜೀವಾತ್ಮಾ ಪರಮಾತ್ಮಾಖ್ಯೆ ವರ್ತತೇ ತತ್ರಸಂತತಂ," ಎಂಬಾಗಮ ಪ್ರಮಾಣದಿಂ ಬಿಂದುವೆಂಬ ಹೃದಯಪೀಠದ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಆತ್ಮನೈವೇದ್ಯಮಂ ಮಾಳ್ಪುದೇ ಸಮಾಧಿಯೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ॥೬೭॥

ಸೂ॥ ಈ ಶಿವಾತ್ಮರುಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯರೂಪವಾದ ಸಮಾಧಿಯೋಗವನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತಪೂರ್ವಕದಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ॥ ಜಲಸೈಂಧವಯೋರ್ಯಥೈಕ್ಯಯೋಗಾದ್ಭವತೀಹಾಪಿತಥಾಹಿ
ಸಾಮರಸ್ಯಂ ।ಮನಸಶ್ಚ ಸದಾತ್ಮನಶ್ಚ ಯೋಗಾತ್ಸಮಾಧೀರಿ
ತಿಕಥ್ಯತೇಯಮೀಂದ್ರೈಃ॥ ॥೬೮॥

ಟೀ॥ ಜಲಸೈಂಧವಯೋಃ-ಸಲಿಲಲವಣಂಗಳಿಗೆ, ಐಕ್ಯಯೋಗಾತ್-ಕೇವಲವಾದ ಯೋಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಯಥಾ-ಹೇಂಗೆ, ಸಾಮರಸ್ಯಂ-ಸಾಮರಸ್ಯವು, ಭವತಿ-ಆಗುತ್ತಿರ್ದಿತು. ಇಹಾಪಿ-ಈ ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಮನಸಶ್ಚ-ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯಕ್ಕೂ, ಸದಾತ್ಮನಶ್ಚ-ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ, ಯೋಗಾತ್-ಯೋಗದದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಸಾಮರಸ್ಯಂ-ಸಮರಸಭಾವವು, ತಥಾಹಿ-ಹಾಂಗೇ ಅಹುದು. ಸ ತು-ಆ ಸಮರಸವಾಯಿತ್ತಾದೊಡೆ, ಯಮೀಂದ್ರೈಃ-ಯೋಗೀಶ್ವರರಿಂದೆ, ಸಮಾಧಿರಿತಿ-ಸಮಾಧಿಯೆಂದು, ಕಥ್ಯತೇ-ಪೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿರ್ದಿತು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ—ಪ್ರಕೃತಿಜನ್ಯವಾದ ಮನ ಪಚೇತನವಪ್ಪುದರಿಂ ಪರಮಾತ್ಮನೊಡನೆ ಸಾಮರಸ್ಯಗೊಳ್ಳದಾಗಿ, ಮನಶ್ಶಬ್ದಕ್ಕಾತ್ಮಚೈತನ್ಯವೇ ಅರ್ಥವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ॥೬೮॥

ಸೂ॥ ಪರಮುಕ್ತಿ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಗಳೊಳಗೆ ಶಿವ ಅವಸ್ಥೆಯುಳ್ಳಿರ್ದಾವರೂ ಅರಿತು ಪ್ರಕಾಶಯೋಗವಂತೆ ಜೀವಪರಮಸಾಮರಸ್ಯವೇ ಸಮಾಧ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ—

ಶ್ಲೋ॥ ಯದಾಭವತಿಚೈಕತ್ವಂಜೀವಾತ್ಮಪರಮಾತ್ಮನೋಃ।
ತದಾಸಮಾಧ್ಯವಸ್ಥಾಂತಾಂಗಮಿಷ್ಯಂತಿಯಮೀಶ್ವರಾಃ ॥೪೮॥

ಟೀ॥ ಯದಾ-ಆವಕಾಲನಲ್ಲಿ, ಜೀವಾತ್ಮಪರಮಾತ್ಮನೋಃ-ಧ್ಯಾತೃಧ್ಯೇಯರೂಪವಾದ ಜೀವಪರಮರುಗಳಿಗೆ, ಏಕತ್ವಂ-ನಿರುಪಾಧಿಕವಾದ ಕೈವಲ್ಯವು, ಭವತಿ-ಆಗುತ್ತಿದ್ದೀತು. ತದಾ-ಆಕಾಲನಲ್ಲಿ, ಯಮೀಶ್ವರಾಃ-ಯೋಗೀಶ್ವರರು, ತಾಂ-ಆ ಪೂರ್ವೋದಿತವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸಮಾಧ್ಯವಸ್ಥಾಂ-ಸಮಾಧಿಯೋಗದವಸ್ಥೆಯನು, ಗಮಿಷ್ಯಂತಿ-ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ—ಇಲ್ಲಿಯ ಏಕಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಏಕರಸತ್ವಮುಂ ಪೇಳಲಚೇತನವಪ್ಪುದಾಗಿ, ಕೈವಲ್ಯವೇ ಅರ್ಥವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ॥೪೮॥

ಸೂ॥ "ದ್ವಿಧಾಸಮಾಧಿರಾಖ್ಯಾತೋಽಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತಪ್ರಭೇದತಃ" ಎಂದುದಾಗಿ, ಈ ಸಮಾಧಿಯುಂ ಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಯೆಂದೂ, ಅಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಯೆಂದೂ, ಎರಡುಪ್ರಕಾರವಪ್ಪುದಾಗಿ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಸ್ವರೂಪಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ॥ ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನಿನಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಿವಿಷಯಾಶ್ಶಬ್ದಾದಯೋಽಹಂ
ಮನೋವೃತ್ತಿರ್ಲೇಶಸುಖಾಸುಖಾನಿಚತಥಾಮಾನಾವಮಾನಾ
ವಪಿ ॥ ಶೀತೋಷ್ಣಾನಿನಪುಣ್ಯಪಾಪಸುಮಹಾಸಂಕಲ್ಪಜಾಲಾ
ನ್ಯಹೋಽನೈವಾನೇನಸಮಾಧಿನಾಸಹಮುನೌಲೀನೇಪರಬ್ರಹ್ಮಣಿ ॥

ಟೀ॥ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣಿ-ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ, ಮುನೌ-ಯೋಗೀಶ್ವರನು, ಅನೇನ-ಈ, ಸಮಾಧಿನಾ-ಸಮಾಧಿಯೋಗದಿಂದ, ಸಹ-ಕೂಡಿ, ಲೀನೇ-ಸಾಮರಸ್ಯವನೆಯ್ದಲಾಗಿ, ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನಿ-ಶ್ರೋತ್ರಮೊದಲಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ-ದಶವಿಧಮಾದಿಂದ್ರಿಯಂಗಳು, ನ-ಇಲ್ಲ. ಶಬ್ದಾದಯಃ-ಶಬ್ದಮೊದಲಾಗಿರ್ಪಂಥ, ವಿಷಯಾಃ-ವಿಷಯಂಗಳು, ನ-ಇಲ್ಲ. ಅಹಂಮನೋವೃತ್ತಿಃ-ಅಹಂಕಾರಮನೋವರ್ತನಗಳು, ನ-ಇಲ್ಲ. ಲೇಶಸುಖಾಸುಖಾನಿಚ ಬುದ್ಧಿಭೇದಮಂ ಕ್ಷಣಿಕಂಗಳಾದ ಸುಖದುಃಖಂಗಳೂ, ನ-ಇಲ್ಲ ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ, ಮಾನಾವಮಾನಾವಪಿ-ಪೂಜ್ಯತ್ವಾಪೂಜ್ಯತ್ವಂಗಳೂ, ನ-ಇಲ್ಲ. ಶೀತೋಷ್ಣಾನಿ-ಶೀತೋಷ್ಣಾದಿಗಳು, ನ-ಇಲ್ಲ. ಪುಣ್ಯಪಾಪಸುಮಹಾಸಂಕಲ್ಪಜಾಲಾನಿ-ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಂಗಳಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಪಾಪಕರ್ಮಂಗಳಂ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂಬ ಮಹಾ ಸಂಕಲ್ಪಸಮೂಹಂಗಳು, ನ-ಇಲ್ಲ, ಅಹೋ-ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ("ನಶೃಣೋತಿ ನಚಾಘ್ರಾತಿನರಸ್ಯತಿನಪಶ್ಯತಿ । ನಚಸ್ಪರ್ಶಂ ವಿಜಾನಾತಿ ನಚಸಂಕಲ್ಪತೇಮನಃ । ನಚಾಭಿಮನ್ಯತೇ ಕಿಂಚಿನ್ನಚ ಬುಧ್ಯತಿಕಾಷ್ಠವತ್। ಧ್ಯೇಯೇಶಿವೇಯಥಾಲೀನೋ ಧ್ಯಾತಾತಿಷ್ಠತ್ಯಭೇದತಃ। ಅಜ್ಞಾತಸ್ತಂಭವತ್ಕಿಂಚಿದಜ್ಞಾತಸ್ಸಸಮಾಧಿಕಃ", ಎಂದುದಾಗಿ) ॥೪೯॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಸ್ಥನಾದ ಯೋಗೀಶ್ವರನು ಬಾಹ್ಯಾಂತಃಕರಣಂಗಳ ಚೇಷ್ಟಾಚೇಷ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಕತ್ವದಿಂ ನಿರ್ಲೇಪನೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ.

ಶ್ಲೋ॥ ಯುಕ್ತಾಹಾರೋಯಮೀಂದ್ರೋ ನಿರಶನಪರೋವಾಥ ವಾಯುಕ್ತನಿದ್ರೋನಿದ್ರಾತ್ಯಕ್ತೋಗುಹಾಯಾಂ ವಸತಿವಿಚರತಿಕ್ಷ್ಮಾತಲೇನಿಸ್ಪೃಹಾತ್ಮಾ ॥ ನಾನಾಕರ್ಮಕ್ರಿಯಾಸು ಪ್ರಥಿತಕುಶಲಯುಕ್ತೋಪಿವಾನಿಷ್ಕ್ರಿಯೋವಾ ನಾನಾ ಚೇಷ್ಟಾಸ್ವಜಸ್ರಂವಿಹರತಿಚಸಮಾಧೌಸಮಾಸಕ್ತಚೇತಾಃ ॥

ಟೀ॥ ಯಮೀಂದ್ರಃ- ಯೋಗೀಶ್ವರನು, ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ-ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಹಾರವುಳ್ಳಾತನಾದರೂ, ಅಥವಾ-ಹಾಂಗಲ್ಲದಿದ್ದೊಡೆ,ನಿರಶನಪರೋವಾ-ನಿರಾಹಾರದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾದರೂ, ಯುಕ್ತನಿದ್ರಃ-ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟನಿದ್ರೆಯುಳ್ಳಾತನಾದರೂ, ನಿದ್ರಾತ್ಯಕ್ತಃ-ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾದರೂ, ನಿಸ್ಪೃಹಾತ್ಮಾ-ವೀತರಾಗನಾಗಿ, ಗುಹಾಯಾಂ-ಗುಹೆಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ವಸತಿ-ಇರುತ್ತಿಹನು, ಕ್ಷ್ಮಾತಲೇ-ಭೂತಳದಲ್ಲಾದರೂ, ವಿಚರತಿ-ಚರಿಸುತ್ತಿಹನು, ನಾನಾಕರ್ಮಕ್ರಿಯಾಸು-ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಾದ ಕರ್ಷಣವಶೀಕರಣಾದಿಕರ್ಮಂಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಥಿತಕುಶಲಯುಕ್ತೋಪಿವಾ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂ ಕೂಡಿದಾತನಾದರೂ, ನಿಷ್ಕ್ರಿಯೋವಾ-ಆ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳ ಬಿಟ್ಟಾತನಾದರೂ, ನಾನಾಚೇಷ್ಟಾಸು-ನಾನಾವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಲ್ಲಿ, ಅಜಸ್ರಂ-ಅನವರತವೂ, ಸಮಾಧೌ-ಶಿವಸಾಮರಸ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸಮಾಸಕ್ತಚೇತಾಃ-ಮುಳುಗಿದ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳಾತನಾಗಿ, ವಿಹರತಿ-ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿಹನು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-" ಚಿದಾನಂದರಸೋಲ್ಲಾಸಪರಿಪೂರ್ಣದಿಗಂತರಃ।ಚಿದಾನಂದರಸಜ್ಞಶ್ಚ ಯಥಾಶಿಸ್ತೇರುದ್ಧಮಾರುತಃ॥ ಸಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಸ್ಸ್ಯಾದ್ಧ್ಯಾನದ್ವಾದಶಕಾವಧಿಃ" ಎಂದುದಾಗಿ, "ಪುಂಖಾನುಪುಂಖವಿಷಯೇಕ್ಷಣತತ್ಪರೋಪಿಬ್ರಹ್ಮಾವಲೋಕನನಿರೂಢಮನಾಶ್ಚ ಯೋಗೀ" ಎಂಬ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣದಿಂ ಪರಾನುಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಭೋಗಿಯಾದರೂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಪ್ಪುದರಿಂ ಸಿಲ್ಕನೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ)

ಸೂ ॥ ಈಪ್ರಕಾರದಿಂದಷ್ಟಾಂಗಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಸಂಪನ್ನನಾದ ಯೋಗೀಶ್ವರಂಗಾಗುವ ಸಿದ್ಧಿಗಳಂ ಪೇಳ್ವೆನೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಏವಮಷ್ಟಾಂಗಯೋಗೇನಹಠೇನಾನೇನನೈಷ್ಠಿಕಃ ।
ಅನಾಲಸ್ಯಕೃತಾಭ್ಯಾಸಸ್ಸಿದ್ಧೀರ್ವೃಶ್ಯಶೃಣುತತ್ತ್ವತಃ ॥೨೧॥

ಟೀ॥ ಯಃ-ಆವನಾನೊರ್ವ, ನೈಷ್ಠಿಕಃ-ದೇಹಾಂತವಾಗಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸನಿಷ್ಠನಾದಾತನು, (ಭೌತಿಕನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಮಿತಫಲಮಂಪಡೆದು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಮಂ ಬಿಡುವಾತನಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥಂ) ಏವಂ-ಈಪ್ರಕಾರವಾದ, ಹಠೇನ-ಹಠರೂಪವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಅನೇನ-ಈ, ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗೇನ-ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗದಿಂದ,ಅನಾ

ಲಸ್ಯಕೃತಾಭ್ಯಾಸಃ-ಅನಾಲಸ್ಯಕೃತಾಭ್ಯಾಸವುಳ್ಳಾತನಾಗುವನೋ, ತಸ್ಯ-ಆತಂಗೆ, ತಾಃ-ಆಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಂಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸಿದ್ಧೀಃ-ಸಿದ್ಧಿಗಳನು, ಶೃಣು-ಕೇಳು. ||೫೧||

ಸೂ|| ಆ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ನ್ನೆರಡುಶ್ಲೋಕಂಗಳಿಂ ಪೇಳ್ವಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಪ್ರಥಮೇಹತರುಕ್ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಿಯ ಏವಾಥಸವತ್ಸರೇ
ದ್ವಿತೀಯೇ । ಕವಿತಾಂಕುರುತೇಸುಪರ್ವಾಣ್ಯಾಭುಜ
ಗಾದ್ಯೈರ್ನಚಬಾಧ್ಯತೇತೃತೀಯೇ ||೫೨||

ಟೀ|| ಸಃ-ಆಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವಂಮಾಡುವಾತನು, ಪ್ರಥಮೇ-ಮೊದಲಾದ, ವತ್ಸರೇ-ವರ್ಷದಲ್ಲಿ; ಹತರುಕ್-ರೋಗವಿಲ್ಲದಾತನಾಗಿ, ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಿಯಏವ-ಸಕಲಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರೀತನೇ ಆಗುವನು. ಅಥ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ದ್ವಿತೀಯೇ-ಎರಡನೆಯವರ್ಷದಲ್ಲಿ; ಸುಪರ್ವಾಣ್ಯಾ-ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಿಂದ, ಕವಿತಾಂ-ಕವಿತ್ವವನು, ಕುರುತೇ-ಮಾಡುತ್ತಿಹನು, ತೃತೀಯೇ-ಮೂರನೆಯವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಭುಜಗಾದ್ಯೈಃ-ಸರ್ಪಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ, ನಬಾಧ್ಯತೇ-ಬಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರನು. ||೫೨||

ಶ್ಲೋ|| ಚತುರ್ಥಕೇನಾತುರಹಾಪಿಪಾಸಾನಿದ್ರಾದಿಶೀತಾತಪವರ್ಜಿ
ತಸ್ಸ್ಯಾತ್ । ದೂರಶ್ರವಃಪಂಚಮವತ್ಸರೇವಾಕ್ಸಿದ್ಧಿಃಪ
ರೇಷಾಂತನುಷುಪ್ರವೇಶಃ ||೫೩||

ಟೀ|| ಚತುರ್ಥಕೇನ-ನಾಲ್ಕನೆಯವತ್ಸರದಿಂದ, ಆತುರಹಾ-ವ್ಯಾಕುಲವಕೆಡಿಸುವಾತನಾಗಿ; ಪಿಪಾಸಾನಿದ್ರಾದಿಶೀತಾತಪವರ್ಜಿತಃ-ತೃಷೆನಿದ್ರೆ (ಆದಿಶಬ್ದದಿಂ ಪಸಿವುಶೋಕಾದಿಕವು) ಶೀತಾತಪಂಗಳೆಂಬ ಇವರಿಂದ ತೊಲಗಲುಪಟ್ಟಾತನು, ಸ್ಯಾತ್-ಆಗುವನು. ಪಂಚಮವತ್ಸರೇ-ಐದನೆಯವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ದೂರಶ್ರವಃ-ದೂರಶ್ರವಣವು, ವಾಕ್ಸಿದ್ಧಿಃ-ವಾಕ್ಯದಸಿದ್ಧಿಯು, ಪರೇಷಾಂ ತನುಷು ಪ್ರವೇಶಃ-ಪರಕಾಯಪ್ರವೇಶವು, ಅಹುದು.

ಶ್ಲೋ|| ಷಷ್ಠೇಸವಜ್ರೈರಪಿನೈವಭಿದ್ಯತೇತತೋಽತಿವೇಗೀಚಸ
ದೂರದರ್ಶನಃ। ತ್ಯಜೇದ್ಭುವಂಸಪ್ತಮವತ್ಸರೇಽಷ್ಟಧಾವಿ
ಭೂತಯುಕ್ಚಾಥಭವೇಯುರಷ್ಟಮೇ ||೫೪||

ಟೀ|| ಸಃ ಆ ಯೋಗೀಶ್ವರನು, ಷಷ್ಠೇ-ಆರನೆಯಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ, ವಜ್ರೈರಪಿ-ವಜ್ರಂಗಳಿಂದವೂ, ನಭಿದ್ಯತಏವ-ಭೇದಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರನೇ, ತತಃ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಅತಿವೇಗೀಚ-ಅತ್ಯಂತವೇಗವುಳ್ಳಾತನಾಗಿ, ಸುದೂರದರ್ಶನಃ-ಲೋಕಾಂತರಗಳಲ್ಲಿಯವಸ್ತುಗಳಂ ಕಾಣುವ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳಾತನಾಗುವನು. ಸಪ್ತಮವತ್ಸರೇ-ಏಳನೆಯವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಭುವಂ-ಭೂಮಿಯನ್ನು, ತ್ಯಜೇತ್-ಬಿಡುವನು. (ಖಚರತ್ವಸಿದ್ಧಿಯಹುದೆಂ

ಬುವರ್ಥಂ) ಅಥ-ಅನಂತರಸಲ್ಲಿ, ಅಷ್ಟಮೇ-ಎಂಟನೆಯುವತ್ಸರದಲ್ಲಿ, ಅಷ್ಟಧಾ-ಅಣಿ ಮಾದಿರೂಪದಿಂದೆಂಟುಪ್ರಕಾರವಾದ, ವಿಭೂತಯಶ್ಚ-ಐಶ್ವರ್ಯಂಗಳೂ, ಭವೇಯುಃ-ಆಗುವುವು. ॥೫೪॥

ಶ್ಲೋ॥ ಗಗನಚರಶ್ಚದಿಗ್ವಿಚರೋನವಮೇಽಬ್ದೇ ವಜ್ರಕಾಯ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ । ಸಮನೋವೇಗೀದಶಮೇಯತ್ರೇಚ್ಛಾತತ್ರಗ ಚ್ಛತಿಹಿ ॥೫೫॥

ಟೀ॥ ನವಮೇ-ಒಂಭತ್ತನೆಯ, ಅಬ್ದೇ-ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಯಸ್ತು-ಶಿವನಾನೊರ್ವ ಯೋಗೀಶ್ವರನು, ಗಗನಚರಃ-ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಚರಿಸುವಾತನಾಗಿ, ದಿಗ್ವಿಚರಃ-ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಚರಿಸುವಾತನಾಗಿ, ವಜ್ರಕಾಯಃ-ವಜ್ರಶರೀರಿಯು, ಸ್ಯಾತ್-ಆಗುವನೋ, ಸಃ-ಆತ ನು, ದಶಮೇ-ಹತ್ತನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಮನೋವೇಗೀ- ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳಾತನಾಗಿ-ಯತ್ರ-ಆವಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ, ಇಚ್ಛಾ-ಎಯ್ದುವಇಚ್ಛೆಯುಂಟೋ, ತತ್ರ-ಅಲ್ಲಿ, ಗಚ್ಛತಿಹಿ. ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನಲಾ ॥೫೫॥

ಶ್ಲೋ॥ ಏಕಾದಶಕೇವರ್ಷೇಸರ್ವಾಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಿಮಾನ್ಭವೇದ್ಯೋಗೀ । ದ್ವಾದಶಕೇಶಿವತುಲ್ಯೋಹರ್ತಾಕರ್ತಾಸ್ವಯಂಭವತಿ ॥೫೬॥

ಟೀ॥ ಏಕಾದಶಕೇ-ಹನ್ನೊಂದನೆಯದಾದ, ವರ್ಷೇ-ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಯೋಗೀ-ಯೋಗೀಶ್ವರನು, ಸರ್ವಾಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಿಮಾನ್-ಸರ್ವ-ಸಕಲಲೋಕಂಗಳಲ್ಲಿ, ಆಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಿಮಾನ್-ಆಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳಾತನು, ಭವೇತ್-ಆಗುವನು, ದ್ವಾದಶಕೇ-ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಶಿವತುಲ್ಯಃ-ಶಿವಸಮಾನನಾಗಿ, ಸ್ವಯಂ-ತಾನೇ, ಹರ್ತಾ-ಲೋಕಗಳ ಸಂಹರಿಸುವಾತನು, ಕರ್ತಾ-ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವಾತನು, ಭವತಿ-ಆಗುತ್ತಿಹನು. ॥೫೬॥

ಸೂ॥ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂನಿರ್ವಿಘ್ನವಾದಭ್ಯಾಸದಿಂ ಯೋಗಸಿದ್ಧನಪ್ಪನೆಂದುಪೇಳ್ದಪಂ

ಶ್ಲೋ॥ ದ್ವಾದಶವರ್ಷೈರೇವಂ ಸದ್ಗುರುನಾಥಸ್ಯಪಾದಯೋರ್ಭ ಕ್ತ್ಯಾ । ನಿರ್ವಿಘ್ನೇನದೃಢಾತ್ಮಾಸಿದ್ಧೋಭವತೀತಿಸಂಸಿದ್ಧಂ ॥

ಟೀ॥ ಏವಂ-ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರದಿಂದೆ, ಸದ್ಗುರುನಾಥಸ್ಯ-ಶ್ರೀಗುರುಸ್ವಾಮಿಯ, ಪಾದಯೋಃ-ಪಾದಂಗಳಲ್ಲಿಯ, ಭಕ್ತ್ಯಾ-ಭಕ್ತಿಯಿಂದೆ, ದ್ವಾದಶವರ್ಷೈಃ-ಹನ್ನೆರಡುವರ್ಷಂಗಳಿಂದೆ, ನಿರ್ವಿಘ್ನೇನ-ವಿಘ್ನವಿಲ್ಲದಿಹುದರಿಂದೆ, (ಆ ವಿಘ್ನಂಗಳಾವಾವುವೆಂದೊಡೆ-ಅತ್ಯುಷ್ಣವತಿಲವಣವತ್ಯಾಮ್ಲವತಿಕಟುವಸವಿತಾಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಿಂ ತಿಲತೈಲಪಿಣ್ಯಾಕ-ಸರ್ಷಪಲಶುನವಮೂಲಕಂದಬದರೀ ಫಲಾದಿಗಳಿಂ ದುರ್ಜನಸಂಗ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗವಹ್ನಿಸಂಗದೇಶಪರ್ಯಟನಾದಿಕಂಗಳಿಂ ಸ್ನಾನೋಪವಾಸ ಲೋಕಾನುಸರಣಬಹುಭಾಷಣ

ಬಹ್ವಾಹಾರ ಬಹುನಿದ್ರಾದಿಕಂಗಳಿಂ ಯೋಗಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವಪ್ಪುದಾಗಿ, ಇವಂಬಿಡಬೇಕೆಂ ಬುದರ್ಥಂ)ದೃಢಾತ್ಮಾ-ನಿಶ್ಚಯಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳಂಥಾತನು, ಸಿದ್ಧಃ-ಯೋಗಸಿದ್ಧನು, ಭವ ತಿ-ಆಗುತ್ತಿಹನು, ಇತಿ-ಹೀಗೆಂಬುದು, ಸಂಸಿದ್ಧಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಿದ್ಧವು ||೫೬||

ಸೂ|| ಈ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗವೇ ಅಷ್ಟವಿಧಾರ್ಚನಾರೂಪವಪ್ಪುದರಿಂದೀಯೋಗಂ ಗಳನಭ್ಯಾಸಿಸಲ್ವೇಕೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಅತಏವಮಹಾಶ್ಚರ್ಯಂ ಯೋಗಮಷ್ಟಾಂಗಮಾದರಾತ್ ।
ಶಿವಪೂಜಾಂಗಮೇತದ್ಧಿ ತ್ವಮೇವಾಭ್ಯಾಸಮಂ ಕುರು ||೫೮||

ಟೀ|| ಅತಏವ-ಇದುಕಾರಣದಿಂದವೇ, ಮಹಾಶ್ಚರ್ಯಂ- ಖೇಚರತ್ವಾದಿಸಿದ್ಧಿಗಳ ಪ್ಪುದರಿಂ ವತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಅಷ್ಟಾಂಗಂ-ಯಮನಿಯಮಾದಿರೂಪದಿಂ ವಷ್ಟಾಂಗ ವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಯೋಗಂ-ಶಿವಯೋಗವನು, ಆದರಾತ್-ಪ್ರೀತಿಯುತ್ತಣಿಂದೆ, ತ್ವಮೇವ- ನೀನೆ, ಅಭ್ಯಾಸಂ-ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು, ಕುರು-ಮಾಡು, ಏತತ್-ಈ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗ ವು, ಹಿ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ, ಶಿವಪೂಜಾಂಗಂ-ಶಿವಾರ್ಚನಾಂಗವು. ||೫೮||

ಸೂ|| ಈ ಹಠಯೋಗೀಶ್ವರಂಗೆ ಭೋಗಮೋಕ್ಷಂಗಳು ಸ್ವೇಚ್ಛಾಧೀನಂಗಳೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ನಿರಂತರಕೃತಾಭ್ಯಾಸಾಜ್ಜರಾಮರಣವರ್ಜಿತಃ। ಸಜೀವೇ ದಿಚ್ಛಯಾಲೋಕೇತತೋಮುಕ್ತಿಮವಾಪ್ನುಯಾತ್ ||೫೯||

ಟೀ|| ನಿರಂತರಕೃತಾಭ್ಯಾಸಾತ್-ಎಡೆವಂತವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಯೋಗಾಭ್ಯಾ ಸದ ದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಜರಾಮರಣವರ್ಜಿತಃ-ಜರಾಮರಣಂಗಳಿಲ್ಲದಿರ್ಪಂಥ, ಸಃ-ಆಯೋಗೀ ಶ್ವರನು, ಇಚ್ಛಯಾ-ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದೆ, ಲೋಕೇ-ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಜೀವೇತ್-ಬದುಕುವ ನು. ತತಃ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಮುಕ್ತಿಂ-ಮೋಕ್ಷವನು, ಅವಾಪ್ನುಯಾತ್-ಎಯ್ದುವನು.||

ಸೂ|| ಈ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗವೇ ಲಿಂಗಸ್ಥಲವೆನಿಸುವ ಭಕ್ತಾದ್ಯೈಕ್ಯಾಂತವಾದ ಷಟ್ಸ್ಥಲವಪ್ಪುದೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಂಥಂಗಳಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಯಮೇನನಿಯಮೇನೈವಮನ್ಯೇಭಕ್ತ ಇತಿಸ್ವಯಂ ।
ಸ್ಥಿರಾಸನಸಮಾಯುಕ್ತೋ ಮಹೇಶ್ವರಪದಾನ್ವಿತಃ ||೬೦||

ಟೀ || ಯಮೇನನಿಯಮೇನೈವ-ಯಮನಿಯಮವೆಂಬ ಯೋಗದ್ವಯದಿಂದವೆ, ಸ್ವಯಂ-ತಾನು, ಭಕ್ತಇತಿ-ಭಕ್ತನೆಂದು, ಮನ್ಯೇ-ತಿಳವುತ್ತಿರ್ಪೆನೆ. ಸ್ಥಿರಾಸನಸಮಾ ಯುಕ್ತಃ-ಸ್ಥಿರವಾದಾಸನದೊಡಗೂಡಿದಾತನು, ಮಹೇಶ್ವರಪದಾನ್ವಿತಃ- ಮಹೇಶ್ವರ ಸ್ಥಲದಿಂದೆ ಕೂಡಿದಾತನು, (ಯಮನಿಯಮಂಗಳೇ ಶ್ರದ್ಧಾರೂಪವಪ್ಪುದರಿಂದಾತನೆ

ಭಕ್ತನೆನಿಸುವನು. ಸ್ಥಿರಾಸನವೇ ನಿಷ್ಠಾರೂಪವಪ್ಪುದರಿಂದಾತನೇ ಮಹೇಶ್ವರನೆನಿಸುವನೆಂಬುದರ್ಥಂ) ||೬೦||

ಶ್ಲೋ|| ಚರಾಚರಲಯಸ್ಥಾನಂಲಿಂಗಮಾಕಾಶಸಂಜ್ಞಕಂ । ಪ್ರಾಣೋತದ್ವ್ಯೋಮ್ನಿಸಂಲೀನೇಪ್ರಾಣಲಿಂಗೀಭವೇತ್ಪುಮಾನ್ ॥

ಟೀ|| ಚರಾಚರಲಯಸ್ಥಾನಂ-ಚರ-ಚೇತನವೆನಿಸುವ ಸವಿಕಲ್ಪನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಮಕವಾದ ಜ್ಞಾನಸಂತಾನಕ್ಕೂ, ಅಚರ-ಅಚೇತನವೆನಿಸುವ ತತ್ವತಾತ್ವಿಕಂಗಳಿಗೂ, ಲಯಸ್ಥಾನಂ-ಬೀಜರೂಪದಿಂ ಗರ್ಭೀಕರಿಸುವ ಲಯಸ್ಥಾನವಾದುದು, ಲಿಂಗಂ-ನಾದಾತ್ಮಕವಾದ ಶುದ್ಧಪ್ರಸಾದಲಿಂಗವು, ಆಕಾಶಸಂಜ್ಞಕಂ-ಆಕಾಶವೆಂಬಹೆಸರುಳ್ಳುದು, ತದ್ವ್ಯೋಮ್ನಿ-ಆ ಪರಮಾಕಾಶವೆನಿಸುವ ಶಿವಬೀಜದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಣೇ-ಪ್ರಾಣಕಲಾತ್ಮಕವಾದಾತ್ಮಬೀಜವು, ಸಂಲೀನೇ-ಮನೋಮಾರುತಂಗಳೊಡನೆಕೂಡಿ ವಿಲಯವನೆಯ್ದಲಾಗಿ, ಪುಮಾನ್-ಆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಸಂಪನ್ನನಾದ ಪುರುಷನು, ಪ್ರಾಣಲಿಂಗೀ-ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಿಯು, ಭವೇತ್-ಆಗುವನು. (ಆತಂಗನುಭವಭಕ್ತಿಯಪ್ಪುದರಿಂ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಿಯೆಂಬುದರ್ಥಂ) ||೬೧||

ಶ್ಲೋ|| ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರೇಣಸಂಯುಕ್ತಃಪ್ರಸಾದೀತಿನಸಂಶಯಃ ।
ಧ್ಯಾನಧಾರಣಸಂಪನ್ನಶ್ಶರಣಸ್ಥಲವಾನ್ಸುಧೀಃ ||೬೨||

ಟೀ|| ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರೇಣ-ಆ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಲಯಿಸುವ ಮನೋಮಾರುತಂಗಳನು ಕೆನರಲೀಸದಿಹುದರಿಂದೆ, ಸಂಯುಕ್ತಃ-ಕೂಡಿದಂಥಾತನು, ಪ್ರಸಾದೀತಿ-ಪ್ರಸಾದಿಯೆನಿಸುವನು, ಸಂಶಯಃ-ಸಂದೇಹವು-ನ-ಇಲ್ಲ. (ಆತಂಗವಧಾನಭಕ್ತಿಯಪ್ಪುದರಿಂ ಪ್ರಸಾದಿಯೆನಿಸುವನೆಂಬುದರ್ಥಂ) ಧ್ಯಾನಧಾರಣಸಂಪನ್ನಃ- ಮಹಾಲಿಂಗದಧ್ಯಾನದಿಂ ಧಾರಣದಿಂ ಸಂಪನ್ನನಾದಾತ, ಸುಧೀಃ-ಬಲ್ಲಾತನು, ಶರಣಸ್ಥಲವಾನ್-ಶರಣಸ್ಥಲವುಳ್ಳಾತನಾಗುವನು. (ಆಧ್ಯಾನಧಾರಣಯೋಗಂಗಳಿಂದಾನಂದಭಕ್ತಿಯಪ್ಪುದಾಗಿ ಆತನೇ ಶರಣನೆಂಬುದರ್ಥಂ) ||೬೦||

ಶ್ಲೋ|| ಲಿಂಗೈಕ್ಯೋದ್ವೈತಭಾವಾತ್ಮಾನಿಶ್ಚಲೈಕಸಮಾಧಿನಾ ।
ಏವಮಷ್ಟಾಂಗಯೋಗೇನವೀರಶೈವೋಭವೇನ್ನರಃ ||೬೪||

ಟೀ|| ನಿಶ್ಚಲೈಕಸಮಾಧಿನಾ-ಸಂಪೂರ್ಣಕುಂಭದಂತೆ ನಿಸ್ತರಂಗಾಂಬುಧಿಯಂತೆ ನಿಶ್ಚಲತ್ವವೇ ಮುಖವಾದ ಸಮಾಧಿಯೋಗದಿಂದೆ, ಅದ್ವೈತಭಾವಾತ್ಮಾ-ಜ್ಞಾತೃಜ್ಞೇಯವೆಂಬ ದ್ವೈತಭಾವವಿಲ್ಲದಾತನು, ಲಿಂಗೈಕ್ಯಃ-ಲಿಂಗೈಕ್ಯನೆನಿಸುವನು. ಆತಂಗೆ ಸಮರಸಭಕ್ತಿಯಪ್ಪುದರಿಂದೈಕ್ಯನೆಂಬ-ದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ಏವಂ- ಈಪ್ರಕಾರವಾದ, ಅ

ಷ್ಟಾಂಗಯೋಗೇನ-ಯಮಾದ್ಯಷ್ಟಾಂಗಯೋಗದಿಂದ, ನರಃ-ಪುರುಷನು, ವೀರಶೈವಃ-ಷಟ್ಸ್ಥಲವುಳ್ಳ ವೀರಶೈವನು, ಭವೇತ್-ಆಗುವನು. ॥೬೩॥

ಸೂ॥ ಈ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಪೇಳ್ದ ಕರ್ಮಾಷ್ಟಾಂಗಯೋಗದಿಂದವೂ ಮುಂದೆಪೇಳ್ವ ಜ್ಞಾನಾಷ್ಟಾಂಗಯೋಗದಿಂದವೂ ಶಿವಯೋಗವನಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನಕರ್ಮಣಾಜ್ಞಾನತೋಽಪಿವಾ ।
ತ್ವಮಪ್ಯಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗೇಣಶಿವಯೋಗೀಭವಾನಘ ॥೬೪॥

ಟೀ॥ ಅನಘ-ಎಲೆಪಾಪರಹಿತನಾದ ಶಿಷ್ಯನೆ, (ಇಲ್ಲಿ ಯಮನಿಯಮಾದಿಕಂಗಳಿಂ ಸಂಚಿತಪ್ರಾರಬ್ಧರೂಪಮಾದ ಪಾಪದನಾಶಮಪ್ಪುದಾಗಿ, ಅದೇ ಶಾಂತಿಯೆನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ:— "ಪ್ರಾಣಾಯಾಮೇನಸಿಧ್ಯಂತಿಸರ್ವಶಾಂತ್ಯಾದಯಃಕ್ರಮಾತ್ । ಶಾಂತಿಃಪ್ರಶಾಂತಿರ್ದೀಪ್ತಿಶ್ಚಪ್ರಸಾದಶ್ಚ ತತಃಪರಂ। ನಾಶಸ್ಸರ್ವಸ್ಯಪಾಪಸ್ಯಶಾಂತಿರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ । ತಮಸೋಽಂತರ್ಬಹಿರ್ನಾಶಃಪ್ರಶಾಂತಿರಭಿಧೀಯತೇ॥ ಬಹಿರಂತಃಪ್ರಕಾಶೋಯಸ್ಸಾದೀಪ್ತಿರಿಹಕಥ್ಯತೇ । ಸ್ವಚ್ಛತಾಯಾತುಸಾಬುದ್ಧೇಃಪ್ರಸಾದಃಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ" ಎಂದುದಾಗಿ, ಪಾಪರಹಿತನಪ್ಪುದರಿಂ ಶಾಂತಿಸಂಪನ್ನನೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ತಸ್ಮಾತ್ ಆ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗವೇ ವೀರಶೈವನಪ್ಪುದರಿಂದೆ, ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ-ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದನೇಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಕರ್ಮಣಾ-ಬಹಿರಂಗಮಾದ ಕರ್ಮಾಷ್ಟಾಂಗಯೋಗದಿಂದಲಾದರೂ, ಜ್ಞಾನತಃ- ಜ್ಞಾನರೂಪವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗೇಣವಾ- ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗಮಾರ್ಗದಿಂದಲಾದರೂ, ತ್ವಮಪಿ-ನೀನು, ಶಿವಯೋಗೀ-ಶಿವಯೋಗವುಳ್ಳಾತನು, ಭವ-ಆಗು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಯಮನಿಯಮಾದಿಕಂಗಳಿಂ ಪಾಪನಾಶವೇ ಶಾಂತಿಯೆನಿಸುವುದು. ಆ ಪಾಪನಾಶದಿಂ ಬಾಹ್ಯಾಂತರವಲ್ಲಿಯ ಅಂಧಕಾರನಾಶವೇ ಪ್ರಶಾಂತಿಯೆನಿಸುವುದು. ಅದರಿಂದೊಳಹೊರಗೆ ಬೆಳಗನೇ ಕಾಂಬುದು ದೀಪ್ತಿಯೆನಿಸುವುದು. ಅದರಿಂ ಬುದ್ಧಿಯ ನಿರ್ಮಲತೆಯೇ ಪ್ರಸಾದವೆನಿಸುವುದು. ಆ ಪ್ರಸಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂ ಮುಂದೆ ಪೇಳ್ವ ರಾಜಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಮಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ॥೬೪॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವೇದವೇದಾಂತಾಗಮಪುರಾಣಸ್ಮೃತೀತಿಹಾಸಪ್ರತಿಪಾದಿತ ಶ್ರೀವೀರಶೈವಮಾರ್ಗಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀಬಸವಾರಾಧ್ಯ ವಿರಚಿತ ಕರ್ನಾಟಕ ಟೀಕಾವಿರಾಜಿತಾಯಾಂ-ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸದಾಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರ ವಿರಚಿತಾಯಾಂ- ಶಿವಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕಾಯಾಂ- ಅಷ್ಟಾಂಗಶಿವಪೂಜಾವಿಧಾನಂ ನಾಮ ತೃತೀಯಃಪಟಲಃ.

ಶ್ರೀಸಾಂಬಾಯಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇನಮಃ.

(ಅಥ ಚತುರ್ಥಃ ಪಟಲಃ.)

ಸೂ॥ ಆಚಾರ್ಯನುದ್ದೇಶಾನುಸಾರದಿಂ ಮಂತ್ರಯೋಗ ಲಯಯೋಗಂಗಳ ಸ್ವರೂಪಮಂ ಪೇಳ್ದು, ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ರಾಜಯೋಗಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಳಲುದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಗುರುಸ್ತೋತ್ರಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಯತ್ಸರ್ವಗಂಶ್ರುತಿಶಿರಃಪರಮೇಕಮಾದ್ಯಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯಂ
ವೃಥವಿರಕ್ತಜನಾಭಿಗಮ್ಯಂ । ಗೋಸಂಸ್ಥಿತಂಗುರುಸದಾ
ಶಿವಯೋಗಿನಾಥಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಮಹಮನ್ವಹಮಾಶ್ರಯಾಮಿ॥

ಟೀ॥ ಯತ್-ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರನಾಶದಿಂ ದಿವ್ಯಪ್ರಕಾಶೋದ್ಬೋಧಕತ್ವದಿಂ ತಾನೇ ಗುರುವೆನಿಸಿದ ಆವುದಾನೊಂದು ಶಿವಲಿಂಗವು, ಸರ್ವಗಂ-ಸರ್ವಗತವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ("ನಾದಾಖ್ಯಂಯತ್ಪರಂಬೀಜಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷ್ವವಸ್ಥಿತಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ,) ಶ್ರುತಿಶಿರಃಪರಂ- ವೇದವೇದಾಂತಂಗಳ ಶಿರೋರತ್ನವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ("ಆಮ್ನಾಯಶಿರಸಿತ್ಯಕ್ತಃ ಪ್ರಣವೋಮುನಿಸತ್ತಮಾಃ । ತೇನಗಮ್ಯೋಮಹೇಶಾನಸ್ತದಂತಇತಿಕೀರ್ತಿತಃ" ಎಂದುದಾಗಿ, "ಯೋವೇದಾದೌಸ್ವರಃಪ್ರೋಕ್ತೋವೇದಾಂತೇಚ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ) ಏಕಂ-ವರ್ಣಪದಮಂತ್ರಾದಿ ಷಡಧ್ವಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಮಪ್ಪುದರಿಂದದ್ವಿತೀಯವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಆದ್ಯಂ-ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯಂ- ನಿರುಪಾಧಿಕವಾದ ಪರಮಪ್ರಕಾಶರೂಪನಾಗಿರ್ಪಂಥ, (ಜಿಹ್ವೆಯಲ್ಲಿ ವೈಖರೀರೂಪದಿಂ ವಿದ್ಯಾತತ್ವವಾಗಿ ನಾಸಾಪುಟದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮಾರೂಪದಿಂದೀಶ್ವರತತ್ವವಾಗಿ ತಾರಕಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಯಂತೀರೂಪದಿಂ ಸದಾಶಿವತತ್ವವಾಗಿ, ಭ್ರೂಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಿಂ ಶಕ್ತಿತತ್ವವೆನಿಸಿ ದಿವ್ಯಪ್ರಕಾಶರೂಪವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ವೃಥವಿರಕ್ತಜನಾಭಿಗಮ್ಯಂ- ಶಿವಯೋಗನಿಷ್ಠರಾದ ಮುಮುಕ್ಷುಜನಂಗಳಿಂದೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕಾಣಲು ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ, ಗೋಸಂಸ್ಥಿತಂ-ಶಿವೋಜ್ಯೋತಿಯೆನಿಸುತ್ತೆ ಜಲಪಿಂಡಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದಂಥ,(ಮೇಣು, "ಚಕ್ಷುರಗ್ರೇಸ್ಥಿತಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ, ತಾರಕಾಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದಂಥ, ಮೇಣು ಅಕ್ಷರತ್ರಯಾತ್ಮಕಪ್ರಣವರೂಪವಾದಂಥ, ಮೇಣು ಲಕ್ಷ್ಯತ್ರಯೋಪಲಕ್ಷಿತವಾದಂಥ) ಗುರುಸದಾಶಿವಯೋಗಿನಾಥಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಂ- ಆಚಾರ್ಯನಾದ ಸದಾಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರನೆಂಬ ದಿವ್ಯಲಿಂಗವನ್ನು, ಅಹಂ-ನಾನು, ಅನ್ವಹಂ-ಅನವರತವೂ, ಆಶ್ರಯಾಮಿ-ಧ್ಯಾನಾನುಸಂಧಾನದಿಂದಾಶ್ರಯಿಸಿಹೆನು. ॥೧॥

ಸೂ॥ ಪೂರ್ವೋದಿತವಾದ ಯೋಗತ್ರಯದಿಂ ರಾಜಯೋಗವೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಪ್ಪುದಾಗಿ ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ವಿಶೇಷಾಷ್ಟಾಂಗವಂ ಪೇಳ್ವನೆನುತಿರ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ರಾಜಯೋಗಃಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯೋವಿದ್ವದ್ಭಿಸ್ತೇನಹೇತುನಾ ।
ಅಸ್ಯಸಾಧನಮಷ್ಟಾಂಗಹಠಯೋಗಇಹೋಚ್ಯತೇ ॥೨॥

ಟೀ॥ ವಿದ್ವದ್ಭಿಃ-ವಿವೇಕಿಗಳಿಂದ, ರಾಜಯೋಗಃ-ರಾಜಯೋಗವು, ಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯಃ-ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು, ತೇನಹೇತುನಾ- ಆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ, ಅಸ್ಯ- ಈ ರಾಜಯೋಗಕ್ಕೆ, ಸಾಧನಂ-ಭಿನ್ನಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಾಧಕವಾದಂಥ, ಅಷ್ಟಾಂಗಹಠಯೋಗಃ-ಅಷ್ಟಾಂಗವಾದ ಹಠಯೋಗವು, ಇಹ-ಈ ಪಟಲಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಉಚ್ಯತೇ-ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದೀತು. ॥.॥

ಸೂ॥ ಈ ಅರ್ಥವನೇ ಮುಂದಣ ಗ್ರಂಥಾಂತರದಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿಹನು:—

ಶ್ಲೋ॥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಷ್ಟವಿಧಾಂಗಾನಿಹಠೇತಾನಿಸ್ಥಿತಾನಿಚ ।
ಏಕೈಕಶ್ಲೋಕರೂಪೇಣಕೃತಾನಿಚಮಯಾಶೃಣು ॥೩॥

ಟೀ॥ ಹಠೇ-ಹಠಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಷ್ಟವಿಧಾಂಗಾನಿಚ-ಪೂರ್ವೋಕ್ತ-ಪೂರ್ವೋದಿತವಾದ, ಅಷ್ಟವಿಧ- ಎಂಟುಪ್ರಕಾರವಾದ, ಅಂಗಾನಿಚ-ಯಮಾದ್ಯಂಗಗಳು, ಸ್ಥಿತಾನಿ-ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಮಯಾ-ಎನ್ನಿಂದೆ, ಏಕೈಕಶ್ಲೋಕರೂಪೇಣ-ಒಂದೊಂದು ಶ್ಲೋಕರೂಪದಿಂದ, ಕೃತಾನಿ-ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ತಾನಿಚ-ಆ ಅಷ್ಟಾಂಗಗಳನ್ನು, ಶೃಣು-ಕೇಳು. ॥೩॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರವಲ್ಲಿ ಮೊದಲೊಳು ಯಮಾಂಗವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಆಹಾರನಿದ್ರೇಂದ್ರಿಯದೇಹಸರ್ವವ್ಯಾಪಾರಶೀತಾತಪಸಂ
ಜ್ಞಕಾನಾಂ । ಜಯಶ್ಚ ಶಾಂತಿಶ್ಚ ಭವೇದ್ಯಮಾಂಗಶ್ಶನೈಶ್ಶ
ನೈಸ್ಸಾಧಯಿತುಂಸಯೋಗ್ಯಃ ॥೪॥

ಟೀ॥ ಆಹಾರ......ಸಂಜ್ಞಕಾನಾಂ-ಆಹಾರ-ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಾದಿ ಷಡ್ವಿಧಾಹಾರವ, ನಿದ್ರಾ-ತಮೋಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ನಿದ್ರೆಯ, ಇಂದ್ರಿಯ-ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಂಗಳ, ದೇಹ-ದೇಹಶಬ್ದೋಪಲಕ್ಷಿತವಾದ ವಾಗಾದಿಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂಗಳ, ಸರ್ವ-ಸಮಸ್ತವಾದ, ವ್ಯಾಪಾರ-ಅರಿವ ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳ, ಶೀತಾತಪಸಂಜ್ಞಕಾನಾಂ-ಶೀತೋಷ್ಣವೆಂಬಂಥ ಅವರ, ಜಯಶ್ಚ-ವಶಗತನಾಗದಿಹುದರಿಂದವರಜಯವು, ಶಾಂತಿಶ್ಚ-ರಾಗದ್ವೇಷಂಗಳೆಂಬ ಕಾಲುಷ್ಯವಿಲ್ಲದಿಹತನವೂ, ಯಮಾಂಗಃ-ಯಮವೆಂಬ ಯೋಗಾಂಗವು, ಭವೇತ್-ಅಹುದು. ಸಃ-ಅದು, ಶನೈಶ್ಶನೈಃ-ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ, ಸಾಧಯಿತುಂ-ಸಾಧಿಸಲು, ಯೋಗ್ಯಃ-ಯೋಗ್ಯವು. ॥ ॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರವಲ್ಲಿ ನಿಯಮಯೋಗವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಭಕ್ತಿರ್ಗುರೌಪರಮತತ್ವಪದೇಽನುರಕ್ತಿಃನಿಸ್ಸಂಗತಾಸ್ವ
ಯಮುಪಾಗತಲಾಭತುಷ್ಟಿಃ । ಏಕಾಂತವಾಸಪರತಾಚ
ಮನೋನಿವೃತ್ತಿಃವೈರಾಗ್ಯಭಾವಇತಿಯೇನಿಯಮಾಸ್ತಏವ ॥

ಟೀ॥ ಗುರೌ-ಶ್ರೀಗುರುಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಿಃ-ಭಕ್ತಿಯು, ಪರಮತತ್ವಪದೇ-ಷ ಡಧ್ವಾತೀತವಾಗಿ ಸ್ವಪರಪ್ರಕಾಶರೂಪದಿಂ ನಿಜಮುಕ್ತಿಸ್ಥಾನವಾದ ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ, ಅನುರಕ್ತಿಃ-ಪ್ರೀತಿಯು, ನಿಸ್ಸಂಗತಾ-ಜನಸಂಗಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗಿಹತನವು, (ಜನಸಂಗ ವೇ ಯೋಗೀಶ್ವರಂಗೆ ಸಂಸಾರವೆಂಬುವರ್ಥಂ) ಸ್ವಯಂಉಪಾಗತಲಾಭತುಷ್ಟಿಃ-ಅಪ್ರ ಯತ್ನದಿಂದೆ ಅನಿಚ್ಛಾಪ್ರಾರಬ್ಧದಿಂ ಬಂದ ಯಥಾಲಾಭದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವು, ಏಕಾಂತ ವಾಸಪರತಾಚ-ಬಾಧಾರಹಿತವಾಗಿ ಮನೋರಮ್ಯವಾದ ಏಕಾಂತಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿಯ ತಾ ತ್ಪರ್ಯವು, ಮನೋನಿವೃತ್ತಿಃ-ಮನಮಂ ಬಹಿರ್ಮುಖವಾಗಲೀಯದೆ ಅಂತರ್ಮುಖವಾಗಿ ಮಾ ಳ್ಪುದು,ವೈರಾಗ್ಯಭಾವಃ-ಮೋಹಕವಾದ ವಿಚಿತ್ರಭೋಗ್ಯವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯ ವಿರತಿಯು, ಇತಿ-ಹೀಗೆಂಬ, ಯೇ-ಆವುವು ಕೆಲವು ಗುಣಗಳುಂಟೋ, ತಏವ-ಅವೇ, ನಿಯಮಾಃ- ರಾಜಯೋಗಾನುಸಾರಿಗಳಾದ ನಿಯಮಂಗಳು. ॥೫॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರವಲ್ಲಿ ಆಸನಯೋಗವಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಸ್ವಸ್ವರೂಪೇಸದಾಕಾಲಮಾಸನ್ನತ್ವಂಸುಖಾಸನಂ ।
ಸರ್ವವಸ್ತುನ್ಯುದಾಸೀನಭಾವಮಾಸನಮುಚ್ಯತೇ ॥೬॥

ಟೀ॥ ಸ್ವಸ್ವರೂಪೇ-ಸ್ವ-ತನ್ನ, ಸ್ವರೂಪೇ-ಸಕಲ ತತ್ವವಿಲಕ್ಷಣಮಾದ ಸ್ವಪರಪ್ರ ಕಾಶರೂಪದಲ್ಲಿ, ಸದಾಕಾಲಂ-ಅನವರತವೂ, ಆಸನ್ನತ್ವಂ-ಚಲಿಸದೆ ಆತ್ಮರಾಮನಾಗಿ ಹತನವು, ಸುಖಾಸನಂ-ಸುಖ-ಆ ಆತ್ಮಾರಾಮಸುಖಕ್ಕೆ, ಆಸನಂ-ಆಶ್ರಯವಾಗಿಹತ ನವು, ಸರ್ವವಸ್ತುನಿ- ಸಕಲಭೋಗ್ಯವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ, ಉದಾಸೀನಭಾವಃ-ವೀಥಿತೃಣಮಂ ಕಂಡಂತೆ ಹೇಯೋಪಾಯಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಉದಾಸೀನವಾಗಿಹತನವು, ಆಸನಂ-ಆಸನ ಯೋಗವೆಂದು, ಉಚ್ಯತೇ-ಪೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದೀತು. ॥೬॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರಂವಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಸ್ವರೂಪವಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ವಿದುರ್ಬುಧಾರೇಚಕಪೂರಕಕುಂಭಸಂಘಟ್ಟನಿಶ್ವಾಸತಯಾಽ
ಪ್ರಯತ್ನಾತ್ । ಪ್ರಾಣಸ್ಥಿರತ್ವಂಜಗತಾಂಚಮಿಥ್ಯಾಭಿಮಾನಿ
ತೇತಿಸಃಪ್ರಾಣನಿರೋಧಭಾವಃ ॥೭॥

ಟೀ॥ ರೇಚಕಪೂರಕಕುಂಭಸಂಘಟ್ಟನಿಶ್ವಾಸತಯಾ- ರೇಚಕಪೂರಕಕುಂಭಕಂಗ ಳಿಂದಕೂಡಿದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದಿಹುದರಿಂದೆ, ಅಪ್ರಯತ್ನಾತ್-ಪ್ರಯ ತ್ನವಿಲ್ಲದಿಹುದದರದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಪ್ರಾಣಸ್ಥಿರತ್ವಂ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ ಸ್ಥಿರತ್ವವು, ಜಗ

ತ್ಮಾಂ-ತನುಕರಣಭುವನಭೋಗ್ಯಂಗಳಾದ ತತ್ವತಾತ್ವಿಕಂಗಳೇ ನಾನು ನನ್ನದೆಂದು ಆ ರೋಪಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿಗಳ,ಮಿಥ್ಯಾಚಿಂತಾಚ-ಭ್ರಾಂತಿಯೆಂದು ತಿಳಿವುದು, ಇತಿ-ಹೀಗಂ ಬುದಾವುದಾನೊಂದುಂಟೊ, ಸಃ-ಅದು, ಪ್ರಾಣನಿರೋಧಭಾವಃ-ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂಬ ಯೋಗವೆಂದು, ಬುಧಾಃ-ವಿವೇಕಿಗಳು, ವಿದುಃ-ತಿಳಿವುತ್ತಿಹರು. (ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾ ಮದಿಂದಾದ ಕೇವಲಕುಂಭಕದಿಂ ಮೇಲೆ ಅಹಂಕಾರಮಮಕಾರಂಗಳ ತೊಲಗುವಿ ಕೆಯೇ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂಬುದರ್ಥಂ) ॥೩॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಚಿತ್ತಸ್ಯಾಂತರ್ಮುಖೇನಪ್ರತಿಹತಬಹುಚೈತನ್ಯಕಲ್ಲೋ
ಲಜಾಲಸ್ಯೋತ್ಪನ್ನಸ್ಯಾಸ್ಯನಾನಾವಿಪುಲಮತಿವಿಕಾರಸ್ಯ
ಸಂವಿತ್ತಿರೇವ । ತತ್ತನ್ನಾನಾವಿಕಾರಗ್ರಸನಮಿತಿತಥಾಕಥ್ಯ
ತೇಯೋಗವಿದ್ಭಿಃಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಸ್ಸಏವಾವಿಚಲಿತಸುಮನಾ
ಸ್ತಂಸದಾಶಿಹಂಭಜಾಮಿ ॥೪॥

ಟೀ॥ ಚಿತ್ತಸ್ಯ-ಮನದ, ಅಂತರ್ಮುಖೇನ-ಅಂತರ್ಮುಖವಮಾಡುವುದರಿಂದೆ, (ಕಾ ಕಾಕ್ಷಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯದ್ವಾರಂಗಳಿಂ ಗ್ರಹಿಸಿದ ವಿಷಯಂಗಳಂ ತಂದು ಬುದ್ಧಿಯ ನನಂತವಿಷಯಾಕಾರಮಂ ಮಾಡುವ ಮನಮಂ ಬಹಿರ್ಮುಖವನಾಡದೆಯಿ ಕ್ಕುವರಿಂದೆಯೆಂಬುದರ್ಥಂ) ಪ್ರತಿಹತಬಹುಚೈತನ್ಯಕಲ್ಲೋಲಜಾಲಸ್ಯ-ಪ್ರತಿಹತ-ಸಿಲಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಬಹು-ಅನಂತಪ್ರಕಾರವಾದ, ಚೈತನ್ಯಕಲ್ಲೋಲಜಾಲಸ್ಯ-ಚೈತನ್ಯ ಕಲ್ಲೋ ಲ-ಕಲ್ಲೋಲೋಚ್ಚಲಿತಮಾದ ಚೈತನ್ಯಾಂಬುಧಿಯ ಸವಿಕಲ್ಪಕಜ್ಞಾನಂಗಳ ಬ ತೆಗಳ, ಜ್ಜಾಲಸ್ಯ-ಸಮೂಹವುಳ್ಳಂಥ, (ಬುದ್ಧಿಶುದ್ಧವಪ್ಪುದರಿಂದಾತ್ಮಶಕ್ತಿಯು ನಿಸ್ತರಂಗಾ ಬ್ಧಿಯಂತೆ ವಿಶ್ರಮಿಸುವುದೆಂಬುದರ್ಥಂ) ಉತ್ಪನ್ನಸ್ಯ-ಹುಟ್ಟಿನಂಥ, ಅಸ್ಯ-ಈ, ನಾ ನಾವಿಪುಲಮತಿವಿಕಾರಸ್ಯ-ಅಪರಿಮಿತರೂಪವಾದ ಅತಿವಿಶಾಲರೂಪವಾದ ಮಹತ್ತ್ವ ನೈಸಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಿದ್ಧಿತುಷ್ಟಿಭಾವಪ್ರತ್ಯಯಾದಿ ವಿಕಾರದ,ಸಂವಿತ್ತಿರೇವ-ವಿವೇಕದಿಂ ವಿಲಕ್ಷಿಸುವುದೇ, ತತ್ತನ್ನಾನಾವಿಕಾರಗ್ರಸನಮಿತಿ-ಆಯಾನಾನಾವಿಕಾರಂಗಳಗ್ರಸವೆಂ ದು, ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ, ಯೋಗವಿದ್ಭಿಃ-ಶಿವಯೋಗಮಂ ಬಲ್ಲವರಿಂದೆ, ಕಥ್ಯತೇ-ಹೇಳಲ್ಪ ಡುತ್ತಿದ್ದೀತೋ, ಸಏವ-ಅದೇ,ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಃ-ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಯೋಗವೆನಿಸುವುದು. ತಂ- ಅವನು, ಅವಿಚಲಿತಸುಮನಾಃ-ಚಲಿಸದಿದ್ದ ಲೇಸಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳಾತನಾಗಿ, ಅಹಂ-ನಾ ನು, ಸದಾ-ಆವಾಗವೂ, ಭಜಾಮಿ-ಸೇವಿಸುತ್ತಿಹೆನು. ॥೪॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಸ್ವರೂಪಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಸೋಽಹಂಭಾವಾತ್ಪ್ರಕಟಪರಮಾದ್ವೈತಮುಖ್ಯಸ್ವಭಾ
ವಂಯಲ್ಲೋಕೇವಿಸ್ಫುರತಿಖಲುತತ್ತ್ವರೂಪಂಸ್ವಭಾ

ವಂ ॥ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿರ್ಗುರುಕರುಣಯಾಸರ್ವಭೂತಾನು
ಯಾತೇಸ್ವಾತ್ಮಾರಾಮಸ್ಸಭವತಿಸಖೇಧ್ಯಾನಮಾರ್ಗೈಕ
ನಿಷ್ಠಃ ॥೯॥

ಟೀ॥ ಹೇಸಖೇ-ಎಲೆಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಶಿಷ್ಯನೆ, ಸೋಹಂಭಾವಾತ್-ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮನ ಹಂಸಮಂತ್ರವನೇ ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂ ಸೋಹಮೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದರದೆಸೆಯಿಂದೆ, ("ಸೋಹಂಕೃತ್ವಾಕ್ತಮಂತ್ರಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ) ಯತ್-ಆವುದಾನೊಂದು, ಪ್ರಕಟಪರಮಾದ್ವೈತಮುಖ್ಯಸ್ವಭಾವಂ-ಪ್ರಕಟ-ವ್ಯಕ್ತವಾದ, ಪರಮ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಅದ್ವೈತ-ಪ್ರಣವಸ್ವರೂಪದಿಂದೇಕತ್ವವೇ, ಮುಖ್ಯ-ಮುಖ್ಯವಾದ, ಸ್ವಭಾವಂ-ಸ್ವರೂಪವು, ಲೋಕೇ-ತಿಳಿವಿನಲ್ಲಿ, ವಿಸ್ಫುರತಿ-ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದೀತೋ, ತತ್-ಆ, ತತ್ವರೂಪು- ನಾದಬಿಂದುಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ತತ್ವರೂಪವೇ, ಸ್ವಭಾವಂಖಲು-ನಿಜವಾಗಿರ್ಪಂತಹುದಲಾ. ("ವ್ಯಾಲುಂಪೇದ್ವ್ಯಂಜನೇದ್ವೇ" ಎಂದುದಾಗಿ, ಜ್ಞಾತೃಜ್ಞೇಯರೂಪಂಗಳಾದ ಸಕಾರ ಹಕಾರವೆಂಬ ವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರಂಗಳ ಲೋಪದಿಂದುಳಿದ ಪ್ರಣವತತ್ವರೂಪವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ಸರ್ವಭೂತಾನುಯಾತೇ- ಸರ್ವಚೈತನ್ಯಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಆ ಪ್ರಣವಬೀಜದಲ್ಲಿ, ಗುರುಕರುಣಯಾ-ಗುರುಕಾರುಣ್ಯದಿಂದೆ, ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಃ-ಸಮ್ಯಕ್-ಲೇಸಾದ, ದೃಷ್ಟಿಃ-ನೋಟವು, ಆವಾತಂಗುಂಟೋ, ಸ್ವಾತ್ಮಾರಾಮಃ-ಆತ್ಮಾರಾಮನಾಗಿರ್ಪಂಥ,ಸಃ-ಆತನೇ, ಧ್ಯಾನಮಾರ್ಗೈಕನಿಷ್ಠಃ-ಧ್ಯಾನಮಾರ್ಗವೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿಷ್ಠನಾಗಿರ್ಪಂಥಾತನು, ಭವತಿ-ಆಗುತ್ತಿಹನು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಯೋಗೀಶ್ವರನು ಹಂಸಮಂತ್ರವನೇ ಸೋಹಮೆನಿಸಿ, ಸೋಹಂ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದ ಆದ್ಯಂತವರ್ಣಂಗಳ ಲೋಪದಿಂ ಓಂಕಾರವಂ ಮಾಡಿ, ಆ ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಾದ ಅಕಾರವನೇ ಉಕಾರದಲ್ಲಡಗಿಸಿ, ಆ ಉಕಾರವಂ ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಡಗಿಸಿ, ಆ ಬಿಂದುವೇ ಶೂನ್ಯವಾಗಲು, ಆಪರಮಶೂನ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಪರವೈಕ್ಯಾನುಭವರೂಪಮಾದ ಪರಮಸಾಯುಜ್ಯವಂ ಪಡೆವುತ್ತಿಹನೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ:—ವಿಲೋಪ್ಯಾಕಾರಮುಕಾರಾಖ್ಯೇವಿಲೋಪಯೇತ್ । ಉಕಾರಂಚಮಕಾರಾಖ್ಯೇ ಮಕಾರಮ್ವಂದ್ವಮುಕಾರಾಖ್ಯೇವಿಲೋಪಯೇತ್ ॥೯॥ ಹಾನಾವೇವಮಕಾರಕಂ" ಎಂದುದಾಗಿ.)

ಸೂ॥ ಅನಂತರವಲ್ಲಿ ಧಾರಣಯೋಗಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಸ್ಫುರತಿಪರಮತತ್ವಂಸ್ವಸ್ಯಬಾಹ್ಯಾಂತರೇಯತ್ಸತತಮುತು
ಳಮತ್ಯಾನಾದತೂನಿಶ್ಚಲೇನ । ಪುನರಪಿಚಮದಾಮುಸ್ತೋ
ಪ್ರಕಾರೋಮುಮಾಸ್ತೇಚಲನರಹಿತಚಿತ್ತಂಕೇವಲಂಧಾರ
ಣಾಸಾ ॥೧೦॥

ಟೀ॥ ಯತ್-ಶಿವುದಾಸೊಂದು, ಪರಮತತ್ವಂ-ಪ್ರಾಣವಾತ್ಮಕವಾದ ಪರಮತತ್ವವು, ಸ್ವಸ್ಯ-ತನ್ನ, ಬಾಹ್ಯಾಂತರೇ-ಹೊರಗೊಳಗೆ, ಸತತಂ-ಅನವರತವೂ, ಸ್ಫುರತಿ-ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದೀತೋ, ತತ್ರ-ಅದು, ಅತುಳಮತ್ಯಾ-ಸಮಾನವಿಲ್ಲದೆಯಿರ್ಪ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ (ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾದಿವಾಸನಾರಹಿತವಾದ ಸುಬುದ್ಧಿಯೆಂಬುದರ್ಥಂ) ನಿಶ್ಚಲೇನ-ಚಲಿಸದೆಯಿಹುವದರಿಂದೆ, ಧಾರಣಾ-ಧರಿಸುವುದೇ ಧಾರಣಾಯೋಗವೆಂಬ, ಅಯಂಪ್ರಕಾರಃ-ಈ ಸಾಲಂಬವಾದ ಧಾರಣಪ್ರಕಾರತ್ರ, ಆಸ್ತೇ-ಇರುತ್ತಿದ್ದೀತು. ಪುನರಪಿಚ-ಮತ್ತೆಯೂ, ತೇ-ನಿನಗೆ, ವದಾಮ್ಯಹಂ-ಹೇಳುವೆನು. ಕೇವಲಂ-ನಾದಬಿಂದುಕಲಾದ್ಯವಲಂಬನವಿಲ್ಲದಿರ್ಪಂಥ, ಚಲನರಹಿತಚಿತ್ತಂ-ಚಲಿಸದಿರ್ಪಚಿತ್ತವುಂಟೋ, ಸಾ-ಅದು, ಧಾರಣಾ-ಧಾರಣಾಯೋಗವೆನಿಸುವುದು. ("ಚಿತ್ತೇಚಲತಿಸಂಸಾರೋ ನಿಶ್ಚಲೇ ಮೋಕ್ಷ ಏವಚ") ಎಂದುದಾಗಿ.) ॥೧೦॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಯೋಗವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ನಿಜಾನುಭವಶೀಲತಾನಿಖಿಲತತ್ವಸಾಮ್ಯಸ್ಮೃತಿಸ್ಸ್ಮೃತೇರ
ವಿಚಲಾಸ್ಥಿತಿಸ್ಸ್ಥಿರತಯಾನಿಧಿಧ್ಯಾಸತಾ। ಸದೇಕಪರಿಭಾವ
ನಾಸಹಜತಾಹ್ಯನಾಯಾಸತಾ ಸಮಾಧಿರಿತಿ ಕೀರ್ತಿತಸ್ಸತತ
ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಮಕಃ ॥ ॥೧೧॥

ಟೀ। ನಿಜಾನುಭವಶೀಲತಾ- ನಿಜ-ನಿಜವಸ್ತುವಿನ, ಅನುಭವಶೀಲತಾ- ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೇ ಸ್ವಭಾವವಾಗುಳ್ಳತನವು, ನಿಖಿಲತತ್ವಸಾಮ್ಯಸ್ಮೃತಿಃ- ಆ ಅನುಭವದಿಂದಮೇಲೆ ಸಕಲ ತತ್ವಂಗಳಿಗೆ ಸಮಾನತೆಯ ಸ್ಮರಣವು (ಪಿಂಡಾಂಡರೂಪವಾದ ಸಕಲತತ್ವಂಗಳಿಗೆ ತನ್ನನು ಸಾಕ್ಷಿಕನನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿವತನವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ಸ್ಮೃತೇಃ-ಆ ತಿಳಿವಿನ, ಅವಿಚಲಾ-ಚಲಿಸದಿರ್ಪಂಥ, ಸ್ಥಿತಿಃ-ನಿಲುಕಡೆಯು, (ಆ ತಿಳಿವನ್ನು ಮರಳಿ ವಿಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ತಾರದೆಯಿಹುದೆಂಬುದರ್ಥಂ) ಸ್ಥಿರತಯಾ- ಆ ಅಖಂಡಿತವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸ್ಥಿರತ್ವದಿಂದೆ, ನಿಧಿಧ್ಯಾಸತಾ-ಇದಿರಿಟ್ಟು ಧ್ಯಾನವಂ ಮಾಡಲಿಚ್ಛೈಸದಿಹತನವು, ಸದೇಕಪರಿಭಾವನಾ-ಸನ್ಮಾತ್ರದಿಂ ಉಳುವೆಯಾದ ಪೂರ್ಣಭಾವವು, ಸಹಜತಾ-ನಿರುಪಾಧಿಕತ್ವವು, ಅನಾಯಾಸತಾ-ತ್ರಿಪುಟರೂಪವಾದ ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದಿಹತನವು, ಸತತನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಮಕಃ-ಅನವರತವೂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪರೂಪವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸಮಾಧಿರಿತಿ-ಸಮಾಧಿಯೋಗವೆಂದು, ಕೀರ್ತಿತೋಹಿ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟತಲಾ. ॥೧೧॥

ಸೂ॥ ಈಪ್ರಕಾರದಿಂ ಜ್ಞಾನಾಷ್ಟಾಂಗಯೋಗವಮಂ ಪೇಳ್ದು, ಮುಂದೆ ಪೇಳ್ವ ರಾಜಯೋಗವು ಗುರುಕೃಪಾಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದೆ ಕ್ರಿಯಾಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಥಶೃಣುಮಹಾಶ್ಚರ್ಯಂರಾಜಯೋಗಾಭಿಧಾನಕಂ ।
ಇಮಂಸದ್ಗುರುಣಾಯಾತಿಸಜ್ಜನೋನಾನ್ಯಕರ್ಮಭಿಃ ॥೧೨॥

ಟೀ॥ ಅಥ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಮಹಾಶ್ಚರ್ಯಂ-ಮುಂದೆಪೇಳ್ವಮಹದಾಶ್ಚರ್ಯರೂಪವಾರ್ಪಂಥ, ರಾಜಯೋಗಾಭಿಧಾನಕಂ-ರಾಜಯೋಗವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳಂತಹುದನು, ಶೃಣು-ಕೇಳು, ಇಮಂ-ಈರಾಜಯೋಗವನು, ಸಜ್ಜನಃ-ಶಕ್ತಿಪಾತಪವಿತ್ರಾಂತಃಕರಣನಾದ ಸಜ್ಜನನು, ಸದ್ಗುರುಣಾ-ಶ್ರೀಗುರುವಿನಿಂದೆ, ಯಾತಿ-ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು, ಅನ್ಯಕರ್ಮಭಿಃ-ಅನ್ಯವಾದ ಹಠಕರ್ಮಂಗಳಿಂದೆ, ನಯಾತಿ-ಎಯ್ದುತ್ತಿರನು. ॥೧೦॥

ಸೂ॥ ಗುರುಕಟಾಕ್ಷದಿಂದವೇ ರಾಜಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯುಪ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ದುಷ್ಕರಾಭ್ಯಾಸಯೋಗೇನಮಹಾಯಾಸೇನಕಿಂಫಲಂ ।
ಕ್ಷಣೇನಲಭ್ಯತೇಬ್ರಹ್ಮಸದ್ಗುರೋರವಲೋಕನಾತ್ ॥೧೩॥

ಟೀ॥ ಮಹಾಯಾಸೇನ- ಬಹುಪ್ರಯಾಸವಾದಂಥ, ದುಷ್ಕರಾಭ್ಯಾಸಯೋಗೇನ-ಅಶಕ್ಯವಾದ ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗವೆನಿಸಿದ ಹಠದಿಂದ, ಕಿಂಫಲಂ- ಏನುಪ್ರಯೋಜನವು? ಸದ್ಗುರೋಃ-ಆಚಾರ್ಯನ, ಅವಲೋಕನಾತ್-ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣವತ್ತಣಿಂದೆ, ಬ್ರಹ್ಮ-ಬ್ರಹ್ಮವು, ಕ್ಷಣೇನ-ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂದೆ, ಲಭ್ಯತೇ-ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರರೂಪವಾಗಿ ಪಡೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರ್ದ್ದೀತು. (" ಗುರೋರಾಲೋಕಮಾತ್ರೇಣಸ್ಪರ್ಶಾತ್ಸಂಭಾಷಣಾದಪಿ । ಸದ್ಯಸ್ಸಂಜಾಯತೇಪ್ರಜ್ಞಾಪಾಶಾಘಕ್ಷಯಕಾರಿಣೀ ॥ ತಯಾಸಂಜಾಯತೇತತ್ತ್ವವಿಚಾರಃಪುರುಷಸ್ಯತು " ಎಂದುದಾಗಿ) ॥೧೩॥

ಸೂ॥ ಆಬ್ರಹ್ಮವು ಒಳಹೊರಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಗುರೂಪದೇಶದಿಂದಲ್ಲದೆ ಕಾಣಿಸದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಬಾಹ್ಯೇಚಾಭ್ಯಂತರೇಬ್ರಹ್ಮಸರ್ವಜಂತುಷುಭಾಸತೇ ।
ತಥಾಪಿಗುರುಮಜ್ಞಾತ್ವಾತೇನಪಶ್ಯಂತಿತತ್ಪದಂ ॥೧೪॥

ಟೀ॥ ಸರ್ವಜಂತುಷು-ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮ-ಬೃಹ್ಮಣರೂಪದಿಂ ಸಕಲಕ್ಕೆ ಲಯಗಮನಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಮಹಾಲಿಂಗವೆನಿಸುವ ತಾರಕಬ್ರಹ್ಮವು, ಬಾಹ್ಯೇಚ-ಪಿಂಡಾಂಡದ ಹೊರಗೂ, ಅಭ್ಯಂತರೇಚ-ಒಳಗೂ, ಭಾಸತೇ-ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರ್ದ್ದೀತು. ತಥಾಪಿ-ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ, ಗುರುಂ-ಆಚಾರ್ಯನನು, ಅಜ್ಞಾತ್ವಾ-ಅರಿಯದೆ, ತತ್ಪದಂ-ಆ ವಸ್ತುವನು, ತೇ-ಆಪ್ರಾಣಿಗಳು, ನಪಶ್ಯಂತಿ-ಕಾಣುತ್ತಿರರು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಮುಂದೆ ಗುರುಕಾರುಣ್ಯದಿಂದಾದ ರಾಜಯೋಗೋಪದೇಶದಿಂದಾ ಬ್ರಹ್ಮವು ಕಾಣಲು ತಕ್ಕುದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ॥೧೪॥

ಸೂ॥ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಗುರೂಪದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಆವ ಸಮರ್ಥನಿಗೂ ಆಗದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಖಂಡಜ್ಞಾನವತಾಂಚಷಟ್ಸ್ವಮಯುಸಂಮೋಹಾಂಧಕಾರಾ

ತ್ಮನಾಂನಾನಾವೇದಪುರಾಣಶಾಸ್ತ್ರಕವಿತಾವಾಗ್ವೈಖರೀಶಾ
ಲಿನಾಂ। ಮೂಢಾನಾಂಚತುರಾಶ್ರಮೈಕನಿಯಮಾದ್ಗರ್ವಾ
ತ್ಮಕಾನಾಂಕಥಂಯೋಗಜ್ಞಾನಮಿದಂಭವೇದ್ಗುರುಮುಖಾ
ಭಾವೇಪರೋಕ್ಷಾತ್ಮಕಂ ||೧೫||

ಟೀ|| ಖಂಡಜ್ಞಾನವತಾಂಚ-ಸ್ರಕ್ಚಂದನಾದಿ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಬಾಧೆಗಳಿಂದ ಖಂಡಿತಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರುಗಳಿಗೂ, ಷಟ್ಸಮಯಸಂಮೋಹಾಂಧಕಾರಾತ್ಮಕಾನಾಂ-ನ್ಯಾಯ ವೈಶೇಷಿಕ ಸಾಂಖ್ಯ ಪಾತಂಜಲಿ ಮಾಯಾವಾದ ಮೀಮಾಂಸವೆಂಬ ಷಡ್ದರ್ಶನಭ್ರಾಂತಿಯೆಂಬಂಧಕಾರದಿಂ ಮುಸುಂಕಿದ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳಂಥವರಿಗೂ, ನಾನಾವೇದಪುರಾಣಶಾಸ್ತ್ರಕವಿತಾವಾಗ್ವೈಖರೀಶಾಲಿನಾಂ- ವಿಚಿತ್ರರೂಪಂಗಳಾದ ವೇದಪುರಾಣಶಾಸ್ತ್ರಕವಿತೆಗಳೆಂಬ ನುಡಿಗಳ ವೈಖರೀಮಾತ್ರದಿಂದೊಪ್ಪುತ್ತಿರ್ಪಂಥವರಿಗೆಯೂ, ಚತುರಾಶ್ರಮೈಕನಿಯಮಾತ್-ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಗೃಹಸ್ಥ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಭಿಕ್ಷುವೆಂಬ ನಾಲ್ಕಾಶ್ರಮಂಗಳಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯವಾದನಿಯಮದದೆಸೆಯಿಂದ, ಗರ್ವಾತ್ಮಕಾನಾಂ- ಅಹಂಕಾರಿಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಮೂಢಾನಾಂಚ-ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದವರಿಗೆಯೂ, ಅಪರೋಕ್ಷಾತ್ಮಕಂ-ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರರೂಪವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಇದಂ-ಈಮುಂದೆಪೇಳ್ವ, ಯೋಗಜ್ಞಾನಂ-ರಾಜಯೋಗಜ್ಞಾನವು, ಗುರುಮುಖಾಭಾವೇ-ಗುರೂಪದೇಶವಿಲ್ಲದಿರಲಾಗಿ, ಕಥಂ-ಹೇಗೆ,ಭವೇತ್-ಆಗುವುದು? ||೧೫||

ಸೂ|| ಈ ರಾಜಯೋಗಸಾಧನವಾದ ಗುರುಪ್ರಸಾದವು ಬಹುವಿಧವ್ಯಾಪಾರಂಗಗಳಿಂ ತೊಲಗಿದಾತಂಗಲ್ಲದೆ ಆಗದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಕ್ಷೇತ್ರಾರ್ಥರಮ್ಯಗೃಹಪುತ್ರಕಳತ್ರಮಿತ್ರೈಃಖಿನ್ನೈರ್ಮ
ಹಾರಸರಸಾಯನಧಾತುವಾದ್ಯೈಃ।ತೈಃಕಾಮ್ಯಮಂತ್ರಲಯ
ಯೋಗಹಠಾದಿಭೇದೈರ್ಬದ್ಧಾತ್ಮನಾಂಕಥಮಿಹಾಸ್ತಿಗು
ರೋಃಪ್ರಸಾದಃ ||೧೬||

ಟೀ|| ಕ್ಷೇತ್ರಾರ್ಥರಮ್ಯಗೃಹಪುತ್ರಕಳತ್ರಮಿತ್ರೈಃ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಉದ್ಯೋಗದಿಂ ಫಲಿತಮಪ್ಪಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ, ಅರ್ಥ-ದ್ರವ್ಯಂಗಳಿಂದ,ರಮ್ಯಗೃಹ-ಮನೋಹರಂಗಳಾದ ಭವನಗಳಿಂದ, ಪುತ್ರ-ಸುತರಿಂದ, ಕಳತ್ರ-ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ, ಮಿತ್ರೈಃ-ಸ್ನೇಹಿತರಿಂದವೂ, ಖಿನ್ನೈಃ-ದುಃಖರೂಪಂಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಮಹಾರಸರಸಾಯನಧಾತುವಾದ್ಯೈಃ-ಮಹತ್ತಾದರಸರಸಾಯನಧಾತುವಾದಂಗಳಿಂದವೂ, ತೈಃ-ಅಪೂರ್ವೋದಿತಂಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಕಾಮ್ಯಮಂತ್ರಲಯಯೋಗಹಠಾದಿಭೇದೈಃ-ಕಾಮ್ಯ- ಕಾಮಿಸಿಮಾಡುವ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಂಗಳಿಂದವೂ, ಮಂತ್ರ-ಅಕ್ಷರಾತ್ಮಕವಾದ ಮಂತ್ರಚಿಂತನೆಗಳಿಂದವೂ, ಲಯಯೋಗ-ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮರೂಪವಾದ ಲಯಯೋಗದಿಂದವೂ. ಹಠಾದಿಭೇದೈಃ-ಹಠಾದಿಕದಿ

ಭಿನ್ನವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಿಂದವೂ, ಬದ್ಧಾತ್ಮನಾಂ-ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರ್ಗೆ, ಇಹ-ಈ ರಾಜಯೋಗದವಲ್ಲಿ, ಗುರೋಃ-ಆಚಾರ್ಯನ, ಪ್ರಸಾದಃ-ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದವು, ಕಥಂ-ಆವಪ್ರಕಾರದಿಂದ, ಅಸ್ತಿ-ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದೀತು ? (ತಾತ್ಪರ್ಯ—" ಆಚಾರ್ಯದೇವೋಭವ. ಅತಿಥಿದೇವೋಭವ-ಆಚಾರ್ಯನೇ ಇಷ್ಟದೈವವಾಗಿವುಳ್ಳಾತನಾಗು; ಅತಿಥಿಯೇ ಇಷ್ಟದೈವವಾಗಿವುಳ್ಳಾತನಾಗು, ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದಾಚಾರ್ಯನೇ ಶಿವನೆಂದು ತಿಳಿದಾತಂಗೆ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಪ್ಪುದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ॥೧೬॥

ಸೂ॥ ರಾಜಯೋಗೋಪದೇಶಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಶಿಷ್ಯನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಗುರುವನೇ ಆಶ್ರೈಸಬೇಕೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:— ॥೧೬॥

ಶ್ಲೋ॥ ಆದಾವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರೋಗುರೌಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞತಾಸ್ತಿಚೇತ್ ।
ಭಜೇತ್ತಮೇವಯತ್ನೇನನೋಚೇದನ್ಯಗುರುಂವ್ರಜೇತ್ ॥೧೭

ಟೀ॥ ಗುರೌ-ಶ್ರೀಗುರುವಿನಲ್ಲಿ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರಃ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿವರ್ಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸದಾಚಾರವೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಾಚಾರವೂ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞತಾ-ಬ್ರಹ್ಮವನರಿವತನವೂ, ಅಸ್ತಿ ಚೇತ್ ಉಂಟಹುದಾದರೆ, ಆದೌ-ಮೊದಲಲ್ಲಿ, ತಮೇವ-ಆ ಗುರುವನೇ, ಯತ್ನೇನ-ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದೆ, ಭಜೇತ್-ಸೇವಿಸುವುದು. ನೋಚೇತ್-ಆತನಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞಾನಾಚಾರಂಗಳಿಲ್ಲದಿರ್ದೊಡೆ, ಅನ್ಯಗುರುಂ-ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಗುರುವನನು, ವ್ರಜೇತ್-ಎಯ್ದುವುದು. ॥೧೭॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಜಯೋಗದಿಂ ಸಾಧ್ಯವಪ್ಪ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಮಂ ಪೇಳ್ದು ಆ ಬ್ರಹ್ಮವನರಿದಾತನೇ ಶ್ರೀಗುರುವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಆತ್ಮಾನಮದ್ವಂದ್ವಮನಂತಮಾದ್ಯಂನಿರಂಜನಂನಿಶ್ಚಲನಿ
ತ್ಯತೃಪ್ತಂ । ಸಚ್ಚಿನ್ಮಯಾನಂದಪರಾಮೃತಂಯೋವೇತ್ತಿ
ಸ್ವಭಾವೇನಗುರುಸ್ಸಏವ ॥೧೮॥

ಟೀ॥ ಅದ್ವಂದ್ವಂ-ಅನಾದಿಮುಕ್ತನಪ್ಪುದರಿಂ ತನಗೆ ಜೋಡಿಲ್ಲದಿರ್ಪನಂತೆ, ಅನಂತಂ-ದೇಶಕಾಲಂಗಳಿಂದನವಚ್ಛಿನ್ನನಾಗಿರ್ಪನಂಥ, ಆದ್ಯಂ-ಷಡಧ್ವಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಮೊದಲಿಗನಾಗಿರ್ಪನಂಥ, ನಿರಂಜನಂ-ಅನಾದಿನಿರ್ಮಲನಪ್ಪುದರಿಂ ನಿರಾವರಣನಾಗಿರ್ಪನಂಥ, ನಿಶ್ಚಲನಿತ್ಯತೃಪ್ತಂ-ಚಲಿಸದೆಯಿರ್ಪನಿತ್ಯತೃಪ್ತಿಯೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರ್ಪನಂಥ, (ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧಭೋಗಭೋಕ್ತೃತ್ವವಿಲ್ಲವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣಕಾಮನೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ಸಚ್ಚಿನ್ಮಯಾನಂದಪರಾಮೃತಂ-ಸದ್ರೂಪ ಚಿದ್ರೂಪ ಆನಂದರೂಪವಾದ ಕುಂಡಲಿನಿಗೆ ಮೇಲಾದ ಮೋಕ್ಷಸ್ಥಾನವಾದಂಥ, (" ಸಾಚಕುಂಡಲಿನೀಶಂಭೋರ್ನಿತ್ಯಾಧಿಷ್ಠಿತಯಾಖ್ಯಪಿಣೀ" ಎಂಬುದಾಗಿ) ಆತ್ಮಾನಂ-ಪರಮಾತ್ಮನನು, ಯಃ-ಆವಾತನು, ಸ್ವಭಾವೇನ-ಸ್ವಪ್ರ

ಕಾಶರೂಪವಾದ ತನ್ನ, ಭಾವೇನ-ಪರಪ್ರಕಾಶರೂಪವಾದ ವಿಪುಲಚೈತನ್ಯದಿಂದ, ವೇತ್ತಿ-ಅಪರೋಕ್ಷದಿಂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೋ, ಸಏವ-ಆತನೇ, ಗುರುಃ-ಆಚಾರ್ಯನು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಸಗುಣನಿರ್ಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವುಳ್ಳಾತನೇ ಗುರುವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ||೧೮||

ಸೂ|| ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮೋದ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗವೇ ತತ್ವಜ್ಞಾನರೂಪವಪ್ಪುದರಿಂದೆ ಆ ತತ್ವಜ್ಞಾನವಮಂ ತತ್ವಂಗಳಂ ವಿಲಕ್ಷಿಸಿವ ಶ್ರೀಗುರುವಿನಿಂದಭ್ಯಾಸವಮಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಭಾವೇನತೃಣೀಕೃತಜಗತ್ತ್ರಯಂ |
ಆದಾವಸದ್ಗುರುಮಾಶ್ರಿತ್ಯತತ್ವಜ್ಞಾನಂಸಮಭ್ಯಸೇತ್ ||೧೯||

ಟೀ|| ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಭಾವೇನ-ಜ್ಞಾನ-ಮುಂದೆಪೇಳ್ವ ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ವಂಗಳ್ತಾನಲ್ಲ ತನ್ನವಲ್ಲ ವೆಂಬ ವಿವೇಕರೂಪವಾದ ತಿಳಿವಿನಿಂದವೂ, ವೈರಾಗ್ಯಭಾವೇನ-ಆಮಾಯಾಜನಿತವಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕು ಬೇಡೆಂಬುದನುಳಿದು ನಿಂದ ವಿಪುಲವಿರಕ್ತಿಯಿಂದವೂ, ತೃಣೀಕೃತಜಗತ್ತ್ರಯಂ-ತೃಣೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೂರುಲೋಕವನ್ನುಳ್ಳಂಥ, ಸದ್ಗುರುಂ-ಶ್ರೀಗುರುವನು, ಆಶ್ರಿತ್ಯ-ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಆದೌ-ಮೊದಲಲ್ಲಿ, ತತ್ವಜ್ಞಾನಂ-ಮುಂದೆಪೇಳ್ವ ಪಂಚೀಕರಣರೂಪವಾದ ಪಂಚವಿಂಶತಿ ತತ್ವಂಗಳಂ ವಿಲಕ್ಷಿಸುವ ಅರಿವನು, ಸಮಭ್ಯಸೇತ್-ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಾಗದಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡುವುದು. " ಅಹೋಮೇಪಶ್ಯೋಪಥೌವಮಗ್ನೋನಪಶ್ಯಾಮಿಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾಂ | ಯದಿಯೋನ್ಯಃಪ್ರಮುಂಚಾಮಿಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಂಸಮಾಶ್ರಯೇ || ದುಃಖಾರ್ಣವದೊಳ್ಮುಳುಗಿರ್ದಾತನು ಯೋನಿಯಂ ಪೊರಮಾಡುತ್ತವೆ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಮಾಗಿ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗವನಾಶ್ರಯಿಸುವೆನೆಂದು ಗರ್ಭದ ಶಿಶು ಚಿಂತಿಸುವುದೆಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗವಮಂ ಸಾಧಿಪುದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ||೧೯||

ಸೂ|| ಅನಂತರವಲ್ಲಿ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗರೂಪವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವಮಂ ಪೇಳಲ್ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮದಿಂದಾಕಾಶಪಂಚೀಕರಣವಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಜ್ಞಾತೃತ್ವಮಂತರಿಕ್ಷಂಚಸಮಾನೋವಾಯುರೇವಚ |
ಶ್ರೋತ್ರಮಗ್ನಿರ್ಧ್ವನಿರ್ವಾರಿವಾಗ್ಭಿಃಖೇತತ್ವಪಂಚಕಂ ||೨೦

ಟೀ||ಜ್ಞಾತೃತ್ವಂ-ಆತ್ಮನು ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭ್ರೂಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರ್ಪನಾಗಿ, ಅದೇ ಆಕಾಶಸ್ಥಾನವಪ್ಪುದರಿಂದಲ್ಲಿ ಕಲೋಜ್ವಲಿತ ಚೈತನ್ಯವಾದ ಆತ್ಮನಜ್ಞಾತೃತ್ವವೇ, ಅಂತರಿಕ್ಷಂ- ಆಕಾಶದೊಳಗಣ ಆಕಾಶವು. (ಪೃಥ್ವಿಯುನೊಳಕೊಂಡುದಪ್ಪು, ಆ ಅಪ್ಪುವನೊಳಕೊಂಡುದಗ್ನಿ, ಅಗ್ನಿಯನೊಳಕೊಂಡುದು ವಾಯು, ವಾಯುವನೊಳಕೊಂ

ಪುದಾಕಾಶ, ಆ ಆಕಾಶವನೊಳಕೊಂಡವನಾತ್ಮ, ಆ ಆತ್ಮನೇ ಪಂಚಕಂಚುಕ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಮುಖದಿಂದಾಕಾಶಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂದು ವಿಷಯಂಗಳ ನರಿಯಲು ಸ್ಯಖ್ಯತ್ವವೇ ಜ್ಞಾತೃತ್ವ, ಆ ಜ್ಞಾತೃತ್ವವೇ ಆಕಾಶವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ಸಮಾನಃ- ಅನ್ನರಸಮಂ ಸಕಲ ರೋಮಕೂಪಂಗಳಿಗೆ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ ದೇಹವ್ಯಾಪಾರಕನಾದ ಸಮಾನವಾಯುವೇ, ವಾಯುಃ- ಆಕಾಶತತ್ವದಲ್ಲಿಯ ವಾಯು, ಶ್ರೋತ್ರಮೇವಚ- ಶಬ್ದಪ್ರಕಾಶವಾದ ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯುವೇ, ಅಗ್ನಿಃ-ಅಗ್ನಿತತ್ವವು, ಧ್ವನಿಃ-ವೀಚಿತರಂಗ ನ್ಯಾಯದಿಂ ಪಸರಿಸುವ ಧ್ವನಿಯೇ, ವಾರಿ-ಅಪ್‌ತತ್ವವು, ವಾಕ್-ವರ್ಣಂಗಳುತ್ಪತ್ತಿ ಗಾಧಾರವಾದ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯುವೇ, ಭೂಃ-ಪೃಥ್ವೀತತ್ವವೆಂಬಿವು, ಖೇ-ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯ, ತತ್ವಪಂಚಕಂ-ಐದುತತ್ವಂಗಳು. ||೨೦||

ಸೂ|| ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿಯ ಭೂತಪಂಚಕಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಮನಏವವಿಯದ್ವ್ಯಾನೋವಾಯುಶ್ಚರ್ಮಧನಂಜಯಃ ।
ಸ್ಪರ್ಶೋಂಭಶ್ಚ ಕ್ಷ್ಮಾಪಾಣಿರ್ಮರುತಸ್ತತ್ವಪಂಚಕಂ ||೨೧

ಟೀ|| ಮನಏವ-ಮನಸ್ಸೇ, ವಿಯತ್-ವಾಯುವಿನೊಳಗಣ ಆಕಾಶವು, ವ್ಯಾನಃ- ವ್ಯಾನವೆಂಬುದೇ, ವಾಯುಃ-ವಾಯುತತ್ವವು, ಚರ್ಮ-ತ್ವಗಿಂದ್ರಿಯುವೇ, ಧನಂಜಯಃ- ಅಗ್ನಿಯು, ಸ್ಪರ್ಶಃ-ಸ್ಪರ್ಶವೆಂಬವಿಷಯುವೇ, ಅಂಭಃ-ಉದಕವು, ಪಾಣಿಃ-ಪಾಣೀಂದ್ರಿ ಯುವೇ, ಕ್ಷ್ಮಾಚ-ಭೂಮಿಯು, ಇವು, ಮರುತಃ-ವಾಯುವಿನಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ, ತ ತ್ವಪಂಚಕಂ-ಐದುತತ್ವಂಗಳು. ||೨೧||

ಸೂ|| ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಯ ತತ್ವಪಂಚಕಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ನಭೋಬುದ್ಧಿರುದಾನಶ್ಚ ಮರುದಗ್ನಿರ್ದೃಶಿರೇವಚ ।
ಪಾಥೋರೂಪಂಧರಾಪಾದೋವಹ್ನೇರ್ಯತ್ತತ್ವಪಂಚಕಂ||

ಟೀ|| ಬುದ್ಧಿಃ-ಬುದ್ಧಿತತ್ವವೇ, ನಭಃ-ಅಗ್ನಿತತ್ವದಲ್ಲಿಯಆಕಾಶವು, ಉದಾನಶ್ಚ- ಉದಾನವಾಯುವೇ, ಮರುತ್- ವಾಯುತತ್ವವು, ದೃಶಿರೇವಚ- ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯುವೇ, ವಹ್ನಿಃ-ಅಗ್ನಿಯು, ರೂಪಂ-ರೂಪವೆಂಬವಿಷಯುವೇ, ಪಾಥಃ-ಉದಕವು, ಪಾದಃ-ಪಾ ದೇಂದ್ರಿಯುವೇ, ಧರಾ-ಭೂಮಿಯು, ಹೀಗೆಂಬ, ಯತ್- ಆವುದಾನೊಂದುಂಟೋ, ಅದು, ವಹ್ನೇಃ-ಅಗ್ನಿಸಂಬಂಧವಾದ, ತತ್ವಪಂಚಕಂ-ತತ್ವಂಗಳೈದು. ||೨೨||

ಸೂ|| ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉದಕದಲ್ಲಿಯ ತತ್ವಪಂಚಕಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ಚಿತ್ತಂವಿಷ್ಣುಪದಂವಾಯುರಪಾನೋರಸನಾನಲಃ ।
ರಸೋಜಲಮುಪಸ್ಥೋಭೂರಪಾಂತತ್ತ್ವಪಂಚಕಂ ||೨೩||

ಟೀ॥ ಚಿತ್ತಂ-ಚಿತ್ತವೆಂಬಂತಃಕರಣವೇ, ವಿಷ್ಣುಪದಂ-ಅಪ ತತ್ವದಲ್ಲಿಯು ಆಕಾಶವು, ಅಪಾನಃ-ಅಪಾನವಾಯುವೇ, ವಾಯುಃ-ವಾಯುತತ್ವವು, ರಸನಾ-ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯವೇ, ಅನಲಃ-ಅಗ್ನಿಯು, ರಸಃ-ರಸವೆಂಬವಿಷಯವೇ, ಜಲಂ-ಉದಕವು, ಉಪಸ್ಥಃ-ಗುಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯವೇ, ಭೂಃ-ಪೃಥಿವಿಯು, ತತ್-ಅದು, ಅಪಾಂ-ಉದಕದ, ತತ್ವಪಂಚಕಂ-ತತ್ವಂಗಳೈದು. ॥೩॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವೀತತ್ವಪಂಚಕವಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಹಂಕಾರೋವಿಯತ್ಪ್ರಾಣೋವಾಯುರ್ಘ್ರಾಣಂಹುತಾಶನಃ। ಆಪೋಗಂಧೋಮಹೀಪಾಯುಃಪೃಥಿವ್ಯಾಂತತ್ವಪಂಚಕಂ ॥೨೪॥

ಟೀ॥ ಅಹಂಕಾರಃ-ಅಹಂಕಾರವೆಂಬಂತಃಕರಣವೇ, ವಿಯತ್-ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಯ ಆಕಾಶವು, ಪ್ರಾಣಃ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವೇ, ವಾಯುಃ-ವಾಯುತತ್ವವು, ಘ್ರಾಣಂ-ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯವೇ, ಹುತಾಶನಃ-ಅಗ್ನಿಯು, ಗಂಧಃ-ಗಂಧವೆಂಬ ವಿಷಯವೇ, ಆಪಃ-ಉದಕವು, ಪಾಯುಃ-ಗುದವೆಂಬಿಂದ್ರಿಯವೇ, ಮಹೀ-ಪೃಥ್ವಿಯು, ಇವು, ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ-ಪೃಥ್ವೀತತ್ವದಲ್ಲಿಯು, ತತ್ವಪಂಚಕಂ-ತತ್ವಂಗಳೈದು, (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಜ್ಞಾತೃಸ್ವ ಮನ ಬುದ್ಧಿ ಚಿತ್ತ ಅಹಂಕಾರವೆಂಬೈದು ಸಕಲವ್ಯವಹಾರಂಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವು ಕೊಡುವುದರಿಂದೆ ಕ್ರಮದಿಂ ವ್ಯೋಮಾದಿ ಪಂಚತತ್ವಂಗಳಲ್ಲಿಯು ಆಕಾಶತತ್ವವೆನಿಸಿಕೊಂಬುವು. ಸಮಾನ ವ್ಯಾನ ಉದಾನ ಅಪಾನ ಪ್ರಾಣಂಗಳೆಂಬೈದು ದೇಹಾವಯವಂಗಳ ವ್ಯಾಪನಮಂ ಮಾಳ್ಪುದರಿಂದ ಕ್ರಮದಿಂ ಪಂಚಭೂತಂಗಳಲ್ಲಿಯು ವಾಯುತತ್ವವೆನಿಸಿಕೊಂಬುವು. ಶ್ರೋತ್ರ ತ್ವಕ್ಕು ನೇತ್ರ ಜಿಹ್ವೆ ಘ್ರಾಣವೆಂಬೈದು ಆತ್ಮಂಗೆ ವಿಷಯಂಗಳಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿ, ಭೋಗಪರಿಪಾಕವಮಂ ಮಾಳ್ಪುದರಿಂ ಕ್ರಮದಿಂ ಪಾಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯು ಅಗ್ನಿತತ್ವವೆನಿಸಿಕೊಂಬುವು. ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ ರೂಪ ರಸ ಗಂಧಂಗಳೆಂಬೈದು ಪ್ರವಾಹರೂಪದಿಂದಾತ್ಮಂಗೆ ಗ್ರಹಣಯೋಗ್ಯವಪ್ಪುದರಿಂದ ಕ್ರಮದಿಂ ಪಂಚಭೂತಂಗಳಲ್ಲಿಯು ಅಪ್ತತ್ವವೆನಿಸಿಕೊಂಬುವು. ವಾಕ್ಕು ಪಾಣಿ ಪಾದ ಉಪಸ್ಥ ಪಾಯು ವೆಂಬೈದು ವಚನ ಆದಾನ ಗಮನ ವಿಹರಣ ವಿಸರ್ಜನವೆಂಬ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಂಧರಿಸಿ,ಸ್ಥೂಲವಪ್ಪುದರಿಂ ಕ್ರಮದಿಂ ಪಂಚಭೂತಂಗಳಲ್ಲಿಯು ಪೃಥ್ವೀತತ್ವಂಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಬುವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.॥

ಸೂ॥ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ವಂಗಳ ನರಿದಾತನೇ ಮುಕ್ತನೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ವಾನಿಪಂಚಭೂತಸ್ಥಿತಾನಿಚ।
ತಾನಿಯೋವೇತ್ತಿತತ್ವಜ್ಞಸ್ಸಏವಸತುಮುಕ್ತಿಭಾಕ್ ॥೨೫॥

ಟೀ॥ ತಾನಿ-ಆ ಪೂರ್ವೋದಿತಂಗಳಾದಂಥ, ಪಾಂಚಭೌತಸ್ಥಿತಾನಿಚ-ಪಂಚಭೂತಂಗಳಲ್ಲಿರ್ಪಂಥ, ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ವಾನಿ-ಇಪ್ಪತ್ತೈದುತತ್ವಂಗಳನು, ಯಃ-ಆವಾತನು, ವೇತ್ತಿ-ತನ್ನಿಂದನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೋ, ಸಏವ-ಆತನೇ, ತತ್ವಜ್ಞಃ-ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಬನು. ಸತು-ಆತನೇ, ಮುಕ್ತಿಭಾಕ್-ಮೋಕ್ಷವುಂಭಜಿಸುವಾತನು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಕಣ್ಣೊಳಿಗ್ದ ಕಸವಂ ತೆಗೆದು ಕಾಣಲ್ಬಾಧೆ ತೊಲಂಗುವಂತೆ ಈ ತತ್ವಂಗಳಂ ವಿಲಕ್ಷಿಸಿ ಕಾಣಲ್ ಮುಕ್ತನಪ್ಪನೆಂಬುವಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ॥೨೫॥

ಸೂ॥ ಈ ತತ್ವಂಗಳಂ ವಿವೇಕದಿಂ ವಿಭಾಗಿಸುವ ಪ್ರಕಾರವಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಧಿಭೌತಾಧಿದೈವತಾನಿಯಥಾಕ್ರಮಂ ।
ದಶೇಂದ್ರಿಯೇಷುವಿಭಜೇಜ್ಜೀವಾಂತಃಕರಣೇಷುಚ ॥೨೬॥

ಟೀ॥ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಧಿಭೌತಾಧಿದೈವತಾನಿ-ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಧಿಭೌತಿಕ ಅಧಿದೈವತಂಗಳನು, ಯಥಾಕ್ರಮಂ-ಕ್ರಮವನುಮೀರಂದೆ, ದಶೇಂದ್ರಿಯೇಷು-ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂಗಳೆಂಬ ದಶವಿಧವಾದ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ,ಜೀವಾಂತಃಕರಣೇಷುಚ-ಜೀವನ ಅಂತಃಕರಣಚತುಷ್ಟಯದಲ್ಲಿಯೂ, ವಿಭಜೇತ್-ವಿಭಾಗಿಸುತವೂ, (ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವಂ ಸ್ಮರಿಸಲ್ಬೇಕೆಂದು ಮುಂದಣ ಗ್ರಂಥದ ಕ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಂ ತಿಳಿವುದು.) ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹತ್ತು, ಅಂತಃಕರಣಚತುಷ್ಟಯ-ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಆಧ್ಯಾತ್ಮವೆನಿಸಿಕೊಂಬುವು. ಇದಕ್ಕೆಸಂಮತಿ- “ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿಪಂಚೈವಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿಚ। ಮನೋಬುದ್ಧಿರಹಂಕಾರಶ್ಚಿತ್ತಂಚೇತಿಚತುಷ್ಟಯಂ । ಅಧ್ಯಾತ್ಮಂಪೃಥಗೇವೇದಂಚತುರ್ದಶವಿಧಂಸ್ಮೃತಂ” ಈ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿ ಚತುರ್ದಶವಿಧಕರಣಕ್ಕೆ ವಿಷಯಂಗಳಾಗಿ ಕೇಳಲು ಯೋಗ್ಯಂಗಳ್ಕಾಣಲು ಯೋಗ್ಯಂಗಳ್ಮೊದಲಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಧಿಭೌತಿಕಂಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಬುವು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಮತಿ. “ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮೇತಚ್ಚ.ಶ್ರೋತವ್ಯಂಘ್ರಾತವ್ಯಂಚಯಥಾಕ್ರಮಂ । ರಸಿತವ್ಯಂ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠಾಸ್ಪ್ರಷ್ಟವ್ಯಂತಥೈವಚ ॥ ಮಂತವ್ಯಂಚೈವಬೋದ್ಧವ್ಯಮಹಂಕರ್ತವ್ಯಮೇವಚ । ತಥಾಚೇತಯಿತವ್ಯಂಚವಕ್ತವ್ಯಂಮುನಿಪುಂಗವಾಃ ॥ ಆದಾತವ್ಯಂಚಗಂತವ್ಯಂವಿಸರ್ಜಿತವ್ಯಮೇವಚ । ಆನಂದಿತವ್ಯಮಿತ್ಯೇತದ್ಬಾಹ್ಯಾಧಿಭೂತಮನುಕ್ರಮಾತ್” ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಆದಿತ್ಯಾದಿಗಳೇ ಅಧಿದೈವಿಕಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಬುವು. ಇದಕ್ಕೆಸಂಮತಿ-“ಆದಿತ್ಯೋದಿಗ್ದಿಶಶ್ಚೈವಪೃಥಿವೀವರುಣಸ್ತಥಾ । ವಾಯುಶ್ಚಂದ್ರಸ್ತಥಾಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಃಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಏವಚ ॥ ಅಗ್ನಿಶ್ಚೇಂದ್ರಸ್ತಥಾವಿಷ್ಣುರ್ಮಿತ್ರೋದೇವಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ । ಅಧಿದೈವತಮೇವಂಹಿಚತುರ್ದಶವಿಧಂಕ್ರಮಾತ್” ಎಂಬ ಪುರಾಣವಚನ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾದಿಗಳಂ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಕಾಣಲ್ಬೇಕೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ. ॥

ನಿಷೇಧಮುಖದಿಂದವೂ ವಿಧಿಮುಖದಿಂದವೂ ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನರಿದಾತನೇ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ನಾಹಂಭೂತಗುಣೇಂದ್ರಿಯಾದಿಕಮನೋಽಹಂಚಿತ್ತಬು
ದ್ಧೀವಪುಃಪ್ರಾಣಸ್ಪರ್ಶನಧರ್ಮಕರ್ಮನಿರತೋನೈವಪ್ರಪಂ
ಚೋಽಖಿಲಃ । ನಿತ್ಯಂನಿಷ್ಕಲಮೇಕಮಚ್ಯುತಮಜಂಶಾಂ
ತಂಶಿವಂನಿರ್ಗುಣಂ ಶುದ್ಧಂಬುದ್ಧಪದಂಹಿಯತ್ತದಹಮ
ಸ್ಮೀತಿಸ್ಮರನ್ಜೀವತಿ ||೭೭||

ಟೀ|| ಭೂತಗುಣೇಂದ್ರಿಯಾದಿಕ-ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಪಂಚಭೂತಗಳ ರೂಪ ರಸ ಗಂಧ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಗುಣಗಳೂ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂಗಳೂ, ಅಹಂ ನ-ನಾನಲ್ಲ, ಮನಃ-ಮನಸ್ಸೂ, ಅಹಂ-ಅಹಂಕಾರವೂ, ಚಿತ್ತಬುದ್ಧೀ-ಚಿತ್ತಬುದ್ಧಿಗಳೆಂಬಂತಃಕರಣಂಗಳೂ, ವಪುಃ-ಜಾತಿಕುಲಾದ್ಯಭಿಮಾನಾಶ್ರಯವಾದ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವೂ, ಪ್ರಾಣಸ್ಪರ್ಶನಧರ್ಮಕರ್ಮನಿರತಃ-ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನಸೋಂಕಾದ ಜೀವತ್ವದಿಂದಾದ ನಾನಾಜಾತಿಯ ಧರ್ಮಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳಾತನು, ನೈವ-ಅಲ್ಲವೇ. ಅಖಿಲಃ-ಸಮಸ್ತವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಪ್ರಪಂಚಃ-ದೃಶ್ಯಮಾನಪ್ರಪಂಚವು, ನ-ಅಲ್ಲ. ನಿತ್ಯಂ-ಕಾಲಾನವಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ನಿಷ್ಕಲಂ-ಅಖಂಡಿತವಪ್ಪುದರಿಂ ಚಲಿಸದಿರ್ಪಂಥ, ಏಕಂ-ಮುಖ್ಯವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಅಚ್ಯುತಂ-ಕೇಡಿಲ್ಲದಿರ್ಪಂಥ, ಅಜಂ-ಜನ್ಮರಹಿತವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಶಾಂತಂ-ರಾಗದ್ವೇಷಂಗಳಿಲ್ಲದೆಯಿರ್ಪಂಥ, ಶಿವಂ-ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ನಿರ್ಗುಣಂ-ಗುಣತ್ರಯರಹಿತವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಶುದ್ಧಂ-ದೋಷರಹಿತವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಯತ್-ಆವುದಾನೊಂದು, ಬುದ್ಧಪದಂ-ಬೋಧರೂಪವಾದವಸ್ತುವುಂಟೋ, ತತ್-ಆವಸ್ತುವೇ, ಅಹಂ-ನಾನ, ಅಸ್ಮೀತಿ-ಆಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆಯೆಂದು, ಸ್ಮರನ್-ನೆನೆವುತ್ತಿರ್ಪಂಥಾತನೇ, ಜೀವತಿಹಿ-ಬದುಕುತ್ತಿರ್ಪಂಥಾತನಲ್ಲಾ. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-"ತದೇವನಿಷ್ಕಲಂಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಂನಿರಂಜನಂ। ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಾಹಮಿತಿಜ್ಞಾತ್ವಾಬ್ರಹ್ಮಸಂಪದ್ಯತೇಧ್ರುವಂ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತನ್ನ ನಾನಿಷ್ಕಲಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಕಂಡಾತಂಗಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.) ||೭೭||

ಸೂ|| ನಿಷೇಧಮುಖದಿಂದಾಗುವ ತತ್ವಜ್ಞಾನಮಂ ಪುನರಪಿ ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ|| ದೇಹತ್ರಯೇಽಪ್ರಥಿತಷೋಡಶಧಾವಿಕಾರಾನ್ ಲಿಂಗಾನಿಸಪ್ತ
ದಶಧಾನವಧಾಪದಾರ್ಥಾನ್ । ಆತ್ಮಾನಮಷ್ಟಕವಿಧಪ್ರಕೃ
ತಿಸ್ವಭಾವಾನ್ ಜ್ಞಾತ್ವಾತದನ್ಯ ಇತಿಜೀವತಿಯೋಮಹಾತ್ಮಾ ||೭೮

ಟೀ॥ದೇಹತ್ರಯೇ-ಸ್ಥೂಲಶರೀರವೆಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವೆಂಬ ಕಾರಣಶರೀರವೆಂಬ ದೇಹತ್ರಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಥಿತಷೋಡಶಧಾ ವಿಕಾರಾನ್-ಪ್ರಥಿತ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಷೋಡಶಧಾ-ಹದಿನಾರುಪ್ರಕಾರವಾದ, ವಿಕಾರಾನ್-ದೇಹವಿಕಾರಗಳನು, (ಆವಾವುವೆಂದೊಡೆ-ದೇಹೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ತಂದೆಯಿಂಕೊಂಡ ಮಧುರಾಮ್ಲಲವಣತಿಕ್ತಕಟುಕಷಾಯವೆಂಬ ಷಡ್ವಿಧಾಹಾರವೇ ಉದರಾಗ್ನಿಯಿಂ ಪಚಿಸಿ ರಸವಾಗಲು, ಆರಸದಿಂ ಶೋಣಿತಂಮೊದಲಪ್ಪುದು. ಆ ಶೋಣಿತದಿಂ ಮಾಂಸಂ, ಆ ಮಾಂಸದಿಂ ಮೇದಸ್ಸು, ಆ ಮೇದಸ್ಸಿನಿಂದಸ್ಥಿ, ಆ ಅಸ್ಥಿಯಿಂಮಜ್ಜೆ, ಆ ಮಜ್ಜೆಯಿಂ ಶುಕ್ಲ, ಮಾಶುಕ್ಲವೇ ಸ್ತ್ರೀಯ ಋತುಕಾಲದ ರಕ್ತದೊಳ್ಕೂಡಲ್ ಏಕರಾತ್ರಿಯೊಳ್ ಕಲಲವಪ್ಪುದು. ಸಪ್ತರಾತ್ರಿಗೆ ಬುದ್ಬುದವೆನಿಪುದು. ಒಂದುಮಾಸಕ್ಕೆ ಪಿಂಡವೆನಿಪುದು. ಮಾಸದ್ವಯಕ್ಕೆ ಶಿರಂತೋರ್ಪುದು. ಮಾಸತ್ರಯಕ್ಕೆ ಪದಂ ತೋರುಗುಂ. ಮಾಸನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಉದರಕಟಿಪ್ರದೇಶಂಗಳ್ಕಾಣಿಪುವು. ಮಾಸವೈದಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನುಕಾಣಲಪ್ಪುದು. ಮಾಸವಾರಕ್ಕೆ ಶ್ರೋತ್ರನೇತ್ರಘ್ರಾಣಂಗಳ ರಂಧ್ರಂಗಳ್ಕಾಣಲಪ್ಪುವು. ಮಾಸವೇಳಕ್ಕೆ ಜೀವನ ಸಂಚಾರವಪ್ಪುದು. ಈ ಹದಿನಾರೂ ಸ್ಥೂಲದೇಹವಿಕಾರಂಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಬುವು.) ಸಪ್ತದಶಧಾ-ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಂಗಳೈದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂಗಳೈದು ಪ್ರಾಣಾದಿವಾಯುಗಳೈದು ಮನಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡು ಅಂತೂ ಹದಿನೇಳು ಪ್ರಕಾರವಾದಂಥ, ಲಿಂಗಾನಿ-ಲಿಂಗಶರೀರಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳಂತಹುವನ್ನೂ, ನವಧಾ-ಶಬ್ದಾದಿವಿಷಯಂಗಳೈದು ಅಂತಃಕರಣ ನಾಲ್ಕು ಈವಿಷಯಂಗಳು ಕೂಡಿ ಒಂಭತ್ತಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಪದಾರ್ಥಾನ್-ಪದಾರ್ಥಂಗಳನು, ಅಷ್ಟಕವಿಧಪ್ರಕೃತಿಸ್ವಭಾವಾನ್-ಅಷ್ಟಕವಿಧ-ಅವ್ಯಕ್ತ ಬುದ್ಧಿ ಅಹಂಕಾರ ತನ್ಮಾತ್ರಾಪಂಚಕಂಗಳೆಂದೆಂಟುಪ್ರಕಾರವಾದ, ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವಭಾವಾನ್-ಕಾರಣಸ್ವರೂಪಗಳನು, ಜ್ಞಾತ್ವಾ-ಅರಿದು, ಆತ್ಮಾನಂ-ತನ್ನನು, ತದನ್ಯಇತಿ-ಅವರದೆಸೆಯಿಂದನ್ಯನೆಂದು, ಯಃ-ಆವಾತನು, ಜೀವತಿ-ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೋ, ಸಃ-ಆತನೇ, ಮಹಾತ್ಮಾ-ಮಹಾಪುರುಷನು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ—"ಶ್ರು॥ ಕಥಂತುತದ್ವಿಜಾನೀಯಂಶಿವಮುಭಾತಿವಿಭಾತಿಚ । ತತ್ಕಾರಣಂ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಾಭಿಪನ್ನಂಜ್ಞಾತ್ವಾದೇವಂಮುಚ್ಯತೇಸರ್ವಪಾಶೈಃ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂ ದೇಹತ್ರಯಗಳ ಹೋರೆಯನಳಿದುಳಿದು ನಿಂದ ಸ್ವರೂಪವ ನರಿದಾತನೇ ಮಹಾಪುರುಷನೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ॥೨೮॥

ಸೂ॥ ವಿಧಿಮುಖದಿಂ ಪೇಳ್ದ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಮಂ ಮರಳಿ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದ್ವಯದಿಂ ಪೇಳ್ದಪರ್:—

ಶ್ಲೋ॥ ಸತ್ಯಂಜ್ಞಾನಮನಂತಂಯದ್ಬ್ರಹ್ಮೇತಿವದತಿಶ್ರುತಿಃ ।
ಮುಕ್ತಾನಂದಸ್ವರೂಪಂಚನನುತತ್ತ್ವಮಸಿಸ್ಥಿತಂ ॥೨೯॥

ಟೀ॥ತತ್-ಆಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದಂಥ, ಬ್ರಹ್ಮ-ಬ್ರಹ್ಮವು, ಸತ್ಯಂ-ಸದ್ರೂಪವಾಗಿರ್ಪಂ

ತಹುದು, (ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಧ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದಿಹುದರಿಂ ಸದ್ರೂಪವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ)ಜ್ಞಾನಂ-ಬೋಧರೂಪವಾಗಿರ್ಪಂತಹುದು, ಅನಂತಂ-ದಿಕ್ಕಾಲಂಗಳೆಂಬ ಪರಿಮಿತಿಯಿಲ್ಲದಿರ್ಪಂತಹುದು, ಇತಿ-ಹೀಗೆಂದು, ಶ್ರುತಿಃ-ವೇದವು, ವದತಿ-ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀತು. ನನು-ಎಲೈ ಶಿಷ್ಯನೆ, ಮುಕ್ತಾನಂದಸ್ವರೂಪಂ ಚ-ಬ್ರೈಂಪವಾನಂದದಿಂದ ಜಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳಂಥ, ತತ್- ಆ ವಸ್ತುವೇ, ತ್ವಂ-ನೀನು, ಅಸಿ-ಆಗುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ, ಇತಿ-ಹೀಗೆಂದು, ಸ್ಥಿತಂ-ನಿಶ್ಚೈಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ॥೯॥

ಸೂ॥ ತನ್ನಿಂದನ್ಯವಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚವಂ ನಿಷೇಧಮುಖದಿಂ ವಿಲಕ್ಷಿಸಿ ಪೌನಃಪುನ್ಯದಿಂ ತನ್ನನೇ ತಿಳಿಯಲ್ವೇಕೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ನೈತದಹಂನೈತದಹಂಚೇತಿಯದನ್ಯದ್ವಿಭಾವಯಾತ್ಮಾನಂ ।
ಸೋಽಹಮಿತಿಸೋಽಹಮಿತ್ಯನುಭಾವಯಸತ್ಯಂತ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ॥

ಟೀ॥ ಏತತ್-ಈ ದೃಶ್ಯಮಾನವಾದ ಪ್ರಪಂಚವು, ಅಹಂ-ನಾನು, ನ-ಅಲ್ಲ, ಅಹಂಚ-ಸಕಲಸಾಕ್ಷಿಕನಾದ ನಾನೂ, ಏತತ್-ಈಪ್ರಪಂಚವು, ನ-ಅಲ್ಲ,ಇತಿ-ಹೀಗೆಂದು ಚೇತನಾಚೇತನಂಗಳ ಅಧ್ಯಾಸನಿವೃತ್ತಿಯಿಂದೆ, ಆತ್ಮಾನಂ-ತನ್ನನು, ಯದನ್ಯತ್-ಆವುದಾನೊಂದು ಪ್ರಪಂಚದಿಂ ದನ್ಯವಾಗಿ, ವಿಭಾವಯ-ತಿಳಿ, ಸೋಽಹಮಿತಿ-ಸಃ-ಆತತ್ವತಾತ್ವಿಕಂಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಕನಾಗಿರ್ಪಂಥಾತನೇ, ಅಹಮಿತಿ-ನಾನುಯೆಂದು, ಸಃ-ಆ ಅನುಗ್ರಹಶಕ್ತಿಯಿಂದಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಶಿವತತ್ವವುಳ್ಳಾತನೇ,ಅಹಮಿತಿ-ನಾನುಯೆಂದು,ತ್ವಂ-ನೀನು, ಆತ್ಮಾನಂ-ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಸತ್ಯಂ-ಸತ್ಯವಾಗಿ, ಅನುಭಾವಯ-ಅಪರೋಕ್ಷದಿಂತಿಳಿ. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ವೈಕೃತಪ್ರಾಣಾಯಾಮನುಮಂತ್ರದರ್ಥಚಿಂತೆಯಿಂ ತತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನ ವಪ್ಪುದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಃ) ॥೨೦॥

ಸೂ॥ "ಅಜ್ಞಾತಸ್ಯಕರಣಾಸಂಭವಾತ್" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂ ಮುಂದೆ ಪೇಳ್ವತಾರಕಾಭ್ಯಾಸಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ನಿಮಿತ್ತವಪ್ಪುದರಿಂ ದೀತತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತೆ ಈಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯಂ ಮಾಡಿದಪಂ:-

ಶ್ಲೋ॥ ಹೃದಿಜ್ಞಾನಾದೇವಮೋಕ್ಷ ಇತ್ಯೇತದ್ವಾಕ್ಯಮಾದರಾತ್ ।
ಗೃಹೀತ್ವಾಜ್ಞಾನಯೋಗೇಽಸ್ಮಿನ್ ಸಮಾಹಿತಮನಾಭವ ॥೨೧॥

ಟೀ॥ ಜ್ಞಾನಾದೇವ-ಜ್ಞಾನದತ್ತಣಿಂದವೇ, ಮೋಕ್ಷಃಇತಿ-ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ, ಏತದ್ವಾಕ್ಯಂ-ಈವಚನವನ್ನು, ಆದರಾತ್-ಪ್ರೀತಿಯುವೆಸೆಯಿಂದೆ, ಹೃದಿ-ಹೃದಯದಲ್ಲಿ, ಗೃಹೀತ್ವಾ-ಗ್ರಹಿಸಿ, ಅಸ್ಮಿನ್-ಈ ಪೂರ್ವೋದಿತವಾದ, ಜ್ಞಾನಯೋಗೇ-ತತ್ವಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಸಮಾಹಿತಮನಾಃ-ಚೆನ್ನಾಗಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮನವುಳ್ಳಾತನು, ಭವ-

ಆಗು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷ ವಿವೇಕಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯೆಂಬ ಸಾಂಖ್ಯರ ಮತವನು "ಇದಂರಜತಂ" ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯು "ನೇದಂರಜತಂ" ಎಂಬುತ್ತರಜ್ಞಾನದಿಂ ಕೆಡುವಂತೆ "ಜೀವೋಽಹಂ" ಎಂಬ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಮೂ "ಅಹಂಬ್ರಹ್ಮ" ವೆಂಬ ತಥ್ಯಜ್ಞಾನಮಾತ್ರದಿಂ ಕೆಟ್ಟುದೇ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ದ್ವೈತಮತಮುಂ ನಿರಾಕರಿಸಿ, "ಅಥಾತ್ಮಮಲಮಾಯಾಖ್ಯಕರ್ಮಬಂಧವಿಮುಕ್ತಯೇ। ವ್ಯಕ್ತಯೇಶಿವತತ್ವಸ್ಯಶಿವಾದ್ಜ್ಞಾನಂಪ್ರವರ್ತತೇ" ಎಂಬ ಶಿವಾಗಮೋಕ್ತಿಯಿಂದೆ ತತ್ವವಿವೇಕಮುಮನೊಳ್ಪಶಿವಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷಮಪ್ಪುದೆಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಲ್ಬೇಕೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.॥೩೧

ಸೂ॥ "ಪಾಶಾವಲೋಕನಂತ್ಯಕ್ತ್ವಸ್ವರೂಪಾಲೋಕನಂಹಿಯತ್। ಆತ್ಮವ್ಯಾಪ್ತಿರ್ಗಮೇ ಮೇಷಾಶಿವವ್ಯಾಪ್ತಿರತೋಽನ್ಯಥಾ" ಎಂಬಾಗಮಗ್ರಂಥಾನುಸಾರದಿಂದಾತ್ಮವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಸಿದ್ಧಿಯುಂ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗದಿಂ ಪೇಳ್ದು ಶಿವಧ್ಯಾನವೆನಿಸುವ ಶಿವವ್ಯಾಪ್ತಿರೂಪವಾದ ತಾರಕಯೋಗಮುಂ ಪೇಳ್ವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂಮಾಡಿದಪಂ:-

ಶ್ಲೋ॥ ಅತಃಪರತರಂಗುಹ್ಯಂದೃಷ್ಟಪ್ರತ್ಯಯಸಂಯುತಂ।
ಮಮಾನುಭವಸಂಸಿದ್ಧಂಯೋಗಂಪ್ರಾಣಸಖೇಶೃಣು ॥೩೨॥

ಟೀ॥ ಭೋಃಪ್ರಾಣಸಖೇ-ಎಲೆ ಪ್ರಾಣಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಶಿಷ್ಯನೆ, ಅತಃ-ಈಸಾಂಖ್ಯಯೋಗವದೆಸೆಯಿಂದೆ, ಪರತರಂ-ಅತ್ಯಂತೋತ್ತರವಾದಂಥ, (ಶಿವವ್ಯಾಪ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಟವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ) ಗುಹ್ಯಂ- ಗೋಪ್ಯವಾದಂಥ, (ಅತಿರಹಸ್ಯವಪ್ಪುದರಿಂದ ಅಯೋಗ್ಯರ್ಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲ್ಬಾರದೆಂಬುದರ್ಥಂ) ದೃಷ್ಟಪ್ರತ್ಯಯಸಂಯುತಂ-ದೃಷ್ಟ-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ, ಪ್ರತ್ಯಯ-ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ, ಸಂಯುತಂ-ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, (ಅನುಮಾನಾದಿಪ್ರಮಾಣಂಗಳಂತೆ ಪರೋಕ್ಷಾರ್ಥಸಾಧಕವಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥಂ)ಮಮ-ಎನ್ನ, ಅನುಭವಸಂಸಿದ್ಧಂ-ಅನುಭವ-ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಸಂಸಿದ್ಧಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರ್ಪಂಥ, (ಅತಿರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋದಿತವಾದ ಸ್ವಾನುಭೂತಿಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧವೆಂಬುದರ್ಥಂ) ಯೋಗಂ-ಈ ತಾರಕಯೋಗವನು, ಶೃಣು-ಕೇಳು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಮಾಯಾಭುವನಾಂತರ್ಗತರಾದ ಮುಮುಕ್ಷುಜನಂಗಳ್ ಪರಶಿವಂಗೆ ಪರಮೋಪಾಧಿಗಳಾಗಿ ಶುದ್ಧಭುವನಾಂತರ್ಗತಂಗಳಾದ ನಾದಬಿಂದ್ವಾದಿಗಳಿಂ ತಾರಕಯೋಗದಿಂ ಕಾಣಲತಿಸಮೀಪವಪ್ಪ ಪ್ರಕಾರವೆಂತೆಂದೊಡೆ-ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಸ್ಥೂಲಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾತತ್ವವಾಸಿಗಳಾದ ಸಪ್ತಕೋಟಿಮಹಾಮಂತ್ರಂಗಳು ವ್ಯಾಪಿಸಿರ್ಪುವು. ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಹಾರಂಭಕಂಗಳಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪಂಚಭೂತಂಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರತತ್ವವಾಸಿಗಳಾದ ಮಂತ್ರೇಶ್ವರರಿರ್ಪರು. ಶಬ್ದಾದಿಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾಶಿವತತ್ವವಾಸಿಯಾದ ಪಂಚಮಂತ್ರತನುವಾದ ಸದಾಶಿವನಿರ್ಪನು. ಕರಣವಶಕದಿಂ ಮನದಿಂ ಕೂಡಿದ ಅಹಂಕಾರತತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಿಂದುಕಲಾರೂಪವಾದ ನಿವೃತ್ತಿಕಲೆಯಿರ್ಪುದು. ಧರ್ಮಾದಿಭಾವಾಷ್ಟಕದಿಂ ಪ್ರತ್ಯಯದಿಂ ಮಂತ್ರಾಂ

"ಉದಕೇಽಶಿವೇಕ್ಷ್ಯತಾಂ" ಉದಕಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಂ ಕಾಣ್ಬುದು. ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದವೂ, ತಾರಕಬ್ರಹ್ಮವನೀಲೋಚನಂಗಳಿಂ ಕಂಡಾತನೇ ರಾಜಯೋಗಿಯೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ. ‖೪೨‖

ಸೂ‖ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಈದಿವ್ಯಮುದ್ರೆಯನೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಪೇಳುತ್ತ ಅದರಿಂದಲೇ ಈ ತಾರಕಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಮಂ ಮಾಳ್ಪುದೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ‖ ಶಶಿಭಾಸ್ಕರಯೋರ್ಮಧ್ಯತಾರಯೋಸ್ಸ್ಥಿರತೇಜಸೋಃ ।
ಬಿಂದುದ್ವಯೋಶ್ಚ ಸಂಯೋಜ್ಯಬ್ರಹ್ಮತಾರಕಮಭ್ಯಸೇತ್ ‖

ಟೀ‖ ಶಶಿಭಾಸ್ಕರಯೋಃ-ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವಾಮದಕ್ಷಿಣನೇತ್ರಂಗಳಲ್ಲಿ, ಮಧ್ಯತಾರಯೋಃ-ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಇರು ತಾರೆಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಸ್ಥಿರತೇಜಸೋಃ-ಊರ್ಧ್ವಮುಖ ಮಪ್ಪುದರಿಂದೆ ಚಲಿಸದ ದೀಪ್ತಿಯುಳ್ಳಂಥ, ಬಿಂದುದ್ವಯೋಶ್ಚ-ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿರೂಪಂಗಳಾದ ಜೀವಚೈತನ್ಯಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಾಧಾರಂಗಳಾದ ಅಲೌಕಿಕವಸ್ತುಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಕಾರಣವಾದ ಪರಮಸೂಕ್ಷ್ಮದ್ವಾರಂಗಳಿಂ ಕೂಡಿದ ಬಿಂದುದ್ವಯಂಗಳ, ಸಂಯೋಜ್ಯ-ಗುರೂಪದೇಶದಿಂದೆ ಸಮ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮತಾರಕಂ-ತಾರಕಬ್ರಹ್ಮವನು, ಅಭ್ಯಸೇತ್-ಅಭ್ಯಾಸನಂಮಾಳ್ಪುದು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ:—"ತಾರೇಜ್ಯೋತಿಷುಸಂಯೋಜ್ಯಕಿಂಚಿದುನ್ನಮಯೇದ್ಭ್ರುವ್ । ಪೂರ್ವಯೋಗಸ್ಯಮಾರ್ಗೋಯಮುನ್ಮನೀಕರಣಂಕ್ಷಣಾತ್ ‖ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಚ್ಛಸ್ತುಯೋನಿತ್ಯಂ ನೇತ್ರಮಧ್ಯೇವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ। ಸಬಿಂದುರಿತಿವಿಜ್ಞೇಯೋಯತ್ರಾತ್ಮಾದೃಶ್ಯತೇಸ್ಥಿತಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ. "ಇಂದೋಹವೈನಾನಾಮೇಷಯೋಽಯಂದಕ್ಷಿಣೇಕ್ಷನ್ತಂವಾಯೇತಮಿಂದಸಂತಮಿಂದ್ರ ಇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇಪರೋಕ್ಷೇಣ"—ದಕ್ಷಿಣನೇತ್ರದ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪದಿಂ ದಿರ್ಪ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪತಿಯೆಂಬುದು ಈ ಶ್ರುತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ. "ಅಥೈತದ್ವಾಮೇಕ್ಷಿಣಿಪುರುಷರೂಪಮೇಷಾಸ್ಯಪತ್ನೀವಿರಾಟ್ತಯೋರೇಷಸಂಸ್ಥಾ"— ಈ ವಾಮನೇತ್ರದ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮನಿರ್ಪನಾಗಿ, ಈತನೇ ಆ ಪರಮಾತ್ಮಂಗೆ ಸತಿ; ಆ ಸತಿಪತಿಗಳ ಕೂಟವೇ ಐಕ್ಯವೆಂಬುದು ಈ ಶ್ರುತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವಪ್ಪುದರಿಂದೀತಾರಕಮಂಡಲಂಗಳ ಯೋಗವೇ ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾದಿಮಹಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಮಿದೇ ಜೀವಪರಮೈಕ್ಯ ಮಿದೇ ಲಿಂಗಾಂಗಸಂಬಂಧ ಮಿದೇ ಶಿವಜೀವರ ಸಾಮರಸ್ಯಸ್ಥಾನವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ. ‖೪೩‖

ಸೂ‖ ಈ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದೊಳಚೇತನಂಗಳಾದ ಚಿತ್ರಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿಯ ನಯನಗತಂಗಳಾದ ಕೃಷ್ಣಕರ್ನಿಕಾರೇಖೆಯೇ ಅವಕೆ ಜೀವಕಳೆಯೆನಿಸಿಕೊಂಬುದಾಗಿ, ಈ ಜೀವನ ಚೈತನ್ಯಕೆ ಮುಖ್ಯಾಧಾರಂಗಳಾದ ತಾರಕದ್ವಯಯೋಗದಿಂ ಕಾಣ್ಬಲಕ್ಷ್ಯಮಂ ಮೂರುಪ್ರಕಾರದಿಂ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಬೇಕೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಬಾಹ್ಯಾಂತರ್ಮಧ್ಯಲಕ್ಷ್ಯೇಷುಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನತತ್ಪರಃ ।
ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಸ್ವರೂಪಾಣಿನನುತಾನಿವಿಲೋಕಯ ॥೩೬॥

ಟೀ॥ ನನು-ಎಲೈಸ್ನೇಹಿತನೆ, ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನತತ್ಪರಃ-ತಾರಕಬ್ರಹ್ಮಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳಾತನಾಗಿ, ಬಾಹ್ಯಾಂತರ್ಮಧ್ಯಲಕ್ಷ್ಯೇಷು-ಬಾಹ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಅಂತರ್ಲಕ್ಷ್ಯಮಧ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಂಗಳಲ್ಲಿ, ತಾನಿ-ತನ್ನಿಂದನುಭೂತಂಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ, ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಸ್ವರೂಪಾಣಿ-ಬಾಹ್ಯವಾಗಿ ದೃಷ್ಟರೂಪಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ ಅಭ್ಯಂತರಗಳಾಗಿ ಅದೃಷ್ಟರೂಪಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥ ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಸ್ವರೂಪಂಗಳಾಗಿರ್ಪಂಥವನ್ನಾಗಿ, ವಿಲೋಕಯ-ನೋಡು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ—“ಪ್ರಾಣೋಧನುಶ್ಶರೋಹ್ಯಾತ್ಮಾಬ್ರಹ್ಮತಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಮುಚ್ಯತೇ । ಅಪ್ರಮತ್ತೇನವೇದ್ಧವ್ಯಂಶರವತ್ತನ್ಮಯೋಭವೇತ್”-ಪ್ರಾಣವೆಂಬ ಬಿಲ್ಲಿನೊಳಾತ್ಮನೆಂಬ ಬಾಣವಮಂ ತೊಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬ ಲಕ್ಷ್ಯವಮಂ ಮೋಸವಿಲ್ಲದಿಸಲಾ ಬಾಣ ಮಾಲಕ್ಷ್ಯದೊಳ್ಸಮರಸ ವಪ್ಪುದೆಂಬ ಶೃತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂ ಪೇಳ್ದ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಸವಲೋಕನಂ ಗೈವುದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ. ॥೩೬॥

ಸೂ॥ ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ರಯಂಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಲಕ್ಷ್ಯಸ್ವರೂಪವಮಂ ಗ್ರಂಥದ್ವಯದಿಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಮೂಲಕಂದಾದ್ದಂಡಲಗ್ನಾಂಬ್ರಹ್ಮನಾಡೀಂಶಶಿಪ್ರಭಾಂ ।
ತಸ್ಯಾಮಧ್ಯೇತಟಿತ್ಕೋಟಿನಿಭಾಂತಾಮೂರ್ಧ್ವಗಾಮಿನೀಂ॥
ಮನಸಾಲಕ್ಷಯೇನ್ಮೂರ್ತಿಂಸದೃಶೀಂಬಿಸತಂತುನಾ ।
ಆಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರಪರ್ಯಂತಗತಾಂಸಿದ್ಧಿಪ್ರದಾಂಸ್ಮರೇತ್ ॥೩೮॥

ಟೀ॥ ಮೂಲಕಂದಾತ್-ಮೂಲಾಧಾರಕಂದದದೆಸೆಯಿಂದ, “ಕಂದಸ್ಥಾನಂಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಮೂಲಾಧಾರಂನವಾಂಗುಲಂ । ಚತುರಂಗುಲಮಾಯಾಮವಿಸ್ತರಂಮುನಿಸತ್ತಮ” ಎಂಬುದಾಗಿ) ದಂಡಲಗ್ನಾಂ-ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದ ಅಸ್ಥಿದಂಡದಲ್ಲಿರ್ಪಂಥ, ಶಶಿಪ್ರಭಾಂ-ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿಯೋಪಾದಿಯ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳಂಥ, ಬ್ರಹ್ಮನಾಡೀಂ-ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡಿಯನು, ಸ್ಮರೇತ್-ಸ್ಮರಿಸುವುದು. ತಸ್ಯಾಃ-ಆ ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯ, ಮಧ್ಯೇ—ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ತಟಿತ್ಕೋಟಿನಿಭಾಂ-ಕೋಟಿಮಿಂಚುಗಳಿಗೆ ಸಮನಾಗಿರ್ಪಂಥ, ಬಿಸತಂತುನಾ-ತಾವರೆಯನೂಲಿನೊಡನೆ, ಸದೃಶೀಂ—ಸಮಾನವಾದಂಥ, ಆ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರಪರ್ಯಂತಗತಾಂ-ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಎಯ್ದಲ್ಪಟ್ಟಂಥ, ತಾಂ—ಆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದಂಥ, ಊರ್ಧ್ವಗಾಮಿನೀಂ-ಮೇಲನೆಯ್ದುತಿರ್ಪಂಥ, ಸಿದ್ಧಿಪ್ರದಾಂ—ಸಕಲಸಿದ್ಧಿಗಳಂ ಕೊಡುವಂಥ, ಮೂರ್ತಿಂ-ಪರಿಗ್ರಹಶಕ್ತಿಮೂರ್ತಿಯನು, ಮನಸಾ-ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಲಕ್ಷಯೇತ್-ಲಕ್ಷಿಸುವುದು. ॥೩೮॥

ಸೂ॥ ಮರಳಿ ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದೆ ಅಂತರ್ಲಕ್ಷ್ಯಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

. ಶ್ಲೋ॥ ಲಲಾಟೋರ್ಧ್ವೇಽಥವಾಲಕ್ಷ್ಯೇಯೋಗೀಗೋಲಾಟಮಂಡಲೇ।
ವಿಸ್ಫುರತ್ತಾರಕಾಕಾರಂಮನಸಾಲಕ್ಷಯೇತ್ಸದಾ ॥೩೯॥

ಟೀ॥ ಅಥವಾ-ಪರಿಪಾಕತಾರತಮ್ಯದಿಂ ಪೂರ್ವೋದಿತವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಮನೋಗೋಚರವಾಗದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಯೋಗೀ-ರಾಜಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಂ ಮಾಡುವಾತನು, ಲಲಾಟೋರ್ಧ್ವೇ-ಲಲಾಟದ ಊರ್ಧ್ವಭಾಗವಾದಂಥ, ಲಕ್ಷ್ಯೇ-ಲಕ್ಷಿಸಲುಯೋಗ್ಯವಾಗಿರ್ಪಂಥ ಗೋಲಾಟಮಂಡಲೇ-ಊರ್ಧ್ವಮುಖಾವಲೋಕನದ ನಿಲುಕಡೆಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ವಿಸ್ಫುರತ್ತಾರಕಾಕಾರಂ-ಮಿನುಗುತ್ತಿರ್ಪ ನಕ್ಷತ್ರಾಕಾರವನು, ಮನಸಾ-ಅಂತರ್ಮುಖವಾದಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಸದಾ-ಅನವರತವೂ, ಲಕ್ಷಯೇತ್-ಲಕ್ಷಿಸುವುದು. ॥೩೯॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಂದಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ನಾದರೂಪವಾದ ಅಂತರ್ಲಕ್ಷ್ಯಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಥವಾಕರ್ಣಯೋರ್ದ್ವಾರೇತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂನಿರೋಧಯೇತ್। ಶ್ರೀಹಟ್ಟೇಮಸ್ತಕೇ ನಾದಂ ಘುಮ್ ಘುಮ್ ಕಾರಂ ಶೃಣೋತಿಚ ॥೪೦॥

ಸೂ॥ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಂದಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ನಾದರೂಪವಾದ ಅಂತರ್ಲಕ್ಷ್ಯಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಟೀ॥ ಅಥವಾ-ಹಿಂದೆಪೇಳ್ದ ತಾರಕಾಕಾರವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಮನೋಗೋಚರವಾಗದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಕರ್ಣಯೋಃ-ಶ್ರೋತ್ರಂಗಳ, ದ್ವಾರೇ-ರಂಧ್ರಗಳನು, ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ-ತರ್ಜನಿಗಳೆಂಬಂಗುಲಿಗಳಿಂದ, ನಿರೋಧಯೇತ್-ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಒತ್ತುವುದು. ತೇನ- ಅದರಿಂದ, ಶ್ರೀಹಟ್ಟೇ-ಶ್ರೀಹಟ್ಟವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳಂಥ, ಮಸ್ತಕೇ-ಕಪಾಲಕುಹರದಲ್ಲಿ, ಘುಮ್ ಘುಮ್ ಕಾರಂ-ಘುಮುಘುಮುಧ್ವನಿರೂಪವಾಗಿರ್ಪಂಥ, ನಾದಂಚ-ಪ್ರಣವಘೋಷವನು, ಶೃಣೋತಿ-ಕೇಳುತ್ತಿಹನು. ॥೪೦॥

ಸೂ॥ ಮಂದಾಧಿಕಾರಿಗೆ ನಾದಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕುಪಾಯಮಂ ಪೇಳ್ದು ಬಿಂದುಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕುಪಾಯಮಂ ಪೇಳುತ್ತಂತರ್ಲಕ್ಷ್ಯಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:-

ಶ್ಲೋ॥ ಚಕ್ಷುರ್ಮಧ್ಯೇಽಥವಾನೀಲಜ್ಯೋತೀರೂಪಂವಿಲಕ್ಷಯೇತ್ ।
ಅಂತರ್ಲಕ್ಷ್ಯಮಿದಂಜ್ಞೇಯಂಬಹಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಮಥಶೃಣು॥೪೧॥

ಟೀ॥ ಅಥವಾ- ಈ ಪೂರ್ವೋದಿತವಾದ ನಾದಶ್ರವಣಕ್ಕೆ ಅಲಸಿದೊಡೆ, ಚಕ್ಷುರ್ಮಧ್ಯೇ-ನೇತ್ರಂಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯು, ನೀಲಜ್ಯೋತೀರೂಪಂ-ನೀಲವರ್ಣವಾದ ಜ್ಯೋತೀರೂಪವನು, ವಿಲಕ್ಷಯೇತ್-ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲಕ್ಷಿಸುವುದು. ಇದಂ-ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ ಸ್ವರೂಪವು, ಅಂತರ್ಲಕ್ಷ್ಯಂ-ಮನೋಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾದಂತ

ರ್ಲಕ್ಷ್ಯವೆಂದು, ಜ್ಞೇಯಂ-ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ಅಥ- ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಬಹಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಂ-ದೇಹದಿಂಬಾಹ್ಯವ ವಿಲಕ್ಷಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬಹಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವನು, ಶೃಣು-ಕೇಳು. ॥೪೧॥

ಸೂ॥ ಪ್ರಾಣಕಲಾಸಮೇತವಾದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ನಾಸಾಪುಟದಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚರಿಸುವುದಾಗಿ, ಆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪಂಚಭೂತಂಗಳಲ್ಲಿಯ ಪಂಚಕಲಾವರ್ಣಂಗಳಂ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಬಹಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವೆಂದು ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ನಾಸಾಗ್ರದೇಶಾಚ್ಚ ಚತುಷ್ಷಡಷ್ಟೌತಥಾದಶದ್ವಾದಶಸಂ
ಖ್ಯಕಾಂಗುಲೌಃಬಹಿಸ್ಸ್ಮರೇನ್ನೀಲಸುಧೂಮರಕ್ತತರಂಗ
ಪೀತಾತ್ಮಸುತತ್ವಪಂಚಕಂ ॥೪೨॥

ಟೀ॥ ನಾಸಾಗ್ರದೇಶಾಚ್ಚ-ನಾಸಿಕಾಗ್ರಸ್ಥಾನದ ಪೆಸೆಯಿಂದ, ಬಹಿಃ-ಹೊರಗೆ, ಚತುಃ ನಾಲ್ಕು, ಷಟ್-ಆರು, ಅಷ್ಟೌ-ಎಂಟು, ತಥಾ-ಹಾಂಗೆ, ದಶ-ಹತ್ತು, ದ್ವಾದಶ- ಹನ್ನೆರಡೆಂಬ, ಸಂಖ್ಯಕಾಂಗುಲೌ-ಲೆಕ್ಕವುಳ್ಳ ಅಂಗುಲಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ, ನೀಲಸುಧೂಮರಕ್ತತರಂಗಪೀತಾತ್ಮ-ನೀಲ-ಕೃಷ್ಣವರ್ಣ, ಸುಧೂಮ-ಲೇಸಾದಧೂಮವರ್ಣ, ರಕ್ತ-ಅರುಣವರ್ಣ, ತರಂಗ-ತೆರೆಗಳವರ್ಣ, ಪೀತಾತ್ಮ-ಹಳದಿಯವರ್ಣ ಇವುಗಳ ರೂಪವಾದ, ಸುತತ್ವಪಂಚಕಂ-ಲೇಸಾದಾಕಾಶಾದಿ ಪಂಚತತ್ವವನು, ಸ್ಮರೇತ್-ಸ್ಮರಿಸುವುದು.(ತಾತ್ಪರ್ಯ-ನಾಸಾಗ್ರದಿಂ ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನೀಲವರ್ಣವಾದಾಕಾಶವನು, ಆರಂಗುಲದಲ್ಲಿ ಧೂಮವರ್ಣವಾದ ವಾಯುವನು, ಎಂಟಂಗುಲದಲ್ಲಿ ರಕ್ತವರ್ಣವಾದಗ್ನಿಯನು, ಹತ್ತಂಗುಲದಲ್ಲಿ ತೆರೆಗಳ ವರ್ಣವಾದಪ್ಪುವನು, ಹನ್ನೆರಡಂಗುಲದಲ್ಲಿ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯನು ಲಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಬಹಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ॥

ಸೂ॥ ಪುನರಪಿ ಪ್ರಕಾರಾಂತರಂಗಳಿಂ ಬಹಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಂಗಳಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಥವಾಸಂಮುಖಾಕಾಶಂ ಸ್ಥಿರದೃಷ್ಟ್ಯಾವಿಲೋಕಯೇತ್ ।
ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯೂಖಾದೃಶ್ಯಂತೇಯೋಗಿಭಿರ್ಧೀರಮಾನಸೈಃ ॥

ಟೀ॥ ಅಥವಾ-ಪರಿಪಾಕತಾರತಮ್ಯದಿಂ ಪೂರ್ವೋದಿತವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಲೋಚನಕೆ ಗೋಚರವಾಗದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಸಂಮುಖಾಕಾಶಂ-ನೇತ್ರಕ್ಕೆ ಇದಿರಾದ ಬಯಲನು, ಸ್ಥಿರದೃಷ್ಟ್ಯಾ-ನಿಮೇಷೋನ್ಮೇಷಂಗಳಿಂ ಚಲಿಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದೆ, ವಿಲೋಕಯೇತ್-ನೋಡುವುದು. ಆ ನೋಟದಿಂ, ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯೂಖಾಃ-ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಾಶ್ರಿತವಾದ ಸದಾಶಿವಜ್ಯೋತಿಯ ಕಿರಣಂಗಳು, ಧೀರಮಾನಸೈಃ-ನಿಶ್ಚಲಚಿತ್ತರಾದಂಥ, ಯೋಗಿಭಿಃ-ಯೋಗೀಶ್ವರರಿಂದ, ದೃಶ್ಯಂತೇ-ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾವು. (ತಾತ್ಪರ್ಯ—"ಆಕಾಶಬ್ರಹ್ಮ ಆಕಾಶೇವೈ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಮಸಾವುಭೌ ವಿದ್ಯುನ್ನಕ್ಷತ್ರಾಣ್ಯಗ್ನಿರಾಕಾಶೇ ಆ

ಕಾಶಮುಪಾಸ್ವೇತಿ'' ಆಕಾಶದೊಳ್ತಾರಕಬ್ರಹ್ಮಂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಪ್ಪುದರಿಂ ಚಂದ್ರವಿದ್ಯುನ್ನಕ್ಷತ್ರಾಗ್ನಿ ರೂಪದಿಂದೊಳಗೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರ್ಪುದಾಗಿ ಯು ನೋಳ್ಪುದೆಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದಾಕಾಶಾವಲೋಕನದಿಂದೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಜ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಪ್ಪುದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.)

ಸೂ॥ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯು ಸ್ಥಿರತ್ವವೇ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನ ಅದಕ್ಕುಪಾಯಮಂ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ದೃಷ್ಟ್ಯಗ್ರೇವಾಪ್ಯಪಾಂಗೇವಾತಪ್ತಕಾಂಚನಸನ್ನಿಭ
ಭೂಮಿಂಸಂಲಕ್ಷಯೇದ್ದೃಷ್ಟಿಸ್ಸ್ಥಿರಾಭವತಿಯೋಗಿ

ಟೀ॥ ದೃಷ್ಟ್ಯಗ್ರೇವಾ-ಲೋಚನಾಗ್ರವಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಅಪಾಂಗೇವಾ ನಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ತಪ್ತಕಾಂಚನಸನ್ನಿಭಾಂ-ಕರಗಿದ ಕುಂದಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ಭೂಮಿಂ-ರಜೋಗುಣಾತ್ಮಕವಪ್ಪ ಭೂಮಿಯನು, ಸಂಲಕ್ಷಯೇತ್-ಚೆನ ಸುವುದು. ಯೋಗಿನಃ-ಯೋಗೀಶ್ವರಂಗೆ, ದೃಷ್ಟಿಃ-ನೋಟವು, ಸ್ಥಿರಾ-ಚ ರ್ಪಂತಹುದು, ಭವತಿ-ಆಗುತ್ತಿರ್ದ್ದೀತು.

ಶ್ಲೋ॥ ಅಥವಾಶಿರಸಶ್ಚೋರ್ಧ್ವೇದ್ವಾದಶಾಂಗುಲಸಂಮಿತೇ
ಜ್ಯೋತಿಃಪುಂಜಂನಿರಾಕಾರಂಲಕ್ಷಯೇನ್ಮುಕ್ತಿದಂಭ

ಟೀ॥ ಅಥವಾ-ಈ ಪೂರ್ವೋದಿತವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯವಂ ಮೀರುವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಸ್ತಕದ, ಊರ್ಧ್ವೇ-ಮೇಗಣಭಾಗವಾದಂಥ, ದ್ವಾದಶಾಂಗುಲಸಂಮಿತೇ-ಹ ಗುಲ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ, ನಿರಾಕಾರಂ-ಪೀತರಕ್ತಾದ್ಯಾಕಾರವಿಲ್ಲದಂಥ, ಜ್ಯೋತಿಃಪ ಶುದ್ಧಸಾತ್ವಿಕವಾದ ಬೆಳಗಿನೊಬ್ಬುಳಿಯನು, ಲಕ್ಷಯೇತ್-ಲಕ್ಷಿಸುವುದು, ಅ ಕ್ತಿದಂ-ಮೋಕ್ಷವನು ಕೊಡುವಂತಹುದು. ಭವೇತ್-ಅಹುದು (ತಾತ್ಪರ್ಯ ರೋತ್ತರವಾಗಿ ಅಂಗುಲಿದ್ವಯಂಗಳಿಂ ಪ್ರಮಾಣಿಸಿದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪಂಚಭೂತಂಗ ಲಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರುಪಾಧಿಕವಾದ ಕಾಂತಿಪುಂಜವಂ ಲಕ್ಷಿಸಲದರಿಂ ಕೈವಲ್ಯ ದೆಂಬುದಭಿಪ್ರಾಯಂ.)

ಸೂ॥ ಯೋಗೀಶ್ವರಂಗೆಲ್ಲಿನೋಡಿದೊಡಲ್ಲಿಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುವ ಉಪಾ ಪೇಳ್ದಪಂ:—

ಶ್ಲೋ॥ ಯತ್ರಯತ್ರಾರ್ಥವಾಕ್ಯೋಗೀತತ್ರತತ್ರವಿಲಕ್ಷಯೇತ್
ಆಕಾಶಮೇವಯುಸ್ತಸ್ಯಚಿತ್ತಂಭವತಿತಾದೃಶಂ ॥

ಟೀ॥ ಯಃ-ಆವನಾನೊರ್ವಯೋಗೀಶ್ವರನು, ಯತ್ರಯತ್ರ-ಎಲ್ಲಿಯೆಲ್ಲಿ, ವಾ-ಬಾಹ್ಯಾಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾದ ವಿಷಯವುಳ್ಳಾತನಾಗುವನೋ,